The perception of Russia in Romania Republic of Moldova and Ukraine

Iulian Chifu
Oazu Nantoi
Oleksandr Sushko

Percepția Rusiei în România, Republica Moldova și Ucraina

Editura Curtea Veche
2010

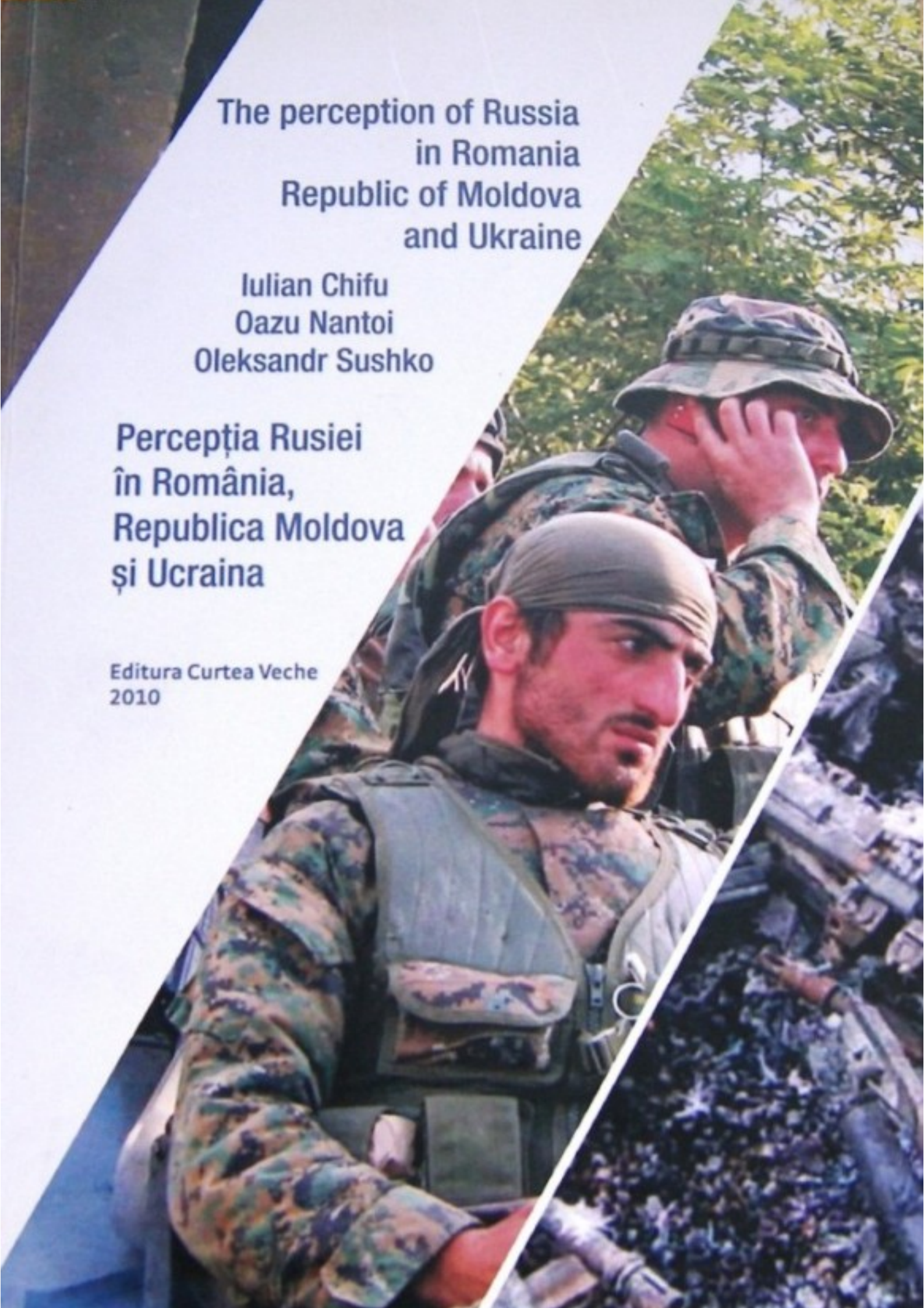

Iulian Chifu **Oazu Nantoi** **Oleksandr Sushko**

THE PERCEPTION OF RUSSIA
IN ROMANIA, REPUBLIC OF MOLDOVA AND UKRAINE

PERCEPȚIA RUSIEI
ÎN ROMÂNIA, REPUBLICA MOLDOVA ȘI UCRAINA

Ediție bilingvă

Editura Curtea Veche
București
2010

The present book is the result of the research of the East East Project of the Soros Foundation "The Perception of Russia in the trilateral Romania, Republic of Moldova and Ukraine" where the following participated:
Prezenta carte este rezultatul cercetării în cadrul proiectului East East al Fundației Soros "Percepția Rusiei în trilaterala România-Republica Moldova-Ucraina" la care au participat:

UKRAINE/UCRAINA

Natalia Belitser, Pylyp Orlyk Institute for Democracy
Oleksandr Sushko, Institute for Euro-Atlantic Cooperation
Hryhory Perepelitsya, Kyiv Diplomatic Academy
Volodymyr Horbach, Institute for Euro-Atlantic Cooperation

ROMANIA/ROMÂNIA
Iulian Chifu, Centre for Conflict Prevention and Early Warning
Cornel Codiță, CPCEW
Vlad Cucu Popescu, National School for Political and Administrative Studies
Narciz Bălășoiu, CPCEW

REPUBLIC OF MOLDOVA/ REPUBLICA MOLDOVA
Oazu Nantoi, Institute for Public Policy
Radu Vrabie, Foreign Policy Association
Ion Preașcă, IPP
Iurie Pîntea, IPP

Editing/Editare: Gabi Radu, Iulian Chifu

Publication financially supported by the Soros Foundation Romania, through the *East-East: Partnership Beyond Borders* Program. The content of this publication and/or opinions expressed therein do not necessarily reflect the views of the Soros Foundation Romania, but solely those of the author(s).

Publicatie editata cu sprijinul financiar al Fundatiei Soros Romania, prin programul *East-East: Partnership Beyond Borders.* Continutul prezentei publicatii si/sau opiniile prezentate in cadrul acesteia nu reflecta, in mod necesar, vederile Fundatiei Soros Romania, ci numai pe cele ale autorului(autorilor).

SUMAR/SUMARRY

Varianta în română

Prefață 5
I. Percepția Rusiei în România 7
Metodologie
1. Dimensiunea relațiilor oficiale 9
2. Percepția Rusiei în spațiul public românesc 24
3. Cazul de spionaj de la Moscova: provocarea, compromiterea și discreditarea unui diplomat român 43
Anexă. Sondaj de opinie. Percepția Rusiei 57
II. Percepția Rusiei în Republica Moldova 65
1. Rusia și politica de soft power 65
2. Republica Moldova – Rusia: între dependența energetică de Rusia și cea de piața rusă de desfacere a mărfurilor 91
3. Relațiile Republica Moldova - Rusia prin prisma conflictului transnistrean 108
4. Probabilitatea unor conflicte militare în regiune 128
III. Percepția despre Rusia în Ucraina 143
1. Rusia în politica Ucrainei 143
2. Rusia contemporană în spațiul public din Ucraina 160
3. Factorul rus în politica internă a Ucrainei 178
4. Prezența economică a Rusiei în Ucraina – interes, evoluție și trenduri . . 193

English version

Foreword 205
I. Russia's Perception in Romania 207
Methodology
1. Official relations 209
2. Russia in Romania's public space 222
3. The case of espionage in Moscow: provocation, compromise and discredit of a Romanian diplomat 238
II. The Perception of Russia in Republic of Moldova 251
1. Rusia and the soft power policy towards Republic of Moldova 251
2. Republic of Moldova – Rusia: between dependence on Russia's energy and Russian market 279
3. Bilateral relations and the Transnistrian conflict 295
4. The likelihood of military conflicts in the region 314
III. The Perception of Russia in Ukraine 329
1. Russian economic presence in Ukraine: interests, evolution and current trends 329
2. Modern Russia in the Ukrainian public sphere 339
3. Russia in state policies of Ukraine 358
4. Russian factor in the internal policies of Ukraine 376

© Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko
Editura Curtea Veche

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
CHIFU, IULIAN
Percepţia Rusiei în România, Republica Moldova şi Ucraina = The Perception of Russia in Romania, Republic of Moldova and Ukraine / Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko. - Bucureşti : Curtea Veche, 2010
ISBN 978-973-1983-46-2

I. Nantoi, Oazu
II. Sushko, Oleksandr

94(47)

Tipărit la „Curtea Veche“ Trading S.R.L.

Prefață

Cartea aceasta este rezultatul unui proiect finanțat de către Proiectul East East al Fundației Soros și are drept scop să prezinte percepția despre Rusia în trilaterala România-Republica Moldova - Ucraina. Abordarea celor trei capitole sunt, evident, diferite, din cauza faptului că, în cazurile Republicii Moldova și al Ucrainei, elementele dominante vin din democrațiile tinere și independența recentă a celor două state, dar și din cauza politicilor Rusiei față de fostele componente ale imperiilor succesive conduse de la Moscova, ca și din cauza „politicilor umanitare" ale Rusiei dar și din cauza numărului important de cetățeni ai acestor țări aparținând minorității ruse și a influenței pe care o deține încă Rusia în aceste țări în mai multe arii de activități.

În ceea ce privește abordarea românească, baza a fost un studiu amănunțit al relațiilor la nivel oficial, a spațiului public și al sondajelor de opinie legate de Rusia, autoritățile ruse și rușii. Aceste studii au fost realizate pe o perioadă de aproape 2 ani pe baza unui studiu foarte amănunțit. Rezultatele în detaliu sunt spectaculoase și este o premieră realizarea unui asemenea studiu amănunțit în România asupra spațiului public, studiu ce arată la ce este expus un român mediu când iese din casă și intră în spațiul public. Studiul nu ia în considerație în mod direct comunicările de pe interne și discuțiile în spații private, dar credem că această parte a spațiului public a fost acoperită prin intermediul sondajelor de opinie care acoperă găurile pe care le presupune utilizarea exclusiv a mass media în desenarea percepției Rusiei.

În cazurile Republicii Moldova și a Ucrainei, experiențele trecute și influențele sunt analizate în amănunțime, inclusiv temerile legate de un posibil război care să implice regiunea separatistă Transnistria și implicarea Rusiei în această regiune, la fel ca și implicarea în economie, privatizare și politicile interne din Ucraina.

Sperăm ca acest studiu aprofundat să ofere atât decidenților din cele trei țări – România, Republica Moldova şi Ucraina – ca şi Rusiei o imagine clară a percepțiilor, temerilor, a simbolurilor şi stereotipurilor care domină spațiile publice respective precum şi organismele oficiale, politice şi instituționale din aceste state. Scopul studiului este şi acela de a oferi tuturor acestor actori, inclusiv societății civile, un instrument valid pentru a găsi locurile unde lucrurile ar trebui îmbunătățite, sau unde ar trebui abordată frontal lipsa de încredere pentru a avea fundamente solide pentru îmbunătățirea relațiilor bilaterale ale acestor state cu Rusia.

Aşa cum s-a putut vedea, există abordări comune ale statelor din acest grup: probleme comune legate de percepția negativă a autorităților ruse şi lipsa de democrație, abordarea autoritară a figurilor proeminente ale Rusiei ca şi condamnarea directă a modului în care au fost abordate principalele crize din regiune – Războiul ruso-georgian din august 2008 şi criza gazelor ruso-ucraineană din ianuarie 2009. Pe de altă parte, modul în care Rusia a tratat şi s-a implicat în regiunea separatistă Transnistria a fost receptată drept problematică de către România şi Republica Moldova, în timp ce Chişinăul şi Kievul au privit în acelaşi fel drept provocatoare, chiar constituind o amenințare la adresa independenței lor implicarea Moscovei în țările respective prin intermediul unor pârghii energetice sau folosind "instrumentele umanitare" ale protejării "compatrioților ruşi", a "rusofonilor" sau a cetățenilor ruşi din statele respective.

Iulian Chifu

I. PERCEPȚIA RUSIEI ÎN ROMÂNIA
August 2008-Aprilie 2010

Iulian Chifu

Metodologie

Pentru a evalua relația la nivel oficial între România și Federația Rusă, am utilizat analiza documentelor oficiale, în primul rând cele două Strategii – Strategia de Securitate Națională 2007 și Strategia Națională de Apărare 2010, și modul în care sunt definite relațiile cu Federația Rusă, dar și programele de Guvernare în domeniul Politicii Externe și a Politicii energetice. Am adăugat raportul la 6 luni de Guvernare, în Iulie 2010, al Ministerului Afacerilor Externe, toate aceste documente programatice oficiale fiind oglinda unui desen pe care autoritățile române îl conturează în ceea ce privește Federația Rusă.

Pentru a contura și mai exact percepția Rusiei în România, în această perioadă, am utilizat și discursurile anuale ale Președintelui României, în anii 2008, 2009 și 2010 în fața Corpului Diplomatic Român acreditat peste hotare, dar și discursurile Președintelui în fața Corpului diplomatic străin acreditat la București, în 2009, 2010, profitând de tradiția acestor discursuri și semnificația lor ca indicații prezidențiale în politica externă, reuniuni simbolice care au loc regulat, o dată pe an, în ianuarie cu diplomații acreditați la București și în septembrie cu diplomații români acreditați peste hotare. Mai deschise, mai exacte, cu putere politică și impact de etapă, aceste discursuri prezidențiale dau măsura relației bilaterale între România și Rusia. În fine, nu ne-am oprit la nivelul discursurilor și documentelor programatice, oricât de elocvente ar fi ele, și am analizat și faptele, respectiv modul în care aceste prevederi programatice se reflectă în activitatea reală, din teren, a dimensiunii diplomatice și politice. Deci dincolo de calibrarea politicilor instituționale și a direcțiilor formalizate, am fost interesați de modul de aplicare a acestor politici, aici două evenimente fiind notabile, o discuție privind vizita Președintelui Senatului României în Federația Rusă și, respectiv, presupuse negocieri pentru intrarea României în South Stream. Nu am evitat aici nici cele două incidente diplomatice care au marcat relațiile dintre cele două state, cu semnificațiile aferente. Este vorba despre un caz de spionaj militar a unei rețele în România, care utiliza diplomați militari

ucraineni - ulterior aceştia fiind expulzaţi, fără o prezentare şi valorificare publică a momentului – dar şi diplomaţi ruşi implicaţi în organizarea şi gestionarea reţelei de spionaj, caz judecat în instanţă cu persoanele ce nu se aflau sub acoperire diplomatică din cadrul reţelei. De asemenea, am prezentat şi incidentul cu un diplomat român capturat cu scandal şi expus mediatic drept implicat în spionaj - deşi s-a dovedit imediat că a fost o provocare orchestrată de FSB-GRU cu motivaţia esenţială a unui atac de imagine. În planul spaţiului public, am fost interesaţi de a evalua care sunt trendurile şi prezentarea actorului Rusia în media relevantă românească, în dimensiune cantitativă şi calitativă, urmărind şi principalii purtători de imagine pozitivă şi negativă. Nu în ultimul rând, am putut decela, la nivelul instrumentelor media, cele mai relevante trăsături ale instrumentelor media şi de unde provine componenta pozitivă şi negativă aferentă actorului Rusia, care sunt principalele instrumente media interesate sau dezinteresate de acest actor şi care este portanţa şi impactul acestor comportamente individuale ale instrumentelor media care pot ascunde politici media pe anumite intervale de timp. În fine, am putut identifica, până la nivelul purtătorilor de mesaj, politicienii fundamental anti-ruşi, pe cei cu discursuri susţinând politicile Federaţiei Ruse, acelaşi lucru la nivelul formatorilor de opinie – jurnalişti şi analişti politici.

La nivelul studiului de opinie publică, am utilizat două valuri ale acestor sondaje, unul desfăşurat în aprilie 2010, altul în septembrie 2010, mergând pe tendinţa mai degrabă pozitivă şi efectul de antrenare în această direcţie a unor evenimente, precum atacul la metroul din Moscova şi prăbuşirea avionului Preşedintelui polonez Lech Kaczinski şi reacţia de compasiune a liderilor ruşi în aprilie, dar şi pe reacţia mai degrabă negativă şi efectul de antrenare contrar în cazul celui de-al doilea val, marcat de scandalul de spionaj de la Moscova. Rezultatele agregate sunt în măsură să dea o imagine exactă a modului în care este percepută Rusia – oficială, simbolică, geopolitică şi culturală - în România.

Am evitat în schimb să discutăm teme şi subiecte de campanie electorală sau teme abordate de media rusă sau nistreană citând formatori de opinie ruşi. Am calibrat întregul demers pe dimensiunea percepţiei în România a Federaţiei Ruse şi nu invers. Coroborând cu dimensiunea ilustrării actorului Rusia în spaţiul public românesc şi cu măsurarea nivelelor de reprezentare şi percepţie a trioului Rusia-ruşi-autorităţi ruse, putem lesne vedea consistenţa acestor opinii, dar şi diferenţierea vizibilă între autorităţile ruse – percepute

negativ cu toate gesturile lor, Rusia - percepută mai degrabă ușor pozitiv, pe medie, și rușii-cetățenii ruși – văzuți fundamental pozitiv indiferent de categoriile de vârstă, de gen, de pregătire sau de regiune de proveniență a repondenților din România.

Trei se dovedesc a fi **concluziile substanțiale ale analizei**:

1. Există o **memorie istorică latentă**, ce ține de substrat cultural, educație, amintiri și povești de familie, mituri persistente, stereotipuri construite în zeci de ani, și **care alcătuiește un nucleu mai profund negativ la adresa Federației Ruse**, nucleu solid și constituit intelectual și cultural, dar cu un impact mult mai mic decât poate presupune un politician ce ar dori să speculeze un loc comun pentru câștiguri electorale.
2. Există o **tratare mediatică și în spațiul public românesc mai degrabă echilibrată a actorului Rusia**, cu diferențe specifice între diferitele instrumente mediatice, cu o atenție specială a mediei private mai crescută decât a mediei publice. Din păcate imaginea pozitivă este dată de dimensiunea mondenă, culturală, sportivă, iar **imaginea negativă de acțiunile autorităților ruse** considerate abuzive, extreme, agresive, fără respect pentru reguli democratice sau dorința populației, abuzând de o putere excesivă pe care o proiectează și de care uzează Rusia și la nivel internațional.
3. **Publicul românesc este unul sofisticat și nuanțat**, educat peste medie și care cade, într-o proporție redusă, pradă unor reflectări și porniri umorale indistincte, având mai degrabă o **înclinație spre generozitate și deschidere**. O demonstrează cel mai bine **efectul redus de antrenare al opiniei proprii despre cetățenii ruși și Rusia în comparație și în trena percepției profund negative față de autoritățile ruse** și acțiunile acestora. Nuanțele și despărțirea percepției despre aceste elemente distincte arată un public calificat, iar aprecierea substanțial pozitivă a cetățenilor ruși și aprecierea mai degrabă pozitivă a Rusiei ca actor este relevantă pentru nivelul relațiilor interumane, dar și pentru ospitalitate și lipsa unor probleme ale majorității românești cu orice fel de minorități.

1. DIMENSIUNEA RELAȚIILOR OFICIALE

La nivelul **relațiilor oficiale**, am putea susține că **documentele oficiale românești** trădează fie o ignorare totală a actorului Rusia, fie o tolerare binevoitoare marcată de formalism excesiv, fie **trădează absența unor**

formule de abordare constructivă realistă şi integrată, care să poată fi date publicităţii în această formă.

Astfel, dacă e să luăm Strategia Naţională de Apărare a României – ultimul document programatic al politicii externe, de securitate şi apărare a României, emis de către Preşedinte şi dezbătut în Parlament, Rusia este menţionată în trecere printre alte state în următoarele contexte:

- la p.16, capitolul Acţiunea externă: *„România beneficiază de relaţiile speciale pe care NATO le dezvoltă cu state precum RM, Serbia, Rusia, Georgia, Ucraina"*
- În capitolul Mediul internaţional de Securitate – este menţionat în trecere „Războiul între Federaţia Rusă şi Georgia" a cărui existenţă, demonstrează că elemente pe care le credeam uitate, precum conflictul armat, nu au dispărut.

Pe de altă parte, fără referinţe şi pronunţări directe, Rusia mai apare indirect în prezentarea mediului internaţional de securitate prin amintirea evenimentelor din august 2008 sub titulatura neutră de „războiul ruso-georgian", în referirea la criza gazului, conflicte îngheţate, Regiunea Extinsă a Mării Negre, aduse pe agenda Summitului NATO 2008. Formulările indirecte sunt mai degrabă într-o cheie negativă pentru Rusia prin prisma percepţiei acesteia de către români în legătură cu evenimentele invocate, dar şi prin poziţia cunoscută privind dorinţa de blocare a extinderii NATO, contrară cu realizarea clamată de documentul oficial, de aducere a subiectului pe agenda summitului NATO, cu atât mai mult în cazul prevederii de la capitolul Acţiunea externă, care vorbeşte despre susţinerea intrării statelor din regiunea Mării Negre în NATO. În plus, o putem ghici că e vorba despre actorul Rusia prin contextualizare, şi în spatele formulării de la capitolul Ameninţări ce vorbeşte despre „spionajul unor servicii de informaţii". Dar poate cea mai dură referinţă indirectă este cea cuprinsă (şi comentată la Moscova) în afirmaţia neechivocă din Strategie care vorbeşte despre „Staţionarea trupelor străine(ruse), fără acordul ţării gazdă, în proximitatea graniţelor României (Transnistria) reprezintă ameninţare la adresa securităţii naţionale – de aceea România va acţiona pentru retragerea trupelor şi a armamentelor staţionate ilegal". Afirmaţia este conformă principiului consimţământului statului gazdă în staţionarea trupelor străine pe teritoriul altor state, dar şi conform cu principiul respectării suveranităţii, integrităţii teritoriale şi independenţei politice reale a tuturor statelor, inclusiv Republica Moldova – pronunţat şi în documentele ultimului summit de la Lisabona,

inclusiv declarația finală a Consiliului NATO-Rusia. Este respinsă astfel, de plano, interpretarea existenței unei solicitări și consimțământ al Transnistriei pentru această staționare și pretenție a oficialilor ruși că, dacă s-ar retrage aceste trupe, ar începe un război în Transnistria.

Dacă e să discutăm despre documentul programatic și strategic anterior, Strategia de Securitate Națională a României din 2007, referirile directe sunt la fel de superficiale, iar cele indirecte pot sta sub semnul aceleiași interpretări a existenței clare a unor interese divergente față de Federația Rusă. Astfel, senzația este că România nu are nici un subiect de dezbatere în raport cu Federația Rusă, deoarece pomenirea ca actor apare în două contexte:

- la pagina 34, când se vorbește despre inițiativa românească Forumul Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat – este enumerată alături de toate celelalte state deoarece *„pentru a promova inițiativa, România va coopera strâns cu celelalte state riverane Mării Negre”.*
- *La pagina 35, în enumerarea conflictelor separatiste, este menționat și „sudul Federației Ruse(Cecenia și alte republici sau regiuni autonome din Caucazul de Nord)”*

Luând acum programul de guvernare, reprodus ca atare și ca program al MAE, la Capitolul 21, Politica Externă, la punctul **4. Fructificarea parteneriatelor României în plan bilateral și multilateral, consolidarea parteneriatelor bilaterale cu state europene, a dimensiunii transatlantice și a parteneriatului strategic cu SUA**, se menționează

„Va fi promovată o relație pragmatică a României și a Uniunii Europene cu Rusia, cu accent pe intensificarea legăturilor economice și stabilirea unor legături mai strânse la nivelul societății civile. Ne propunem trecerea la o cooperare concretă, multidimensională, care să valorifice la maximum complementaritățile existente între relația bilaterală directă și cea dintre UE și Rusia.”

Este singura mențiune la adresa Rusiei, în contextul relațiilor Bruxelles-Moscova, nu în cheie bilaterală, iar referința la pragmatism, economie și societatea civilă pot foarte greu ține loc de program pentru relațiile bilaterale cu un actor precum Federația Rusă. Ba chiuar raportarea la UE, ca și cadru, poate fi interpretată și ca lipsă a unor instrumente bilaterale. Lipsa de idei, sărăcia de program și absența oricărei realizări rezultă și din documentul publicat de MAE în iunie 2010, cu titlul de Bilanț la 6 luni de Guvernare, care conține un paragraf destinat Federației Ruse ce conține mai degrabă aspirații

de viitor decât realizări concrete pe relația bilaterală, și mai degrabă schimburi culturale decât economice pragmatice:

„MINISTRUL AFACERILOR EXTERNE a promovat amplificarea dialogului cu Federația Rusă și consolidarea unei relații bilaterale pragmatice, echilibrate, predictibile, în concordanță cu realitățile secolului XXI, cu respectarea intereselor și statutului fiecărei părți. S-a urmărit identificarea unor teme de dialog care au potențialul de a contribui la creșterea încrederii reciproce.

Se are în vedere promovarea unor proiecte cu impact la nivelul opiniei publice, cum ar fi: festivaluri de film româno-ruse, programe de traduceri din literaturile celor două țări, posibilitatea deschiderii unui institut cultural român la Moscova, editarea unor volume de documente istorice în comun (cum ar fi cele privind prizonierii de război români în URSS, sau relațiile româno-sovietice).

O atenție specială este acordată cooperarii economice prin revigorarea activității comisiilor mixte și chiar crearea unor noi instrumente pentru dinamizarea schimburilor economice."

Referirile la „promovarea amplificării dialogului", „identificarea unor teme de dialog" sau „creșterea încrederii reciproce" arată foarte clar nivelul relațiilor extrem de jos, cu un dialog ce trebuie amplificat, cu absența temelor de dialog și a încrederii reciproce. Mai mult, în Programul de Guvernare, la Capitolul 17 rezervat Energiei și Resurse Naturale – nu există nici o referire la Federație Rusă, deși e sursa esențială de importuri de produse energetice. Mult mai relevante și elocvente sunt discursurile președintelui Traian Băsescu în întâlnirile publice cu corpul diplomatic român sau străin. Astfel, în Discursul la reuniunea cu Ambasadorii români, din septembrie 2010, președintele marchează clar nevoia de a găsi formule de cooperare bazate pe „interes reciproc", faptul că există numeroase interese divergente subliniate, dar și o listă de interese comune. Nu în ultimul rând, sunt identificate nemulțumirile și gesturile inamicale ale Federației Ruse pe seama politicii României de susținere a forțelor democratice și pro-europene din Republica Moldova.

„Relația cu Federația Rusă este o relație cu suișuri și coborâșuri, cu momente bune și momente mai puțin bune. Dar trebuie să rămânem consecvenți în două aspecte. ***Primul*** *și cel mai important este acela că* ***trebuie să găsim formulele de cooperare cu Federația Rusă****. Al doilea aspect este acela că trebuie să găsim formulele de cooperare cu Federația*

*Rusă **în condiții de respect reciproc și de înțelegere a intereselor ambelor părți**. Aici avem uneori **interese divergente**. Interesul nostru, spre exemplu, dau un exemplu, este ca **Nabucco** să devină o realitate, ca proiectul **AGRI** să devină și el o realitate. Sigur că nu este același interes cu al Federației Ruse, care ar vrea **South Stream-ul** să devină o realitate. Dar pentru asta nu trebuie să ne supărăm unii pe alții.*

*Am convingerea că sunt foarte multe alte zone în care **interesele sunt identice**. Noi avem interese ca Federația Rusă, oameni de afaceri din Federația Rusă să investească în România. Nu există lucruri sau nu putem construi această relație numai plecând de la interesele divergente. Avem, slavă Domnului, și **destule interese convergente**. Și Federația Rusă are nevoie de **pace și de securitate în Marea Neagră**. Ca și România. Și Federația Rusă are nevoie să fie eficientă în **lupta împotriva terorismului**. Ca și România. Și Federația Rusă trebuie să stopeze sau are interesul să **stopeze traficul de droguri** din Afganistan către Europa. Ca și România. Și Federația Rusă are interesul să stopeze **traficul de armament**. Ca și România. Deci, avem atât de multe lucruri în care putem coopera, încât eu cred că ne rămâne un singur lucru de făcut: **să insistăm**. Să insistăm în **construcția unei relații pragmatice, în care fiecare parte să își pună într-un buzunar separat partea de neîncredere**. Pentru că aici este cheia.*

*Între Moscova și București există **un portofoliu important de neîncredere** care **vine din istorie**. Ne putem propune să îl punem deoparte.*

*Nu exclud posibilitatea ca tensiunile din ultima vreme să fie legate și de poziția noastră cu privire la **Republica Moldova**, iar noi o spunem deschis, nu facem nimic subversiv. **Susținem forțele democratice**, dar le susținem așa cum putem noi, încercând să îi ajutăm să rezolve problemele generate de inundații, încercând să îi ajutăm să își desfacă **mărfurile care au fost blocate la desfacere pe piața Federației Ruse**, dar o facem **transparent** și, spunem noi, **legitim**, iar susținerea Moldovei pentru un parcurs european este de asemenea legitimă.*

*Deci, nu cred că din acest motiv **Federația Rusă ar trebui să considere România o țară-inamic** sau faptul că **militarii americani se instruiesc în baze militare românești** sau faptul că **amplasăm sistemul antirachetă pe teritoriul României** nu poate fi în portofoliul care **să justifice o eventuală ostilitate a Moscovei față de București** și eu sper că vom depăși aceste lucruri, v-o spun, și vă cer tuturor diplomaților să faceți orice tip de efort pentru a explica că **România nu este ostilă Federației Ruse**, dar avem niște*

***interese de securitate și interese în politica energetică care am dori să ne fie respectate**, iar faptul că avem **obiective diferite** nu trebuie să ne ostilizeze unii pe alții, ci să ne facă să spunem: „bun, astea ne despart, dar hai să vedem unde avem interese comune" și v-am enumerat o listă destul de largă de interese comune, sunt convins că mai pot fi găsite și multe altele."*

Referințele Președintelui României – deținător, prin efectul Constituției României, al unui rol major și în formularea politicilor externe ale României – la **"tratarea României de către Rusia ca stat inamic"** sau afirmația că **"România nu e ostilă Federației Ruse"** dau dimensiunea reală a stadiului relațiilor bilaterale care consemnează (sau lasă să se întrevadă) că ar fi vorba despre două state situate astăzi mai degrabă pe poziții de adversitate. Discursul venea imediat după celebrul scandal vizând diplomatul român arestat și expulzat pentru spionaj, după supraexpunerea sa mediatică.

Cu un an înainte, în discursul la reuniunea cu Ambasadorii români, din septembrie 2009, Rusia este la **„și altele"**, nu între prioritățile României. E **în aceeași parametri** ai nevoii de a **crește nivelul de încredere** și de reafirmare a dorinței unui parteneriat de pe poziții de egalitate, în sensul respectului pentru interesele României:

*„Cam acestea erau lucrurile pe care eu aș fi vrut să le punctez. **Legat de celelalte: relația cu Rusia**, relația cu China, **nu există nicio modificare în abordarea noastră**.*

***Rusia** - relația pragmatică, tradițională și **nevoia de a crește nivelul de încredere între cele două țări este deosebită**. Au existat și niște **incidente diplomatice** în ultima perioadă, dar noi **nu le considerăm specifice relației româno-ruse** și ne dorim un **parteneriat de pe poziții de egalitate cu Federația Rusă**, nu de egalitate ca forță economică, nu de egalitate ca forță militară, nu de egalitate ca influență în lume, dar relațiile noastre trebuie să fie bazate pe **respectul interesului celuilalt** și noi **suntem gata să respectăm interesele Federației Ruse** cu condiția ca și **ale noastre să fie deplin respectate**."*

Un an mai devreme, la reuniunea cu Ambasadorii români din septembrie 2008, la scurt timp după războiul ruso-georgian, discursul evita referirea la Rusia în acest context, însă formulările erau mult mai vagi și neangajante: *„Relația cu Rusia, ca și până acum, rămâne un efort al nostru pentru ca în relația bilaterală să realizăm o pragmatizare a acesteia, pe cât posibil chiar depolitizarea ei - repet, pe cât posibil - și să rămânem în zonele de interes ale României și ale Federației Ruse, noi considerând că, regional, Rusia este un*

jucător extrem de important, și, din acest punct de vedere, dăm egală atenție și relației cu Turcia, cei doi parteneri regionali extrem de importanți."
Dacă e să ne uităm şi la discursurile în faţa corpului diplomatic străin acreditat la Bucureşti, în ianuarie 2010 şi 2009, diferenţele sunt reduse şi în prezentarea descrierii relaţiilor României cu Federaţia Rusă şi împinse spre formalism nesubstanţiat. Astfel, în 2010 discursul remarca:
„Relația noastră cu Rusia a avut, de-a lungul timpului, ***accente particulare****, însă* ***niciodată nu ne-am ignorat.*** *Influența Rusiei în regiune este semnificativă, iar România conștientizează această realitate. Mesajul pe care doresc să-l transmit aici este că* ***Rusia poate avea în România un partener atâta timp cât interesele noastre sunt respectate****. Avem nevoie de o* ***cooperare economică reciproc avantajoasă cu Rusia****, pe linia schimburilor comerciale, care au crescut deja de patru ori în timpul primului meu mandat."*
În timp ce în 2009, după întîlnirea de la summitul NATO de la Bucureşti şi primirea invitaţiei de a vizita Rusia în septembrie 2008, neconcretizată din cauza războiului ruso-georgian şi a marcării ideii întreruperii relaţiilor realizate la nivelul NATO cu Rusia, Preşedintele Traian Băsescu concluziona, în legătură cu relaţia bilaterală:
„Anul 2008 a fost un an care a deschis anumite perspective în relația noastră cu Federația Rusă. Doresc ca în 2009 să continuăm pe acest traseu. Vrem să așezăm la baza relației României cu Rusia un ***pragmatism cu adevărat folositor ambelor state****, orientat spre viitor: să putem avea* ***o imagine predictibilă a direcției în care vrem să ducem împreună această relație****. De aceea, este fundamental să putem* ***echilibra relațiile noastre comerciale*** *și să creăm condiții pentru o cooperare economică pe măsura necesităților celor două state."*
Deci putem concluziona că documentele şi poziţiile oficiale ale României în raport cu Federaţia Rusă marchează mai degrabă o linie de trend situată între postura de poziţii şi interese divergente afirmate şi nevoia unor dezvoltări economice şi comerciale pragmatice, o relaţie ce nu a cunoscut o resetare şi care e departe a de suferi o modificare sensibilă din cauza absenţei gesturilor neechivoce de dorinţă de reconstruire a încrederii din partea Federaţiei Ruse, a absenţei temelor de dialog şi proiectelor reale.
Relevantă, din punctul de vedere al aplicării prevederilor – puţine, pragmatice, de reconstrucţie a încrederii – marcate, este reacţia oficială la două evenimente majore: mai întâi vizita neoficială a Preşedintelui Senatului

României la Moscova. In urma acestei vizite – al cărui conținut a fost neeplicitat de către protagonist nici măcar în cadrul atacurilor din campania prezidențială, altfel decât pe baza nevoii de a deschide relații pragmatice cu Federația Rusă, episodul s-a soldat cu refuzul Preşedintelui Senatului României de a mai fi însoțit de ofițeri SPP pe parcursul vizitelor externe şi de reacția Președintelui Traian Băsescu care, la retragerea Preşedintelui Senatului din postura de vicepreşedinte al Consiliului Suprem de Apărare a Țării – participarea fiind declarată la scurt timp neconstituțională, dealtfel – , a declarat că e mai bine că a făcut-o singur, cu referire directă la vizita sa la Moscova fără a informa CSAT, pe sine direct.

În timp ce social-democratul Cristian Diaconescu, în calitatea de atunci de Ministru de Externe, avea comunicare cu omologul său rus, dar fără a avea neapărat subiecte majore de discuție, la schimbarea sa din funcție, în septembrie 2009, această legătură s-a rupt. În schimb o alta a fost construită având la bază subiectele economice şi proiectele de construcție a unui depozit de gaze la Mărgineni şi a preluării unor centrale termoelectrice pentru transformare pe gaz de către Gazprom, inclusiv discuția privind implicarea României în South Stream. Aici discuția s-a purtat la nivelul companiilor Transgaz şi Gazprom, mergând ulterior la nivel de miniştri ai Economiei, Adriean Videanu, ministrul român al Energiei fiind direct implicat. Însă această relație nu a urcat niciodată la nivelul de politică externă sau de decizie strategică.

În schimb această cvasicochetare cu South Stream, tolerarea referirilor oficialilor ruşi la South Stream şi implicarea României în proiect, fără a fi contrazise de covorbitorul român, a fost interpretată drept consimțirea unui joc pentru presarea pentru avantaje în relațiile cu terțele state implicate virtual în proiect, în primul rând Bulgaria. Existența unei coordonări între Bucureşti şi Sofia nu a fost cunoscută pe scară largă, acest lucru aducând costuri de imagine României, în ciuda afirmațiilor repetate la nivelul MAE şi al Preşedinției că singurul proiect major susținut de țara noastră este Nabuco. Mai mult, în cazul unor state nemembre ale UE, acest joc al României a permis ca acestea să cadă mai simplu în plasa unor solicitări de avantaje formulate de către Moscova contra menținerii în South Stream. A fost cazul Macedoniei, dar şi al Serbiei, la un alt moment. În fapt, proiectul South Stream probabil nu va fi construit niciodată, el având valoare de întrebuințare politică şi economică în această fază, de proiect, dar fiind extrem de costisitor, inclusiv în raport cu Nabuco, din cauza nevoii de trecere a conductei pe sub Marea Neagră. În schimb, în contrapartidă pentru acorduri

formale pe această dimensiune, Gazprom, alte firme ruse și statul rus, în sine, au câștigat prețuri avantajoase și preluări de companii energetice și mari consumatoare de energie în regiunea Balcanilor de Vest.

În fine, este aici locul să vorbim despre cele două incidente diplomatice ce au avut loc în această perioadă. Mai întîi, este vorba despre cazul soldatului Floricel Achim și a fostului atașat militar al Bulgariei la București, arestați în flagrant atunci cînd au predat documente clasificate către atașații militari ai Ambasadei Ucrainei la București. Ambii au fost expulzați și declarați persona non grata, iar publicitatea cazului s-a făcut la trei zile printr-o interpelare în Rada Supremă a unui deputat. Ucraina a reacționat în contrapartidă și a expulzat și ea doi diplomați români. Ce s-a aflat mult mai târziu a fost expulzarea concomitentă a altor doi diplomați ruși, probându-se atunci că destinația și coordonarea rețelei de sionaj, plus valorificarea datelor, erau făcute de Moscova. A existat și aici expulzarea în oglindă a doi diplomați români, iar despre aceste lucruri s-a aflat public în România de la partea rusă, prin intermediul presei de la Moscova.

În schimb, cazul unui diplomat român filmat, ridicat dintr-un supermarket și transportat la Liubianka, la sediul FSB, cu filmare a intrării în sediul serviciului de contraspionaj rus și agrementat cu alte filmări în timpul interogatoriului, flancat de alți diplomați români, a apărut pe toate ecranele. Dacă gestul profund inamical și provocarea montată de partea rusă cu date depășite și cunoscute de mult timp, a fost valorificat mediatic la Moscova, la București impactul și probabilele reacții așteptate și comentarii aferente au fost blocate în mod natural de consumarea altei tragedii ce a trimis subiectul de spionaj în derizoriu: un incendiu la o clinică de nou născuți prematur, cu accidentarea a 9 nou născuți și moartea a 4 dintre ei, drama părinților și eforturile de salvare ale sugarilor au canalizat emoțiile populației și interesul media, astfel că subiectul de spionaj a intrat în plan secund, și a fost estompat în ciuda eforturilor de a revigora atenția pe acest subiect. Dacă operațiunea mediatică avea un impact în România, obiectivul nu a fost atins prin operațiunea de provocare, compromitere și expunere publică a unui pseudo-caz de spionaj, având protagoniști români.

Studiul privind spațiul public românesc

Spațiul public românesc a fost cercetat pe baza studierii principalilor vectori media și pe baza impactului public și a formării opiniei publice, abordând aici modul în care e privită Rusia și simbolurile asociate. Studiul vizează atât

aspectele calitative cât şi cantitative şi merge, în profunzime, până la identificarea descrierii şi abordării evenimentelor de vârf între august 2008-aprilie 2010, dar şi cu studiul făcut la nivelul fiecărui instrument media şi pe oameni politici-formatori de opinie pentru detaşarea profilului acestora în legătură cu acest subiect.

Instrumentele media avute în vedere, pe baza audienţelor şi tirajelor dar şi a impactului, au fost TVR, ProTV, Antena3, Realitatea, cotidianele Adevărul, Jurnalul Naţional, România Liberă, Evenimentul Zilei şi Gândul plus Cotidianul de la acea vreme. Metodologia a inclus studiul pe categorii de materiale, direcţia de comunicare, valorile şi actorul în sine, (Berelsson şi Laswell). Evaluarea de imagine este cea care defineşte studiul calitativ. Cele patru evenimente-vârf identificate sunt Războiul ruso-georgian, criza gazului, atacul din metroul de la Moscova, prăbuşirea avionului preşedintelui polonez la Smolensk, în pădurea Katyn, la care s-a adăugat, în mod natural, decizia de amplasare a scutului antirachetă american în România(subiect pe care studiul iniţial nu-l evidenţiase ca relevant şi de vârf pentru actorul Rusia, dar care s-a conturat astfel prin tipul de reacţii directe ale actorului şi prin modul de raportare a evenimentului la acest actor în spaţiul public românesc). Principalele elemente probate de studiu sunt următoarele:

- Din punct de vedere **cantitativ**, sursele media luate în considerare au o medie de aproximativ 400 de intrări referitoare la Rusia pe perioada monitorizată. Sursa media cu cea mai semnificativă acoperire a actorului analizat a fost ***Evenimentul Zilei***, cu un total de 1681 de articole monitorizate, o medie lunară de 131 de articole şi un maxim de 282 de articole pentru vârful de expunere generat de războiul din Osetia de Sud. Prin contrast, ***TVR 1*** a prezentat pe întreaga perioadă monitorizată un total de 78 de ştiri şi analize cu privire sau implicând Rusia.
- În afara vectorilor de imagine identificaţi în descrierea vârfurilor de expunere, am observat apariţia unor **vectori alternativi**, purtători ai imaginii Rusiei în media din România. Fie că discutăm despre **imaginea sportivilor ruşi**, reflectată în timpul competiţiilor sau despre **ştiri mondene** din societatea rusească sau care implică actori ruşi, aceşti vectori pot fi, mai curând, introduşi la capitolul **divertisment** decât între vectorii formatori de opinie. Ei crează diversitate în privinţa abordării mediei românesti asupra Rusiei, fără a aduce prejudicii sau beneficii de imagine actorului analizat în cadrul prezentului demers.

- In cazul prezentei analize, constatăm o predispozitie a surselor media spre **construirea de argumente defavorabile poziției Rusiei**. Această afirmație se bazează pe faptul că, deși în cifre absolute numărul temelor și referirilor neutre este mai mare decât cel al temelor și referirilor negative, temele și referirile neutre apar cu preponderență în articole pur informative iar temele și referirile negative au ca vector predilect emisiunile sau articolele de analiză și articolele de opinie. Aceste din urmă categorii de materiale sunt cele cu un impact crescut la public și sunt cele care formează, pe cea mai mare parte a palierelor, imaginea unui actor în media.

Argumentarea acestor **valori** se poate face în mai multe feluri dar orice interpretare ar fi una mai curând subiectivă. Singurul argument valabil este cel **istoric**, conform căruia media din România se conformează unei **tendințe generale a societății românești de după 1989**, care a încercat să se îndepărteze cât mai mult de valorile unui stat care în trecut a supus-o opresiunii și care adoptă în continuare o poziție de forță față de statul român. În plus, realitatea are de a face cu lipsa reconcilierii la nivel politic, cultural, mediatic, imagologic, cu dublă semnificație, respectiv o tendință locală și una venind de la partener, care nu a abordat deloc subiectul sau l-a împachetat în mesaje cu încărcătură simbolică negativă profundă pentru spațiul public românesc, fapt ce îngreunează și aglomerează cu elemente negative dosarul său pe baza propriilor ieșiri publice.

Ca și **concluzie finală**, putem afirma că **Rusia** este un actor cu o **prezență consistentă în mediile de informare din România**, că **imaginea generală redată în această perioadă este una mai curând negativă** ca și impact dar că, din punct de vedere **strict cantitativ**, această imagine rămâne una neutră. Cu alte cuvinte, **tratarea actorului în spațiul public românesc este una în general neutră**, dar cu accente, substraturi și simboluri ce împing **semnificațiile, conținutul și percepția publică a acestor comunicări în spațiul negativ** sau chiar, în cazul unor **momente de vârf, profund negativ**. Dealtfel, această realitate este consemnată de studiul opiniei publice care confirmă aceste concluzii ale studiului spațiului public.

Analiza pe surse media

Evenimentul Zilei este cotidianul care a avut cele mai multe articole referitoare la actorul Rusia pentru perioada analizată în cadrul cercetării noastre, în total 1681. În cadrul acestor articole, Rusia a fost reflectată în general prin referiri neutre (3978), dar și prin referiri negative (1565) sau

pozitive (657). După cum se poate observa, referirile negative reprezintă 25,25% din totalul referirilor facute la actorul Rusia în timp ce referirile pozitive reprezintă doar 10,58% din total. Vasta majoritate, 64,17% dintre referiri sunt neutre, dar direcția generală de comunicare este dată de raportul dintre referirile negative și cele pozitive (2,5). Referirile neutre regăsite în articolele ce tratează subiecte de politică internă tind să aibă tot un caracter critic față de oligarhii ruși, față de caracterul necompetitiv al economiei rusești sau nerespectarea libertății presei.

De asemenea, apar frecvent articole care aduc în prim plan personalitatea puternică a preşedintelui Putin, materialele şi informațiile despre actualul preşedinte fiind reduse. Numărul de articole în care numele fostului preşedinte apare chiar în titlu este foarte mare şi legat de chestiuni deosebit de importante pentru Rusia aducând astfel în prim plan imaginea unei Rusii condusă autoritar.

ProTv este sursa media cu cele mai multe referiri negative raportat la numărul total de articole şi referiri. Astfel, într-un total de 397 de articole, regăsim 150 de referiri pozitive, 525 de referiri negative şi 541 de referiri pozitive. Cu alte cuvinte, 43,4% dintre referiri sunt negative, 44,5% sunt neutre şi doar 12,1% sunt pozitive. Astfel, raportul între procentul de referiri negative şi cel de referiri pozitive este de 3,58, unul dintre cele mai mari pentru sursele media luate în calcul în prezenta cercetare. La aceasta se adaugă şi faptul că emisiunile tv sunt, în general, considerate a avea un grad mai mare de impact asupra opiniei publice prin faptul că interacțiunea între emițător şi receptor este una mai directă, în timp real. Trebuie, de asemenea, menționat faptul că ProTv este, pentru perioada luată în calcul în prezenta analiză, postul tv cu cele mai mari cote de rating şi share.

Deşi numărul articolelor cu temă neutră este mai mare decât cel al articolelor negative (după cum se va vedea din datele furnizate mai jos), poziția postului de televiziune vizavi de Rusia este vizibil negativă. În multe articole negative care nu vizează explicit spațiul rusesc, există referiri la acesta. De cele mai multe ori aceste referiri sunt neutre, dar faptul că apar în articole legate de crime, fraudă, corupție sau pornografie, crează o imagine puțin favorabilă Rusiei.

Articolele referitoare la Vladimir Putin fie îl ridiculizează, fie îi accentuează trăsăturile negative ale personalității. Numele său apare în titlurile a 31 de articole – dintre care unul este pozitiv, 18 sunt neutre, iar 12 negative –, în timp ce numele preşedintelui Medvedev apare doar în 11 titluri – dintre care

2 sunt pozitive, 3 sunt negative şi 6 sunt neutre. Articolele referitoare la Putin, care nu sunt legate de un evenimet politic, au titluri ca "Putin îşi face statuie! Vrea sa i-o daruiasca lui Arnold Schwarzeneger" sau "Călărăşte, înoată şi face scufundări! Super Putin, mai tare ca Chuck Norris".

Exista două surse media care au păstrat un echilibru aproape perfect între numărul de referiri pozitive şi cel de referiri negative. ***Adevărul*** şi ***TVR1*** au reuşit să proiecteze, cel puțin din punct de vedere numeric, o imagine echidistantă față de actorul central al cercetării noastre.

TVR1 este principalul post public de televiziune din Romania şi reprezintă postul tv cu cea mai extinsă acoperire națională dintre toate posturile tv prezente în România. Dacă în România există în total 7.085.879 de gospodării cu un aparat de recepție TV, 7.050.450, adică 99.50% dintre acestea, au o recepție satisfăcătoare a postului TVR1, TVR2 fiind al doilea la acest capitol cu 96.10%.[1] Important de menționat pentru TVR este şi faptul că numărul de ştiri referitoare la Rusia este cel mai mic dintre toate sursele media menționate, numărul total de referiri este şi el cel mai mic iar raportul între procentul referirilor negative şi procentul referirilor negative este, de asemenea, cel mai mic dintre sursele media luate în calcul.

În concluzie, abordarea generală pe care televiziunea publică din România o are față de un subiect ca Rusia este una neutră, obiectivă, ca argument stând numeroasele articole cu tendință neutră. Însă această tendință ține în mare măsură şi de evenimentele în care Rusia este implicată şi în care a avut un rol important de jucat. Ceea ce mai merită precizat este creşterea audienței site-ului (principalul instrument utilizat pentru prezenta monitorizare) în perioada producerii unor evenimente de mare anvergură. Astfel, dacă în timpul crizei gazului vizitatorii portalului erau în număr de peste 300 de mii, după atentatele din Moscova din martie 2010 numărul acestora a depăşit 450 de mii.

Cotidianul „***Adevărul***" este situat pe locul al treilea în topul vânzărilor de presă din România, după Click şi Libertatea. În perioada 01.08.2008 – 20.04.2010, conform BRAT, ziarul a avut un tiraj de 114.555 şi un total de vânzări de 93.189. În prezent, „Adevărul" este deținut de compania media Adevărul Holding.

Într-un total de 332 de articole monitorizate pe perioada prezentei cercetări se regăsesc un total de 1222 referiri la actorul Rusia. Dintre acestea, 344 sunt

[1] http://www.tvr.ro/articol_organizatie.php?id=14 accesat în data de 21.10.2010, ora 21.00

pozitive, 434 sunt negative şi 443 sunt neutre. Deşi raportul dintre procentul referirilor negative şi procentul referirilor pozitive la Rusia este mai mare decât în cazul TVR, Adevarul este sursa media cu cel mai mare procent de referiri pozitive la actorul prezentei cercetari dintre toate sursele media luate în calcul. Acest lucru implică şi faptul că procentul referirilor strict neutre este cel mai mic dintre toate sursele luate în considerare.

În ceea ce priveşte componenta calitativă a analizei pentru cotidianul Adevărul, se observă faptul că avem de-a face cu o atitudine mai curând critică sau ironică la adresa Rusiei, atitudine revelată în special de articolele de opinie sau de analiză.

Restul surselor media luate în calcul pentru prezenta analiză tratează actorul Rusia în mod relativ unitar. Prin aceasta se înţelege că variaţiile între rapoartele dintre procentele referirilor negative şi procentele referirilor pozitive sunt minime, de fiecare dată raportul fiind supra-unitar şi cuprins între 1,39 pentru cotidianul Gândul şi 4,42 pentru România Liberă. În fiecare dintre aceste surse predomină din punct de vedere numeric referirile neutre, care reprezintă, în general, 50% din totalul referirilor. Nota generală a acestor surse este este una critică-moderată, dată de articole de analiză, emisiuni de analiză şi articole de opinie. Desigur, există şi excepţii dar aceste sunt neglijabile din punct de vedere statistic.

Studiul vizînd percepţia Rusiei la nivelul sondajelor de opinie

Rezultatele sunt conturate din studiul sondajelor consecutive pe aceste teme. Au existat două valuri, în luna aprilie – în care efectul de antrenare a fost dat de criza de la metroul din Moscova – şi în august, acolo unde cel mai recent eveniment era criza presupusului spion român de la Moscova. Principalele rezultate obţinute sunt următoarele:

- Uniunea Europeană (73%), Statele Unite (66%) şi Republica Moldova (55%) se află în topul organizaţiilor şi ţărilor faţă de care mai mult de jumătate dintre români au o atitudine favorabilă; rezultatele sunt asemănătoare celor din valul precedent (aprilie 2010). Federaţia Rusă are un procent de favorabilitate de 39%, similar cu Ucraina.
- Atitudinea faţă de instituţii este confirmată de cea privind cetăţenii aparţinând acestora. Astfel, românii au o părere bună despre europeni în general (82%), americani (75%), moldoveni - cetăţeni ai Republicii

Moldova (73%); rușii și ucrainenii sunt percepuți pozitiv de aproximativ jumătate dintre respondenți (49%, respectiv 50%). Se observă o ușoară îmbunătățire a opiniei despre cetățenii Republicii Moldova față de valul anterior: de la 69% la 73%.

- Atitudinea rezervată față de Rusia este reconfirmată de modul în care se raportează respondenții la investitorii străini. Astfel, dacă venirea investitorilor din Uniunea Europeană este evaluată pozitiv peste varianta de control (1 punct procentual diferență), investitorii ruși se află la 16% sub varianta neutră (rezultatele sunt comparabile cu cele din valul precedent).
- Pe ansamblu, relațiile dintre România și Federația Rusă sunt percepute mai curând negativ (44%), în timp ce 26% le consideră bune, iar 30% nu răspund. Se constată o înrăutățire a precepției privind relațiile dintre România și Federația Rusă comparativ cu valul anterior (o creștere a opiniilor negative cu 17%: de la 27% la 44%), evoluție potențată de scandalul de spionaj din august 2010. Aşteptările privind evoluția din următoarele 12 luni aduc un plus de optimism, opiniile negative ale respondenților care apreciază că relațiile vor fi la fel de proaste sau mai proaste scăzând la 37%; totuși, doar 30% dintre respondenți consideră că relațiile dintre România și Federația Rusă vor fi la fel de bune sau mai bune, iar 33% nu se pronunță. În total, chiar în ce privește evoluția în următoarele 12 luni, există o evaluare mai curând negativă.
- Similar valului precedent, motivele de îngrijorare ale românilor privind Federația Rusă sunt în primul rând legate direct de obiectivele energetice ale României, 47% dintre cei chestionați fiind îngrijorați de dependența energetică a României față de sursele de energie rusești (în creștere față de valul anterior). În acest val, pe fondul recentului scandal de spionaj, se accentuează temerile în raport cu creșterea influenței rusești în România (o creștere cu 9% de la 24% la 33%). Cresc, în acelaşi timp, îngrijorările vizavi de comportamentul Federației Ruse față de vecini (de la 29% la 34%) și temerile legate de deteriorarea democrației în Federația Rusă (de la 19% la 24%).
- Aprecierile referitoare la comportamentul Federației Ruse vin să confirme concluzia precedentă, principala evaluare negativă referindu-se la oprirea furnizării gazelor către Ucraina (44%, similar valului anterior). În același

timp, se constată că Federația Rusă primește evaluări negative din partea a 38% dintre români în ceea ce privește accidentul tragic în care și-a pierdut viața președintele Poloniei (procent în creștere față de valul precedent), pe când numai 21% apreciază pozitiv reacția autorităților ruse. 37% consideră că Federația Rusă a gestionat prost cazul diplomatului român acuzat că desfășura activități de spionaj în Rusia, în timp ce numai 15% evaluează pozitiv comportamentul autorităților ruse. În general, domină evaluările negative (mai accentuate față de valul anterior) asupra comportamentului Federației Ruse, indiferent de subiectul abordat. Mai concret, în cazul recentului scandal de spionaj, prevalează atitudinea conform căreia "Apărarea interesului național al României presupune și activități de spionaj" (50% acord vs. 13% dezacord) și este susținut modul în care au reacționat autoritățile române (40% acord vs. 19% dezacord). De asemenea, diplomatul implicat este perceput mai curând ca "victimă a unei înscenări" (35% acord vs. 15% dezacord).

2. PERCEPȚIA RUSIEI ÎN SPAȚIUL PUBLIC ROMÂNESC

Vlad Cucu-Popescu

I. **Descrierea metodologiei**

Pentru a putea discuta despre un studiu de impact media trebuie să avem în vedere cele două componente esențiale ale unei analize în acest domeniu: o cercetare calitativă și o cercetare cantitativă.

În ceea ce privește cercetarea cantitativă, analiza va urmări distribuția materialelor negative, pozitive sau neutre, distribuția numerică dar și a numărului de materiale apărute într-o anumită publicație, un tabel cu cele mai frecvent sau mai puțin frecvent discutate probleme, precum și o listă a surselor media care au prezentat cel mai des articole sau știri de interes asupra subiectului de monitorizare ales, pe perioada definită a cercetării. În cazul cercetării calitative, se va urmări descrierea conținutului articolelor/emisiunilor împărțite în blocuri tematice separate, subteme și secțiuni de prezentare, în care se va analiza felul în care s-a discutat pe anumite probleme în surse de informare specifice.

I.1. Sursele urmărite şi criteriile de selecție a surselor

Pentru acest studiu au fost alese un număr de patru posturi tv naționale şi cinci cotidiene de acoperire națională, considerate reprezentative pe baza unui set de criterii ce vor fi definite în cele ce urmează.

În ceea ce priveşte televiziunile, acestea au fost selecționate folosind un set divers de criterii, considerat reprezentativ în studierea impactului asupra publicului din România.

Au fost alese două categorii de posturi tv: generaliste şi de nişă, în cazul de față, televiziuni de ştiri. În cazul televiziunilor generaliste, au fost selectate ca surse de monitorizare postul tv al televiziunii publice, TVR 1, dar şi primul post în clasamentele de rating şi de share pe televiziuni generaliste, ProTv. În cazul TVR 1, criteriile care au dus la selectarea sa sunt legate tocmai de faptul că reprezintă un post de televiziune public, ce beneficiază de o largă expunere şi care, prin modul de organizare şi funcționare, este legat de statul român.

În cazul televiziunilor de ştiri, acestea au fost selecționate exclusiv pe baza criteriilor legate de rating şi de cota de piața: RealitateaTv este postul de ştiri cu cea mai mare audiență dintre posturile de ştiri şi se află pe locul trei în clasamentul general de audiență pentru televiziuni. Celălalt post de ştiri selectat pentru această analiză este Antena 3, postul clasat al doilea în topul audiențelor pentru televiziuni de ştiri şi, actualmente, pe locul şapte în topul general de audiență al televiziunilor din România.

În ceea priveşte presa scrisă, selecția surselor a avut la baza două criterii principale: criteriul reprezentativității şi criteriul cifrelor comparate de distribuție pentru perioada pe care s-a centrat prezentul studiu. Cotidienele alesese au fost, în ordinea datelor de distribuție extrase din baza de date a Biroului Român de Audit al Tirajelor: Adevărul, Jurnalul Național, România Liberă, Evenimentul Zilei şi Gândul.

Se impune precizarea conform căreia cele cinci publicații se clasează în această ordine ca medie a tirajelor brute pe perioada studiată dar şi ca medie a totalului de exemplare efectiv difuzate pe perioada luată în calcul. În tabelul următor se regăsesc aceste date de tiraj şi distribuție, medie pentru perioada august 2008 – aprilie 2010.

A fost introdus în această cercetare şi ziarul "Cotidianul", ziar ce nu se află în evidențele BRAT dar care face parte dintr-un important trust de presă, beneficiază de o rețea națională de distribuție şi face parte din categoria cotidienelor premium, categorie selectată pentru prezenta analiză.

Perioada selectată: Aug 2008 - Apr 2010				
Nume Publicație	Nume Editor	Tiraj brut	Abonamente platite	Total Difuzat
Adevărul	Adevărul	114555	25329	94971
Evenimentul Zilei	Editura Evenimentul Zilei şi Capital	53439	9626	38455
Gândul	Publimedia Internațional	26479	9111	17720
Jurnalul Național	Editura Intact	82119	21861	61805
România Liberă	Societatea R	60097	30361	48754

Copyright © 2001 Biroul Român de Audit al Tirajelor

Trebuie de asemenea precizat că, într-un clasament al tirajelor şi cifrelor de difuzare efectivă, există publicații cu o plasare mai bună decât cele selectate pentru analiză dar care au fost excluse din prezenta cercetare pe considerentul lipsei lor de relevanță în cazul acestui demers. În această situație se află ziare de tip tabloid (Libertatea, Click, Cancan) sau ziare de sport (Gazeta Sporturilor, ProSport).

I.2. Definirea categoriilor

Categoriile sunt rubricile semnificative în funcție de care conținutul va fi clasat şi cuantificat. Analiza de conținut(calitativă) trebuie să scoată în evidență variabilele şi factorii de influență în mod normal ignorați, teme, atitudini ascunse în interior. În acest caz, analiza trebuie să ofere o direcție de cercetare sau o explicație. Analiza descriptivă devine detectoarea unui conținut latent.

Dificultăți în alegerea categoriilor

S-a încercat evitarea a patru excese în alegerea categoriilor: impunerea unei scheme prea rigide, a priori, neînțelegând complexitatea conținutului, sau elaborarea acestei scheme într-un mod superficial, prinzând doar elementele manifeste ale comunicării (fenotip) fără a se referi la conținutul mai mult sau mai puțin latent (genotip); alegerea unor categorii prea detaliate şi prea numeroase, aproape reproducând textul, sub pretextul de a nu risca să se piardă ceva, sau realizarea unor categorii prea largi care nu permit să se distingă suficient între elementele pe care le grupează.

Discutând despre cele patru probleme mai-sus menționate, se impune un set de clarificări. În primul rând, în cadrul cercetării, gradul de relevanță al

acesteia este dat de adâncimea cercetării în strictă corelație cu anumite elemente de cultură și educație. Astfel, în cazul unor surse care se adresează unui public mai puțin educat și cu interese punctuale, o analiză superficială a genotipului este tolerabilă în timp ce, în cazul unor surse ce se adresează unor categorii sociale cu un grad mai ridicat de educație, o analiză în adâncime a genotipului se impune, în detrimentul unei analize profunde a fenotipului. Tot în această privință, trebuie precizat și faptul că termenul de "interes punctual", folosit în acest context, se referă mai curând la o nevoie minimă de profunzime a comunicării din partea publicului receptor și nu la lărgimea domeniului la care se referă comunicarea. Spre exemplu, în cazul unor informații de ordin economic, putem presupune că ele fac parte dintr-un domeniu relativ restrâns dar ele se pot adresa unor indivizi a căror capacitate de analiză este una crescută și care simt nevoia unor informații profunde cu privire la subiectul în cauză.

Pe de altă parte, informațiile sportive constituie un domeniu care se adresează unui target mult mai larg, mai difuz din punct de vedere intelectual şi cu criterii conceptuale de analiză mult diversificate, dar nu vom putea discuta în cazul acestor teme de o adâncime a comunicării care să meargă mai departe de nivelul fenotipului. Un alt lucru care trebuie precizat în această etapă este nivelul pe care se cercetează și se realizează măsurarea. Această alegere determină în parte tipul categoriilor.

Tipuri de categorii

- **Materiale** – categoria cea mai frecventă. Ea este menită a răspunde celei mai simple întrebări: despre ce este vorba în comunicare? În acest caz, analiza trebuie să stabilească locul acordat subiectului de studiu în cadrul surselor avute în vedere.
- **Direcția de comunicare** corespunde categoriilor care sunt cel mai des folosite în anchetele de opinie: favorabile, defavorabile, neutre;
- **Valorile** - este vorba aici ce ceea ce unii (Berelson) numesc valori iar alții (Lasswell) standarde. Aceste categorii încearcă să expliciteze fie direcția comunicării (de ce sunt ele favorabile sau defavorabile) fie scopul pe care-l urmăresc, ceea ce oamenii doresc, vor, caută. Am considerat această categorie relevantă în special pentru determinarea atitudinii media față de subiectul prezentului studiu. Categoria valorilor va face parte din concluziile generale ale prezentei cercetări și va încerca să aducă un grad

cât mai mare de obiectivitate tentativei de a înțelelege construcția imaginii Rusiei în media din România.

□ **Actorul** – prin aceasta vom încerca să descoperim anumite trăsături individuale ale actorului avut în vedere, ca subiect al cercetării, așa cum sunt ele reprezentate în sursele alese spre analiză.

Tot ceea ce aici privește conținutul, există în egală măsură referitor la formă. Se poate admite că anumite categorii calitative pot cuantifica și diversele moduri în care un individ se exprimă și pot fi completate prin studii de intensitate. Aceaste categorii vor fi utilizate pentru a distinge ceea ce este emoțional, sentimental și pentru măsurarea eficacității prin raportare la mesaje mai raționale.**(notă – e posibil ca scopul referitor la măsurarea eficacității comunicării să fie unul prea complex pentru a fi atins în studiul nostru, necesită discuții)**

I.3. Analiza calitativă – evaluare de imagine

Evaluarea de imagine poate fi realizată în mai multe feluri, în funcție de scopul urmărit. Putem indetifica trei tipuri principale de analize de imagine:

- analiza de imagine ce își propune să evalueze imaginea reflectată în mass-media pentru o personalitate, pentru actor, față de un anumit eveniment etc.
- analiza de imagine ce își propune să evalueze imaginea reflectată în mass-media plecând de la acțiunile tipice de comunicare realizate de departamentul de comunicare
- analiza de imagine ce își propune să deceleze construcția mediatică a personalității unui personaj public, a unei organizații statale sau sub-statale, sau a unei mărci.

În cazul prezentei cercetări vor exista două componente distincte ce se vor îmbina pentru a obține un rezultat final cât mai elocvent. Prima componentă, cea cantitativă, se va baza pe o analiză a întregii perioade avute în vedere de prezenta cercetare și va avea rolul de a analiza construcția mediatică a actorului avut în vedere, în cazul de față, Rusia.

Cea de-a doua componentă, cea calitativă, își propune în principal să evalueze imaginea actorului, reflectată în mass-media, în relație cu evenimente particulare, momente de criză care au atras un interes special asupra actorului în cauză. Pentru acest al doilea tip de analiză, au fost identificate cinci momente relevante: războiul ruso-georgian, criza gazelor dintre Rusia și Ucraina, decizia de amplasare a scutului american anti-rachetă

pe teritoriul României, antentatele de la metroul din Moscova şi accidentul aviatic de la Smolensk.

II. Studiul de imagine pe evenimente particulare – analiză calitativă

Selecția evenimentelor incluse în această analiză s-a facut pe criteriul creşterii expunerii mediatice a actorului studiat. Această creştere a expunerii a adus după sine o diversificare a abordărilor mass-media şi expunerea unui număr sporit de poziții ale altor actori despre Rusia. În cele ce urmează, pentru o mai bună înțelegere a contextului în care s-au produs, vor fi descrise sumar cele cinci evenimente selectate pentru această analiză, după care se va trece la analiza aprofundată a fiecărui eveniment în parte, din punctul de vedere al reflectării în sursele mass-media selectate.

II.1. Descrierea momentelor-vârf de expunere

Prezentarea inițială va conține o încadrare temporală aproximativă a evenimentelor-varf şi identificarea actorilor implicați în aceste evenimente. **Războiul din Osetia de Sud**(cunoscut şi ca războiul ruso-georgian) a reprezentat un conflict armat, desfăşurat în luna august a anului 2008, între Federația Rusa, Abhazia şi Osetia de Sud pe de-o parte şi Georgia pe de cealaltă. Conflictul armat propriu-zis a început în noaptea de 7 spre 8 august 2008 printr-o operațiune militară de largi dimensiuni a Rusiei, prin care ocupa Osetia de Sud şi Abhazia, recunoscute ulterior ca state independente, unde s-au amplasat trupe ruse. S-a putut observa şi tendința trupelor ruse de a ocupa Tbilisi şi a determina schimbarea de regim, dar la presiunea internațională, trupele s-au oprit la marginea oraşului.
Forțele militare ale Federației Ruse au intervenit pe teritoriul Georgiei ieşind prima oară din propriul teritoriu după retragerea din Afganistan. Pe 12 august 2008, s-a semnat un acord preliminar de încetare a focului, acord semnat de Georgia pe 15 august şi de Rusia pe 16 august, cu o întreagă dezbatere asupra modificărilor aduse pe textul negociat de Preşedintele Sarkozy. Principalii actori implicați în acest eveniment au fost Rusia, Georgia, Osetia de Sud şi Abhazia, ca parți beligerante sau autorități interesate şi Franța ca moderator, respectiv Uniunea Europeană, NATO şi SUA ca susținători ai respectării acordurilor internaționale în vigoare şi ai dreptului internațional public.

Criza gazelor dintre Rusia şi Ucraina a reprezentat o dispută între principala companie producătoare şi exportatoare de gaz natural din Rusia,

Gazprom şi Naftogaz, compania naţională de gaz şi petrol din Ucraina, dispută legată de preţul de livrare a gazelor naturale către Ucraina dar şi de datorii ale părţii ucrainene faţă de furnizorul rus. Disputele iniţiale au apărut încă din anii ’90, cu o re-escaladare în anul 2007, dar episodul la care face referire prezenta analiză s-a desfăşurat începând cu 1 ianuarie 2009, atunci când Gazprom a sistat livrările de gaze naturale către Ucraina, provocând, pe cale de consecinţţă, încetarea sau diminuarea furnizării de gaz natural pentru un grup de alte 10 ţări europene, printre care şi România.
Cauza declarată de către furnizorul rus pentru sistarea alimentării cu gaze a Ucrainei a fost eşecul tratativelor, din cursul anului 2008, pentru stabilirea preţului de livrare a gazelor naturale pentru anul 2009. Actorii implicaţi în acest eveniment au fost Rusia şi Ucraina (atât prin intermediul companiilor naţionale de petrol şi gaze cât şi prin intermediul oficialilor celor două state) ca şi generatori ai crizei, apoi Ungaria, Polonia, România, Bulgaria, Turcia, Grecia, FRY Macedonia, Republica Moldova, Serbia,Bosnia Herzegovina, Cehia şi Slovacia ca şi state afectate de acest eveniment şi Uniunea Europeană, în calitate de moderator, dar şi garant al unor acorduri internaţionale la care atât Ucraina cât şi Rusia erau parte.
Un alt actor implicat în acest conflict a fost Instituţia Tribunalului de Arbitraj a Camerei de Comerţ din Stockholm, Suedia, actor implicat prin procesele deschise în faţa acestei instituţii de către RosUkrEnergo (împotriva Ucrainei) şi Gazprom(impotriva Naftogaz).

Decizia de amplasare a scutului american anti-rachetă pe teritoriul României a fost un eveniment ce a avut loc în luna februarie a anului 2010. Consiliul Suprem de Apărare a Ţării(CSAT) a decis pe 3 februarie 2010 ca România să accepte propunerea SUA de amplasare a unor elemente ale scutului anti-rachetă pe teritoriul său. Această decizie a adus cu sine inocularea în spaţiul public de către unii actori interesaţi a unor idei privitoare la reacţia (negativă, firește) a Rusiei, creşterea gradului de expunere a României în faţa atacurilor teroriste(pe cale de consecinţă, creşterea sau scăderea gradului de securitate de care România va beneficia prin această decizie) şi costurile efective ale amplasării elementelor din scut, toate teme forţate în raport cu momentul anunţării deciziei şi cu realitatea.
Principalii actori implicaţi în acest eveniment au fost România(prin intermediul instituţiilor statului şi al reprezentanţilor acestor instituţii), SUA (ca promotor şi proprietar al scutului anti-rachetă), NATO(ca oganizaţie

beneficiară a scutului anti-rachetă) și Iranul, stat de unde pot proveni aceste rachete. Li s-a adăugat prin efectul ideilor implantate în discuțiile publice și Rusia(stat ce poate să resimtă amplasarea elementelor din scut pe teritoriul României ca pe o amenințare a intereselor sale strategice în regiunea Mării Negre) și organizațiile teroriste ce ar fi putut să identifice noi ținte de atac pe teriroriul României cu această ocazie.

Atentatele de la metroul din Moscova au avut loc în dimineața zilei de 29 martie 2010 și au vizat două puncte importante ale capitalei Federației Ruse: stația de metrou Lubianka, situată la doar câțiva metri de sediul serviciilor ruse de securitate (FSB) și stația de metrou Park Kulturi, situată sub un bulevard care astăzi încadrează centrul Moscovei. Acuzațiile inițiale ale autorităților ruse au mers către concluzia că vinovați de atentate se fac separatiștii ceceni.
Principalii actori implicați în acest eveniment sunt Federația Rusă, prin intermediul instituțiilor sale, în calitate de victimă a atacului și insurgența din Nordul Caucazului, respectiv separatiștii ceceni. Alti actori implicați în evenimente, prin declarații, au fost SUA, Uniunea Europeană, atât ca organizație cât și prin luările de poziție a diverselor state membre, NATO și Consiliul Europei.

Accidentul aviatic de la Smolensk a avut loc pe data de 10 aprilie 2010. La bordul avionului prăbușit la Katyn se aflau numeroși oficiali polonezi, printre care și președintele în exercițiu al Poloniei, Lech Kaczyński. Aceștia se aflau pe teritoriul Rusiei pentru a comemora masacrul din pădurea Katyn, din anul 1940. Actorii implicați în eveniment au fost Polonia, prin faptul că victimele accidentului erau înalți demnitari ai acestui stat și Federația Rusă, prin faptul că pe teritoriul său s-a produs accidentul și autoritățile ruse au fost cele care au condus ancheta. Actorii secundari în acest eveniment sunt numeroși, deoarece actori secundari pot fi considerate toate statele sau instituțiile internaționale care au luat poziție față de acest eveniment.

II.2 Considerații generale asupra evenimentelor-vârf de expunere

Se impun câteva considerații generale și de ordin cantitativ în ceea ce privește evenimentele-vârf de expunere prezentate anterior. Astfel, se observă că evenimentul care a atras cel mai mult atenția mediilor de comunicare din România a fost războiul dintre Rusia și Georgia. Acest

eveniment se detaşează atât prin numărul mare de articole cu această temă generală cât şi prin întinderea temporală a articolelor cu această temă.
Al doilea eveniment, din punct de vedere al reflectării în media din România, a fost criza gazelor dintre Rusia şi Ucraina. Principala caracteristică a acestui eveniment este prezenţa a numeroase analize în diversele surse media, fiind evenimentul cel mai bogat acoperit din acest punct de vedere. De asemenea, se constată că acesta este şi evenimentul cu cea mai mare densitate de articole pe zi, fiind urmat, din acest punct de vedere, de decizia CSAT de a permite amplasarea unor elemente din scutul anti-rachetă pe teritoriul României.
În ceea ce priveşte temele abordate în cele cinci evenimente-varf, putem observa că majoritatea temelor au caracter neutru faţă de publicul din România dar, având în vedere conţinutul efectiv al articolelor, putem vorbi despre o tentă generală negativă la adresa Federaţiei Ruse şi decidenţilor din această ţară. Această afirmaţie este susţinută prin faptul că, dintre articolele care nu au o temă strict neutră, vasta majoritate au o tema şi o tentă negativă relativ la Rusia. Cu alte cuvinte, deşi majoritatea articolelor au teme şi tente neutre, faptul că articolele cu temă negativă sunt concludent mai numeroase decât cu cele temă pozitivă crează un trend de opinie mai degrabă defavorabil Federaţiei Ruse.
Trebuie, de asemenea, precizat că numărul mare de teme şi referiri negative este o caracteristică a evenimentelor-varf de expunere, acest tip de referiri şi teme crescând, raportat la numărul total de articole, în medie, cu 40% faţă de perioadele obişnuite. Sigurul eveniment-vârf pentru care numărul temelor, tentelor şi referirilor negative a depăşit numărul celor neutre este războiul dintre Rusia şi Georgia.
Discutând despre tipurile articolelor vom face o diferenţiere pe categorii de surse, între televiziuni şi ziare. În principal, cele două categorii de surse prezintă două tipuri principale de articole: articole generale, de informare şi articole-analiză. Diferenţa principală este facută de felul în care sunt realizate articolele de analiză: dacă în ziare sunt preferate analizele unor experţi străini(fie colaboratori direcţi ai publicaţiei respective fie surse media externe), televiziunile preferă analizele realizate de experţi români pe subiectul în cauză.
De asemenea, luând în calcul numărul de accesări, putem concluziona că articolele de analiză sunt cele mai accesate articole, cu un număr mediu de accesări mai mare cu 73 – 102 %(în funcţie de sursa media luată în calcul)

mai mare decât al unui articol de informare pe aceeași temă, al aceleiași surse.

Trebuie, în același timp, menționat că articolele de analiză cu teme negative la adresa Rusiei sunt concludent mai numeroase decât cele cu teme pozitive sau neutre. De asemenea, din numărul total de referiri negative de-a lungul evenimentelor-vârf, majoritatea referirilor negative se regăsesc în articole de analiză, deși numărul articolelor de analiză este relevant mai mic decat numărul articolelor de informare. Această concuzie, corelată cu cea legată de numărul accesărilor pentru fiecare tip de articol în parte, reprezintă un argument potrivit în susținerea tezei conform căreia imaginea Rusiei în media din România este una preponderent negativă.

II.3 Analiza particulară a evenimentelor-vârf de expunere

1. Războiul din Osetia de Sud, din august 2008, reprezintă principalul eveniment generator de expunere, pe perioada august 2008 – aprilie 2010, pentru Rusia în media din România. De asemenea, este singurul eveniment dintre cele cinci selecționate pentru analiză care ocupă același loc în clasamentul numărului de articole și știri pe toate sursele, fiind clasat primul, conform acestui criteriu.

Materialele apărute în această perioadă în presa din România sunt în larga lor majoritate articole de informare, în cazul ziarelor și știri în cazul televiziunilor. Per total surse luate în calcul în prezenta analiză, articolele de informare și știrile reprezintă aproximativ 85% din totalul materialelor apărute în sursele de presă scrisă din România. În ceea ce privește televiziunile, procentul de emisiuni de analiză pe aceast subiect este încă și mai mic, situându-se în jurul cifrei de 12%.

Din totalul știrilor apărute în timpul acestui varf de expunere, 83% au legatură directă cu războiul din Osetia de Sud sau ramificații ale sale. Restul de 17% sunt, în general, articole scurte de informare cu subiecte plecând de la Jocurile Olimpice de la Beijing până la evenimente domestice din Rusia. Există, de asemenea, analize referitoare la situația economică a Rusiei, un sondaj de opinie, publicat de cotidianul "Adevărul", referitor la percepția asupra Rusiei în România și materiale privind politica externă a Rusiei, fără ca acestea să aiba legatură cu conflictul din Osetia de Sud.[2]

[2] Date obtinute prin prelucrarea tabelelor de monitorizare si analizelor cantitative efectuate pe sursele precizate in perioada 1 August 2008 – 20 Aprilie 2010

Ca şi **direcţie de comunicare,** dintre articolele referitoare la conflictul propriu-zis, majoritatea au o tentă negativă la adresa Rusiei, fiind criticate atitudinea acestui stat faţă de suveranitatea şi integritatea teritorială a Georgiei dar şi atitudinea sa ostilă faţă de ţările occidentale, NATO şi Uniunea Europeană.
O a doua categorie de articole prezintă, prin opoziţie, reacţiile Georgiei la invazia rusească, aceste articole fiind de asemenea, în majoritatea lor unele critice la adresa Rusiei. Există un contrast general între cele două poziţii în prezentarea ştirilor, cu o pronunţată tentă favorabilă Georgiei şi defavorabilă Rusiei. Duritatea criticilor la adresa Rusiei creşte în materialele de analiză care au legatură directă cu războiul din Osetia de Sud, autorii discutând despre "imperialism rusesc"(http://www.adevarul.ro/international/pune-Rusia_0_29397786.html) sau chiar "O nouă cortină a început să se lase, de la Marea Neagră la cea Baltică, anunţând o nouă despărţire între naţiunile care işi pot permite, graţie unei interdependenţe liber asumate, luxul deplinei independenţe – şi, de partea cealaltă, popoarele care trăiesc în vasta regiune seismică bântuită de cutremure cu epicentrul la Kremlin." (http://www.romanialibera.ro/index.php?section=articol&screen=print&id=132487&page=0&order=0&redactie=0http://www.romanialibera.ro/index.php?section=articol&screen=print&id=132487&page=0&order=0&redactie=0)

Definirea **actorului** Rusia pe parcursul vârfului de expunere generat de războiul din Osetia de Sud se face prin evidenţierea mai multor seturi de trăsături individuale. Acestea sunt trăsături ce pot sau nu aparţine în mod obiectiv actorului dar care reies din acoperirea media din România în ceea ce priveşte acest eveniment.
Există câteva observaţii generale care se impun în ceea ce priveşte trăsăturile individuale caracteristice Rusiei, aşa cum se desprind ele din acoperirea evenimentului în cauză de către media din România. În primul rând, există două feluri în care aceste trăsături sunt construite: în mod direct, prin articole şi emisiuni tv şi articole de analiză şi în mod indirect, prin jurnalele de ştiri ale televiziunilor şi articolele de informare apărute în presa scrisă.
O completare necesară pentru această observaţie este aceea că, atunci când discutăm despre construcţia în mod direct a imaginii unui actor, factorul subiectiv implicat este unul mult crescut faţă de modalitatea de construcţie a imaginii actorului în mod indirect, implicit. O a doua observaţie care se impune este aceea că trăsăturile pe care este construită imaginea Rusiei în

relație cu acest eveniment sunt în general unele negative sau, în cel mai bun caz, neutre, în cazul articolelor de informare și emisiunilor de știri.
Ultima observație generală este aceea că, în cazul războiului din Osetia de Sud, media din România nu a construit seturi trăsături disjuncte ci, mai curând, putem constata că sursele media luate în calcul în prezenta analiză au construit seturi similare, diferențele fiind făcute mai curând de felul de construire a acestor seturi de trăsături decât de valorile efective atribuite actorului "Rusia".
Principala trasatură construită de media din România pentru Rusia pe perioada războiului din Osetia de Sud este aceea de **putere agresoare și revizionistă ce invadează teritoriul suveran al unui stat independent, recunoscut ca atare de celelalte state din sistemul internațional**. Această imagine este creionată în special prin articole de analiză(editoriale) realizate de catre jurnaliști români dar și prin preluarea de analize ale unor surse externe sau chiar prin ușoare interpretări făcute pe baza unor știri preluate de pe agențiile de presă straine(Sanziana Stancu: *Lumea „poate să uite" de integritatea teritorială a Georgiei!*, Jurnalul Național, 15 August 2008, http://www.jurnalul.ro/stire-externe/lumea-poate-sa-uite-de-integritatea-teritoriala-a-georgiei-131546.html).
Astfel, "Evenimentul Zilei" prezintă timp de doua luni conflictul din Osetia de Sud și urmările acestuia și introduce într-un total de 371 de articole ce discută despre Rusia 308 articole ce discută direct tema războiului. Dintre cele 308 materiale prezente în paginile ziarului, 14 sunt articole de analiză, aceasta însemnând 4,55% din totalul articolelor. În ciuda procentului mic reprezentat de articolele de analiză, putem spune că acestea sunt cele care formează imaginea Rusiei deoarece în ele regăsim cele mai radicale poziții la adresa actorului și cele mai clar explicate argumente în acest sens dar și din cauza faptului că, așa cum este și cazul celorlalte surse media luate în calcul, numărul de accesări pentru un articol de analiză este cu 73-102% mai mare decât numărul de accesări pentru un articol de informare.
Aceste procente sunt reprezentative pentru toate sursele de presă scrisă luate în calcul, "Evenimentul Zilei" fiind ales ca exemplu datorită numărului mare de articole dar și pentru că aceste articole se încadrează și descriu foarte bine tendințele generale de portretizare pentru Rusia, în cazul războiului din Osetia de Sud.
Ca și elemente punctuale de caracterizare, Rusia este văzută ca "un imens buldog, își marchează teritoriul și distruge infrastructura militară a Georgiei,

realizată cu sprijin american, în primul rând pentru a umili America şi pentru a zădărnici orice inițiativă occidentală de asigurare a unei (relative) independențe energetice față de Moscova" (RODICA CULCER: *Istoria se repetă și nu prea*, Evenimentul Zilei, 20 August 2008, http://www.evz.ro/detalii/stiri/rodica-culcer-istoria-se-repeta-si-nu-prea-817266.html) sau ca "o problemă încă o dată şi din păcate este şi un inamic strategic al democrațiilor europene."(Jonathan Eyal, interviu pentru Cotidianul, Alina Anghel: "Rusia vrea sa creeze o nouă Cortina de Fier", Cotidianul, 13 August 2008, http://old.cotidianul.ro/rusia_vrea_sa_creeze_o_noua_cortina_de_fier-54975.html).

Un aspect interesant ce caracterizează acest vârf de expunere este acela că războiul din Osetia de Sud se suprapune cu Olimpiada de vară de la Beijing. De aici rezultă două ramificații ale construcției mediatice asupra Rusiei: pe de-o parte, Rusia apare cu referiri neutre(şi chiar pozitive, Dan Arsenie: *Îmbrățișare ruso-georgiană pe podiumul olimpic,* Evenimentul Zilei, 10 August 2008 (http://www.evz.ro/detalii/stiri/imbratisare-ruso-georgiana-pe-podiumul-olimpic-815903.html) în paginile dedicate evenimentelor sportive datorită succeselor sportivilor care o reprezintă la olimpiadă, dar există şi articole care acuză Rusia de a fi premeditat suprapunerea războiului din Osetia de Sud cu Olimpiada de la Beijing (Iosif Klein Medesan: *Viol cu premeditare,* România Liberă, 11 August 2008 (http://www.romanialibera.ro/index.php?section=articol&screen=print&id=131571&page=0&order=0&redactie=0). Este interesant de remarcat, de asemenea, faptul că şi în cadrul articolelor cu temă pozitivă, referirile din interiorul articolului sunt în majoritate neutre sau chiar negative, ca în cazul articolului mai sus menționat, "*Îmbrățișare ruso-georgiană pe podiumul olimpic".*

Concluzia generală asupra acestui vârf de expunere este aceea că imaginea Rusiei în media din România a fost una preponderent negativă. Nuanțele şi referirile au fost, în vasta lor majoritate, critice iar duritatea nuanțelor a variat de la sursă la sursă, existând un număr foarte redus de articole cu temă pozitivă sau care să conțină referiri pozitive la adresa Rusiei.

2. Criza gazelor dintre Rusia şi Ucraina, din ianuarie 2009, reprezintă, ca şi medie de articole per total surse media, al doilea eveniment ca importanță pe perioada avută în vedere de curenta analiză.

Materialele apărute în media din România în această perioadă au ca principală caracteristică faptul că sunt mai puțin dispersate ca şi număr de

teme față de materialele din perioada războiului din Osetia de Sud. Principalele teme abordate în cazul acestui vârf sunt cele legate de situația economică tensionată dintre Rusia şi Ucraina.

De asemenea, dacă în cazul vârfului de expunere generat de războiul din Osetia de Sud distribuția materialelor de analiză față de cele de informare era net favorabilă celor de informare, în cazul crizei gazelor, televiziunile, în mod special, dar şi ziarele, au optat pentru o extinsă acoperire cu analize economice a subiectului. O completare care se impune este aceea că temele economice sunt abordate, în general, în termeni de securitate economică sau de război economic.

O observație importantă în cazul acestui vârf de expunere este aceea că numărul materialelor apărute în perioada crizei este mult mai scăzut decât în cazul războiului din Osetia de Sud. Astfel, în Evenimentul Zilei, ziarul cu cea mai extinsă acoperire asupra Rusiei în perioada monitorizată, numărul de articole scade de la 371 de articole pentru primul eveniment, la doar 185 de articole pentru al doilea. De asemenea, în articole efectiv referitoare la situația generatoare a vârfului de expunere, numărul este într-o evidentă scădere, de la 308 articole, în cazul războiului din Osetia de Sud, la 136 de articole în cazul crizei gazelor.

Direcția de comunicare, aşa cum reiese ea din analiza surselor media din România, pe perioada crizei gazelor, este una neutră la adresa Rusiei. Discuția este, totuși, una mai amplă. Dacă în cazul războiului din Osetia de Sud puteam vorbi despre o suprapunere a temelor negative cu referirile negative, în cazul crizei gazelor această suprapunere nu mai există, multe articole a căror tema este una aparent negativă, chiar peiorativă la adresa Rusiei, conțin în majoritate referiri neutre. De asemenea, temele care sunt cu adevărat negative şi prin referiri sunt, aproape în exclusivitate, redate în articole sau emisiuni de analiză.

Dacă în cazul războiului din Osetia de Sud temele negative erau date, în principal, de percepția de stat agresor asupra Rusiei, în cazul crizei gazelor, percepția negativă rezultă cu precădere din faptul că interesele economice şi politice ale Rusiei în respectiva situație intrau în conflict cu cele ale României. Cu alte cuvinte, gradul de subiectivism al reprezentării Rusiei în media din România a crescut în cazul crizei gazelor față de războiul din Osetia de Sud.

În ceea pe privește construcția media a **actorului "**Rusia", se mențin observațiile generale făcute în cazul conflictului din Osetia de Sud în ceea ce

privește trăsăturile individuale caracteristice Rusiei, așa cum se desprind ele din acoperirea evenimentului în cauză de către media din România.
Trăsăturile individuale ale Rusiei descrise, în media din Romania, în timpul acestui eveniment, sunt legate de perceputul șantaj economic al Rusiei față de Ucraina și de alte state europene, dependente de gazul rusesc. Mediile de informare românești au adoptat și susținut *in corpore* ideea conform căreia Rusia a încercat, prin oprirea gazelor către Ucraina (implicit, către alte 10 state europene), să demonstreze că deține capacitatea de a bloca economiile europene în cazul unor neînțelegeri cu anumite state și dacă acest demers i-ar servi interesele.
Cu alte cuvinte, dacă în cazul războiului din Osetia de Sud, Rusia era descrisă prin prisma capacităților sale militare de a-și impune interesele în regiunea Caucazului, în cazul crizei gazelor, imaginea Rusiei este aceea a unui stat capabil și dispus să-și atingă interesele în Europa prin mijloace economice. Un articol de opinie(editorial) relevant și reprezentativ pentru această linie de gândire este "Dați vina pe Ucraina!"(Ioana Lupea, *Dați vina pe Ucraina!,* Evenimentul Zilei, 8 august 2009, http://www.evz.ro/detalii/stiri/editorialul-evz-dati-vina-pe-ucraina-834825.html), în care autoarea susține că Uniunea Europeană devine oarecum complice cu Rusia din cauza dependenței unor state membre față de gazul din Rusia dar și din cauza relației privilegiate pe care unul dintre membrii importanți ai UE, Germania, o are cu Rusia în ceea ce privește contractele de furnizare a gazelor naturale.
Există o multitudine de articole care explică în detaliu jocul de putere pe care Rusia l-a făcut în timpul crizei gazelor pentru a-și consolida poziția puternică din punct de vedere economic, reprezentativ pentru această categorie de articole fiind "Gazprom, arma invincibilă a Kremlinului" (Gabriela Anghel, *Gazprom, arma invincibilă a Kremlinului,* România Liberă, 14 Ianuarie 2009, http://www.romanialibera.ro/index.php?section=articol&screen=print&id=143594&page=0&order=0&redactie=0).
O altă ramificație a acestui eveniment în ceea ce privește imaginea Rusiei în media românească este aceea dată de propunerea Rusiei ca România să cumpere și să distribuie volumul de gaze alocat Ucrainei. Mediile de informare din țara noastră au considerat această propunere ca fiind una făcută în mod ironic, principalele argumente în favoarea acestei catalogări fiind legate de imposibilitatea infrastructurală de a pune în practică o astfel de propunere.

Cauza acestei ironii, așa cum este ea identificată de media românească, este dorința Rusiei de a atrage atenția României asupra posibilelor beneficii derivate din dezvoltarea unor relații mai strânse cu acest stat sau, dimpotrivă, asupra pericolelor la care țara noastră se expune prin poziția sa în privința Rusiei. Un articol în care se susține și în care este argumentată aceasta teză este "Davai gaz, Vladimir Vladimirovici!"(Horia Ghibutiu, *Davai gaz, Vladimir Vladimirovici!,* Evenimentul Zilei, 10 Ianuarie 2009, http: //www.evz.ro/detalii/stiri/senatul-evz-davai-gaz-vladimir-vladimirovici-835119.html).

Astfel, Rusiei i se adaugă un palier al trăsăturilor individuale legate de tradiția sa imperialistă, este portretizată ca un stat care, în virtutea argumentelor istorice, încearcă, prin mijloace economice ale prezentului, să aducă la ordine statele aflate în fosta sa sferă de influență(economică dar, mai ales, politică).

Ca o concluzie generală asupra acestui eveniment-varf de expunere, putem afirma că imaginea Rusiei, redată din presa din România este una mai curând negativă, în ciuda numărului mai mic de referiri negative față de cele neutre. Acest fapt se datorează, în principal, trăsăturilor individuale atribuite Rusiei în articolele de opinie dar și implicării României în evenimentul analizat.

3. Decizia de amplasare a scutului anti-rachetă pe teritoriul României, și **accidentul aviatic de la Smolensk** sunt alte două vârfuri de expunere pentru Rusia, în media din România, în perioada monitorizată. Aceste evenimente au un set de caracteristici comune pe care le vom analiza *in corpore.* Am considerat că nu există suficiente elemente de diferențiere între cele trei evenimente, elemente care să necesite sau să facă utilă o analiză separată pentru fiecare dintre ele.

Dintre cele două, **decizia de amplasare a scutului anti-racheta în România** este evenimentul care a beneficiat de cea mai mare expunere, deși el nu era legat în mod direct de Federația Rusă, s-a forțat apropierea și dezbaterea care să implice un eventual veto sau o altă formă de aducere a Moscovei în această dezbatere, fapt care o plasează între evenimentele de vârf.

Cu excepția cotidianului "România Liberă"(20 de articole, pe o perioadă de 52 de zile) și acest eveniment a beneficiat de o atenție relativ restrânsă din partea mediilor de informare din România, de unde și ideea unei singularități legată mai mult de instrumentul media în cauză decât de spațiul public și dezbaterea publică reală în România.

Perioada de expunere media pentru fiecare din cele două evenimente a fost de 6-7 zile iar numărul mediu de teme pentru aceste evenimente a fost de 9. **Materialele** definitorii pentru expunerea mediatică a celor două evenimente au fost articolele de informare şi ştirile tv. Această constatare este una valabilă atât din punct de vedere al numărului efectiv cât şi din punctul de vedere al impactului. Numărul articolelor de analiză a scăzut procentual, în cazul celor două evenimente, până la 6% faţă de peste 15% în cazul primelor două vârfuri de expunere analizate. De asemenea, aceste analize sunt unele obiective şi introduc, la fel ca şi articolele de informare, o **direcţie neutră a comunicării**.

Numărul referirilor neutre sau pozitive pe toate cele două evenimente este cvasi-inexistent, ele reprezentând, împreună, sub 10% din totalul referirilor la Rusia din această perioadă. De asemenea, temele negative sau pozitive identificate pentru cele trei evenimente însumează aproximativ 5% din totalul materialelor apărute în mediile de comunicare româneşti.

Actorul "Rusia" îşi pierde mare parte din trăsăturile individuale portretizate pentru primele două evenimente analizate ceea ce aduce după sine portretizarea unei imagini covârşitor neutre pentru Rusia, în cazul celor două evenimente. Este important de menţionat că, în cazul **deciziei de amplasare a scutului anti-rachetă în România,** interesele Rusiei erau, ca şi în cazul **crizei gazelor,** în contrast cu interesele şi poziţia ţării noastre. În ciuda acestui fapt, poziţiile autorităţilor de la Moscova şi reprezentarea lor în media din România nu au adus cu ele descrierea de trăsături individuale ale Rusiei.

Atentatele de la metroul din Moscova reprezintă cel de-al cincelea vârf de expunere analizat în prezenta cercetare. Acesta se situează, cronologic vorbind, între **decizia de amplasare a scutului anti-rachetă pe teritoriul României** şi **atentatele de la metroul din Moscova** şi se deosebeşte de restul momentelor vârf-de-expunere prin faptul că aduce elemente noi în construcţia mediatică a Rusiei.

Materialele definitorii pentru această perioadă sunt cele de informare, indiferent dacă vorbim despre mediile de informare print sau despre televiziuni. Existenţa unor materiale de analiză are, de această dată, o influenţă pozitivă asupra imaginii actorului studiat. Putem afirma ca aceasta este, în fapt, cea mai importantă deosebire faţă de celelalte evenimente analizate: materialele de analiză sunt focalizate mai curând pe populaţia Federaţiei Ruse şi mai puţin pe decidenţii de la Moscova. Rusia este

percepută ca o victimă a acestor atentate iar populația Rusiei este partea sa cea mai afectată. Aşadar, în cazul acestui vârf de expunere putem observa un alt vector purtător de imagine al Federației Ruse, reprezentat de populația sa civilă. Spre deosebire de vectorul reprezentat de instituțiile oficiale, acest nou vector este unul purtător al unei imagini pozitive, chiar dacă din cauze pur umanitare, legate de un eveniment punctual.

Precizarea esențială ce trebuie facută este aceea că **valorile** construite pentru Federația Rusă ca și actor statal nu sunt alterate în vreun fel de schimbarea de focus către populația civila, majoritatea articolelor aducând cu ele referiri negative sau neutre la adresa statului dar referiri pozitive la adresa populației civile ruseşti.

O altă precizare ce se impune în discuția despre acest vârf de expunere este aceea că avem în vedere un eveniment foarte restrâns ca și impact asupra percepției publice din România. Există două motive care susțin această afirmație: în primul rând, durata de expunere a evenimentului în mediile de informare româneşti este una scurtă, variind între 2 și 6 zile, cu un maxim de 12 materiale diferite pe zi. În al doilea rând, intensitatea mesajului pozitiv față de populația civilă a Rusiei este atenuată de mesajul critic față de oficialitățile ruseşti, considerate vinovate de a nu fi asigurat o protecție corespunzătoare civililor și, mai mult, de a fi lăsat conflictul care a generat aceste evenimente să escaladeze.

III. Concluzii

Monitorizarea media efectuată pentru actorul "Rusia", pe perioada 1 August 2008 – 20 Aprilie 2010, a dus la o serie de concluzii ce vor fi enumerate și explicate în cele ce urmează.

Din punct de vedere **cantitativ**, sursele media luate în considerare au o medie de aproximativ 400 de intrări referitoare la Rusia pe perioada monitorizată. Sursa media cu cea mai semnificativă acoperire a actorului analizat a fost Evenimentul Zilei, cu un total de 1681 de articole monitorizate, o medie lunară de 131 de articole și un maxim de 282 de articole pentru vârful de expunere generat de războiul din Osetia de Sud. Prin contrast, TVR 1 a prezentat pe întreaga perioadă monitorizată un total de 78 de știri și analize cu privire sau implicând Rusia.

În afara vectorilor de imagine identificați în descrierea vârfurilor de expunere, am observat apariția unor **vectori alternativi**, purtători ai imaginii Rusiei în media din România. Fie că discutăm despre imaginea sportivilor

ruşi, reflectată în timpul competiţiilor sau despre ştiri mondene din societatea rusească, aceşti vectori pot fi, mai curând, introduşi la capitolul divertisment decât între vectorii formatori de opinie. Ei crează diversitate în privinţa abordării mediei româneşti asupra Rusiei, fără a aduce prejudicii sau beneficii de imagine actorului analizat în cadrul prezentului demers.

Valorile, asa cum sunt ele definite de Berelson[3], sunt categoria de analiză care necesită numărul cel mai important de interpretări subiective. Acest număr mare se datorează, în principal, faptului ca explicitarea unei direcţii de comunicare sau determinarea scopului urmărit de către o anumită sursă media presupun, mai mult decât o analiză strictă, un important factor de contextualizare şi un proces deductiv bazat pe argumente mai mult sau mai puţin subiective. Factorii de subiectivitate pot fi introduşi de background-ul ideologic, de experienţele personale şi memoria subiectivă a celui care efectuează analiza.

În cazul prezentei analize, constatăm o predispoziţie a surselor media spre **construirea de argumente defavorabile poziţiei Rusiei**. Această afirmaţie se bazează pe faptul că, deşi în cifre absolute numărul temelor şi referirilor neutre este mai mare decât cel al temelor şi referirilor negative, temele şi referirile neutre apar cu preponderenţă în articole pur informative iar temele şi referirile negative au ca vector predilect emisiunile sau articolele de analiză şi articolele de opinie.

Aceste din urmă categorii de materiale sunt cele cu un impact crescut la public şi sunt cele care formează, pe cea mai mare parte a palierelor, imaginea unui actor în media. Argumentarea acestor valori se poate face în mai multe feluri dar, dupa cum am precizat şi anterior, orice interpretare ar fi una mai curând subiectivă. Singurul argument valabil este cel istoric, conform căruia media din România se conformează unei tendinţe generale a societăţii româneşti de după 1989, care a încercat să se îndepărteze cât mai mult de valorile unui stat care în trecut a supus-o opresiunii şi care adoptă în continuare o poziţie de forţă faţă de statul român.

Ca şi concluzie finală, putem afirma că Rusia este un actor cu o prezenţă consistentă în mediile de informare din Romania, că imaginea generală redată în această perioadă este una mai curând negativă ca şi impact dar că, din punct de vedere strict cantitativ, această imagine devine una neutră.

[3] B. Berelson apud Ştefan Buzărnescu, Sociologia opiniei publice, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, p.128

3. CAZUL DE SPIONAJ DE LA MOSCOVA: PROVOCAREA, COMPROMITEREA ŞI DISCREDITAREA UNUI DIPLOMAT ROMÂN

Iulian Chifu

Evenimentele

În data de 16.08.2010, la ora 16, agenția oficială de ştiri a Rusiei RIA Novosti lansa o informație "pe surse", care vorbea despre reținerea unui spion român la Moscova în urma unui flagrant. La orele 20:03, pe portalul de ştiri „Vesti.ru" (Federația Rusa) a fost postat un material video în cadrul caruia Serghei Ignatievici, directorul Centrului de Relații Publice al Serviciului Federal de Informații din Federația Rusă, a declarat că *„la data de 16.08.2010, Serviciul Federal de Informații din Rusia a reținut, la Moscova, un angajat al unui serviciu de informații externe din România, Gabriel Grecu, care lucra sub acoperire în Ambasada României de la Moscova, ca secretar I la Departamentul Politic, în timp ce încerca să obțină informații clasificate de natură militară de la un cetățean din Federația Rusă. Am confiscat de la spion obiecte de spionaj, care certificau activitatea sa ostilă față de Federația Rusă."*

Agenția de ştiri Interfax (Rusia) anunța, la ora 19:12, faptul că *„Gabriel Grecu, angajatul Ambasadei României la Moscova suspectat de spionaj, trebuie să părăsească teritoriul Rusiei în termen de 48 de ore, potrivit Serviciului de presă al Serviciului Federal de Securitate (FSB). Secretarul I la departamentul politic al Ambasadei României a fost declarat în Rusia 'persona non grata'. Ministerul Afacerilor Externe al Rusiei a înaintat Bucureștiului o notă oficială de protest în legătură cu activitatea de spionaj a diplomatului român".*

'Serviciul de Informații Externe nu comentează', au comunicat pentru 'Mediafax', reprezentanți ai instituției, întrebați în legătură cu informațiile apărute în presă. MAE a anunțat, la rândul sau, luni seara, într-o precizare referitoare la informațiile potrivit cărora diplomatul Gabriel Grecu ar fi fost arestat la Moscova, că, *'In acest moment, Ministerul Afacerilor Externe nu comentează'*. MAE nu face alte precizări. Totuşi surse oficiale de la Bucuresti au confirmat luni, pentru 'Mediafax', arestarea, la Moscova, a lui Gabriel Grecu, secretar I în cadrul Ambasadei României în Rusia. Potrivit

sursei citate, diplomatul ar fi fost arestat pentru implicare în furnizare de informații secrete.

Cazurile de spionaj, de obicei, se rezolvă pe cale discretă potrivit uzanțelor, deci nu apar în presă. Este foarte ciudat că acest caz a apărut în presă și, mai ales, a fost atât de puternic mediatizat în Federația Rusă. Difuzarea în mass media a informației privind reținerea diplomatului Gabriel Grecu acuzat de spionaj este un avertisment serios pe care Rusia îl dă și, în același timp, o demonstrație de forță.

Și presa de la București a lansat cazul dar dezbaterea a fost oprită brusc, după prima informație pe surse, când la ora 19 a apărut în prim-plan știrea privind tragedia de la Spitalul Giulești care a acaparat tot spațiul public.

Detaliile au început să apară pe rând, în diferite instrumente media, ca și fragmente din înregistrarea operațiunii, expunându-l pe diplomatul român în ipostaze precum deschiderea unei casete de cumpărături la un magazin, reținerea în forță, coborârea din dubă în fața clădirii FSB, fostul KGB, din Piața Liubianka, interogatoriul în dala FSB, cu doi diplomați români în fundal.

Totul s-a petrecut la un centru comercial din vestul Moscovei. Camerele de supraveghere au înregistrat presupusa încercare de transmitere a datelor secrete "cu caracter militar". În imagini neconcludente și montate se observa cum un bărbat depune un pachet de culoare neagră într-o casetă de depozitare. După o perioadă, coletul este ridicat de diplomatul român Gabriel Grecu. După câteva minute, agenții l-au reținut, cu pretenția că este o operațiune "în flagrant". Asupra lui, diplomatul român ar fi avut, potrivit declarațiilor FSB, « echipament de spionaj ».

Presa rusă și diferiți experți, purtători de cuvânt și politicieni obișnuiți cu aparițiile pe diferite subiecte au început să speculeze imediat asupra întâmplării. Principalele speculații au vizat faptul că românul – despre care nu mai exista nici o îndoială că « ar fi spionat » și că este « Agent al serviciilor de informații externe al României » - ba ar fi lucrat pentru NATO, ba pentru SUA, ba informațiile urmau să se transmită acestora, ba chiar se specula că serviciul român ar fi membru al unui mega-serviviu de informații al NATO.

La nivelul semnalelor și motivelor, în presa rusă, română și occidentală au apărut comentarii care vizau o replică a Moscovei fie la **scandalul de spionaj din SUA**, când 11 agenți au fost capturați și schimbați, **la scandalul de expulzare** a doi diplomați ruși acreditați la NATO acuzați de spionaj, legat și

de capturarea unui înalt oficial estonian care vânduse secrete NATO Rusiei, la **scandalul de spionaj deconspirat în România** în urmă cu un an și jumătate când a fost arestat un militar român – Floricel Achim - și fostul atașat militar bulgar la București - Marinov Zikolov - și a fost destructurată o întreagă rețea de spionaj în favoarea Rusiei ce conținea doi atașați militari ucraineni și trei diplomați ruși, declarați persona non grata, fie **la contextul electoral din Republica Moldova** și orientarea Chișinăului oficial spre Uniunea Europeană și spre România, ba chiar o replică la **refuzul României de a se alătura South Stream** și încăpățânării privind susținerea proiectului Nabucco și lansarea AGRI.

Ca variante ale prezentării acțiunii, ele au variat de la **un caz clasic de spionaj** – asumat necritic de toată presa rusă, pe baza informațiilor de la FSB, la **dezinformare media** – în primele momente, când întreaga afacere era comentată pe baza informațiilor « scăpate » agenției de știri și, în fine, la **provocarea, compromiterea și discreditarea** unui diplomat român, care a părut a fi cea mai plauzibilă variantă în contextul expunerii mediatice pe care a dobândit-o cazul.

Pe 18 august a apărut știrea potrivit căreia diplomatul român Gabriel Grecu, reținut de agenți ai Serviciului Federal de Securitate FSB, sub acuzația de spionaj, a fost eliberat. Odată cu reținerea diplomatului român Gabriel Grecu, FSB ar mai fi mai reținut alte două persoane, una dintre ele fiind acuzată în mod direct de vânzare de informații cu caracter clasificat.

MAE român a reacționat pentru prima dată marți dimineața, cînd a emis un comunicat de protest în care se acuza *« încălcarea de către autoritățile ruse a prevederilor Convenției de la Viena privind relațiile diplomatice prin reținerea unui diplomat român acreditat la Moscova, precum și prin tratamentul 'complet neadecvat' aplicat acestuia ».* Ministerul preciza că a transmis aceasta poziție luni seara primului-colaborator al Ambasadei Federației Ruse la București, convocat de urgență la MAE. *"Ambasada României la Moscova a comunicat aceeași poziție, în cursul acestei zile, către MAE rus"*, se mai arată în comunicat. Comunicatul menționa că România își rezervă dreptul de a reacționa în mod similar, potrivit uzanțelor internaționale. Nuanța nu a subzistat decât circa o oră, MAE revenind cu un alt comunicat în care se anunța că *„Un diplomat din cadrul ambasadei Federației Ruse la București, cu grad de secretar I, a fost declarat persona non grata și urmează să fie expulzat"*. Comunicatul nu preciza numele diplomatului și motivația era strict cea a uzanțelor de reciprocitate în cazul

expulzării unui diplomat al unui stat. Ulterior agenția Mediafax a anunțat pe surse că Anatoli Akopov este diplomatul rus de la București declarat de autoritățile române persona non grata.

La nivel mediatic și politic, atât presa cât și clasa politică nu s-a isterizat și nici nu a făcut un caz deosebit din acest subiect, și pe fondul continuării aflării în prim plan a cazului tragediei incendiului la secția Terapie Intensivă și decesului a patru din cei 11 bebeluși prematuri arși în incendiul de la Maternitatea Giulești. Singura reacție palpabilă a fost o declarație nepotrivită a Președintelui Comisiei de Politică Externă a Senatului României, Titus Corlățean, care presat de media a declarat că s-ar lua în discuție la dezbaterile comisiei subiectul și că va fi cerută o poziție a MAE față de consecințele cazului.

În dezbaterile publice din România nu a existat asumarea faptului că diplomatul român ar fi fost spion ci **cazul unei provocări** a fost cea mai prezentă. Mai mult, la dezbaterile teoretice din cadrul talk show-urilor s-a vorbit despre **spionaj ca instrument legitim al oricărui stat**, despre eventuala capturare a unui spion ca **o întâmplare din viața spionajului dar fără a reprezenta un fapt dramatic**, despre **spionajul** făcut de ofițeri specializați **în beneficiul statului român**, cu riscul vieții, al închisorii, în uitare, fiind citat un interviu al lui Mihai Răzban Ungureanu, directorul SIE, cu ocazia zilei SIE, despre **relevanța serviciilor de informații**, despre **multiplele cazuri de spionaj ale Rusiei** în terțe state și despre **cazul Litvinov-Lugovoi,** cu sublinierea faptului că aici s-a executat o operațiune fără precedent ce a însemnat o crimă pe teritoriul britanic cu transportarea plutoniului și expunerea unui număr foarte mare de civili la iradiere și decorarea, respectiv recompensarea autorului, Andrei Lugovoi, cu un fotoliu de deputat al partidului de guvernamânt în Duma de Stat.

În cea de a treia zi, care a încheiat practic scandalul la nivel public, au mai apărut două elemente în discuție, informații legate de așa-numitul "cetățean M", cel care ar fi deconspirat tot cazul când i s-ar fi cerut informații clasificate de către diplomatul român, după ce lucrase deja anterior și transmisese pe bani informații predecesorului lui Gabriel Grecu și reacția MAE rus la expulzarea diplomatului său.

Din informațiile care au apărut vizavi de acest cetățean 'M', se pare că Gabriel Grecu i-ar fi cerut în mod expres niște informații cu caracter strict secret, iar acest cetățean 'M' și-ar fi dat seama că este o chestiune de înaltă trădare, ar fi alertat autoritățile și serviciul de contraspionaj rus.

Cetățeanul rus pe care diplomatul român Gabriel Grecu l-ar fi abordat pentru aflarea unor secrete militare ale Rusiei ar fi colaborat anterior şi cu fostul prim-secretar al departamentului politic din cadrul Ambasadei României de la Moscova, Dinu Pistolea, el fiind plătit în valută pentru datele furnizate, potrivit FSB. Totuşi, informațiile pe care le oferea nu constituiau secrete, iar când Gabriel Grecu i-ar fi solicitat un secret militar, informatorul rus a contactat FSB şi şi-a exprimat disponibilitatea de a coopera la reținerea românului.

În anul 2008, secretarul I al departamentului politic al Ambasadei României la Moscova, Dinu Pistolea, a intrat în vizorul Serviciului Federal de Securitate al Federației Ruse, atunci când acesta a încercat să-l atragă într-o colaborare confidențială pe cetățeanul 'M' din Rusia, care după specificul activității sale deținea informații de actualitate despre situația din Republica Moldova şi Transnistria. În luna decembrie 2008, odată cu expirarea mandatului delegației, D. Pistolea a părăsit Rusia iar contactul cu cetățeanul 'M' a fost continuat, în numele serviciului român de spionaj extern, de către Gabriel Grecu

Dinu Pistolea, predecesorul lui Gabriel Grecu în postul de secretar I al Ambasadei României la Moscova, are o solidă pregătire în domeniul informațiilor militare, a menționat presa română. Pistolea a fost acuzat de serviciul rus de securitate, FSB, de faptul că se ocupa de strângerea informațiilor cu caracter militar.

Înainte de a intra brusc în diplomație, Dinu Pistolea a servit mai mulți ani în structurile militare româneşti. În prezent, fostul secretar I al Ambasadei României în Federația Rusa are gradul de locotenent-colonel activ. Mai mult, este profesor asociat în cadrul Universității Naționale de Apărare pentru anul universitar 2009/2010, membru al catedrei de Sisteme Informaționale pentru Apărare, iar disciplina pe care o predă este Informații pentru Apărare.

Tipul de informații urmărit de către diplomatul român a fost dezvăluit prin declarațiile unor experți ruşi. Astfel, potrivit lui Alexei Martinov, director la "International Institute of the New States", Moscova, Grecu avea un obiectiv clar, *"acela de a analiza prezența militară rusă din Republica Transnistria - numărul militarilor, locații, echipament, utilizarea spațiului aerian militar de la Tiraspol. În afară de acest lucru, el aduna date referitoare la liderii transnistreni și persoanele care sunt experte în ceea ce privește situația din republică - diplomați și cadre militare".*

In data de 18 august, pe site-ul Ministerului Afacerilor Externe din Federația Rusă a fost postat un comunicat în care se precizează că *„În data de 17 august 2010, Ministerul Afacerilor Externe din România a transmis Ambasadei Rusiei de la București o notă privind decizia autorităților române de a declara persona non grata pe secretarul I al Ambasadei Rusiei ca replică la expulzarea lui Gabriel Grecu, angajat al Ambasadei României de la Moscova.*

La Moscova, această acțiune a fost percepută drept neprietenească și nemotivată. Regretăm profund că, în loc să aplaneze aspectele negative ale relațiilor ruso-române, Bucureștiul a demonstrat din nou indiferența față de sarcina urgentă privind redresarea acestora.

Partea rusă respinge categoric o astfel de abordare distructivă, contrară intereselor privind dezvoltarea progresivă a parteneriatului dintre țările noastre, pentru care noi facem întotdeauna apel la partea română.

Spre deosebire de secretarul I al Ambasadei României de la Moscova, care a fost prins în flagrant, având asupra sa documente și instrumente de spionaj, care atestau activitatea sa ilegală, diplomatul rus nu este implicat în astfel de acțiuni, care să ducă la luarea unei astfel de decizii. Din conectarea celor două probleme rezultă că, în mod intenționat, se otrăvește atmosfera relațiilor ruso-române. Noi am avertizat România cu privire la luarea unor astfel de măsuri, dar bunul simț nu a prevalat.

În acest sens, protestăm ferm față de partea română, care poartă întreaga responsabilitate pentru posibilele consecințe. Ne rezervăm dreptul de a lua măsuri de retorsiune."

În fine, pe 20 august, singura informație relevantă asupra scandalului a apărut la Moscova, acolo unde, într-un interviu acordat postului de radio „Russkaia slujba novostei" (Rusia)/ www.rusnovosti.ru, deputatul Konstantin Kosaciov, președintele Comitetului pentru afaceri internaționale al Dumei de Stat a declarat că *"Măsurile de răspuns vor depinde întotdeauna de situația dacă acuzațiile pe care partea română le aduce față de diplomatul rus care a fost expulzat sunt reale sau dacă este doar o reacție în oglindă. Dacă totul a fost făcut fără niciun temei, doar ca o reacție la ceea ce s-a întâmplat realmente cu diplomatul român de la Moscova, atunci se iese deja din cadrul bunelor maniere diplomatice și, în acest caz, indiscutabil, reacția Rusiei trebuie să fie dură, indiferent de reacțiile celeilalte părți.*

În primul rând, am în vedere alte expulzări de diplomați români de la Moscova. Dacă vom vedea, într-adevar, că acuzațiile noastre sunt

întemeiate, iar acțiunile autorităților române în acest caz - nu, poate urma o înrăutățire a relațiilor bilaterale, cu repercusiuni nu doar asupra politicului, ci și asupra economicului. »

Semnificații

După cum era evident, trei au fost resorturile cazului de spionaj de la Moscova:

- inițial posibilitatea ca să ne aflăm în fața unei **dezinformări** prin intermediul unei agenții oficiale de ştiri care raportează « pe surse » un eveniment, scopul fiind lansarea dezbaterii în mass media vie şi foarte înclinată spre speculație din România, cu culegerea beneficiilor aferente dintr-un asemenea procedeu. O asemenea posibilitate a fost evidentă din moment ce aceasta a fost unica informație timp de aproape 4 ore, fără nici o coroborare sau confirmare chiar şi la nivelul FSB sau al autorităților ruse. Mai mult, comunicatul conținea formulări ce desemnau activități incompatibile cu situația de diplomat a celui vizat: reținerea, percheziționarea şi identificarea de « tehnică » de spionaj, expunerea publică a cazului.
- Cum scandalul nu a « luat foc » la Bucureşti – din motive obiective şi tragice, totodată, fiecare român fiind mai degrabă interesat de tragedia de la Maternitatea Giuleşti şi urmărind operațiunea extraordinară şi executată cu măiestrie de Inspectoratul de Urgență sub conducerea secretarului de stat Raed Arafat, care a evacuat în 4 ore un spital cu peste 110 bolnavi în diferite stadii, către alte spitale din Bucureşti, reuşind să nu piardă nici un copil din cei accidentați şi să nu aibă nici un incident şi nici o naştere în ambulanțe – a apărut comunicatul video oficial al FSB, care elimina, în primă instanță, ipoteza dezinformării prin media, menținând suspiciuni pe veridicitatea **« cazului de spionaj »** clasic şi al presupusei prinderi în flagrant. La acea oră nu era nici o reacție a MAE şi SIE decât « no coment », cum era şi normal, la acea oră derulîndu-se consultări şi negocieri pentru eliberarea diplomatului şi stabilirea soartei acestuia.
- În fine, a treia variantă care este cea privilegiată, a părut a fi cea privind **provocarea, compromiterea şi discreditarea** unui diplomat român **imprudent** şi care a **recționat inadecvat** la o asemenea operațiune. Că acesta era sau nu ofițer acoperit este secundar, iar componenta de analiză a acțiunii de intelligence, dacă ea a existat, o lăsăm organelor abilitate. Publicarea cazului şi utilizarea lui la Moscova şi Bucureşti, dar şi datele

ulterioare referitoare la acțiunea îndelung pregătită de "cetățeanul M", foarte probabil colaborator al FSB de la începutul misiunii de compromitere a unui diplomat român, explicația cusută cu ață albă privind cooperarea pe bani până ce i s-ar fi solicitat documente clasificate, toate arată premeditarea și stabilirea momentului pentru izbucnirea publică a cazului care exista în atenție de ani buni.

Montarea unei operațiuni de provocare și compromitere a unui diplomat

Dincolo de descoperirea dacă a fost sau nu **un caz de spionaj** – lucru pe care e posibil ca, la nivel public, să nu-l aflăm niciodată, declarația-interviu a fostului rector al Academiei Naționale de Informații Troncotă potrivit căruia Grecu i-ar fi fost student în 1980 fiind inexactă și, oricum, neînsemnând că absolventul ANI ar fi și angajat al vreunui serviciu de informații – gestul anunțării și publicării lui este un **gest evident inamical**, momentul ales de partea rusă, în contextul preexistenței datelor și operațiunii îndelungate de urmărire, provocare și compromitere, trădând de asemenea **premeditarea**.
De asemenea, un diplomat, că este sau nu ofițer acoperit, nu participă niciodată la misiuni operative. Este evident că diplomatul este reprezentantul țării sale, că acest fapt dă automat un semnal pentru oricine intră în contact cu el din țara gazdă, că este expus întotdeauna supravegherii de către serviciile țării gazdă – cu precădere în Federația Rusă și în spațiul răsăritean, acolo unde funcționează școala veche a KGB-ului – și deci activitatea sa se rezumă la contactele oficiale sau publice cu terți reprezentanți oficiali, membrii cercurilor academice, politice, cu autoritățile statului acreditar sau cu alți diplomați acreditați în aceeeași capitală și că nu participă la schimburi de documente sau verificări ale căsuțelor poștale.
Un ofițer acoperit ca diplomat ar participa la o asemenea operațiune doar dacă pericolul este extrem de mare pentru un ofițer acoperit ilegal, dacă riscul este mare dar și rezultatul este atât de important încât merită riscul respectiv, iar pașaportul diplomatic este o chezășie pentru acesta că nu va fi arestat și că va putea să scape cu viață dacă operațiunea este o provocare sau dacă acel risc major se transformă în fapt. Cazul este rarisim și presupune asumarea costurilor în cazul eșecului misiunii dar și faptul că obiectivul atins de implicarea sa este atât de important și că a luat toate măsurile pentru atingerea acestuia.
Astfel, serviciile moderne încearcă să identifice și să documenteze agenții serviciilor de informații străini din țara proprie, să-i preia și să livreze

controlat informații, respectiv să intoxice spionul străin, nu să-l expună public. Un asemenea sistem duce la identificarea de rețele și contacte, de persoane în propria țară racolate în operațiuni externe – direct sau în orb – de identificare a unor vulnerabilități ale propriilor sisteme de securitate care sunt speculate,. Dincolo de identificarea de rețele și de livrare controlată de materiale de dezinformare, menținerea unui asemenea spion activ permite și urmărirea ulterioară în alte misiuni externe ale ofițerului acoperit identificat și documentat.

În cazul în care se încearcă acces la informații clasificate sensibile, cazul este documentat și stopat iar pe canale diplomatice se transmite fie solicitarea de retragere a diplomatului – cel mai des – fie se comunică Ambasadorului statului respectiv situația de persona non grata, fără a se da publicității acțiunea, un asemenea caz devenind public în doar două cazuri:

- amenințare importantă la adresa securității naționale dacă operațiunea e dusă la bun sfârșit și acțiunea publică sesizată de către public sau media
- din când în când, atunci când este identificată întreaga rețea, se dă publicității cazul pentru a sublinia că există activitate a serviciilor, că s-au atins unele rezultate, dar fără expunerea diplomaților.

Ambele cazuri sunt rarisime la nivelul serviciilor europene și occidentale pentru că profitul din menținerea activității discrete sunt mult mai importante decât expunerea lor. În acest context, cazul diplomatului român este cu atât mai ciudat cu cât nu era vorba despre o rețea ci despre un simplu contact dovedit a fi colaborator al FSB și care promitea documente relevante unui diplomat care, în virtutea istoricului relației și cu un predecesor al său, a căzut foarte ușor pradă provocării montate de serviciul secret rus.

În cazul de față, modul în care a fost dat publicității un asemenea caz probează tocmai că el era irelevant pentru munca operativă a serviciului rus, că nu era vorba despre nici o rețea sau caz de spionaj în spate, că scopul era unul de consum public iar modul ostentativ și secvențial de lansare a informațiilor și înregistrărilor trădează și mai mult premeditarea.

Astfel, la nivelul tehnic, o operațiune de acest fel se elaborează având la bază motivația primară – evident de natură publică. Ea viza la nivelul Moscovei fie **recuperarea prestigiului FSB**, bombardată de numeroase acuze de abuzuri și acuzată de incapacitatea de a gestiona situația din Caucazul de Nord, unde acțiunile teroriste au loc în fiecare zi, fie **schimbarea agendei publice** de la modul dezastruos de gestionare a incendiilor și fumului din Moscova, pierderea unor uriașe resurse materiale și militare, dublarea

mortalității în Moscova, fie **redresarea imaginii liderilor ruşi** printr-o acțiune de forță care să balanseze faptul că se află în vacanță la Soci şi fac doar reportaje promoționale şi ieftine de imagine când cetățenii se confruntă cu incendiile declanşate de canicula şi mor pe capete intoxicați de fum. La nivelul României o asemenea operațiune putea viza **valorificarea vulnerabilităților țării noastre** create de recentele măsuri de austeritate, cu componentă politică preponderent pentru că, pe acest fond, populația era mai puțin înclinată în a consuma un asemenea subiect în condițiile în care fie este încă în concediu, fie se confruntă cu grijile zilei de mâine. Elementele unei asemenea componente a programului nu le vom putea cunoaşte deoarece acțiunea nu a prins în România din cauza contextului care a împins subiectul în zonă marginală.

După elaborarea elementelor de bază, se mai furnizează decidenților ce urmează să aprobe o asemenea operațiune oportunitățile legate de o asemenea acțiune. Aici am putea decela lista oportunităților pe baza faptului că, imediat după consumarea operațiunii de compromitere şi lansarea publică a scandalului, apar comentatori şi politicieni care încearcă să valorifice fiecare componentă înscrisă la capitolul oportunități. Astfel, după cum am văzut, între oportunități s-au aflat:

- lansarea unui mesaj către SUA pe baza plasării sale în spatele românilor şi insinuării că acest diplomat presupus ofițer nu ar fi lucrat pentru noi
- lansarea unui mesaj către NATO, din aceleaşi rațiuni
- lansarea unui mesaj către România, subliniind nemulțumirea privind cazul rețelei de spionaj expuse anterior
- lansarea unui mesaj pe tema alegerilor apropiate din Republica Moldova, prin deturnarea şi promovarea, mediatizarea scandalului la posturile de la Chişinău şi comentarea în acest sens, implicând Transnistria în ținte şi în declarațiile aferente cazurilor
- semnal către România şi parteneri în privința South Stream şi nemulțumirilor economice

Între oportunitățile identificate s-ar fi putut afla şi încordarea relațiilor cu România prin escaladarea acestui incident într-un conflict diplomatic cu rezultate politice şi economice, aşa cum le-a anunțat Kosaciov în ultima parte a intervenției sale. Deci fiecare purtător de mesaj a încercat să speculeze în sensul interesului său cazul, rezultatul operațiunii făcute publice, acest lucru fiind încurajat chiar de decidenții ce au aprobat operațiunea tocmai pentru că această confuzie şi haos ascunde adevăratele motive interne, domestice, ale

acțiunii – la Moscova și București – dar și crează posibilități pentru forțarea unor luări de poziții ce pot fi valorificate ulterior.
Dacă va interveni sau nu o escaladare în continuare a cazului vom putea concluziona dacă scopul premeditat era acesta, al înrăutățirii bruște a relațiilor ruso-române, de tensionare chiar în contextul actual extrem de complex, în măsură să afecteze toate nivelurile acțiunilor în derulare, de la negocierea scutului antirachetă la impactul asupra referendumului și alegerilor de la Chișinău sau formulările finale din declarația summitului NATO de la Lisabona.

Publicitatea cazului: comportament ostentativ

Dacă ar mai fi existat încă două - trei camere, flagrantul realizat de fostul KGB ar fi semănat cu un film de la Hollywood, constata un instrument media român. *"Decorul, un supermarket moscovit. De dulăpioarele în care îți pui sacoșele cu ce ai cumpărat din alte magazine se apropie un rus plinuț. Lasă un pachet negru și pleacă. Trec câteva minute –montate pe filumlețul dat publicității - și, în cadrul camerei de supraveghere, intră Gabriel Grecu, secretar unu la ambasada noastră din Moscova. Ia pachetul și dă să plece. A doua filmare, de o calitate excepțională, îl arată pe diplomatul român înconjurat de foștii KGB-isti, actuali agenți FSB. Pentru că lucrează în contraspionaj, au fețele ascunse prin montaj digital. Televiziunile ruse se grăbesc să prezinte acțiunea FSB-ului, care a și pus la dispoziție filmările. A treia filmare, la fel de neobișnuită pentru discreția cu care ne-a obișnuit temutul serviciu de spionaj rus: în piața Liublianka sosește o dubă. În loc să intre în viteză prin gang, mașina rulează încet până în fața intrării principale a stabilimentului care dă fiori întregii lumi, sediul KGB, rebotezat FSB. Camera îl filmează pe diplomatul român.*
Apare și a patra filmare, lucru deja fără precedent pentru FSB. Gabriel Grecu este înfățișat când intra, pentru audieri, într-o cameră a FSB. Agenții dau amabil mâna cu diplomatul nostru, dar au fețele de gheață. Față în față cu foștii KGB-iști, diplomatul român se arată stupefiat."
Suma acestor detalii ale filmărilor, apărute succesiv, la intervale de timp, la instrumente media diferite, erau clar destinate menținerii cazului în prim plan și întreținerii subiectului la Moscova, București, dar și la Chișinău, Kiev și în alte capitale. Procedura nu e nouă și ea trădează nu numai premeditare și ostentație, dar chiar transmite sentimentul de umilire a reprezentantului statului român în haină diplomatică.

Dacă e să judecăm în oglindă, nici spionii expulzați din SUA nu au apărut pe micul ecran, nici cei doi expulzați de NATO, iar cazul din Marea Britanie cu executarea lui Litvinov a fost atât de mediatizat din cauza tupeului acțiunii și a impactului major pentru persoane civile fără nici o vină în fața plutoniului transportat cu avionul și plimbat prin Londra înainte de a fi pus în ceaiul dezertorului rus asasinat de SVR la ordinul Președintelui de atunci al Federației Ruse, Vladimir Putin, singurul în măsură să aprobe o asemenea operațiune.
În cazul României, cazul rețelei de spionaj rus din martie 2009 nu a fost dezvăluit mai departe de către SRI sau oficialii români ci s-a oprit la nivelul membrilor care nu mai erau diplomați, respectiv ofițerul român și fostul atașat militar bulgar. Expulzarea celor doi atașați militari ucraineni a fost dată în vileag de o interpelare, a doua zi, a unui deputat ucrainean în Rada Supremă, în timp ce despre componenta de expulzare a celor trei diplomați ruși s-a aflat după scurgerea în presă a scrisorii de la Ambasada Austriei ce menționa și descria cazul. Nici unul dintre aceștia nu a apărut cu figura sa și nu a fost filmat pentru scopuri publice deși cazul a fost documentat atât de bine încât cei doi arestați au fost condamnați fără probleme de instanță.

Din punctul de vedere al deciziei strategice, România trebuie să treacă rapid la limitarea vulnerabilităților sale interne determinate de politica de austeritate și de lipsa de credibilitate a Guvernului actual. Absența unei majorități solide și constituite prin vot, după respingerea în octombrie anul trecut a majorității formate de opoziție și racolarea ulterioară de parlamentari din cele două partide a condus la o adevărată rupere a spațiului politic romînesc și refuzul reciproc de dialog, la ignorarea opoziției și Guvernarea cu un Executiv cu 10% încredere publică, în timp ce Președintele a scăzul la 17% încredere în 7 luni de la alegeri.
În al doilea rând, România trebuie să-și formuleze coerent politica la Răsărit, în primul rând față de Federația Rusă, și să elaboreze o strategie pe termen lung pentru atingerea acestor obiective în care să fie implicate toate instituțiile statului român. Acest lucru poate duce la coerență și complementaritatea acțiunilor și la creșterea șanselor și a vitezei de realizare a obiectivelor.
În ceea ce privește Federația Rusă, o adevărată politică pragmatică trebuie elaborată, ce trebuie să țină cont de contextul existent, de semnalele de resetare a relațiilor americano-ruse și de pașii substanțiali ai Germaniei pe

această direcție dar și de interesele directe ale României și de experiențele sale în relațiile cu Moscova, ca și de calitatea sa de partener strategic al SUA, de aliat în NATO și membru al UE, dar și de stat la frontiera de răsărit a NATO și UE.

Riscuri și trenduri de evoluție

Din punctul de vedere al părții române, cazul este închis după expulzarea în contrapartidă a unui diplomat rus cu grad echivalent. Pretenția rusă de a proba că și acesta e subiect al documentării privind activitatea de spionaj e excesivă, și nu poate avea replică. Faptul că România a închis subiectul nu înseamnă că Federația Rusă nu dorește și nu-l va escalada în continuare. Riscul major este ca, în continuare, Federația Rusă să continue escaladarea conflictului, să înăsprească condițiile diplomaților români la Moscova, să preseze în general interesele românești în Federația Rusă și să vizeze și mai mult țara noastră prin operațiuni directe de ingerință în treburile interne ale României. Motivația furnizată de un oficial presei ruse cum că Moscova nu s-ar fi implicat în România pentru a sprijini un partid sau altul relevă intenția și preocuparea spre a controla leadershipul de la București.

Nici ultimul comunicat al MAE rus ce relevă interesul pentru a i se pune la dispoziție datele ce ar califica activitatea lui Akopov drept spion nu sunt în măsură să ascundă unele riscuri. Rusia trădează astfel faptul că acceptă măsurile de retorsiune în cazurile de spionaj doar dacă se probează că diplomatul său a făcut spionaj, iar acest lucru se răsfrânge asupra tuturor cazurilor similare, existând astfel presupunerea întemeiată că în toate cazurile de reciprocitate acceptate deja de Rusia diplomații respectivi erau spioni, prin acceptarea indirectă făcută de ultimul comunicat al MAE rus.

Ambasada Federației Ruse la București are diplomați de ordinul a câteva zeci, posibil peste 100. Estimând revigorarea Rusiei și politicile sale în regiune, interesul tot mai clar arătat pe ceea ce se petrece în România și luările de cuvând ale MAE rus și altor oficiali pe diferite teme ce implică țara noastră, este de estimat că în Ambasada de la București există cel puțin 20% din personal documentat ca făcând activități de culegere a informațiilor pentru diferite servicii secrete ruse.

Riscurile sunt implicite iar declanșarea unei spirale a escaladării pe care România să nu o poată bloca trădează premeditarea operațiunii menite să înrăutățească relațiile cu România și poate duce la noi expulzări sau expuneri publice de spioni și chiar la solicitarea ca Ambasada Rusiei la București să se

rezume la numărul de personal diplomatic pe care îl are acreditat România la Moscova, unde funcționează câțiva diplomați români.

Recomandări

România trebuie să blocheze spirala escaladării incidentului diplomatic într-un conflict cu Moscova. A avut ocazia de a o face în cazul primului comunicat al MAE, care doar amenința luarea unor măsuri de retorsiune, a făcut-o atunci când a ales să expulzeze un diplomat cel mai aproape de finalul de mandat, o face pe canale diplomatice şi prin evitarea amplificării scandalului în alte direcții.

Învățămintele acestui caz trebuie să determine o analiză serioasă la nivelul serviciilor de informații dar şi a procedurilor de pregătire şi trimitere a diplomaților români în spații vitale şi potențial adverse, așa cum trebuie să genereze un proces solid de reflecție vizând obiectivele României şi adecvarea politicilor sale față de Federația Rusă şi spațiul răsăritean, în general. Şi în acest al doilea caz claritatea şi realismul, pragmatismul şi fezabilitatea politicilor alese sunt cele ce pot da perspectiva corectă a situației României în raport cu Federația Rusă.

În plus, trebuie valorificate în mod constant şi programatic toate oportunitățile care permit lansarea de mesaje de respect şi interes pentru relațiile cu Federația Rusă şi trebuie evitate mesajele nervoase sau declarațiile contondente la adresa Moscovei, dacă această ieşire publică nu are legătură sau dăunează obiectivelor politice fixate în relația cu acest stat.

ANEXĂ. SONDAJ DE OPINIE. PERCEPȚIA RUSIEI

Atitudinea față de țări şi organizații

S1. Vă rog să-mi spuneți dacă aveți o părere foarte favorabilă, oarecum favorabilă, oarecum nefavorabilă sau foarte nefavorabilă despre următoarele țări sau instituții?

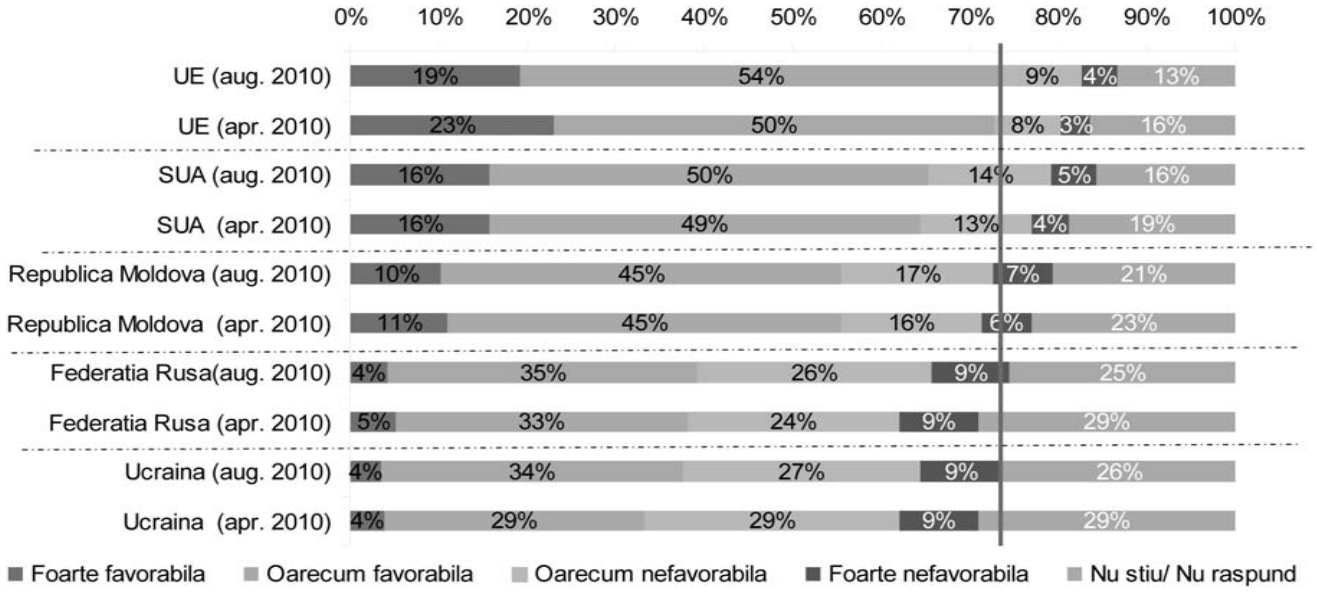
0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90% 100%
UE (aug. 2010) 19% 54% 9% 4% 13%
UE (apr. 2010) 23% 50% 8% 3% 16%
SUA (aug. 2010) 16% 50% 14% 5% 16%
SUA (apr. 2010) 16% 49% 13% 4% 19%
Republica Moldova (aug. 2010) 10% 45% 17% 7% 21%
Republica Moldova (apr. 2010) 11% 45% 16% 6% 23%
Federatia Rusa(aug. 2010) 4% 35% 26% 9% 25%
Federatia Rusa (apr. 2010) 5% 33% 24% 9% 29%
Ucraina (aug. 2010) 4% 34% 27% 9% 26%
Ucraina (apr. 2010) 4% 29% 29% 9% 29%
Foarte favorabila
Oarecum favorabila
Oarecum nefavorabila
Foarte nefavorabila
Nu stiu/ Nu raspund

tns csop

Baza (n=1133 – aug 2010; n=1149 – apr 2010): total respondenți

Atitudinea față de persoane

S4. Dacă ne-am gândi la diferite grupuri de oameni, spuneți-mi dacă aveți o părere foarte bună, bună, proastă sau foarte proastă despre ... ?

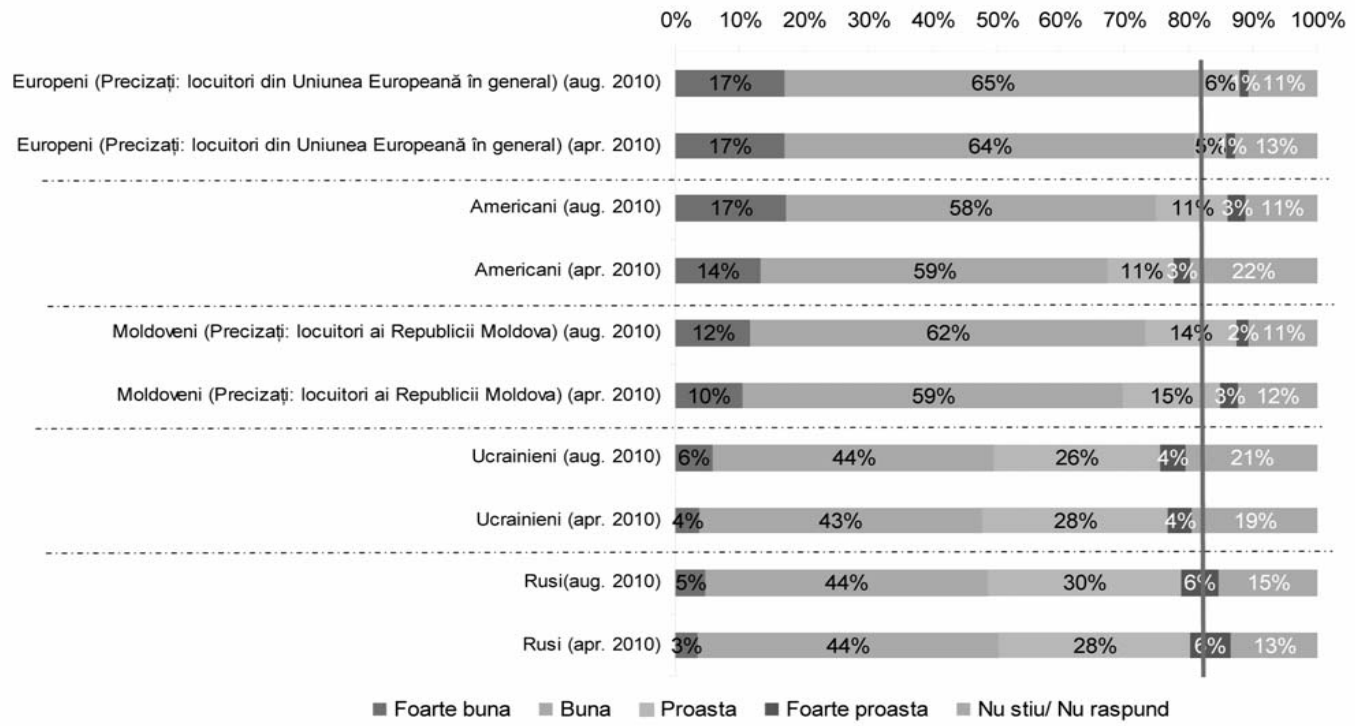
0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90% 100%
Europeni (Precizați: locuitori din Uniunea Europeană în general) (aug. 2010) 17% 65% 6% 1% 11%
Europeni (Precizați: locuitori din Uniunea Europeană în general) (apr. 2010) 17% 64% 5% 1% 13%
Americani (aug. 2010) 17% 58% 11% 3% 11%
Americani (apr. 2010) 14% 59% 11% 3% 22%
Moldoveni (Precizați: locuitori ai Republicii Moldova) (aug. 2010) 12% 62% 14% 2% 11%
Moldoveni (Precizați: locuitori ai Republicii Moldova) (apr. 2010) 10% 59% 15% 3% 12%
Ucrainieni (aug. 2010) 6% 44% 26% 4% 21%
Ucrainieni (apr. 2010) 4% 43% 28% 4% 19%
Rusi(aug. 2010) 5% 44% 30% 6% 15%
Rusi (apr. 2010) 3% 44% 28% 6% 13%
Foarte buna
Buna
Proasta
Foarte proasta
Nu stiu/ Nu raspund

Baza (n=1133 – aug 2010; n=1149 – apr 2010): total respondenți

tns csop

Social si Politic

Atitudinea privind investitori străini

S7. Credeţi că, în general, este rău sau bine pentru economia României că oamenii de afaceri .... (CITITI PE RÂND OPŢIUNILE) vin să investească în România? ARATAŢI SCALA S7. (Scală în 11 trepte 0-10, recodificată pentru prezentarea grafică de mai jos). Fiecare respondent a evaluat 2 opţiuni, varianta de control şi una dintre cele 2 variante de test.

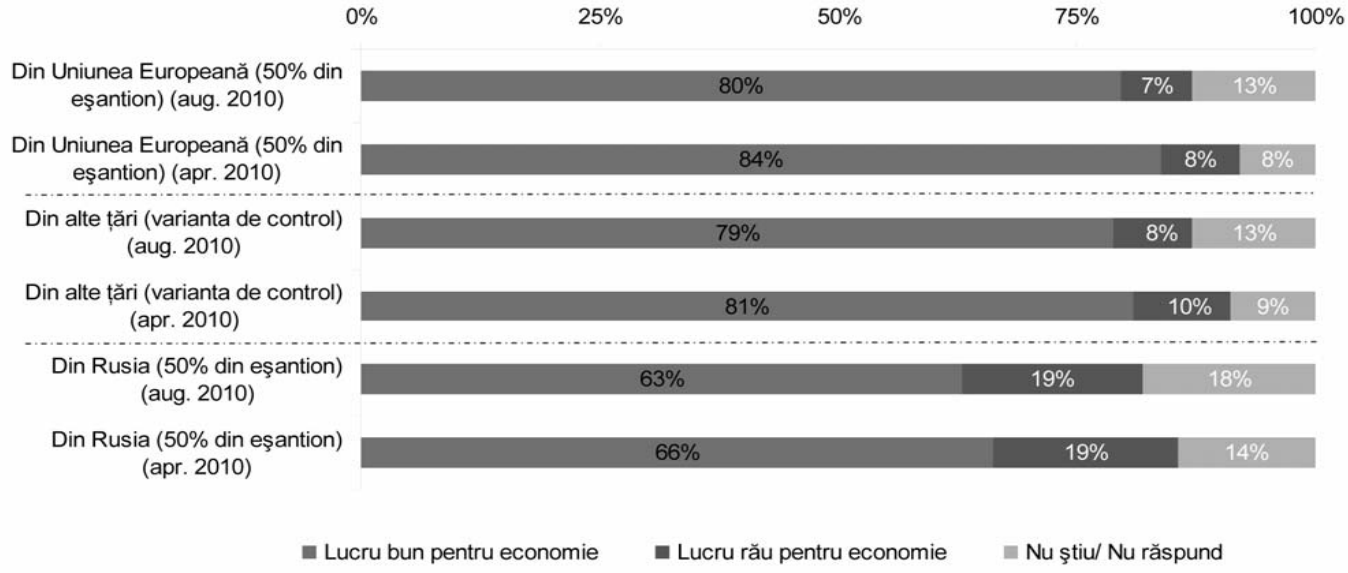

Baza (n=1133 – aug 2010; n=1149 – apr 2010): total respondenţi

tns csop

Social si Politic

Percepția relațiilor dintre România şi Federația Rusă

S2. Vă rog să-mi spuneți cum ați descrie relațiile actuale dintre (ROTIȚI ORDINEA DE CITIRE) Federația Rusă şi România – foarte bune, destul de bune, destul de proaste sau foarte proaste?

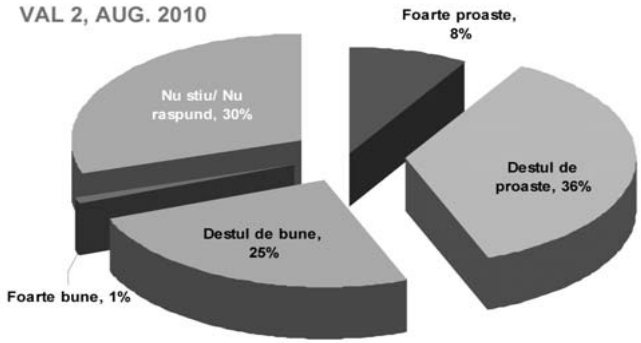

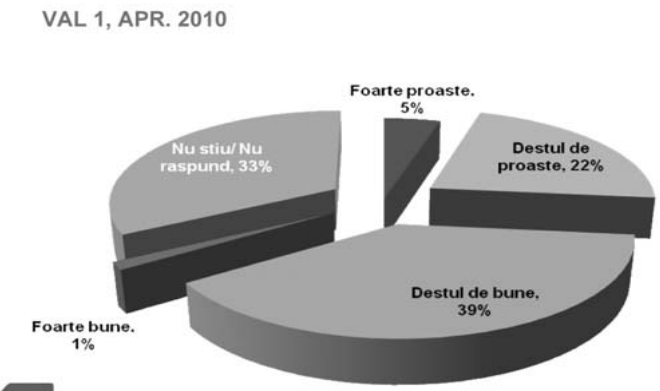

Baza (n=1133 – aug 2010; n=1149 – apr 2010): total respondenți

tns csop

Social si Politic

Aşteptări privind evoluția relațiilor dintre România şi Federația Rusă în următoarele 12 luni

S3. Credeți că relațile (ROTIȚI ORDINEA DE CITIRE) României cu Federația Rusă vor fi mult mai bune, oarecum mai bune, la fel de bune, la fel de proaste, oarecum mai proaste sau mult mai proaste în următoarele 12 luni?

VAL 2, AUG. 2010

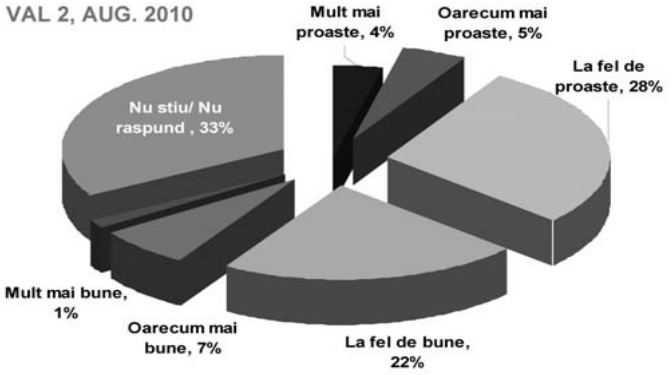
Mult mai proaste, 4%
Oarecum mai proaste, 5%
La fel de proaste, 28%
Nu stiu/ Nu raspund , 33%
Mult mai bune, 1%
Oarecum mai bune, 7%
La fel de bune, 22%

VAL 2, AUG. 2010

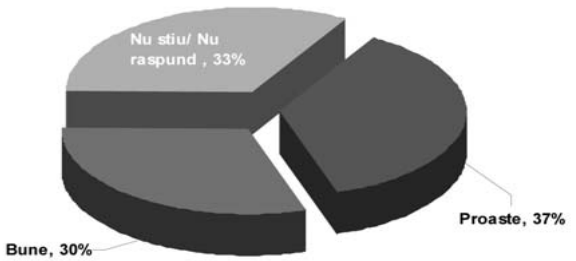

VAL 1, APR. 2010

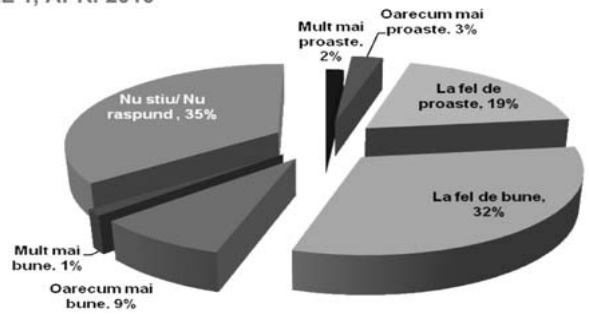
Mult mai proaste. 2%
Oarecum mai proaste. 3%
La fel de proaste. 19%
Nu stiu/ Nu raspund , 35%
La fel de bune, 32%
Mult mai bune. 1%
Oarecum mai bune. 9%

VAL 1, APR. 2010

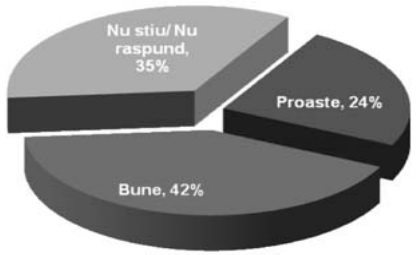

Baza (n=1133 – aug 2010; n=1149 – apr 2010): total respondenți

tns csop

Social si Politic

Îngrijorări privind Federația Rusă

S5. Așa cum s-ar putea să știți, unii oameni sunt îngrijorați de evoluțiile recente din Federația Rusă. Cei care sunt îngrijorați au diferite motive. În ce măsură dvs. personal sunteți sau nu îngrijorat(ă) de următoarele aspecte

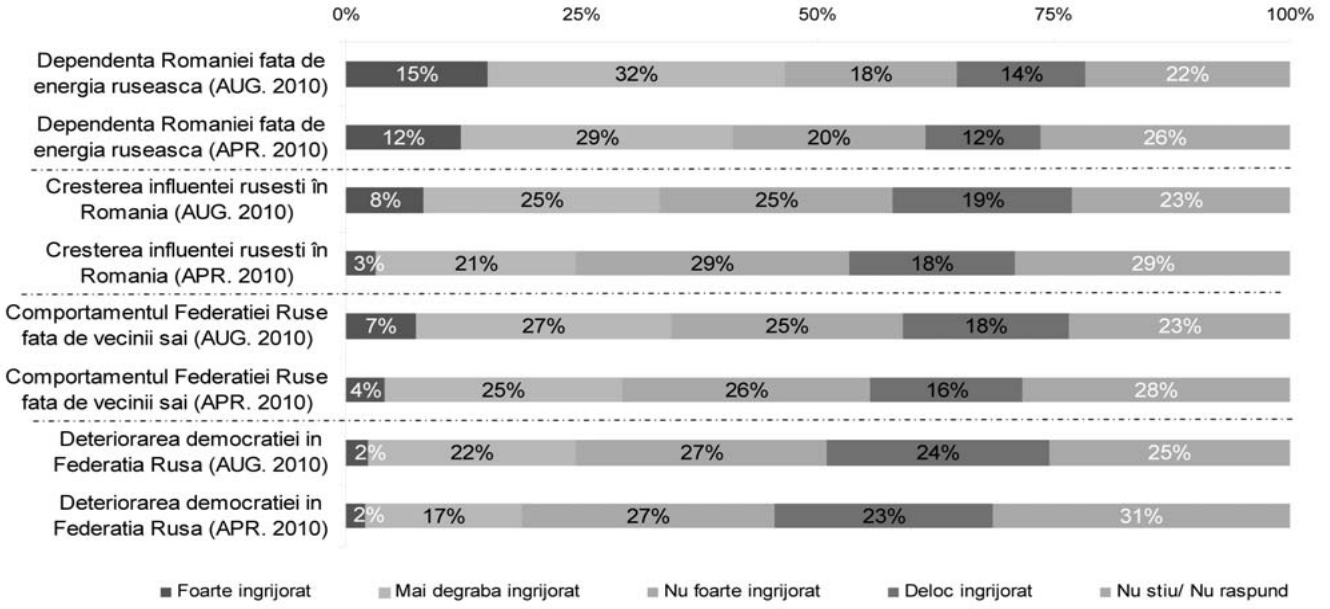

Baza (n=1133 – aug 2010; n=1149 – apr 2010): total respondenți

tns csop

Social si Politic

Părerea despre comportamentul Federației Ruse

S6. Vă rog acum să vă gândiți la câteva evenimente din ultimii doi ani care au implicat Federația Rusă. Cum credeți dvs. că au gestionat autoritățile ruse următoarele evenimente:

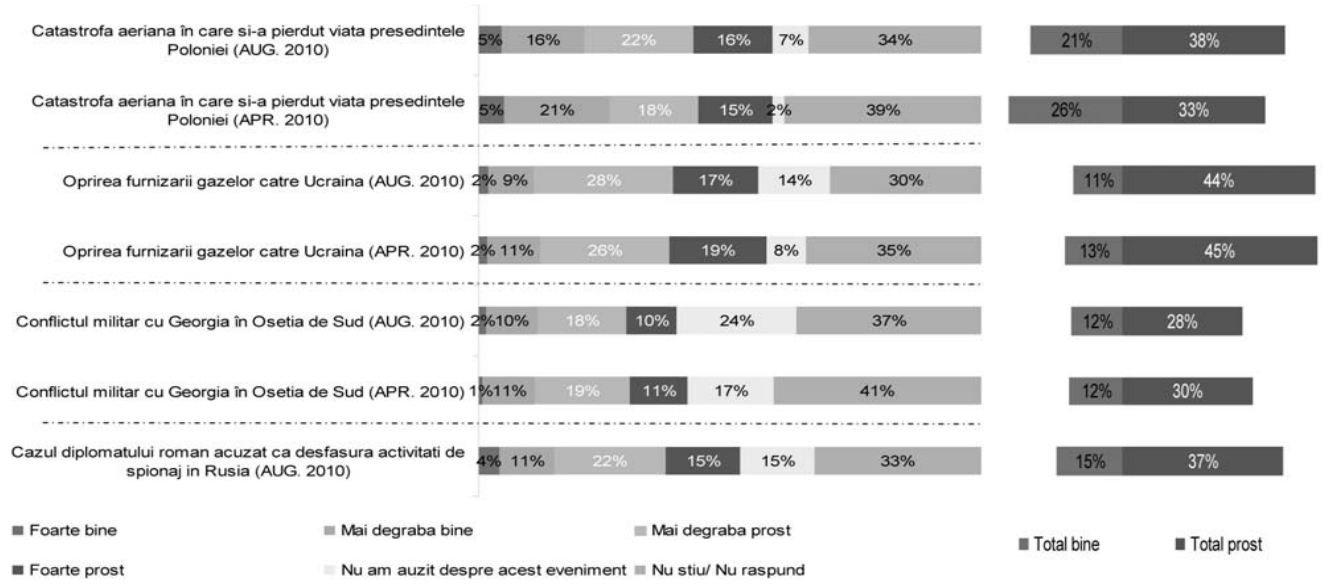
Catastrofa aeriana în care si-a pierdut viata presedintele Poloniei (AUG. 2010)
5% 16% 22% 16% 7% 34%
21% 38%
Catastrofa aeriana în care si-a pierdut viata presedintele Poloniei (APR. 2010)
5% 21% 18% 15% 2% 39%
26% 33%
Oprirea furnizarii gazelor catre Ucraina (AUG. 2010)
2% 9% 28% 17% 14% 30%
11% 44%
Oprirea furnizarii gazelor catre Ucraina (APR. 2010)
2% 11% 26% 19% 8% 35%
13% 45%
Conflictul militar cu Georgia în Osetia de Sud (AUG. 2010)
2% 10% 18% 10% 24% 37%
12% 28%
Conflictul militar cu Georgia în Osetia de Sud (APR. 2010)
1% 11% 19% 11% 17% 41%
12% 30%
Cazul diplomatului roman acuzat ca desfasura activitati de spionaj in Rusia (AUG. 2010)
4% 11% 22% 15% 15% 33%
15% 37%
Foarte bine
Mai degraba bine
Mai degraba prost
Total bine
Total prost
Foarte prost
Nu am auzit despre acest eveniment
Nu stiu/ Nu raspund

Baza (n=1133 – aug 2010; n=1149 – apr 2010): total respondenți

Modul în care au procedat autoritățile ruse şi române în cazul scandalului de spionaj din august 2010

S8. Am să vă citesc mai multe afirmații. Pentru fiecare dintre acestea vă rog să-mi spuneți dacă sunteți sau nu sunteți de acord

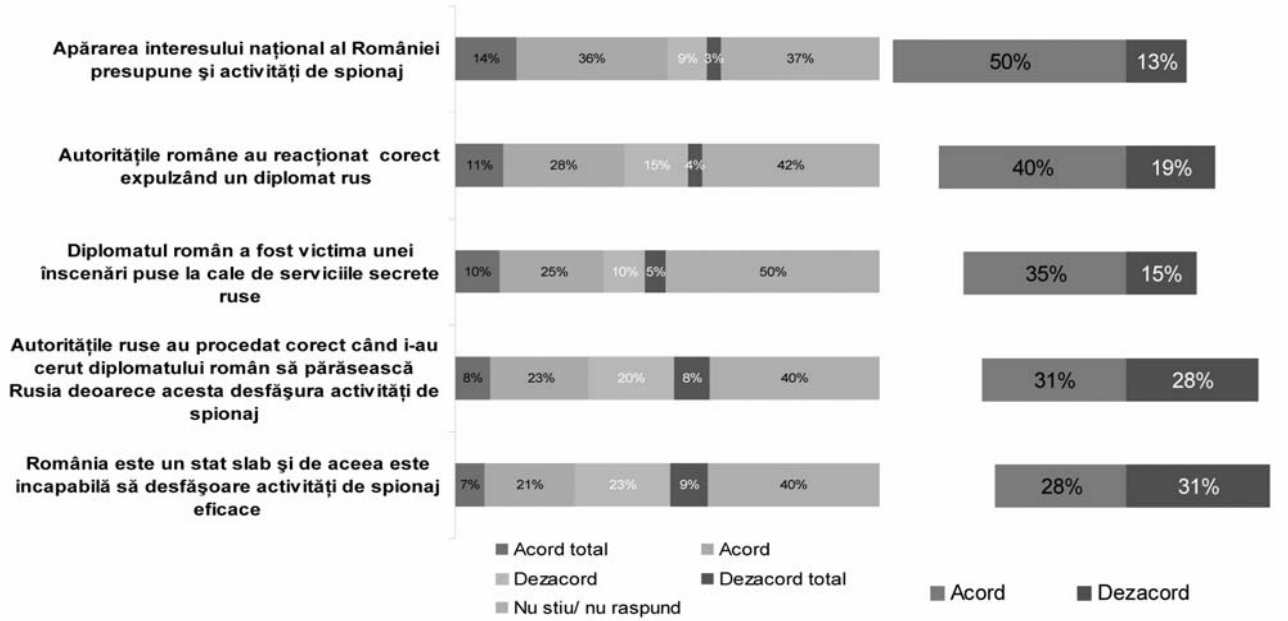

Baza (n=1133 – aug 2010): total respondenți

II. PERCEPȚIA RUSIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Radu Vrabie, Ion Preașcă, Iurie Pîntea, Oazu Nantoi

1. Rusia și Politica Soft Power

Politica Externă a Rusiei față de Republica Moldova.

Principalele obiective și direcții ale politicii externe rusești pot fi găsite în "Strategia de Securitate a Federației Ruse până în 2020" care a fost aprobată prin Decret prezidențial la 12 mai, 2009[1]
. Din document putem deduce că interesul de lungă durată al Rusiei este de a transforma Federația Rusă într-o putere globală, într-un sistem internațional multipolar. Vecinătatea apropiată (blizhnee zarubezhie), care este de fapt spațiul post-sovietic, este văzută de către Moscova ca o zonă de influență exclusivă și este a doua direcție a politicii externe rusești. Spre deosebire de prima direcție, aceasta este o prioritate pe termen scurt și a reprezentat un obiectiv chiar și în perioada anilor 90[2] când puterea Rusiei era în scădere. Pentru a atinge obiectivele propuse, Federația Rusă a utilizat o serie de măsuri tradiționale sau "hard power" - cum ar fi acțiunile militare (participarea în conflictele militare din Georgia și Republica Moldova din 1992 și intervenția militară din Georgia în 2008); sancțiunile economice (crizele cu Ucraina, criza vinurilor cu RM și Georgia etc.); acțiuni propagandistice (acuzații de violare a drepturilor omului în Țările Baltice); influențarea situației politice din alte state (prin susținerea unor partide pro-Kremlin). Totuși, în ultima perioadă, mai ales după revoluțiile colorate din Georgia și Ucraina, dar și din anumite schimbări de situație în alte țări din spațiul ex-sovietic, administrația de la Kremlin a realizat faptul că mijloacele tradiționale nu sunt de ajuns pentru realizarea intereselor.

---

[1] Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года. Disponibil pe http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html

[2] În 1992, în revista oficiala a Ministerului Rus al Afacerilor Externe, "Diplomaticheskii Vestnik", a fost publicat un articol a unui expert politic rus, Serghei Karaganov, mai tîrziu această idee a fost cunoscută mai tirziu ca "Doctrina Karaganov", care sugerează că întreg spațiul sovietic reprezintă un interes special pentru Rusia iar minoritățile entice să fie utilizate pentru a implementa interesele Rusiei de lungă durată. David J. Smith, Artis Pabriks, Aldis Purs, Thomas Lane, The Baltic States: Estonia, Latvia and Lithuania (Postcommunist States and Nations). Routledge, 2002, 161.

Astfel, că la 27 martie 2007 «Обзор внешней политики Российской Федерации» se pomenește pentru prima dată ca parte separată a politicii externe rusești numită "direcție umanitară"[3] care cuprinde patru arii de activitate: 1) apărarea drepturilor omului; 2) apărarea intereselor compatrioților care locuiesc în afara Rusiei; 3) chestiuni consulare ; 4) cooperări în domeniul cultural și științific. Mai târziu, această direcție separată a apărut și în Concepția de Politică Externă a Federației Ruse din iulie 2008.[4] Direcția umanitară a politicii externe rusești a fost numită "soft power rusesc"[5] și este definită ca *ansamblul de resurse politice și administrative, instrumente și abordări prin ale politicii externe rusești menite să influențeze anumite state, grupuri formate din anumite state sau societatea internațională cu scopul de a legitima sau câștiga suport politic pentru politica externă rusă.*[6]

1.1 Ce este dimensiunea umanitară a politicii externe rusești?

Conform «Обзор внешней политики Российской Федерации», dimensiunea umanitară pentru Rusia înseamnă următoarele obiective: apărarea și legitimarea drepturilor cetățenilor și compatrioților ruși de peste hotare; extinderea zonei de comunicare a limbii și culturii ruse; consolidarea organizațiilor de compatrioți precum și nepermiterea revizuirii chestiunilor istorice în țările spațiului post-sovietic.[7]

Unul dintre cele mai importante instrumente pe care le deține Federația Rusă în spațiul CSI îl reprezintă mass-media rusească foarte populară și cu influență mare asupra oamenilor. Fiind oficial sub controlul Kremlinului, ea reacționează întotdeauna conform intereselor politice rusești.

Protecția compatrioților reprezintă una din prioritățile naturale ale politicii rusești.[8] Conform Legii Federale a Politicii Naționale privind Compatrioții

---

[3] Обзор внешней политики Российской Федерации, 431-27-03-2007. Disponibil la http://www.mid.ru.

[4] Concepția de Politică Externă a Federației Ruse. Disponibil la http://www.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750. html.

[5] The "Humanitarian Dimension" of Russian Foreign policy Toward Georgia, Moldova, Ukraine and the Baltic States, Riga, 2009; p. 19

[6] *Ibidem*

[7] Обзор внешней политики Российской Федерации, 431-27-03-2007. Disponibil la http://www.mid.ru

[8] Concepția de Politică Externă a Federației Ruse. Disponibil la http://www.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750. html.

de peste hotare, termenul „compatriot" cuprinde patru categorii: 1) cetățeni ai Federației Ruse care locuiesc permanent peste hotare; 2) persoane care au locuit în URSS și care acum locuiesc în fostele republici sovietice, aceia care au obținut cetățenia țării rezidente și cei fără cetățenie; 3) emigranții din Rusia sau din alte forme statale asociate care au deținut cetățenia rusă și au cetățenie în țara de reședință sau fără cetățenie; 4) urmașii categoriilor susmenționate cu excepția națiunii titulare.[9]

Importanța compatrioților pentru Rusia rezidă în încercarea acesteia de a se prezenta, doar atunci când îi este convenabil, drept moștenitoare a URSS. Conform aceleași surse, "În urma colapsului URSS, milioane de oameni s-au regăsit în afara hotarelor Patriei lor – Rusia"[10]. Astfel, Rusia a format conceptul de „Patrie istorică", declarându-și interesul față de apărarea drepturilor concetățenilor și a păstrării tradițiilor etno-culturale. Referința permanentă asupra cooperării cu „compatrioții" ca parte componentă a Lumii Ruse (Ruskii Mir), ca un "element unic al civilizației umane" și rolul compatrioților ca "parteneri spirituali, economici și culturali ai Federației Ruse"[11] demonstrează că, de fapt, scopul Rusiei este de a utiliza acești compatrioți pentru ridicarea statutului limbii și culturii ruse în regiune.[12]

Alt capitol în dimensiunea umanitară îl reprezintă apărarea drepturilor omului ca parte componentă a politicii externe rusești, dat de rolul crescând al acestui domeniu în relațiile internaționale. De asemenea, apărarea drepturilor omului peste hotare vine ca răspuns la desele critici pe care Rusia le primește în legătură cu situația drepturilor omului din interiorul Federației Ruse. În cele mai dese cazuri, acțiunile Rusiei se reduc la proteste în statele vecine împotriva declarării ca eroi a unor personalități considerate de Moscova drept „fasciști", cum ar fi Bandera, Antonescu etc.

Relațiile consulare, de asemenea, reprezintă un interes aparte pentru Federația Rusă. Prin acordarea de cetățenii rezidenților din alte state, Moscova își lărgește influența în aceste state, iar în cazuri speciale, utilizează

---

[9] Обзор внешней политики Российской Федерации, 431-27-03-2007. Disponibil la la http://www.mid.ru

[10] Федеральный закон О государственной политике Российской Федерации в отношении соотечественников зарубежом. Disponibil la http://wbase.duma.gov.ru/ntc/vdoc.asp?kl=6423.

[11] The "Humanitarian Dimension" of Russian Foreign policy Toward Georgia, Moldova, Ukraine and the Baltic States Riga,2009; p. 21

[12] Ibidem; p.22

argumentul concetățenilor în vederea justificării unor acțiuni militare, cum a fost în cazul Georgiei în august 2008.

Parteneriatele în domeniul cultural şi ştiinţific reprezintă un alt aspect al direcției umanitare şi are drept scop principal stoparea proceselor de modificare a istoriei în spațiul post sovietic. Astfel, sunt create centre ale Fundației Ruskii Mir, în țările vizate se aduce literatură rusă, cărți de istorie şi alte materiale menite să nu permită o altă interpretare. În cazul apariției acestor discuții, aceste acțiuni sunt catalogate ca fiind fasciste.

Anumite elemente din direcția umanitară erau prezente şi în trecut, până a fi parte specială în politica externă rusească. În acelaşi timp, dimensiunea umanitară are un rol mult mai important, ceea ce demonstrează că Rusia învață din fostele greşeli. Pentru a înțelege cum au evoluat lucrurile şi ce schimbări s-au produs este necesară o analiză detaliată a acestor procese.

1.2 Mass-media. Fiind una din sursele principale de informare pentru majoritatea populației din spațiul CSI, presa rusă este utilizată ca unul din instrumentele cu ajutorul căruia Kremlinul îşi promovează politica sa în această regiunea. O dovadă în acest sens o constituie şi cazul Republicii Moldova, unde pe parcursul ultimilor opt ani s-au putut observa mai multe schimbări de atitudine ale mass – mediei ruseşti care aveau loc în acelaşi timp cu schimbarea discursului oficial rusesc față de această țară.

Pe lângă instrumentele propagandistice tradiționale, prin intermediul buletinelor de ştiri, emisiunilor analitice şi talk-showurilor, sunt utilizate şi instrumente indirecte cum ar fi filmele, concertele, sportul şi alte emisiuni nepolitice, însă care sunt extrem de populare în afara hotarelor Federației Ruse şi care de multe ori sunt mai eficace decât cele cu caracter vădit politic.

După cum ne arată rezultatele ultimelor sondaje de opinie publică, societatea din Republica Moldova este dependentă de televiziune, care este sursa de informare principală, devansând alte medii de informare precum presa scrisă, radioul sau internetul. Conform aceloraşi sondaje, televiziunea este sursa de informare principală, pentru circa 90 la sută din populație[13]. În acest context, postul public de televiziune rus "Pervii Canal" este pentru circa 40 la sută cel mai credibil post Tv[14] şi, în general, programele Tv ruse sunt cele mai vizionate, întrecându-le net pe cele românești şi cele locale, din Republica Moldova.

[13] Barometrul de Opinie Publică Mai 2010, disponibil la http://ipp.md/libview.php?l=ro&idc=156&id=552

[14] Ibidem

Această influență a presei ruse (în primul rând al televiziunilor) a făcut ca, pe parcursul anilor, în harta mentală a cetățenilor Republicii Moldova, Rusia să devină unul dintre vecinii apropiați ai Republicii Moldova, excluzând vecinul natural - Ucraina, deși distanța geografică până la hotarul rus este de peste 500 de km. Tot datorită acestei influențe, locuitorii Republicii Moldova cunosc mult mai bine situația din Rusia decât chiar pe cea din Republica Moldova, iar pentru mulți dintre ei, programul informativ de știri „Vremea" de la Pervii Canal, care se transmite la Chișinău la ora 20.00 (ora locală), reprezintă fereastra prin care înțeleg și văd ce se întâmpla în lume, iar „Mesagerul" de la Postul Public de Televiziune, care apare la ora 21.00, reprezintă un fel de știri locale prin care se informează despre viața din republică.

Rezultatul se poate vedea iarăși în Barometrul de Opinie Publică, care spune că circa 60 la sută din populație vede Rusia ca partener strategic al Republicii Moldova[15] și tot Federația Rusă ar trebui să fie partenerul care să sprijine integrarea în Uniunea Europeană. Un alt paradox se poate observa atunci când, la capitolul „cei mai credibili lideri politici din lume", pentru populația din Republica Moldova, primul loc este deținut de Vladimir Putin, care este urmat de către Dmitri Medvedev, și numai apoi, la mare distanță de aceștia, vine Vladimir Voronin, președintele Republicii Moldova (2001-2009), care de altfel deține titlul de cel mai credibil politician de la Chișinău. Șefii de state și de guverne din statele occidentale ocupă un loc complet marginal în preferințele cetățenilor Republicii Moldova[16].

În partea stângă a Nistrului – în Transnistria, situația este și mai interesantă, popularitatea și influența mass-mediei ruse este chiar mai mare decât pe malul drept. Acest lucru se datorează, în mare parte, faptului că populația de acolo, în pofida componenței etnice (câte 30% - de auto-declarați moldoveni, ruși, și ucraineni), populația este rusofonă, dar și datorită faptului că regimul de la Tiraspol a fost susținut întotdeauna de către Rusia, inclusiv și prin intermediul presei.

Dacă e să ne referim la motivele credibilității și popularității televiziunii, radio-ului și ziarelor ruse în Republica Moldova, în primul rând, credem că aceasta se datorează, în mare parte, nostalgiei și unei deprinderi pe care o are o mare parte din populația de aici. Multe dintre canalele ruse, cum ar fi

[15] Barometrul de Opinie Publică Noiembrie 2008, disponibil la http://ipp.md/libview.php?l=ro&idc=156&id=552

[16] Barometrul de Opinie Publică Mai 2010, disponibil la la http://ipp.md/libview.php?l=ro&idc=156&id=552

"Pervii Canal" sau "Rossia", difuzează pe teritoriul Republicii Moldova încă din perioada sovietică, ele reprezentând sursa de informare atunci şi rămânând, din deprindere şi nostalgie, şi acum. Totodată, dat fiind faptul că nu foarte mulţi oameni cunosc altă limbă străină decât cea rusă (iar pentru o parte din ei, limba rusă este limba maternă), mass-media rusă reprezintă singura sursa de informaţie despre situaţia din lume. Şi nu în ultimul rând, datorită posibilităţilor tehnice mai performante decât cele locale, emisiunile, concertele, talk-showurile ruse sunt mult mai interesante pentru publicul din Republica Moldova.

Cu toate acestea, spre deosebire de alte ţări din "vecinătatea apropiată" (blizhnee zarubezhie), unde mass-media rusă duce o propagandă deschisă împotriva guvernelor acestor state, prin prezentarea unor materiale care arată toate problemele care sunt acolo, atitudinea presei ruse de aici este cel puţin specifică. Republica Moldova nu este una din temele preferate ale televiziunilor ruse, cu excepţia momentelor în care se întâmplă evenimente majore. De exemplu, relaţiile bilaterale, în special la nivel de şefi de stat sau dacă se întâmplă ceva în cadrul reglementării transnistrene. Dacă totuşi se reflectă evenimentele de la Chişinău, ele sunt prezentate cu aprecieri pozitive pentru Guvernul Republicii Moldovei. Ultimul exemplu, recentele evenimente din 7 aprilie 2009, când au avut loc proteste majore la Chişinău, presa rusă le-a catalogat ca acţiuni de vandalism planificate de către serviciile secrete străine, aceleaşi care au regizat „revoluţia trandafirilor" din Georgia şi „revoluţia orange" din Ucraina.

Totuşi, trebuie menţionat că această atitudine faţă de conducerea de la Chişinău nu a fost întotdeauna bună. Atât timp cât relaţia Republica Moldova - Rusia este una satisfăcătoare pentru cea din urmă, presa are o atitudine binevoitoare, dar dacă oficialii de la Chişinău promovează mesaje care au doar elemente care deranjează Rusia, atitudinea presei se schimbă. Pentru a înţelege mai bine tonul şi natura articolelor ce apar în presa rusă, trebuie să facem o scurtă trecere în revistă a relaţiilor bilaterale din 2001 până în prezent.

La 25 februarie 2001, după alegerile parlamentare, la conducerea Republicii Moldova a venit Partidul Comuniştilor din Republica Moldova (PCRM), iar Preşedinte – Vladimir Voronin. Platforma electorală de atunci a acestui partid conţinea mai multe puncte prin care se pleda pentru apropierea de Rusia, printre care intrarea în Uniunea Rusia-Belarus, acordarea pentru limba rusă a statutului de a doua limbă de stat şi alte promisiuni care au atras sprijinul

Rusiei. Astfel, ca și înainte de alegeri, Vladimir Voronin a fost primit de Președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, iar presa rusă saluta venirea la putere a PCRM-ului, considerându-l singurul partid capabil să rezolve problemele Republicii Moldova prin relația sa bună cu Rusia, iar postul public de televiziune rus a avut un interviu în direct cu Vladimir Voronin. Una din prioritățile noului șef al statului era reîntregirea Republicii Moldova prin soluționarea conflictului transnistrean.

Și, într-adevăr, având sprijinul Rusiei, Voronin a început negocierile cu liderul transnistrean Igor Smirnov, cu care s-a întâlnit la 9 aprilie 2001, la două zile după investirea sa în funcție, declarând că liderul transnistrean „este o persoană cu care te poți înțelege". În scurt timp însă, relația dintre cei doi s-a înrăutățit, culminând cu august 2001, când Președintelui Voronin i-a fost interzis accesul la o mănăstire aflată pe malul stâng al Nistrului. După acest incident, Voronin declara că „mai degrabă va negocia cu diavolul decât cu Smirnov", a refuzat să se mai întâlnească cu acesta și a schimbat strategia. Președintele s-a adresat omologului său de la Moscova cu o rugăminte prin care acesta să desemneze o persoană care să găsească o soluție pentru rezolvarea conflictului transnistrean. Persoana desemnată a fost Dmitri Kozak, o persoană apropiată președintelui Vladimir Putin, care a venit la Chișinău și Tiraspol și a reușit într-un timp destul de scurt să pregătească un document cunoscut ca „Memorandumul Kozak", prin care era schițat un stat federal Republica Moldova, cu drept de veto pentru Transnistria și cu alte elemente care ar fi transformat Republica Moldova într-un stat nefuncțional fără sprijinul Rusiei, căreia de facto îi revenea rolul de arbitru între Chișinău și Tiraspol.

Doar în ultimul moment, înaintea semnării, în noaptea de 17 noiembrie 2003, confruntându-se cu presiuni interne și mai ales internaționale, Președintele Voronin a refuzat să semneze acest acord, atrăgând astfel furia Rusiei și a lui Vladimir Putin personal, care trebuia să vină în persoană la Chișinău pentru a fi prezent la semnarea acestui Memorandum. În ciuda eforturilor lui Vladimir Voronin de a justifica decizia sa în fața președintelui rus, acesta a decis să-l „pedepsească" pe Președintele Republicii Moldova și a interzis chiar și funcționarilor de rang inferior să se întâlnească cu omologii lor de la Chișinău. Astfel, în relația cu Federația Rusă a intervenit o răcire bruscă. În presa rusă din acea perioada se poate observa schimbarea de atitudine de la „Москва помирит Кишинев и Тирасполь"[17] („Moscova va împăca

[17] http://www.ng.ru/cis/2003-11-19/5_moldova.html

Chişinăul cu Tiraspolul), la alte articole prin care, la început indirect, iar apoi deschis, l-au acuzat pe Vladimir Voronin de nesemnarea „Memorandului Kozak”[18].

În următoarea perioadă, Vladimir Voronin, lipsit de sprijinul Rusiei, a schimbat cursul politic al Republicii Moldova, declarând integrarea europeană drept prioritate națională. În scurt timp, a apărut și reacția rusă, care a început să susțină alte forțe politice din Republica Moldova. În această campanie anti-Voronin, desigur a fost implicată și mass-media rusă. Destul de rapid, presa a început să acuze Republica Moldova de aderare la mișcările oranj și la distrugerea Comunității Statelor Independente. Totodată, spre deosebire de anul 2001, când liderii de la Tiraspol erau învinuiți de blocarea procesului de negocieri în problema transnistreană, în 2005, principalul „vinovat” a devenit Vladimir Voronin.

Punctul culminant în războiul mediatic declanşat de Rusia a fost atins îndată după 3 martie 2006, atunci când Republica Moldova împreună cu Ucraina au introdus un nou regim de frontieră, care nu permitea exportul bunurilor și produsele agenților economici din regiunea transnistreană fără înregistrare la Chişinău[19]. Și în plan oficial și în plan mediatic, Rusia a luat atitudine declarând acțiunea ca „blocadă economică”, învinuind Republica Moldova de crearea unei „catastrofe umanitare” în Transnistria și au sistat importul de vinuri moldovenești, una din ramurile importante ale economiei, deși autoritățile de la Chişinău au încercat să aducă activitatea companiilor din stânga Nistrului într-un cadru legal. Atunci, medicul sanitar șef al Federației Ruse, Ghenadie Oniscenko, a declarat că vinurile moldovenești și cele georgiene (o altă țară cu care Federația Rusă se afla în conflict) conțin anumite substanțe care pun în pericol viața cetățenilor acestei țări. Cea mai „tare” acțiune mediatică în acest sens a fost atunci când la emisiunea „Vremea” a fost difuzat un reportaj în care buldozerele rusești distrugeau un depozit unde erau stocate vinuri provenind din Republica Moldova[20].

Atitudinea presei ruse față de Republica Moldova și de Președintele Voronin s-a schimbat, însă, după ce acesta din urma a reuşit să se întâlnească cu Putin la Moscova, la 8 august 2006. După aceasta, au urmat o serie de întâlniri între șefii celor doua state, care au fost reflectate în presa rusă într-o tonalitate

[18] http://www.ng.ru/politics/2003-11-27/2_kozak.html

[19] New customs regime and Ukrainian factor: Main piece of resistance or weak link? by Radu Vrabie - http://www.e-democracy.md/en/comments/political/20060517/

[20] http://www.1tv.ru/news/polit/74724

pozitivă, șeful statului reintrând în grațiile mass-mediei de la Moscova. Deci, după cum putem observa din această scurtă trecere în revistă a relațiilor dintre Republica Moldova și Federația Rusă, atitudinea presei ruse depinde foarte mult de relațiile politice dintre cele două state iar atitudinea unuia și aceluiași autor se schimbă în funcție de evoluția lor. Din acest punct de vedere putem distinge patru perioade:

1. Februarie 2001- Noiembrie 2003 – de la venirea la conducere a PCRM-ului în Republica Moldova până la refuzul de a semna „Memorandumului Kozak", în noiembrie 2003. În această perioadă, presa rusă era unul dintre principalii aliați ai guvernării de la Chișinău.
2. Noiembrie 2003- august 2006 – de la căderea „Memorandului Kozak" până la întâlnirea dintre Voronin – Putin, din 8 august 2006. În această perioadă presa rusă s-a transformat dintr-un aliat în unul dintre cei mai mari dușmani ai conducerii de la Chișinău.
3. August 2006 – 2009 – după ce Republica Moldova a „revenit" în sfera de influență rusă și presa rusă și-a schimbat atitudinea față de ea.
4. 2009 – prezent – PCRM-ul a fost susținut activ de către mass-media din Federația Rusă, fiind printre puținele care au catalogat evenimentele din 7 - 8 aprilie 2009 în maniera convenabilă acestui partid. De asemenea, după 29 iulie 2009, în articolele din presa rusă s-au scris articole care vorbeau despre o iminentă unire cu Romania și despre situație instabilă, lovind astfel în Alianța pentru Integrare Europeană.

Din cele relatate mai sus, mass-media este unul din instrumentele pe care Rusia le utilizează pentru a sprijini sau, dimpotrivă, a ataca acele state sau forțe politice în funcție de orientarea acestora. În continuare, vom prezenta principalele televiziuni, radio și ziare ruse care scriu despre Republica Moldova și vom analiza care sunt temele abordate despre aceasta, pe parcursul ultimilor doi ani.

Cel mai important este „Pervii Canal" – postul de televiziune care se bucură de cea mai mare popularitate și credibilitate în Republica Moldova. Pe parcursul ultimului an, acest canal a avut mai multe reportaje în cadrul edițiilor de știri dedicate evenimentelor de aici. De cele mai multe ori, accentul a fost pus pe situația din jurul problematicii din Transnistria dar și pe legăturile bilaterale dintre cele două state. De asemenea, postul public de televiziune rus s-a implicat destul de activ și în campania electorală din Republica Moldova. Astfel, la ceremonia de înmormântare a Patriarhului Alexei al II-lea și la ceremonia de inaugurare a noului Patriarh Kiril,

Vladimir Voronin a fost singurul președinte din spațiul CSI prezentat în prim-plan, alături de Medvedev și Putin. De asemenea, premierul Republicii Moldova, Zinaida Grecianîi, și ea pe lista Partidului Comuniștilor, a fost în dreapta lui Putin la negocierile de la Moscova în perioada crizei gazelor. Aceste lucruri, deși par la prima vedere neînsemnate, au îmbunătățit foarte mult imaginea acestor lideri care, prin aceasta, demonstrau, coroborat cu alte acțiuni descrise mai sus, că Federația Rusa sprijină de fapt tocmai acest partid la alegerile din Republica Moldova. De aceeași susținere s-a bucurat Guvernul de la Chișinău și în urma evenimentelor din 7 aprilie, când acestea au fost tratate ca „lovitură de stat", poziție care coincidea cu cea oficială, atât la Chișinău, cât și la Moscova. De asemenea, pe lângă programele originale ruse, mai sunt difuzate o ediție de știri pro-guvernamentală și o serie de emisiuni culturale și de divertisment locale.

„Rossia" – este un alt canal federal care emite în Republica Moldova. Politica editorială se aseamănă ca abordare cu cea a „Pervii Canal", nu are multe știri dedicate Republicii Moldova, însă, atunci când au loc evenimente, le tratează favorabil Kremlinului sau forțelor pe care Moscova le susține aici. Trebuie menționat însă ca acest post nu are frecvență națională, ceea ce-l face mai puțin popular decât Pervîi Canal.

NTV – apare în parteneriat cu o companie locală, sub denumirea de TV7. Nu prezintă știri despre Republica Moldova decât în situații importante cum ar fi alegerile, evenimentele post – electorale din 7 aprilie, fiind și cel mai echilibrat post de televiziune rus din punctul de vedere a reflectării obiective a situației. Știrile locale sunt, de asemenea, considerate de experții media cele mai echilibrate și echidistante. Cu toate că nu s-a observat o implicare activă și în recenta campanie electorală de la Chișinău, totuși, unul din foștii ziariști importanți de la „NTV", Vladimir Soloviev, autorul și prezentatorul emisiunii „La bariera" (K barieru), a venit la Chișinău unde i-a luat un interviu Președintelui Voronin, iar la întâlnirile pe care le-a avut la Chișinău a declarat că datorită actualei guvernări exista o relație bună între Rusia și Republica Moldova.

Pe lângă aceste posturi TV centrale, mai există o serie de alte posturi specializate mai ales pe anumite segmente – sport, divertisment, cultură, filme ruse - care au menirea de a populariza tot ce este rusesc în afara hotarelor Federației Ruse. Dintre toate putem menționa – **STS (CTC)** – canal de divertisment care se bucură de popularitate în rândul adolescenților și tinerilor din Republica Moldova și canalul „**Nostalghia",** care este orientat

pentru populația de vârstă medie și înaintată, care au locuit în URSS și care, în mare parte, sunt nostalgici după acest trecut.

Spre deosebire de televiziune, posturile de radio ruse prezente în Republica Moldova sunt mai degrabă axate pe divertisment. Totuși, influența radiourilor este destul de mare, o însemnată parte a populației preferând să asculte posturile ruse decât pe cele locale sau românești[21], în mare parte datorită muzicii ruse care este destul de populară pe teritoriul RM. Pe lângă aceasta, radiourile ruse organizează diferite concerte la Chișinău cu participarea unor artiști ruși care, de asemenea, se bucură de o popularitate mare. Printre cele mai importante posturi se numără „Russcoe Radio" – care difuzează doar muzică rusească, fiind orientat în special pentru tineri, „Radio Shanson" – cu o muzica extrem de răspândită prin anii '90, „Nashe Radio" – care difuzează în special rock rusesc etc.

Presa scrisă este mai puțin populară decât televiziunea și radioul. Acest lucru se datorează probabil faptului că presa scrisă, în general, nu este prea populară[22] în Republica Moldova, astfel că multe din edițiile periodice rusești tipărite nici nu sunt prezente aici, cu toate că din toată mass-media rusă, presa scrisă are cele mai multe materiale despre Republica Moldova. Cu toate acestea, unul din cele mai vândute ziare din RM este „Komsomolskaia Pravda" – un ziar rusesc. De fapt, asta și definește piața presei scrise din Republica Moldova, care nu este o consumatoare de ziare socio-politice, ci mai degrabă de presă tabloidizată, iar la acest capitol revistele și ziarele care sunt numite „presa galbenă" sunt numeroase și se bucură de popularitate.

1.3 Cultura. Considerată a fi una din marile puteri, care de obicei mizează pe forța sa militară atunci când încearcă să-și impună controlul asupra unor teritorii pe care vrea să le controleze, Federația Rusă acordă totuși o atenție deosebită și dimensiunii umanitare a politicii externe. Deși, despre mijloacele non militare și non economice se vorbește mai puțin, se poate observa că exact acestea sunt probabil cele mai eficiente. Paradoxal, cu toate că au trecut aproape două decenii, de la proclamarea suveranității și independenței Republicii Moldova, în plan cultural, valorile împărtășite de către cetățenii de aici sunt mult mai apropiate de cele ruse decât de cele europene sau chiar românești, cu toate ca limba română este vorbită pe teritoriul Republicii Moldova. Acest lucru se datorează mai multor factori:

[21] Barometrul de Opinie Publică Mai 2010, disponibil la la http://ipp.md/libview.php?l=ro&idc=156&id=552

[22] Idem

1. Factorul istoric – în anul 1812, teritoriul dintre Nistru şi Prut a fost incorporat în componenţa Imperiului Rus. În scurt timp, au fost aduşi funcţionari din Rusia care au introdus limba rusă ca una de circulaţie mai ales în oraşe. Cunoaşterea limbii ruse a devenit obligatorie pentru avansarea pe scara socială. Timp de două secole (aici ţinând cont şi de perioada din cadrul URSS), această practică de utilizare a limbii ruse s-a înrădăcinat şi mai mult.
2. Factorul lingvistic – datorită acestei utilizări largi a limbii ruse şi a necesităţii de a o cunoaşte pentru fiecare om ce dorea un viitor mai bun, treptat s-a ajuns la situaţia în care majoritatea populaţiei vorbeşte limba rusă şi, după cum se cunoaşte, limba este un instrument important de manipulare.
3. Factorul religios – Mitropolia Chişinăului şi întregii Moldove, care are în administrare circa 70% din parohiile ortodoxe din ţara noastră, este canonic sub ascultarea Patriarhiei Ruse. La Biserică, la fiecare slujbă este pomenit Înalt Preasfinţia Sa Patriarhul Moscovei şi al Întregii Rusii. Practic, în toate bisericile din cadrul Mitropoliei Moldovei, indiferent de specificul etnic al localităţii, se oficiază anumite rugăciuni în limba rusă.

În prezent, în Republica Moldova, majoritatea acţiunilor culturale de masă, cum ar fi filmele, concertele, discotecile, toate au loc în limba rusă. De asemenea, pe teritoriul Republicii Moldova mai sunt celebrate anumite sărbători sovietice, aşa cum ar fi ziua de 9 mai ca zi a Victoriei antifasciste, sărbătoare care este utilizată pentru întărirea influenţei ruse şi a reminiscenţelor imperiale ale fostei URSS prin menţinerea legăturilor artificiale, astăzi, între statele independente ce au alcătuit-o.

Atât la nivelul culturii de masă cît şi la cultura mai rafinată (high culture), tot ce ţine de Rusia este foarte popular în Republica Moldova. Majoritatea cinematografelor difuzează filmele dublate în limba rusă datorită faptului că este mai ieftin şi mai uşor să le cumperi din Rusia deja traduse. Mai mult, pe filiera rusă vin şi filmele ruseşti care, având o publicitate mare la canalele TV ruse, difuzate pe teritoriul RM, sunt destul de populare. Aceeaşi situaţie există şi în cazul muzicii ruseşti, care prin intermediul canalelor TV şi radio este difuzată foarte des, crescându-i astfel popularitatea. Ca urmare a acestei popularităţi, concertele artiştilor ruşi adună, de cele mai multe ori, săli arhipline, spre deosebire de cele româneşti, care în mai multe cazuri au fost anulate din cauza lipsei de doritori de a asista la ele. De asemenea, aducerea artiştilor ruşi se datorează faptului că ei sunt finanţaţi de bussinesmani locali, care în mare parte sunt vorbitori de limba rusă.

Deoarece Basarabiei a făcut parte din Imperiul Rus, în Chișinău sunt prezente și unele monumente de cultură, muzee ruseşti cum ar fi monumentul lui A.Puşkin, casa-muzeu Puşkin, două teatre, dintre care Teatrul Cehov este unul dintre cele mai bune teatre din Republica Moldova. Chiar dacă prin intermediul acestor instituții se menține influența rusă în Republica Moldova, ele nu au un impact foarte mare, societatea nefiind una care merge foarte des la teatru, de multe ori sălile fiind pustii.

Un rol important în Republica Moldova, în procesul de conservare a trecutului sovietic în mentalitatea populației și orientarea ei spre Rusia, îl joacă două dintre cele mai eficiente instrumente: biserica și sărbătorile moștenite din perioada sovietică.

Biserica. Biserica Ortodoxă Rusă se considera a fi unul din instrumentele efective de propagare a intereselor ruse în zonele pe care Moscova le considera zone de influență. Republica Moldova face parte din acest grup de țări din cauza faptului că majoritatea populației se consideră creştin ortodoxă, iar însăși instituția Bisericii este una cu cel mai înalt grad de încredere din partea locuitorilor Republicii Moldova[23].

Deşi în Republica Moldova, Biserica este separată oficial de stat, ea joacă un rol important în viața cotidiană. Acest lucru a fost conştientizat de către Partidul Comuniştilor care, deşi au venit la conducere în 2001 pe o platformă în care nu se regăseau valori religioase, iar liderul PCRM Voronin, în documentele prezentate la Comisia Electorală Centrală, a menționat că este ateu, în scurt timp PCRM a început să acorde o atenție deosebită Bisericii. În acest context, sub patronajul Preşedintelui Voronin, pe parcursul mandatului său au fost restaurate mai multe biserici și mănăstiri, printre care și nişte monumente cum ar fi Mănăstirea Căpriana, Mănăstirea Curchi, acțiuni care au atras simpatii din partea cetățenilor, în special din partea celor de vârsta a treia, care constituie, de fapt, electoratul principal al acestui partid.

Totodată, PCRM a acordat o atenție deosebită și celebrării sărbătorilor religioase, la majoritatea din ele participând liderii partidului, iar de mai mulți ani, la Paști - cea mai importanta sărbătoare ortodoxă - focul sfânt din Ierusalim a fost adus pe calea aerului cu sprijinul financiar al statului, iar dacă Paştele cădea în timpul campaniei electorale, atunci el era adus de către unul din candidații comuniști.

Și în cadrul disputei dintre Mitropolia Moldovei - subordonată Patriarhiei de la Moscova - și Mitropolia Basarabiei – sub ascultarea Patriarhiei Române,

[23] Idem

partidul de guvernământ a susținut-o pe cea dintîi, mult timp nerecunoscând Mitropolia Basarabiei - chiar dacă, conform legislației, se stipulează că pe teritoriul RM fiecare persoană are dreptul să își aleagă cultul și aparteneța religioasă care și-o dorește -, fiind nevoit să o facă doar după ce Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a obligat RM să legifereze statutul acesteia.

Drept răspuns, Mitropolia Moldovei a susținut, la rândul său, PCRM-ul, fiind înregistrate cazuri în care, în timpul campaniilor electorale, preoții au făcut agitație electorală, încurajând oamenii să voteze acest partid, iar acest lucru are un impact important, deoarece cetățenii Republicii Moldova, mai ales cei din zona rurală, de cele mai multe ori cred în ceea ce spun preoții.

Și în relația cu Federația Rusă, conducerea Republicii Moldova a acordat o atenție deosebită Bisericii, Președintele Voronin fiind considerat unul dintre prietenii fostului Patriarh Alexei al II-lea - l-a vizitat de mai multe ori la Moscova, a reușit sa-l aducă în Republica Moldova și l-a decorat cu ordinul Bisericii Ruse. După decesul înaltului ierarh rus, a participat și la inaugurarea noului Patriarh Kiril, fiind singurul șef de stat din CSI care a participat la această ceremonie.

După alegerile din 29 iulie 2009, PCRM-ul a trecut în opoziție iar nișa utilizării Bisericii în acțiunile electorale a rămas liberă. În vara anului 2010, Valeriu Pasat, fost director SIS și fost Ministru al Apărării, a inițiat o mișcare care promovează predarea religiei ortodoxe în școli ca disciplină obligatorie. La această mișcare a aderat și conducerea Mitropoliei Moldovei, în frunte cu Mitropolitul Vladimir, fiind pentru prima dată când Biserica s-a implicat deschis și oficial în acțiuni propagandistice electorale. De asemenea, Valeriu Pasat a devenit lider al unui partid politic, Partidul Umaniștilor, ideea de bază a acestuia fiind promovarea ideilor ortodoxe. Deși aici acțiunile încă continuă, nefiind clar ce rezultat va obține acest partid, este important de menționat că Pasat este consilier al lui Anatoli Ciubais, care la rându-i este un apropiat al premierului rus Vladimir Putin.

Sărbătorile. Un alt aspect important îl reprezintă sărbătorile patriotice de tip sovietic care, mai ales după venirea la putere a PCRM, au căpătat o culoare mai pronunțată, autoritățile acordând o atenție deosebită acestor evenimente la care participă, de obicei, toată conducerea de vârf a Republicii Moldova. Sărbători precum 7 noiembrie, Ziua lui Lenin, Ziua Pionerilor - care până în 2001 fuseseră aproape uitate, pe timpul guvernării PCRM au fost transmise

în direct la canalul public de televiziune sau alte canale pro-guvernamentale, cu fast și cu participarea tuturor oficialilor de rang înalt.

Cea mai grandioasă sărbătoare și cu cea mai multă încărcătură simbolică pro-sovietică și anacronică a fost 9 mai-Ziua Victoriei, sărbătorită deopotrivă cu festivism în toate statele apropiate Moscovei, în ciuda faptului că în Republica Moldova decizia unanimă a Parlamentului a fost pentru prioritatea integrării în Uniunea Europeană, iar 9 mai este exact Ziua Europei. Faptul că întreaga conducere a RM participa *in corpore* la festivitățile dedicate Zilei Victoriei și nu participa deloc la celebrarea Zilei Europei demonstrează, odată în plus, că, de fapt, Chișinăul continua tradiția reașezării pe orbita rusească și că Rusia continua să joace rolul principal în influențarea evenimentelor din Republica Moldova.

În ultimii doi ani, s-a introdus un obicei nou, legat de sărbătorirea „Zilei Victoriei". Este vorba de o insignă-efigie „Lenta SF. GHEORGHE – Gheorghievskaia Lentocika", propusă de către Ambasada Federației Ruse la Chișinău și preluată de partidul de guvernământ, prin care tinerii comsomoliști oferă aceste suveniruri tuturor trecătorilor de pe stradă, astfel încât, în acea zi, majoritatea automobilelor din Chișinău purtau acest simbol rusesc. La aceste acțiuni, de regulă, participa și „Liga tineretului rusesc", creând impresia că doar poporul rus a fost acela care a luptat împotriva fascismului și este eliberator, românii moldoveni aducând omagiu „eliberatorilor ruși".

Sărbătoarea 9 mai – „Ziua Victoriei", „Ziua Eliberării", așa cum era prezentată timp de opt ani de guvernarea comunistă din Republica Moldova, a rămas în perimetrul propagandei sovietice. Resuscitarea vechiului scenariu a început la 25 aprilie 2001, atunci când guvernarea comunistă, prin decret prezidențial, a instituit o comisie pentru organizarea „serbării" zilei de 9 Mai. Acțiunile recomandate Comisiei au fost inspirate de epoca sovietică: „serate tematice și întâlniri tradiționale cu veteranii războiului mondial", contribuții „la păstrarea tradiției privind îngrijirea de către elevi și studenți a mormintelor ostașilor căzuți", „organizarea unui festival al cântecului patriotic, competiții sportive și alte manifestări consacrate Zilei Victoriei". Se recomanda conducătorilor întreprinderilor, organizațiilor și instituțiilor „să organizeze măsuri de comemorare a eroilor căzuți (…) și să soluționeze problemele de ordin material și social", iar „mijloacele de informare în masă și Compania de Stat ‚Teleradio-Moldova' să reflecte amplu acțiunile din cadrul pregătirii și sărbătoririi aniversării".

S-a preluat cu fidelitate arsenalul propagandistic din perioada sovietică. Clișeele propagandistice „Marele Război pentru Apărarea Patriei” și „Marea Victorie”, privind comemorarea „soldatului sovietic eliberator”, împreună cu miturile despre „prietenia popoarelor” și „eliberarea sovietică” au fost valorificate masiv, iar selectarea tendențioasă a imaginilor trecutului a readus la ordinea zilei frustrările identitare și vechiul conflict între memoria colectivă și discursul puterii.

Scenariul lansat în 2001 pentru comemorarea „Zilei Victoriei” s-a desfășurat fără modificări mai bine de opt ani: ritualul de depunere a florilor la monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt și, ulterior, la „Focul Veșnic” de la Complexul Gloriei Militare „Eternitate”, însoțite de mitinguri, parada militară, concerte festive și focuri de artificii. Elogiile adresate, cândva, figurii simbolice centrale din comemorările sovietice, V. I. Lenin - devenite neadecvate proiectului „națiunii moldovenești” susținut de către comuniști - sunt substituite prin evocarea lui Ștefan cel Mare și Sfânt în calitate de „ctitor al statalității moldovenești”. Astfel, includerea monumentului lui Ștefan cel Mare în scenariul „Zilei Victoriei” încearcă, pe de o parte, să compenseze golul imagologic intervenit după colapsul URSS și, pe de altă parte, să legitimeze noul proiect ideologic al „moldovenismului”.

Invocarea „originilor istorice” ale „statalității” Republicii Moldova prin ancorarea ideologică a imaginarului colectiv în perioada de glorie a Moldovei medievale a lui Ștefan cel Mare vrea să sugereze ideea „continuității” statale moldovenești. În cadrul „manifestației”, guvernarea proiecta apropierea simbolică a monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt de Complexul Gloriei Militare „Eternitate”, în scopul construirii unei topografii festive a „moldovenismului”. Liantul cronologic și imagologic dintre epoca medievală și cea contemporană este articulat, de asemenea, prin contextul propagandistic din perioada sovietică despre „frăția de veacuri între poporul rus și cel moldovenesc” și imaginea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești (RSSM), declarată atunci parte componentă și egală între cele „15 republici-surori”. Retorica preluată vehement de „conducerea de vârf” despre „ocupația româno-fascistă” a teritoriului sovietic al RSSM în perioada 1941-1944 se proiectează într-o mitologie de legitimare a „eliberatorului sovietic” în contrast cu „ocupantul româno-fascist”.

Laconismul simbolic și sobrietatea ritualului performat la monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt de structurile oficiale era compensat prin fastul și amploarea scenariului desfășurat la Complexul Gloriei Militare „Eternitate”,

catalogat de către V. Voronin, de numeroase ori, drept „sfânta – sfintelor", discernându-l astfel din repertoriul, şi aşa impunător, al monumentelor publice din Republica Moldova consacrate Războiului al Doilea Mondial. Oamenii simpli, marea majoritate a asistenței care pe parcursul întregii ceremonii era înconjurată de forțele de ordine, aşteptau tăcuți momentul intrării în Sărbătoare a veteranilor de război. De obicei, aceasta intervine după epuizarea ritualului realizat de conducerea politică în perimetrul „covorului roşu". Punerea în scenă a audienței prin acordarea unei priorități simbolice puterii, în detrimentul celor „care şi-au pus în pericol viața în lupta cu duşmanul" constituie reminiscențe fidele ale ritualurilor de epocă sovietică. Participarea oamenilor de rând era strict regizată, fără drept de inițiative şi corespunzătoare rolurilor prescrise în scenariul puterii. Dirijarea abuzivă a dimensiunii istorice, artistice şi religioase a ceremonialului festiv consacrat „Zilei Victoriei" şi muşamalizarea iscusită a acestora, sub pretextul grijii paterne față de „popor", denotă instrumentalizarea ideologică a locurilor memoriei prin aplicarea unor strategii autoritare de legitimare a puterii şi conturează simbolic în imaginarul conştiinței colective noua topografie, „moldovenească", a puterii din spațiul Republicii Moldova. Urmărind atent care din „comunitățile de memorii" reprezintă grupul țintă în scenariul puterii, s-a constatat că el se identifică în mare parte cu veteranii de război, fapt confirmat şi prin atitudinea acestora față de comemorările din 9 mai. Comunitatea veteranilor împreună cu familiile şi rudele se încadra perfect în contextul scenariului de sărbătoare. Totuşi, itinerariul topografic al locurilor memoriei vizitate de veterani diferă considerabil de cel evocat în scenariul oficial al puterii. Deosebirea esențială se face remarcată în partea oficială a sărbătorii prin sosirea veteranilor la Memorial şi, astfel, prin ignorarea depunerii florilor la monumentul lui Ştefan cel Mare şi Sfânt. Mesajul ideologic despre „eliberarea Patriei de către soldatul sovietic" nu lasă loc pentru alte analogii simbolice, competitive. „Eliberarea" este percepută separat de restul simbolurilor istorice, veteranii rămânând devotați doar mesajului simbolic evocat de Memorialul „Eternitate".

Ca loc al memoriei, 9 Mai devine o arenă a interacțiunilor simbolice, discursurilor contestate şi manipulărilor politice. În timp ce liderii politici instrumentalizează trecutul pentru a fortifica sentimentul patriotic şi devotamentul civic cu un substrat vădit sovietic, oamenii simpli au reacții diferite, situate între să accepte, să reformuleze şi, inclusiv, să ignore mesajele puterii. De cele mai multe ori, întrebați despre ce-şi amintesc în ziua

de 9 mai, veteranii în general se referă la două blocuri de imagini despre trecut: memoria Victoriei şi memoria Războiului. Prima imagine, memoria Victoriei este axată pe mitologia „gloriei Armatei Roşii", clişeele ideologice despre „patriotismul sovietic". Cea de a doua imagine, despre memoria Războiului, este articulată pe ororile şi sacrificiile aduse în acest război, pe datoria celor vii de a comemora morţii. Materialul din teren reflectă, totodată, şi opinii contradictorii discursului puterii. Deseori, persoanele intervievate au menţionat că cei „căzuţi pentru Patrie" nu erau întrebaţi pentru care „Patrie" sunt gata să moară. Aceste abordări reflectă memorii cu totul diferite despre cel de al Doilea Război Mondial, ce s-au păstrat în Republica Moldova. În acest sens, „Ziua Victoriei" rămâne pentru comunitatea din Republica Moldova, la fel ca şi pentru alte state din spaţiul ex-sovietic, o sărbătoare controversată. Evocarea selectivă a imaginilor despre trecut – un trecut care, în funcţie de vectorii memoriei, apare ori „glorios", ori „tragic", ori „străin", readuce uneori în spaţiul post-sovietic fastul unei liturghii politice cu adânci origini în epoca „nopţii totalitare". Comemorarea selectivă a ostaşilor din Armata Roşie şi condamnarea la uitare a militarilor basarabeni înrolaţi în Armata Română scindează societatea şi provoacă tensiuni identitare. Sloganele de elogiere a Patriei şi glorificare a „soldatului sovietic eliberator" constituie momentul-cheie de confruntare a comunităţilor de memorii suprimând din interior procesul de conciliere al acestui spaţiu. Astfel, partidul de guvernământ nu dispune, încă, de o paradigmă elaborată în comun cu întreaga societate privind trecutul, aplicând utopic noi proiecte ideologice.

Educaţia. Actualmente, în Republica Moldova funcţionează 280 de şcoli cu predare în limba rusă, plus încă 28 de şcoli mixte ruso-găgăuze, ruso-moldoveneşti sau ruso-ucrainene, din 1490 cîte există pe teritoriul republicii, iar în total circa 110 mii de elevi sau studenţi învaţă în limba rusă. Dacă facem un simplu calcul, putem observa că numărul de şcoli cu predare în limba rusă reprezintă circa 20 la sută din numărul total de şcoli, în timp ce populaţia rusă reprezintă doar 5-6 la sută din toată populaţia. Şi Guvernul Republicii Moldova acordă o atenţie sporită învăţământului pentru alolingvi, inclusiv ruşi.[24]

Astfel, sub egida Ministerului Educaţiei, sunt editate manuale şi cărţi în limba rusă la toate disciplinele care sunt predate în şcoli. În plus, în instituţiile

[24] Вестник Славянского Университета, 3 / 2007, disponibil la la http://www.surm.md/

cu predare în limba rusă, se studiază și disciplina „Istoria, cultura și tradițiile poporului rus”[25] care, de fapt, prin modul de prezentare a evenimentelor, intră în contradicție cu însăși statalitatea Republicii Moldova, pentru că URSS este prezentată ca o treaptă importantă în istoria dintre Nistru și Prut. Ideologia promovată pe această cale corespunde cu ideologia oficială a PCRM, care se disociază de trecutul comun românesc dar, în schimb, încearcă să demonstreze că cele mai strânse legături și cel mai mare prieten al Republicii Moldova a fost Rusia. Totuși, toate programele de studii sunt elaborate de către Ministerul Educației din Republica Moldova, iar literatura de specialitate primită din Rusia este considerată suplimentară.

Și în învățământul superior, studenții ruși au posibilitatea de a studia în majoritatea universităților sau instituțiilor în grupe ruse, aproape la orice facultate și specialitate. Pe lângă aceasta, mai există două instituții de învățământ superior – Universitatea Slavonă și Școala Superioară de Antropologie - care au cursuri doar în limba rusă. La Bălți, al doilea oraș ca mărime din Republica Moldova, sunt și două filiale ale unor universități din Rusia.

Universitatea Slavonă este una din universitățile mari din Republica Moldova, unde își fac studiile peste 2700 de studenți la peste 12 facultăți, profesorii și studenții acestei instituții având posibilitatea de a pleca ulterior la studii de perfecționare în cadrul altor instituții din Rusia[26].

Școala Superioară de Antropologie a fost creată de către una dintre persoanele influente din cadrul PCRM-ului, Mark Tkaciuk, și care, în mare parte, pregătește specialiști în domeniul istoriei, arheologiei, antropologiei, sociologiei. Însă din prezentările și discuțiile cu studenții și profesorii se poate deduce că, de fapt, ceea ce se predă acolo coincide exact cu poziția oficială a PCRM, care încearcă să demonstreze că, din cele mai vechi timpuri, acest teritoriu a fost populat de slavi, iar legăturile băștinașilor cu slavii, și ulterior rușii, au fost prietenești, în schimb cu Valahia au fost întotdeauna dușmănoase.

Sistemul de învățământ în raioanele de est ale Republicii Moldova

Pe malul sting al Nistrului, în Transnistria, dependența de Rusia se resimte și mai mult. Creată artificial pentru a nu permite consolidarea suveranității

[25] Ibidem
[26] Ibidem

Republicii Moldova, „Republica moldovenească nistreană" („rmn") a devenit un cap de pod al influenței ruse în această zonă.

Oficial, în Transnistria sunt trei limbi oficiale şi fiecare cetățean are dreptul să studieze în limba maternă. Or, limba rusă este singura care *de facto* este utilizată în sistemul educațional local. Programul de studii este armonizat cu cel rusesc, elevii învață ca şi colegii lor din Rusia, s-a introdus examenul unic, elevii au posibilitatea să obțină burse ruseşti.

Învățământul superior este reprezentant de câteva universități, printre care două din ele sunt filiale ale unor universități din Rusia. Cea mai mare dintre aceste universități este Universitatea de Stat „Taras Şevcenko" care, deşi are un numele unui scriitor ucrainean, este de fapt o universitate rusă. În această limbă se poate studia şi obține licența la toate facultățile şi specialitățile din cadrul universității, în schimb, în limba „moldovenească" (cu utilizarea grafiei kirilice) doar la Facultatea de filologie moldovenească şi geografie, iar în limba ucraineană doar la Facultatea de filologie ucraineană, asta deşi numărul ucrainenilor, moldovenilor şi ruşilor de acolo este aproximativ egal[27].

De asemenea, cadrele didactice din regiunea transnistreană au posibilitatea de a merge la cursuri de perfecționare, la conferințe ştiințifice în Rusia, având contracte de colaborare cu instituții similare din Rusia. Pentru plecarea la conferințe organizate de către organizații din Vest sau din Republica Moldova însăşi este necesară trecerea printr-o procedură birocratică, iar de multe ori chiar li se interzice deplasarea.

Această stare de lucruri din învățământul din regiunea transnistreană consolidează şi mai mult influența rusă în acest teritoriu şi aşa foarte mare, din cauza sprijinului financiar, militar şi politic pe care Moscova îl acorda administrației de la Tiraspol.

Relațiile Consulare

Din spectrul de relații bilaterale dintre Republica Moldova şi Federația Rusă, cele consulare fac parte din categoria relațiilor cărora nu li se poate aocrda o notă univocă. Pe de o parte, între cele două țări nu există regim de vize, între ministerele de resort există consultări anuale în vederea îmbunătățirii colaborării în acest domeniu etc. Pe de alta, Federația Rusă nu a ținut cont, în mai multe ocazii, de propunerile Chişinăului şi solicitările Republicii Moldova, atunci când a considerat că „îşi apără cetățenii".

[27] http://www.olvia.idknet.com/overviewru.htm

In acest capitol vom analiza trei aspecte importante în relațiile consulare:
1.Acordarea cetățeniei ruse pentru rușii care locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova, inclusiv locuitorilor din Transnistria, ceea ce constituie un impediment în deblocarea procesului politic.
2.Pensiile, în special acordarea unui supliment de 15 USD pentru pensionarii transnistreni, fapt care constituie un instrument în plus de a mări influența rusă în zonă, mai ales că această categorie constituie un electorat local important.
3.Problemele cu care se confruntă cetățenii Republicii Moldova care se află la muncă pe teritoriul Federației Ruse.

Cetățenia

În acest moment, între cele două state nu există regim de vize, astfel că cetățenii pot călători fără mari dificultăți pe baza pașapoartelor naționale. De asemenea, între cele două state există o serie de acorduri care reglementează aspectele juridice ale aflării cetățenilor peste hotare, repatrierea și readmisia persoanelor aflate ilegal pe teritoriul uneia din țări.
Și legislația Republicii Moldova este una destul de echilibrată. Astfel că, în RM funcționează „Legea privind dubla cetățenie" prin care cetățenii Republicii Moldova pot avea și cetățenia unui alt stat, în cazul în care acest stat le acordă acest drept. Această situație a condus la fapul că acum există mulți cetățeni care dețin fie cetățenia română, fie bulgară, rusă sau ucraineană. Pentru că, de cele mai multe ori, obținerea cetățeniei se face direct la serviciile consulare din țările respective, nu se știe exact numărul persoanelor cu dublă cetățenie, însă este clar că numărul lor este destul de mare. De cele mai multe ori, dorința de a avea dublă cetățenie se explică prin faptul că aceasta facilitează plecarea la muncă peste hotare.
Cea mai răspândită cetățenie este cea română care, conform „Legii privind redobândirea cetățeniei" adoptată de România, oferă posibilitatea tuturor cetățenilor care au rude de gradul doi, adică bunici, să aplice la obținerea sau redobândirea (pentru cei care au locuit în actuala Republica Moldova între anii 1918 – 1940, cind aceasta se afla în componența României). Deși procedura de obținere este una destul complicată, foarte mulți oameni aplică pentru aceasta, numărul lor fiind peste 200 de mii de oameni. Această creștere a numărului de doritori și pe fundalul atitudinii ostile a PCRM față de România, a făcut ca Parlamentul de la Chișinău să adopte o lege prin care interzice persoanelor cu dublă cetățenie să dețină funcții publice. Această

lege a stârnit nemulțumirea în rândul multor oameni care deja obținuseră a doua cetățenie și care s-au pomenit în fața dilemei fie de a renunța la cetățenia a doua, fie de a nu fi eligibili pentru o funcție publică. De asemenea, cetățenia bulgară era destul de solicitată, mai ales în raionul Taraclia, unde exista un număr substanțial (circa 80 mii în total) de etnici bulgari.

Cetățenia rusă și cea ucraineană este, de cele mai dese ori, solicitată de locuitorii regiunii transnistrene. Trebuie menționat însă că, deși și „cetățenii transnistreni" beneficiază de dreptul de a obține cetățenie rusă ca și cei din alte republici separatiste – Abhazia si Osetia de Sud, procesul este unul destul de complicat și de cele mai multe ori este nevoie să se plătească bani grei intermediarilor pentru a o dobândi.

Din spusele mai multor locuitori din Tiraspol care au fost intervievați în cadrul acestui studiu și care, din motive lesne de înțeles, au solicitat să le fie păstrat anonimatul, aceste servicii costă în medie 700 – 1000 de USD, ceea ce în raport cu salariul mediu pe economie din Transnistria, de 200 de USD, constituie o sumă mare. În același timp, pe malul drept al Nistrului, procesul de obținere a cetățeniei ruse este și mai dificil, de aceea sunt cunoscute cazuri când locuitori de pe malul drept al Nistrului recurg la o variantă mai specială: pentru început ei obțin „cetățenia transnistreană" care, deși nu este recunoscută oficial și costă, oferă posibilitatea de a aplica mai lesne pentru obținerea celei ruse.

Totuși, trebuie menționat că nu există dovezi care să demonstreze faptul că această schemă funcționează într-adevăr, însă pe parcursul studierii acestor cazuri au fost întâlnite persoane care dețin și pașaportul transnistrean deși nu au locuit niciodată pe teritoriul controlat de administrația de la Tiraspol, și care ulterior au dobândit și cetățenia rusă.

Cu toate acestea, se pare că această situație cu acordarea dificilă a cetățeniei ruse pentru locuitorii din Republica Moldova se datorează schimbării de atitudine a Chișinăului față de Moscova. Ca și în alte domenii de colaborare dintre Federația Rusă și Republica Moldova, atât timp cât autoritățile de la Chișinău promovează o politică loială față de Rusia, aceasta nu intensifică sprijinul față de liderii de la Tiraspol. Spre exemplu, deși se afla în același grup cu Osetia de Sud și Abhazia, Transnistriei nu i-a fost recunoscută independența. Același lucru, după cum am menționat mai sus, se referă și la acordarea cetățeniei ruse, transnistrenii se plâng deseori de faptul că, deși la fel ca și regiunile separatiste din Georgia au o orientare exclusiv prorusă, atitudinea față de ei este diferită.

In acest context, putem compara situația actuală cu perioada 2004 – 2007, când relațiile dintre Chișinău și Moscova erau tensionate. Conform mărturiilor locuitorilor din regiunea transnistreană, procesul de obținere a cetățeniei ruse decurgea mai repede. Mai mult de atât, în această perioadă a avut loc și un incident diplomatic între cele două țări - Federația Rusă a cerut deschiderea unui consulat la Tiraspol, motivând prin faptul că pe teritoriul transnistrean se află foarte mulți cetățeni ruși care necesită asistență consulară și cărora le este destul de dificil să meargă la Chișinău pentru a-și rezolva anumite probleme. Autoritățile Republicii Moldova au refuzat însă deschiderea Consulatului, motivând prin faptul că, *de facto,* acest teritoriu nu se afla sub controlul autorităților constituționale și Republica Moldova nu poate asigura buna funcționare a Consulatului. Atunci, în pofida refuzului, autoritățile ruse au deschis un centru care, deși nu are statut de Consulat, este vizitat de două ori pe săptămână de către ofițeri consulari din cadrul Ambasadei Ruse din Chișinău și care oferă asistența respectivă.

Și în prezent, anumite probleme de acest gen care apar între Federația Rusă și Republica Moldova se datorează, în mare parte, atitudinii arogante pe care Moscova o are, de altfel, față de toate statele din spațiul post-sovietic, inclusiv față de aliați tradiționali – Belarus și Armenia. Spre exemplu, în cadrul alegerilor parlamentare sau prezidențiale din Rusia, deși autoritățile de la Chișinău oferă anumite locuri pentru deschiderea secțiilor de votare pe teritoriul RM, de fiecare dată sunt deschise secții de votare și pe teritoriul regiunii transnistrene.

Aceste acțiuni nu contribuie la dezvoltarea relațiilor dintre cele două state și, practic, impun Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE) de la Chișinău să protesteze, cel puțin formal. Cu toate protestele, cetățenii ruși din Transnistria participă de fiecare dată la alegerile din Rusia, inclusiv liderul de la Tiraspol, Igor Smirnov, care este și el cetățean rus. Este interesant de menționat că rezultatele alegerilor din regiunea transnistreană sunt asemănătoare cu cele generale din Federația Rusă. La acest capitol, este de asemenea important de menționat că, în cazul alegerilor din Ucraina, deși numărul de cetățeni ucraineni este aproximativ egal cu cei ruși în regiunea separatistă, autoritățile ucrainene se conformează cerințelor Chișinăului, deschizind secții de votare doar în strânsă colaborare și cu acordul acestora.

Pensiile. Acordarea pensiilor cetățenilor ruși aflați pe teritoriul transnistrean constituie, de asemenea, una dintre problemele care există între Republica

Moldova şi Federaţia Rusă. Astfel, după „referendumul" din 17 septembrie 2006, în urma căruia majoritatea absolută a locuitorilor din Transnistria au votat pentru consolidarea relaţiilor cu Moscova şi pentru a menţine influenţa rusă în regiune, a fost luată decizia de a adăuga la pensia existentă încă 10 USD pentru fiecare pensionar. La începu,t aceşti bani erau direcţionaţi prin bugetul administraţiei de la Tiraspol, iar mai târziu, datorită anumitor nereguli financiare mari şi delapidări de bani din partea funcţionarilor transnistreni, Duma rusă a luat decizia ca banii să fie trimişi direct organului legislativ de la Tiraspol, „Sovietului Suprem" („SS"). Începând cu 2008, mărimea acestui supliment s-a ridicat la echivalentul a 15 USD.

Aceste acţiuni ale autorităţilor ruse poartă un caracter neprietenesc. Ele constituie un act de corupere a pensionarilor dat fiind faptul că, prin suplimentul de 15 USD la pensia de aproximativ 40 – 50 USD care este acordată pensionarilor, suma reprezintă o parte importantă pentru aceştia şi, în mod normal, votează pentru orice candidat sau alternativă ce sunt proruse. În acelaşi timp, este important de menţionat că aceşti bani nu sunt distribuiţi şi altor cetăţeni ruşi de pe teritoriul Republicii Moldova şi, prin aceasta, contribuie la susţinerea administraţiei de la Tiraspol şi, implicit, la susţinerea statalităţii transnistrene, ceea ce contravine poziţiei oficiale ruse de susţinere totală a suveranităţii şi integrităţii teritoriale a Republicii Moldova.

Problemele juridice ale cetăţenilor Republicii Moldova care lucrează în Rusia

Un alt aspect important al problematicii relaţiilor consulare dintre cele două state îl constituie aşa-numiţii „gastrabaiteri". Pentru cetăţenii Republicii Moldova, lucrul „la negru" în Federaţia Rusa, în special la Moscova, reprezintă unul din mijloacele destul de accesibile de obţinere de resurse financiare. Nu există surse oficiale pentru a afla câţi cetăţeni ai Republicii Moldova se află la un moment dat la lucru în Rusia, însă surse neoficiale şi o serie de studii vorbesc de o cifră cuprinsă între 200 şi 500 sute de mii de oameni care lucrează în diferite domenii ale economiei ruse, în special în domeniul construcţiilor. Aparent, aceste persoane beneficiază de sprijinul autorităţilor de la Chişinău în cazul apariţiei anumitor probleme de ordin consular. În realitate însă, fiind plecaţi ilegal, în mare parte, ei sunt deseori amendaţi sau sunt nevoiţi să dea mită miliţiei ruse, care periodic face raiduri de identificare a cetăţenilor aflaţi ilegal pe teritoriul Federaţiei Ruse.

Trebuie să menționăm că autoritățile de la Chișinău au făcut câteva încercări pentru a oferi posibilitatea cetățenilor Republicii Moldova să legalizeze șederea lor pe teritoriul Federației Ruse printr-un acord bilateral, însă această încercare a eșuat în primul rând din cauza refuzului de facto al agenților economici ruși de a-i angaja ofical din cauza impozitelor și taxelor pe care ar urma să le plătească în asemenea caz, dar și a refuzului chiar al celor ce lucrează - care preferă și azi să plece pe cale ilegală, sperând și crezând promisiunilor că așa se va câștiga mai bine.
După cum am putut observa din cele descrise mai sus, în pofida faptului că în ultimii ani Republica Moldova a încearcat să-și îmbunătățească și mai mult relațiile cu Federația Rusă, evitând să intre în conflict cu aceasta pentru a avea sprijinul Moscovei în rezolvarea conflictului transnistrean, Moscova continuă să-și promoveze politica de acordare a cetățeniei ruse și a pensiilor pentru locuitorii din Transnistria. Aceste acțiuni contribuie la întărirea administrației de la Tiraspol și, implicit, la întărirea influenței ruse în întreaga Republica Moldova. În aceste condiții, există riscul ca, în cazul continuării aceste politici, populația din regiunea transnistreană să se îndepărteze de malul drept și să mențină pentru foarte mult timp actualul status quo, care este unul benefic liderilor transnistreni și este defavorabil pentru statalitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova. De aceea, una din acțiunile importante pe care trebuie să o întreprindă Guvernul Republicii Moldova este să implice cât mai mult partenerii europeni care ar putea contribui la reîntregirea teritorială a Republicii Moldova.

Comunitatea rusă. Apărarea cetățenilor aflați în afara hotarelor este unul din pretextele des utilizate de marile puteri atunci când acestea încearcă să-și extindă influența asupra altor state. Acest lucru s-a întâmplat cu Uniunea Sovietică atunci când a atacat Polonia în 1939 și așa s-a întâmplat și în recentul război din Georgia, când Federația Rusă a intervenit militar pentru a apăra „demnitatea și onoarea cetățenilor ruși din Osetia de Sud”.[28]
Aceeași practică este utilizată și de către Federația Rusă în raport cu noile state independente din spațiul ex-sovietic, inclusiv Republica Moldova. De fiecare dată când relația cu Federația Rusă se răcește, în presa rusă apar discuții despre situația comunității ruse din Republica Moldova, pe care

[28] Statement on the Situation in South Ossetia – www.kremlin.ru/eng/sdocs/speeches.shtml?month=08&day=08&year=2008&Submit.x=4&Submit.y=4&prefix=&value_from=&value_to=&date=&stype=&dayRequired=no&day_enable=true#

mijloacele de informare o prezintă drept una destul de precară. Cu toate acestea, situația minorităților ruse din Republica Moldova este una deosebită față de cea din Țările Baltice, de exemplu, cu care adeseori este comparată Republica Moldova la acest capitol. În opinia mai multor experți care se ocupă de problema minorităților naționale, legislația Republicii Moldova este una dintre cele mai bune care există în această regiune. La momentul adoptării „Legii despre minoritățile naționale", aceasta a fost lăudată chiar de către Valerii Klimenko, liderul Congresului Comunităților Ruse, care a spus că „în sfârșit puterea a început să se intereseze de situația minorităților"[29] Chiar in primul articol al acestei legi se menționează că „[...] prin persoane aparținând minorităților naționale se înțelege persoanele care domiciliază pe teritoriul Republicii Moldova, sunt cetățeni ai ei, au particularități etnice, culturale, lingvistice și religioase prin care se deosebesc de majoritatea populației - moldoveni - și se consideră de altă origine etnică [...]"[30]. Prin aceasta, se oferă posibilități de creare a comunităților, spre deosebire de alte țări unde acestea sunt specificate, cum ar fi cazul Sloveniei, spre exemplu. Dintre toate minoritățile naționale din Republica Moldova, cea mai activă pare a fi cea rusă. În primul rând datorită statutului „de limbă de circulație interetnică" și datorită influenței pe care o are limba rusă. Și la nivel oficial, și la nivel neoficial, limba rusă este folosită la același nivel cu limba de stat,[31] iar în unele sectoare este practic dominantă. Conform legislației Republicii Moldova, toate documentele oficiale sunt emise în ambele limbi, funcționarii publici sunt obligați să le cunoască și să răspundă la cererile cetățenilor în limba în care le-a fost solicitată cererea. În Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova există funcționari, chiar miniștri și deputați, care vorbesc doar limba rusă. De aceea, la multe dintre întâlnirile la nivel înalt cum ar fi ședinte de Guvern sau la Presedinție, discuțiile au loc în limba rusă, iar ședintele plenare ale Parlamentului se traduc simultan pentru deputații care nu vorbesc limba de stat, limba română.

Actualmente, conform ultimului recensământ din 2004, rușii din RM sunt în număr de 201.212 locuitori, ceea ce reprezintă aproximativ 5,9 % din

[29] Закон о Правах Национальных Меншинств – www.logos.press.md/Weekly/Main.asp?IssueNum=432&IssueDate=07.09.2001&YearNum=32&Theme=8&Topic=5380

[30] www.lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=312817&lang=1

[31] În Constituția RM, limba oficială este cea moldovenească. Totuși, limba moldovenească este identică cu cea română, și, după 2001, când PCRM a venit la conducerea RM și relațiile cu România s-au deteriorat, partidul de guvernământ a înlocuit termenul "română" cu "limba de stat".

populație.[32], majoritatea dintre ei - mai mult de 2/3 - locuiesc în spațiul urban. Mai mult de atât, este interesant faptul că, pentru o parte din celelalte minorități, limba rusă este considerată limbă maternă, ceea ce face ca, *de facto,* populația vorbitoare de rusă să fie ceva mai mare. După cum am menționat mai sus, majoritatea rușilor locuiesc în orașe, dintre care aproape jumătate din numarul total sunt concentrați la Chișinău. De asemenea, un număr mare se găsește în al doilea oraș ca mărime, Bălți, și în special în raioanele de nord ale Republicii Moldova.

După plecarea Partidului Comuniștilor în opoziție, activitatea minorității ruse s-a amplificat, astfel că Valerii Klimenko a avertizat că „poate izbucni un război civil dacă Ghimpu va duce țara în România". Un moment important care a arătat divizarea în societate a avut loc la referendumul din 5 septembrie, când majoritatea minorităților etnice au boicotat referendumul care nu era acceptat nici de cercurile de la Kremlin, iar în UTA Găgăuză rata de participare a fost un pic mai mare de 8 la sută.

Cazul Găgăuziei este de asemenea foarte relevant, fiind o autonomie care trebuie să păstreze limba și cultura găgăuză, în timp ce liderii de la Comrat, de fapt, nu fac altceva decât să ceară introducerea limbii ruse drept a doua limbă de stat. De asemenea, este interesant de observat că găgăuzii au votat întotdeauna pentru forțele considerate pro-ruse din Republica Moldova. Unii experți consideră că liderii din UTA Găgăuză se comportă deseori potrivit indicațiilor primite prin filiera Ambasadei Rusiei în Republica Moldova.

2. Republica Moldova – Rusia: între dependența energetică de Rusia și cea de piața rusă de desfacere a mărfurilor

La începutul lunii martie 2010, Institutul pentru dezvoltare contemporană din Federația Rusă (INSOR), al cărui Consiliu de administrație este condus de însuși președintele rus Dmitri Medvedev, analizând relația țării lor cu statele din CSI, recomanda conducerii Rusiei să renunțe în cele din urmă la rolul de „frate mai mare" în spațiul post-sovietic, dar în același timp să majoreze asistența economică acordată țărilor CSI.

Autorii studiul deși constatau reducerea semnificativă a influenței economice a Rusiei în spațiul CSI în favoarea UE și a Chinei, susțineau că pozițiile pierdute pot fi recucerite printr-o „diplomație subtilă, tranziție la o relație pe picior de egalitate în relația cu fostele republici frățești", pe care Moscova

[32] www.statistica.md/pageview.php?l=en&idc=295#idc=205&

„trebuie să o însoțească cu acordarea unor preferințe maximale și majorarea asistenței financiare"[33].

Evoluțiile pe parcursul anului 2010 au demonstrat că administrația de la Kremlin nu pare a fi pregătită să renunțe la vechile „arme" pentru menținerea unor foste republicii sovietice în sfera sa de influență, inclusiv a Republicii Moldova.

Astfel, pe parcursul anului 2010, am asistat la utilizarea practicilor vechi și deja testate în relațiile economice, inclusiv penalizarea intențiilor Republicii Moldova de a se depărta de acest spațiu sau a acțiunilor care, în opinia autoritățile de la Moscova, subminează autoritatea sa în această regiune. De exemplu, decretul președintelui interimar Mihai Ghimpu, privind declararea zilei de 28 iunie drept zi a ocupației sovietice a stârnit reacții negative în Federația Rusă iar Ministerul rus al Afacerilor Externe a difuzat și un comunicat dur referitor la această decizie[34]. Dar principala armă, șeful serviciului sanitar Ghenadi Onișcenko, a intervenit la 30 iunie 2010, anunțând despre intensificarea controlului calității vinurilor moldovenești[35], ca mai apoi să declare că în vinurile moldovenești s-au găsit unele substanțe interzise și dăunătoare sănătății.

Vadim Drobiz, directorul Centrului de cercetări pentru piața alcoolului din Rusia a prezis reacția lui Onișcenko[36], susținând apoi că dacă nu era vinul, se găsea alt produs important pentru a sancționa Republica Moldova.

„O lună în urmă funcționarii noștri au jurat că au separat businessul moldovenesc de politica moldovenească... Sperăm că această separare a politicului de business a avut loc și acțiunile curente și ulterioare ale Președintelui interimar nu vor avea nici o influență asupra alcoolului moldovenesc în Rusia", menționa expertul rus.

Dependența energetică de Federația Rusă

2.1 Problema datoriilor pentru gaz

Dacă problema exporturilor de vinuri pare a fi mai sensibilă și în vizorul public, cea a dependenței energetice de Federația Rusă, sau de întreprinderi

[33] «Экономические интересы и задачи России в СНГ», ", http://www.riocenter.ru/ru

[34] Комментарий МИД России в связи с указом и.о. президента Молдавии М.Ф.Гимпу, http://www.mid.ru/ns-rsng.nsf/6bc38aceada6e44b432569e700419ef5/c325749c004f2933c325774d003284ea?OpenDocument

[35] http://www.rospotrebnadzor.ru/press_center/press/31191

[36] http://www.alconews.ru/cifrra/document13325.php

precum Gazprom și Inter RAO UES, aflate sub controlul statului rus, prezintă un pericol mult mai mare.

Or, la ora actuală 99,5% din necesarul de gaze este importat din Rusia și în perspectiva imediată nu există nici o posibilitate reală de a importa gaze din altă parte. Situația Republicii Moldova se complică și prin faptul că ea are o datorie enormă față de gigantul rus al gazelor Gazprom și aceasta are tendința de a crește din contul regiunii transnistrene.

Valoarea datoriilor se apropie în prezent de cota trei miliarde USD, din care circa 350 mil. USD revin Chișinăului, iar restul regiunii transnistrene. Aproape jumătate din această datorie sunt penalități acumulate în urma neplății la timp a livrărilor de gaze.

Dacă în cazul Chișinăului, de 4-5 ani datoria se menține stabilă la nivelul de circa 350 mil. USD, apoi cea a regiunii separatiste practic a explodat, începând cu anul 2006, valoarea ei crescând de 2,5 ori. Numai în prima jumătate a anului curent aceasta s-au majorat cu peste 236 mil. USD,[37] depășind astfel cota de 2,45 miliarde USD, iar până la finele anului curent ar putea să mai crească în aceeași proporție.

Aparenta liniște în jurul acestor datorii și mai ales lipsa unor cereri de achitare neîntârziată a sumelor, nu semnifică că Gazprom nu ar putea să ceară plata lor. Nu întâmplător în financiar pentru trimestrul III al anului 2010 al Gazprom se precizează că ***„În trimestrul III al anului 2010, din cauza neplăților pentru gaze ale consumatorilor din Transnistria, a crescut și mai mult datoria debitoare a Republicii Moldova"***[38]. Anterior asemenea precizări nu se găseau în rapoartele gigantului rus al gazelor. Or, contractul de livrare a gazelor a fost semnat între Gazprom și Moldovagaz și nicidecum între Republica Moldova și Gazprom.

Actualele autorități, ca și fost guvernare comunistă, au anunțat în repetate rânduri despre faptul că ar duce negocieri privind rezolvarea problemei datoriilor.

Potrivit administrației întreprinderii mixte moldo-ruse SA Moldovagaz ar exista chiar și un plan de restructurare a datoriilor, dar acesta este condiționat de mai mulți factori. În același timp, administrația de la Tiraspol a declarat de mai multe ori că nu ar avea nici o datorie pentru gazele furnizate de

---

[37] Datoria Transnistriei pentru gazul rusesc a crescut cu 236,2 milioane de dolari, http://www.eco.md/index.php?option=com_content&view=article&id=393:datoria-transnistriei-pentru-gazul-rusesc-a-crescut-cu-2362-milioane-de-dolari&catid=57:energetic&Itemid=127

[38] ЕЖЕКВАРТАЛЬНЫЙ ОТЧЕТ http://gazprom.ru/f/posts/22/042553/repiii_2010.pdf

Gazprom, iar sumele de miliarde de dolari ca datorie pentru gaze față de Gazprom, vehiculate de mass-media ar fi chiar o curată dezinformare.
Una din variante examinate de mai mult timp de Gazprom, este de a scoate de la balanța Moldovagaz, datoriile regiunii transnistrene pentru gazele naturale consumate. Această datorie urmează să fie trecută administrației de la Tiraspol şi să fie anulată pentru Guvernul de la Chişinău.
Gazprom însă insistă în cadrul negocierilor ca să se identifice soluții de achitare a datoriilor care revin Chişinăului şi mai ales a datoriilor sectorului energetic față de furnizorul de gaze. Doar după aceasta Gazprom ar fi gata să înceapă să negocieze şi chestiunea datoriilor Transnistriei[39]. Altfel spus, chestiunea datoriilor nu va fi rezolvată la pachet, iar Gazprom oricând poate face presiuni asupra Chişinăului utilizând arma gazelor.
În acelaşi timp, Gazprom continuă să livreze gaze regiunii transnistrene, fără a cere plata lor. Între soluțiile de rezolvare a problemei datoriilor figurează şi transferul în capitalul social al Moldovagaz a conductelor construite pe banii bugetului de stat şi de la bugetele locale, dar şi o eventuală preluare în contul datoriilor a unor active din sectorul termoenergetic.
În opinia premierului Vlad Filat „datoria aparține administrației de la Tiraspol, fiindcă primeşte acest gaz" şi prin intermediul întreprinderii Tiraspoltransgaz îl livrează consumatorilor din stânga Nistrului. În același timp datoriile fie şi înghețate figurează pe contul Moldovagaz.
Veaceslav Ioniță, preşedintele Comisiei Parlamentare pentru buget şi finanțe susține că ***„datoriile respective, conform normelor internaționale trebuie considerate datorii odioase. Aceasta pentru că sunt nişte datorii formate contrar voinței poporului, iar creditorul a fost conştient de faptul că livrează gaze unui regim nerecunoscut"***.[40]
Reglementarea acestei datorii este necesară şi pentru ca autoritățile de la Chişinău să dețină în continuare controlul asupra rețelelor de gaze din Republica Moldova. Alexandru Gusev, preşedintele întreprinderii Moldovagaz, consideră că Gazprom-ul ar putea prelua, în contul acestei datorii, care juridic se consideră ca fiind datorie a Republicii Moldova, activele Moldovagaz, ceea ce înseamnă practic preluarea întregului sistem de livrare a gazului.

[39] Gazprom consideră că datoria pentru gaze a Transnistriei aparține Republicii Moldova, http://imedia.md/libview.php?l=ro&idc=242&id=1597&parent=0
[40] Idem

Datoria pentru gaze, fie că e a Chișinăului, fie că este a Tiraspolului, rămâne un instrument de presiune asupra Moldovei.
Pe lângă riscul de pierdere și a cotei de 35,44% din capitalul Moldovagaz pe care îl deține încă Chișinăul, datoria pentru gaze poate favoriza recunoașterea Transnistriei ca entitate separată. Or, dacă i se vor recunoaște oficial datoriile, Gazprom oricum nu va risca să falimenteze Transnistria.[41]
În același timp, autoritățile de la Tiraspol vor putea specula pe faptul că vor negocia direct cu Gazprom (care este de fapt un stat în stat), condițiile de plată a gazelor.

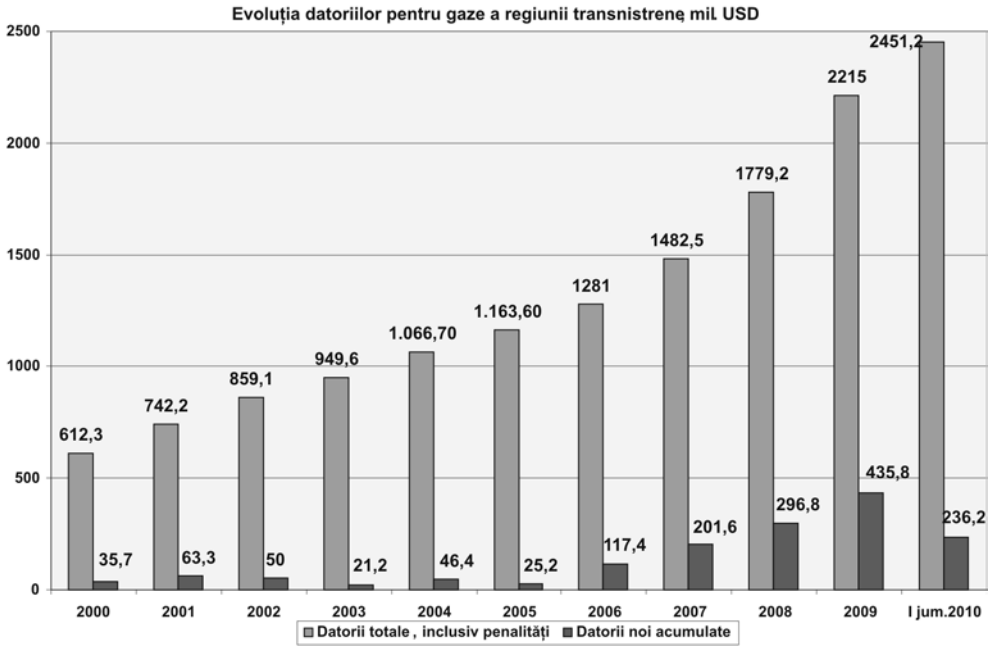

1. Identificarea unor că alternative de livrarea gazelor

Despre identificarea unor alternative la livrările de gaze din Federația Rusă se vorbește de mult timp. Deocamdată totul a rămas la stadiul de intenție. Printre soluțiile la gazul rusesc se vehiculează:

- Participarea Republicii Moldova la proiectul Nabucco, prin care gazul din Azerbaidjan și Asia Centrală ar urma să fie adus în Europa;

[41] Peste 2 miliarde de dolari - datoria la gaze a Transnistriei, http://www.europalibera.org/content/article/1892276.html

- Participarea la proiectul AGRI (Azerbaidjan, Georgia, România Interconnector), care-şi propune să aducă gaze azere prin Georgia şi apoi în România prin intermediul unui sistem de terminale de gaze naturale lichefiate;
- Importul de gaze naturale din Asia Centrală prin conductele din spaţiul postsovietic, inclusiv Rusia;
- Construcţia gazoductului Iaşi-Ungheni ce ar interconecta sistemul de distribuţie a gazelor din Republica Moldova cu cel al România şi ar permite transportul de gaze în ambele direcţii;
- Cooperarea cu Ucraina la proiectul White Stream, care ar permite aducerea gazelor naturale din Azerbaidjan prin Georgia şi o conductă sub Marea Neagră în Ucraina;
- Cooperarea cu Ucraina la construcţia unui terminal de gaz natural lichefiat la Odessa sau Nikolaev;
- Efectuarea de prospecţiuni şi dezvoltarea extracţiei de gaze din sudul Republicii Moldova etc.

Aparent există o mulţime de soluţii ce ar permite reducerea dependenţei de livrările de gaze din Federaţia Rusă. Deocamdată toate acestea sunt însă la stadiul de proiect. Despre proiectul Nabucco se vorbeşte deja de 8 ani şi iniţial el prevedea transportul gazelor naturale din Iran în Europa. Deteriorarea relaţiilor dintre statele occidentale şi Iran legate de proiectul nuclear al acestui stat a dus la căutarea altor soluţii de asigurare cu gaze pentru a umple conducta. Proiectul este încă departe de realizare, iar participarea Republicii Moldova este sub semnul întrebării datorită traseului pe care-l are, dar şi costurilor foarte mari.

Dintre toate soluţiile expuse, cea mai apropiată de realizare este construcţia gazoductului Iaşi-Ungheni ce ar interconecta sistemul de alimentare cu gaze al Republicii Moldova cu cel al României şi ar permite transportul de gaze în ambele direcţii. În primul rând, el ar permite asigurarea cu gaze a Republicii Moldova şi din direcţia de Vest şi ar reduce din posibilităţile de şantaj ale Gazprom în eventualitatea unei crize a gazelor. Totodată, în eventualitatea realizării proiectelor Nabucco sau AGRI, conducta va permite Republicii Moldova să cumpere gaze şi de la furnizorii ce vor folosi aceste căi de transport a gazelor. Costul gazoductului Iaşi-Ungheni este estimat la circa 20 mil. Euro şi realizarea lui ar urma să fie iniţiată în anul 2011, banii fiind alocaţi din fonduri ale Uniunii Europene.

Potrivit Ministerului Economiei, grupul de lucru mixt instituit în acest scop a stabilit deja traseul conductei şi elaborează studiul de fezabilitate al acestui proiect. Realizarea proiectului va da posibilitatea amenajării unui depozit de gaze naturale în regiunea zăcământului exploatat Mărgineni (județul Neamț) şi extragerea acestuia de către ambele părți în caz de întrerupere sau reducere a livrărilor de gaze naturale. Concomitent, prin intermediul interconexiunii vizate, Republica Moldova va putea beneficia pe urma implementării proiectelor de perspectivă Nabucco sau South Stream[42] .

Nu poate fi neglijată nici posibilitatea efectuării de prospecțiuni şi dezvoltarea extracției de gaze din sudul Republicii Moldova. Or, deşi zăcămintele existente par a fi mici, specialiştii spun că e nevoie de a efectua prospecțiuni la adâncimea de 3000-4000 metri în sudul Republicii Moldova pentru că este posibil ca rezervele de gaze să fie mult mai importante. Deşi costurile par a fi mari – câteva milioane USD pentru o sondă - Guvernul ar putea organiza o licitație în acest sens, iar companiei care ar efectua prospecțiunile să i se acorde şi dreptul de a exploata zăcămintele descoperite. Unii experți au sugerat că România ar putea asigura Republica Moldova cu gaze mai ieftine decât cele livrate de Gazprom. Conform studiului "Sectorul gazier al Republicii Moldova – consecințele oportunităților neglijate" realizat de experți de la IDIS Viitorul, „pentru România nu pare să fie o problemă majoră să ne asigure tot necesarul de gaze. Or, în cazul în care Republica Moldova ar importa integral gaze din România, aceasta ar avea o pondere de până la 10% din capacitățile de aprovizionare cu resurse proprii ale statului vecin"[43]. O asemenea soluție ar fi viabilă doar în cazul în care statul vecin ar dori să subvenționeze Republica Moldova cu gaze ieftine în detrimentul economiei şi populației sale. Or, România importă şi ea (între 25 şi 35% din necesar) gaze de la Gazprom la prețuri mai mari decât Republica Moldova. Nu este viabilă, pentru moment, nici soluția importului de gaze direct din Asia Centrală atât timp cât Gazprom deține monopolul asupra livrărilor de gaze din această regiune şi nu permite accesul la conductele sale şi altor potențiali furnizori.

Cât despre proiectul South Stream, promovat intens de Gazprom, acesta de fapt este în defavoarea Republicii Moldova căci va afecta veniturile obținute

[42] Raport pentru anul 2010 privind asigurarea securității furnizării gazelor naturale, http://www.mec.gov.md/files/Raport_pentru_anul_2010_1.doc

[43] http://www.viitorul.org/public/3050/ro/POLITICI_PUBLICE_6%20Gaz.pdf

de pe urma tranzitului de gaze ruseşti. Darea în exploatare a acestei conducte, ce ar urma să treacă din Rusia pe sub Marea Neagră prin Bulgaria spre alte state, va lăsa Republica Moldova fără venituri de la tranzitul de gaze ruseşti spre statele din Balcani, dar şi fără posibilitatea de a avea un as în negocierile unui nou contract cu Gazprom.[44]

2.2 Afacerea „Cuciurgan"

La finele anului 2003, în cadrul unei licitaţii sumare, administraţia de la Tiraspol a vândut CERS Moldovenească (cunoscută şi ca Centrala de la Cuciurgan) companiei ruso-belgiane „Saint Guidon Invest" NV contra unei sume derizorii de 29 mil. USD, cu 2,5 mil. USD mai mare decât preţul cerut de administraţia de la Tiraspol. Saint Guidon Invest era controlată de un afacerist din Odesa şi de un fost guvernator rus.

În martie 2005, compania fiică a Inter RAO EES, „RAO Nordic Oy" (Finlanda) a cumpărat de la „Saint Guidon Invest" NV, 51% din acţiunile Centralei la preţul de 50 mil. USD. În perioada 2005-2008 au mai urmat câteva tranzacţii cu acţiunile centralei.

La 30 iulie 2008, compania rusă „Inter RAO EES" a anunţat că a încheiat tranzacţia de cumpărare a 49% din acţiunile CERS Moldovenească de la compania ungară EMFESZ (controlată de oligarhul ucrainean Dmitri Firtash), consolidând astfel 100% de acţiuni ale întreprinderii. Aceasta a obţinut controlul asupra a 49% din acţiuni achiziţionând 100% de capitalul companiei „Freecom Trading" Ltd. (Cipru), în cadrul unei tranzacţii în valoare de 163 mil. USD.[45]

La ora actuală grupul Inter RAO EES precizează, în rapoartele sale financiare, că deţine 100% din acţiunile Centralei de la Cuciurgan. Astfel, pachetele de acţiuni ale centralei au fost vândute şi revândute de 4-5 ori, prin intermediul unor firme ofshore, ceea ce ridică semne de întrebare asupra legalităţii acestora. Experţi ruşi au susţinut că Centrala a fost evaluată la un preţ extrem de mic. Ţinând cont de capacitatea de producţie, cât şi de amplasarea strategică, valoarea centralei - conform celor mai mici estimări făcute de experţi ruşi dar şi din Republica Moldova - depăşeşte 600 mil. USD, adică triplu faţă de cât a plătit Inter RAO EES şi structurile sale, unor ofshoruri[46]. Deşi Centrala a fost privatizată fără acordul Chişinăului, ea la ora actuală deţine licenţă de producţie a energiei electrice la tarife nereglementate şi

[45] http://www.finam.ru/analysis/newsitem31364/default.asp.

[46] http://www.finam.ru/analysis/investorquestion000011A690/default.asp.

asigură circa 75% din necesarul de energie electrică a Republicii Moldova. Totodată, costul relativ mic al energiei electrice produse aici se datorează unei scheme de livrare a gazelor la un preț de circa 120 USD per mia de metri cubi, comparativ cu prețul de circa 250-265 USD pentru Republica Moldova. Chiar dacă Centrala beneficiază de gaze ieftine și le plătește, banii oricum nu ajung la Gazprom, ci se opresc în conturi necunoscute, majorând și mai tare datoria pentru gaze a Republicii Moldova.

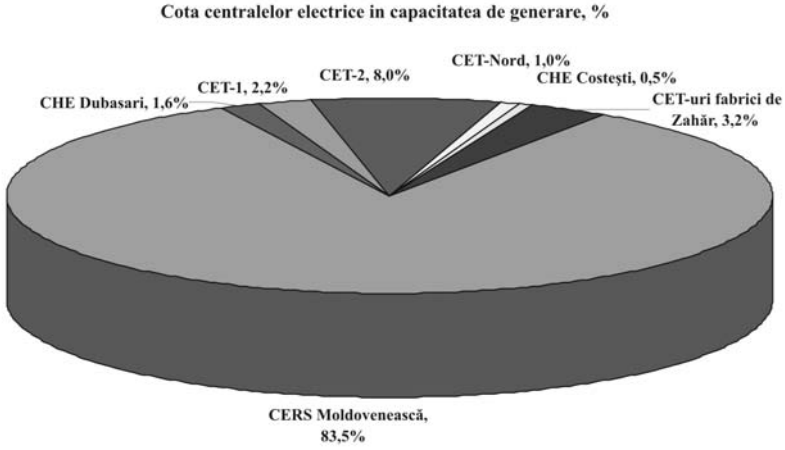

Structura formării resurselor energetice și de combustibil, %

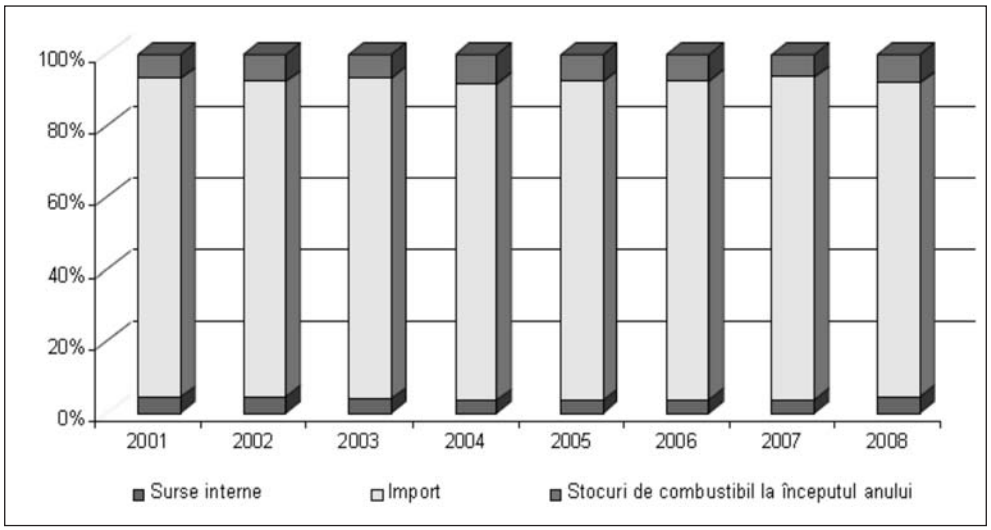

Concluzii

- 99,5% din necesarul de gaze este importat din Rusia şi, în perspectiva imediată, nu există nici o posibilitate reală de a importa gaze din altă parte
- Republica Moldova a plătit şi plăteşte cel mai mare preţ pentru gazele ruseşti în spaţiul CSI, iar în 2011 acesta va ajunge la preţul mediu european.
- Gazprom duce o politică discriminatorie faţă de Chişinău, acceptând ca regiunea transnistreană să nu plătească pentru gaze, aceasta acumulând până în prezent datorii de peste 2,45 mlrd USD
- Datoriile oficial sunt ale companiei Moldovagaz, în care guvernul de la Chişinău deţine 35,33% din acţiuni.
- Gazprom doreşte să deţină mai mult de 75% din pachetul de acţiuni ale SA Moldovagaz, în contul datoriilor Chişinăului la gaze.
- Din gazele livrate de Gazprom, CERS Moldovenească produce energie, care este plătită de consumatorii din Republica Moldova de pe malul drept al Nistrului. Banii acumulaţi nu se ştie unde se duc, căci oficial nu ajung la Gazprom.
- Rusia nu permite importul de gaze direct de la producătorii din Asia Centrală. În acelaşi timp ea insistă asupra dreptului său exclusiv de a administra reţeaua de transport a gazelor, dar şi cea a energiei electrice din spaţiul CSI
- Republica Moldova nu participă şi nu a anunţat oficial participarea la vreun proiect alternativ de asigurare cu gaze, ce ar ocoli teritoriul FR,
- 70-75% din necesarul de energie electrică este asigurat de CERS Moldovenească, aflată în proprietatea grupului Inter RAO UES,
- Dependenţa energetică directă şi indirectă de Federaţia Rusă este mult mai semnificativă şi această în orice moment poate fi transformată şi în dependenţă politică.
- În anii de independenţă, în pofida a numeroase proiecte, în Republica Moldova nu s-a construit nici o centrală electrică sau reţele electrice de interconexiune cu statele vecine. La fel nu s-a reuşit construirea unei conexiuni la sistemul de transport al gazelor din România.
- Nu au fost dezvoltate nici sursele alternative de energie, deşi potenţialul acestora este evaluat de la 20% la 50% din necesarul în resurse energetice al Republicii Moldova.
- Autorităţile nu au permis ca agenţi economici locali să importe energie electrică de la furnizori din Ucraina, sub pretextul că nu ar exista doritori.

Astfel este menținut artificial monopolul CERS Moldovenească (de facto al Rusiei) la livrările de energie în Republica Moldova.

- Republica Moldova nu a primit nici un ban de la privatizarea acestei centrale, iar toate tranzacțiile s-au făcut prin firme offshore.
- Republica Moldova facilitează accesul grupului Inter RAO UES pe alte piețe, precum cea românească.

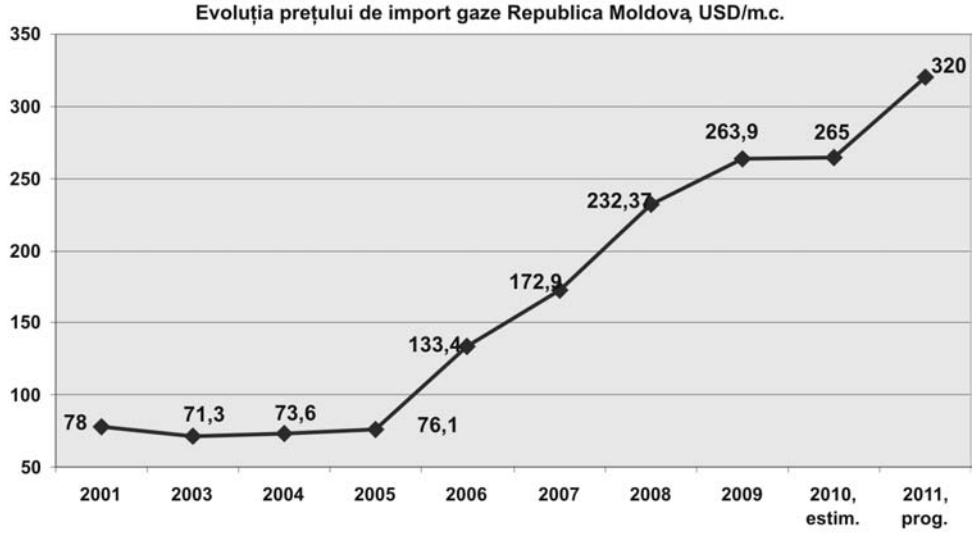

Soluții/recomandări

- Revizuirea strategiilor guvernamentale în domeniul energetic și ajustarea lor la noile condiții cu elaborarea unor programe realizabile de dezvoltare a sectorului pe termen scurt, mediu și lung;
- Interconectarea sistemului energetic și gazier al Republicii Moldova cu cel al României prin intermediul a mai multe puncte de interconexiune;
- Stimularea prospecțiunilor geologice pentru identificarea eventualelor resurse de hidrocarburi în zona de sud a Republicii Moldova;
- Stimularea valorificării potențialului resurselor energetice regenerabile, prin programe și tarife, cea ce ar duce la micșorarea ponderii gazului natural în balanța energetică a țării;
- Participarea și implicarea mai activă în proiectele regionale de securitate energetică și de diversificare a căilor de transport a gazelor și altor resurse energetice.

2.3 Dependența de piața rusească de desfacere

Economia oricărei țări, indiferent de mărimea acesteia şi nivelul de dezvoltare, este în conexiune cu lumea externă prin mecanismul schimburilor comerciale externe cu bunuri şi servicii. Nivelul exporturilor şi importurilor are impact direct asupra prețurilor interne, cursului valutar, ratelor dobânzilor, volumul cererii, adică asupra echilibrului macroeconomic în ansamblu. În acest context, capacitatea unei țări de a-şi asigura "suveranitatea economică" poate fi apreciată şi prin optica succeselor acesteia la capitolul comerțul exterior. Ultimul, fiind parte a unui sistem complex de relații social-economice şi politice, este sensibil şi este determinat de o multitudine de factori de impact direcți şi indirecți, fără considerarea cărora nu este posibilă conturarea unui tablou real.

În cazul Republicii Moldova, evoluțiile şi mai ales partenerii de bază în comerțul exterior din ultimii ani, în mare parte, nu a fost o opțiune exercitată echivoc, ci mai degrabă rezultatul unor procese integraționiste la scară europeană sau rezultatul unor acțiuni menite să pedepsească Chişinăul pentru că a acționat neconform doleanțelor unui stat, precum sunt în cazul nostru politicile comerciale ale Federației Ruse.

Principala tendință din ultimii ani în comerțul exterior a fost cea de diminuare continuă a ponderii țărilor CSI în favoarea țărilor din alte grupe, în special UE, CEFTA şi altor țări. Se poate observa preluarea de către UE (de la țările CSI), în anul 2007, a poziției de lider în „clasamentul" principalilor parteneri comerciali ai Republica Moldova. Fără îndoială, este un fapt îmbucurător, acest obiectiv regăsind-se printre indicatorii de performanță ai Strategiei de promovare a investițiilor şi exporturilor, aprobate de Guvernul Republicii Moldova.

Această performanță a fost însă, în mare parte, efectul aderării la UE a României şi Bulgariei în anul 2007, dar şi a politicilor comerciale promovate de autoritățile ruse. Instituirea de către Federația Rusă a embargoului asupra importurilor de carne, produse vegetale (în mai 2005) şi vinuri (în martie 2006) din Republica Moldova a determinat reducerea volumului şi ratei de creştere a exportului în perioada respectivă, pe fundalul agravării continue a deficitului comercial al Republicii Moldova. Totodată, embargoul rus a stimulat eforturile exportatorilor de a pătrunde pe piețe de alternativă pentru produsele vizate, inclusiv ale țărilor - UE, țărilor - membre ale Acordului multilateral de comerț liber între țările Europei Centrale şi de Est (CEFTA), dar şi pe piețe mai "exotice", precum China, Japonia ş.a.

Privit prin această optică, avansul comerțului cu Uniunea Europeană față de statele CSI a fost mai degrabă unul „aritmetic”. Chiar și așa, principalul partener comercial rămâne Federația Rusă, exporturile către această țară după deblocarea livrărilor de vinuri în 2007, au crescut semnificativ.

Evoluția exporturilor RM în Rusia, România și Ucraina, mil. USD

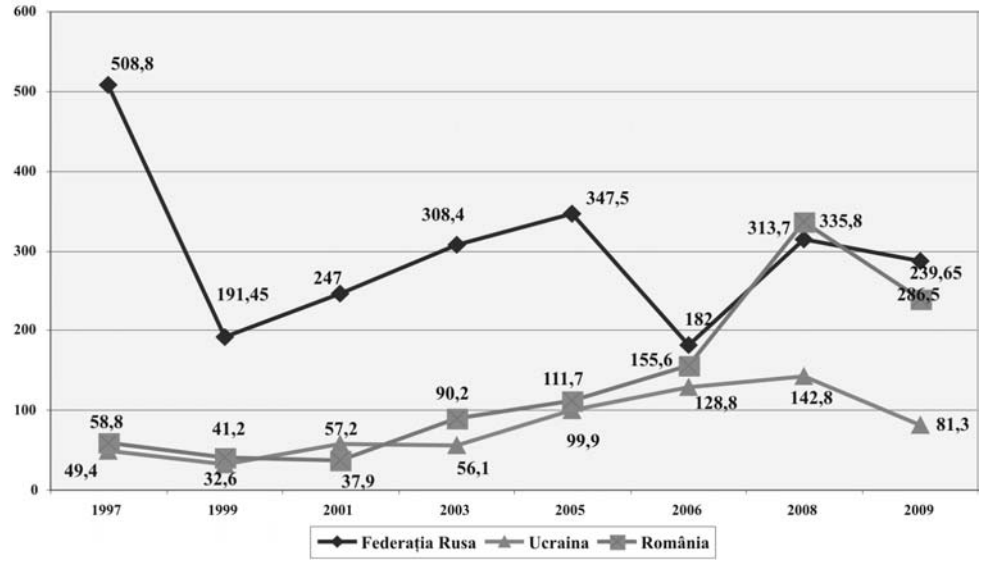

Per total, pe parcursul ultimilor ani, cota exporturilor de mărfuri din Republica Moldova pe piața rusă în totalul exporturilor din Republica Moldova s-a diminuat, dar constatăm că acesta a fost mai degrabă efectul a unor crize decât al unei politici consecvente, de reorientare și de cucerire a altor piețe. Astfel, statisticile arată că după criza economică din 1998 din Federația Rusă, exporturile spre această piață s-au diminuat de 2,5 ori, în timp ce în Ucraina și România s-au redus cu 25-30%.

Imediat ce Federația Rusă a ieșit din criză, exporturile spre această piață au crescut semnificativ, deși niciodată nu au mai ajuns la cota din anul 1997. În anul 2006, în urma embargoului impus vinurilor, situația s-a repetat și exporturile s-au redus semnificativ. După deblocarea exporturilor de vinuri spre Federația Rusă, situația s-a îmbunătățit, deși Republica Moldova nu a mai putut reveni pe prima poziție în topul țărilor exportatoare de vinuri pe această piață. România a ocupat doar un singur an (2008) postul de principală piață de desfacere a mărfurilor din Republica Moldova după care, din cauza crizei economice, Federația Rusă a revenit pe poziția fruntașă.

Evoluția cotei principalilor exportatori de vinuri pe piața rusească, 2005-I jum. 2010, în %

	2005	2006	2007	2008	2009	I jum. 2010
Republica Moldova	27,86	5,83	0,13	3,55	3,21	3,85
Franța	3,3	4,76	5,79	5,8	4,74	5,37
Bulgaria	9,07	9,55	10,25	7,78	4,03	3,08
Spania	1,98	2,9	3,58	3,17	3,01	3,46
Italia	1,26	2,31	2,31	2,42	2,54	2,86
Germania	1,15	2,28	2,15	3,07	2,76	2,6
Chile	1,0	1,17	2,03	1,62	1,54	1,5
Ucraina	1,7	1,52	1,23	1,27	1,22	1,34
Georgia	4,95	1,07	0,0	0,0	0,0	0,0
Argentina	1,21	1,1	1,42	1,01	0,64	0,48

Sursa: http://www.alconews.ru

Evoluția exporturilor de băuturi alcoolice din RM, mil. USD

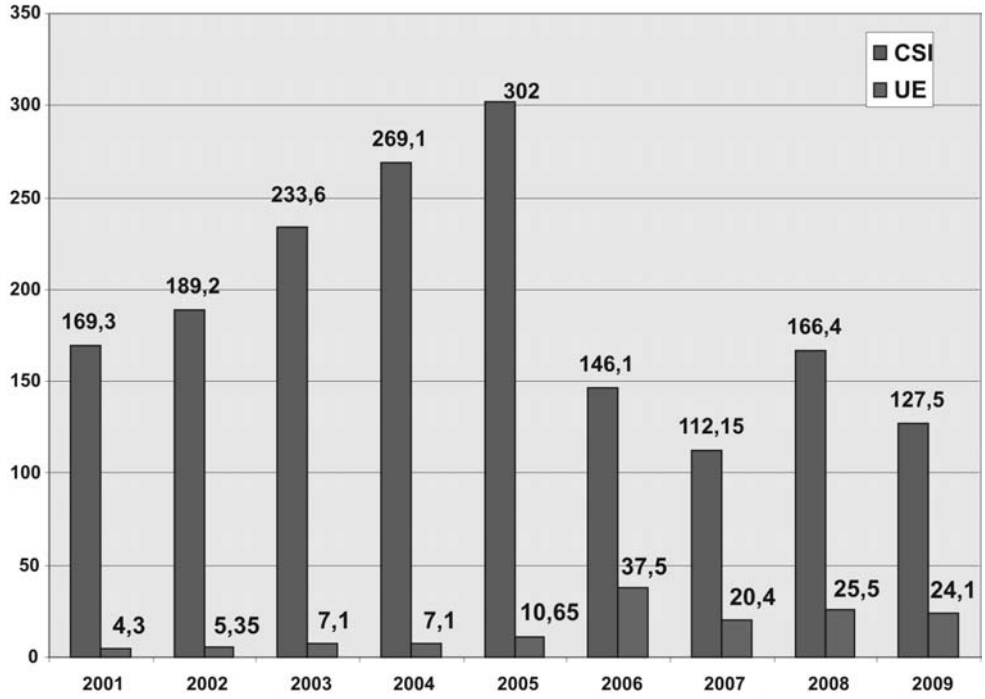

In anul 2010, exporturile de mărfuri pe piața rusă sunt în creștere semnificativă grație unei recolte bogate de fructe și legume, dar și a extinderii exporturilor de vinuri. Or, după rezolvarea problemele apărute în vară la exporturile de vinuri în Federația Rusă, acestea au fost reluate în volume mai importante și experții nu exclud o înviorare atât a exporturilor de băuturi alcoolice spre această țară, dar și a celor de fructe și legume.

Cu toate acestea „Arma Onișcenko”[47] - cum a fost supranumit de presa de la Chișinău pentru deciziile sale Ghenadi Onișcenko, șeful serviciului sanitar din Federația Rusă - mai planează asupra vinurilor din Republica Moldova și, periodic, cel puțin o dată în lună, acesta difuzează câte un comunicat de presă în care precizează cantitatea de vinuri din Republica Moldova cu probleme majore de calitate, depistată în urma controalelor.

După cum remarcă experții ruși, deși aparent cantitățile par a fi mari, ele nu depășesc o cotă de 2-3% din cantitatea totală de vinuri exportată de producătorii din Republica Moldova pe această piață. De asemenea, e dificil să facă comparații când serviciul sanitar nu spune nimic despre cantitatea de vinuri ce nu corespund standardelor, depistată în cazul exportatorilor din alte țări[48]. Pe de altă parte, datele vehiculate în presa din Federația Rusă denotă faptul că procentul vinurilor contrafăcute pe piața rusească variază între 20 și 50 la sută. În aceste condiții, este evident că problemele la exportul unor mărfuri pe piața rusă vor continua să apară, indiferent de cine este la conducerea Republicii Moldova și indiferent de votul alegătorilor pentru o orientare sau alta.

În evoluția exporturilor, s-a făcut observată și creșterea semnificativă a cotei legumelor și fructelor, care au egalat și chiar întrecut băuturile alcoolice la acest capitol. Totodată, în cazul legumelor și fructelor, acestea pleacă preponderent tot pe piața Federației Ruse. Încercările de a pătrunde mai tare pe piața României se lovesc de taxele vamale și TVA impus la importul unor astfel de mărfuri pe piața statelor UE. Totuși pentru a avea parte de o creștere „sănătoasă“ a exporturilor, este necesar ca ele să includă o gamă mai variată de produse. Evoluțiile respective denotă că nu poate fi vorba de o eventuală sporire generală a competitivității exporturilor Republicii Moldova. Mai curând aceste exporturi trec printr-o restructurare a modului și direcției de intrare pe piețe. În orice caz, evoluțiile din ultimii ani arată că exporturile de mărfuri sunt încă foarte dependente de regimul comercial stabilit de partenerii Republicii Moldova.

[47] http://www.eco.md/index.php?option=com_content&view=article&id=215:arma-onicenko&catid=50:editorial&Itemid=120

[48] http://www.alconews.ru/cifrra/document15123.php

Intr-o perspectivă pozitivă, pentru a diminua riscurile unor şocuri comerciale eventuale, Republica Moldova trebuie să tindă spre deconcentrarea fluxului exporturilor, asigurându-şi o marjă de securitate suficient de mare pentru a substitui lipsa de acces pe o piaţă prin alte pieţe alternative. Bineînţeles, acest fenomen este posibil doar în cazul asigurării unei oferte competitive sub aspectul raportului preţ-calitate, susţinută de politici inteligente şi activităţi pro-active şi eficiente de marketing, dar şi de investiţii serioase în asigurarea conformităţii sub aspect tehnic (non-tarifar) şi competitivităţii adecvate a produselor autohtone destinate spre export.

Concluzii

- Republica Moldova, deşi a încercat în ultimii ani să-şi diversifice pieţele de desfacere a băuturilor, fructelor şi legumelor, a obţinut succese limitate.
- Circa 80% din băuturile alcoolice se exportă în continuare în spaţiul CSI şi în special în Rusia. Statele UE nu au reuşit să devină o piaţă de alternativă, cota acestora în exportul de băuturi din Republica Moldova constituie doar 13-15%.
- Este totuşi un succes dacă ţinem cont că până la embargo-ul din 2006, cota UE era de 3-4%.
- Au fost identificate 4 state UE cu potenţial mare pentru exportul de vinuri, dar mai departe nu s-a mers.
- Exportul de fructe şi legume este orientat tot spre statele CSI, din care peste 80% în Federaţia Rusă. Această ne face vulnerabili în faţa ameninţării cu noi restricţii şi unui nou potenţial embargo.
- Pătrunderea de exemplu pe piaţa românească este împiedicată de faptul că România, potrivit acordurilor UE, trebuie să aplice TVA şi tarife vamale. În consecinţă, fructele şi legumele din Republica Moldova nu pot să concureze cu cele din statele UE.
- Pentru autorităţile ruse, nu a contat nici faptul că au avut de suferit, în urma embargoului, şi firme ruseşti, care deţineau fabrici de vinuri din Republica Moldova.
- Autorităţile de la Chişinău nu au folosit niciodată instrumentele internaţionale în soluţionarea problemelor apărute în comerţul cu Federaţia Rusă. Doar Rusia utilizează frecvent măsurile de restricţionare a exportului unor mărfuri, pentru a obţine dividende politice.

Soluţii

- Diversificarea pieţelor de desfacere
- Consolidarea poziţiilor pe pieţele tradiţionale (CSI)

- Penetrarea și dezvoltarea noilor piețe (EU, Asia, America)
- Dezvoltarea pieței interne. În țară se consumă mai puțin de 10 la sută din producția vinicolă.
- Asigurarea credibilității și recunoașterii internaționale a procedurii de certificare a calității.
- Promovarea mai intens și agresiv a vinului (piața internă și externă)
- Dezvoltarea infrastructurii și logisticii. De exemplu Republica Moldova are puține instalații frigorifice pentru a păstra legume și fructe în stare proaspătă. Din aceste motive, fructele și legumele proaspăt culese trebuie imediat și exportate/vândute. În consecință, producția se vinde de regulă la prețuri mai mici și totodată acest neajuns ne face vulnerabili în fața unor restricții impuse de exemplu de Rusia.
- Negocierea cu Federația Rusă a unor condiții clare de joc, conform normelor Organizației Mondiale a Comerțului.

Evoluția cotei unor țări în exporturile de mărfuri ale Republicii Moldova, % din total

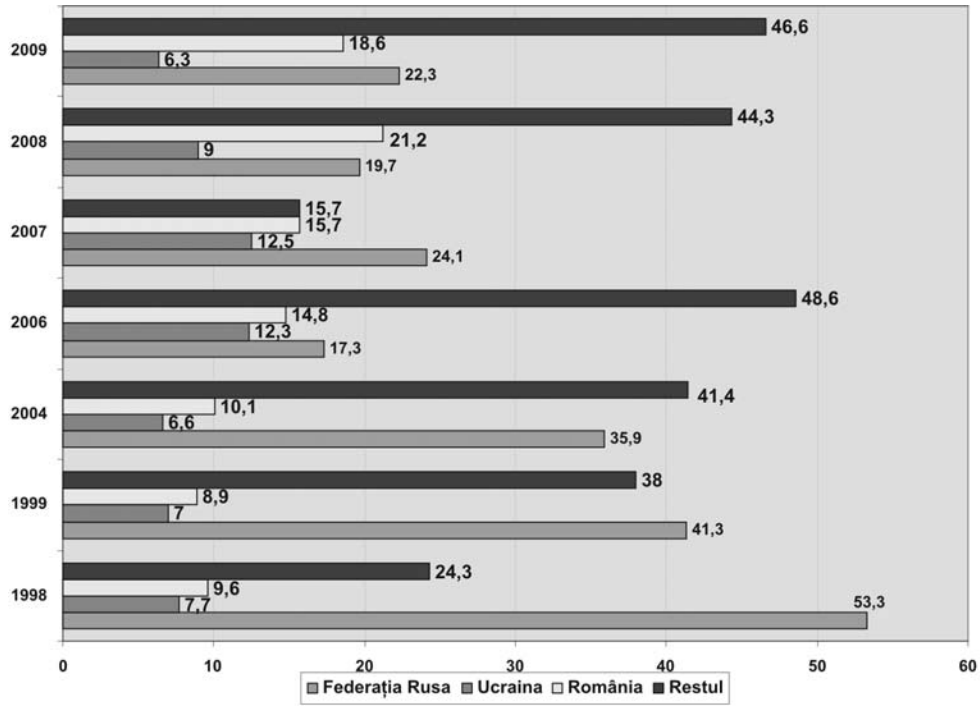

Exporturile de băuturi, legume şi fructe în CSI, 2001- 9 luni 2010, mil. USD

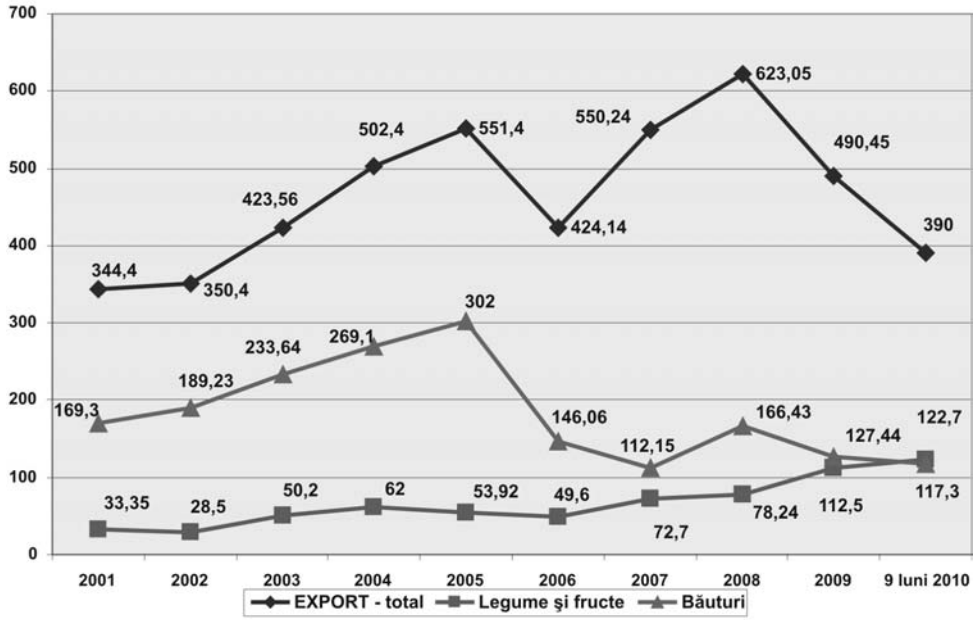

3. Relaţiile Republica Moldova - Rusia prin prisma conflictului transnistrean

3.1. Faza iniţială a conflictului

Conflictul în raioanele de Est ale Republicii Moldova (Transnistrean) există de peste douăzeci de ani. Firește că, pe durata acestui interval de timp, situaţia internă în regiune a evoluat substanţial.

Iniţial, în anul 1990, centrul unional a provocat separatismul în stânga Nistrului pentru a menţine RSS Moldovenească în componenţa URSS „înnoite" (Mihail Gorbaciov, Preşedintele URSS de pe atunci, dorea ca republicile unionale să semneze un nou Tratat Unional şi să salveze, pe această cale, URSS). La 23 iunie 1990, Sovietul Suprem al RSS Moldoveneşti, cu participarea majorităţii deputaţilor aleşi în circumscripţiile din stânga Nistrului, a adoptat Declaraţia de suveranitate. La Moscova, s-a creat impresia că Republica Moldova este gata să plece din componenţa URSS, urmând exemplul Ţărilor Baltice, pentru a se uni după aceasta cu România. La 2 septembrie 1990, în oraşul Tiraspol a fost convocat „congresul deputaţilor de toate nivelele" care a proclamat crearea „republicii

moldovenești nistrene sovietice socialiste în componența URSS". Logica era simplă – Republica Moldova putea să plece din URSS, însă fără două teritorii – „republica moldovenească nistreană sovietică socialistă în componența URSS" și „republica gagauză sovietică socialistă în componența URSS", proclamată la 19 august 1990 la Comrat.

Prin urmare, conflictul transnistrean a fost din start unul geopolitic, între centrul unional și proiectul de transformare a RSS Moldovenești într-un stat suveran și independent. Pe parcursul a aproape 20 de ani, Federația Rusă a utilizat conflictul transnistrean pentru a nu permite consolidarea statalității Republicii Moldova și pentru a nu permite ieșirea Republicii Moldova din sfera de influență a Rusiei, prin aderarea la NATO și UE.

La nivel local, conflictul transnistrean a avut și o componentă etnică, care a avut drept bază doi factori. Primul era șovinismul velikorus. În scopul creării „poporului sovietic", centrul unional promova ideologia „internaționalismul socialist". În esență, această ideologie presupunea rusificarea forțată a tuturor popoarelor din URSS și distrugerea conștiinței lor naționale, denaturarea memoriei istorice etc. În RSS Moldovenească, această politică presupunea inclusiv schimbarea componenței etnice a populației prin aducerea masivă a persoanelor din restul teritoriului URSS, prepondenrent din Rusia. Această categorie de locuitori ai RSS Moldovenești nega categoric dreptul populației autohtone la emancipare națională, s-a opus organizat și agresiv adoptării legislației lingvistice la 31 august 1989 etc. Această categorie de locuitori ai RSS Moldovenești nu acceptau nici prevederile Constituției URSS, care admiteau dreptul republiciilor unionale, inclusiv a RSS Moldovenești, de ieșire din compenența URSS.

În august 1989, la Tiraspol, a fost creat „OSTK" (Consiliul Unificat al Colectivelor de Muncă) – o organizație fascistă, xenofobă și agresivă, care reflecta mentalitatea acestei categorii de locuitori ai RSS Moldovenești, dar care se considerau cetățeni ai URSS. Această organizație era deosebit de influentă în colectivele întreptrinderilor industriale din Transnistria. Ea a declanșat o campanie de teroare psihologică împotriva adepților independenței Republicii Moldova și, drept urmare, în Transnistria au avut loc epurări etnice în faza acută a conflictului.

Celălat factor care a adus la tensionarea relațiilor interetnice, a fost fenomenul *românofobiei.* Centrul unional conștient a implementat românofobia în mentalitatea populației din RSS Moldovenească pentru a justifica crearea RSS Moldovenești la 2 august 1940, după ce, la 28 iunie

1940, Basarabia a fost incorporată în componența URSS. Drept urmare, un segment consolidat şi agresiv al populației din centrele industriale din stânga Nistrului era uşor manipulat utilizând sperietoarea unirii Republicii Moldova cu România, pe când termenul „român" în centrele industriale din Transnistria era echivalent cu „fascist". Agresivitatea cu care s-a impus regimul separatsit din stânga Nistrului a avut drept consecință violarea în masă a drepturilor fundamentale ale omului şi epurări etnice, în urma cărora mii de locuitori din stânga Nistrului au devenit persoane strămutate intern. Faza cea mai violentă şi distructivă pentru statalitatea Republicii Moldova a conflictului transnistrean a avut loc după dispariția URSS. Ceea ce înseamnă, că responsabilitatea pentru acțiunile întreprinse din partea Moscovei deja reveneau Federației Ruse. Această fază s-a încheiat cu semnarea, la 21 iulie 1992, la Moscova, a Acordului cu privire la încheierea conflictului armat în raioanele de est ale Republicii Moldova. Acest Acord a fost semnat de preşedinții Federației Ruse, Boris Elțin, şi a Republicii Moldova, Mircea Snegur.

Comportamentul Federației Ruse în acel interval de timp poate fi calificat din punct de vedere juridic pornind de la două documente: primul este definiția agresiunii militare, aprobată prin rezoluția[49] nr. 3314 a Adunării Generale a ONU din 14 decembrie 1974; celălalt – decizia[50] Curții Europene pentru Drepturile Omului în cazul „Ilaşcu şi alții *versus* Republica Moldova şi Federația Rusă". Decizia CEDO în cazul grupului Ilaşcu a provocat o reacție[51] extrem de negativă din partea MAE al Federației Ruse. MAE a acuzat CEDO în Declarația sa de aplicarea standardelor duble şi a negat orice responsabilitate a Rusiei pentru cele întâmplate în 1991-1992 în raioanele de est ale Republicii Moldova.

În acelaşi timp, rezoluția nr.3314 a Adunării Generale a ONU a fost adoptată cu şaptesprezece ani înainte de destrămarea URSS şi conflictul armat în raioanele de est ale Republicii Moldova. Or, comportamentul Federației Ruse pe teritoriul Republicii Moldova de la momentul proclamării independenței ei (27 august 1991) şi până-n prezent (2010) se încadrează complet în definiția agresiunii militare.

În concesință, se poate concluziona că războiul din Transnistria a fost o consecință a luptei între centrul unional (ulterior - Federația Rusă) şi

[49] http://www.un.org/russian/documen/convents/aggression.htm
[50] http://www.unhcr.org/refworld/publisher,ECHR,,MDA,414d9df64,0.html
[51] http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/7D1BEC3C25B34D7EC3256ECB004647E4

tentativele de a crea un nou stat independent în limitele frontierelor fostei RSS Moldovenești. În 1992, Federația Rusă a comis un act de agresiune militară împotriva Republicii Moldova, pe când aflarea ilegală a trupelor Federației Ruse pe teritoriul Republicii Moldova constituie un act de ocupație militară a unei părți al teritoriul Republicii Moldova. Federația Rusă și nu populația din raioanele de est ale Republicii Moldova este „parte" în conflict.

În pofida acestor factori evidenți, Federația Rusă, profitând de lipsa de voință politică și competență ale guvernărilor de la Chișinău, a reușit să impună o percepere eronată a fenomenului, cunoscut sub denumirea de „conflict transnitrean". Din ea rezultă că nu Rusia, ci Transnitria este „parte" în conflict; că Rusia are un statut de mediator neutru și de țară-garant ale înțerlegerilor ce vor fi atinse între „părți", precum și ale prevederilor Memorandumului cu privire la normalizarea relațiilor dintre Republica Moldova și Transnistria, semnat la 8 mai 1997 la Moscova.

În 2003, la 25 noiembrie, urma să fie semnat documentul, cunoscut sub denumirea de „Memorandum Kozak[52]" (Dmitrii Kozak - reprezentantul special al lui Vladimir Putin, care a efectuat „diplomația de navetă" între Chișinău și Tiraspol pe durata procesului de elaborare a acestui document). „Memorandumul Kozak" nu a ajuns să fie semnat grație intervenției energice din exterior (SUA, UE, OSCE). Totodată, acest document prezintă interes din două considerente. Primul – Memorandumul Kozak reprezintă o expresie documentată a viziunii Federației Ruse asupra parametrilor de bază ale „statului reîntregit" în urma soluționării conflictului transnistrean. Al doilea – diplomația rusă nu a renunțat la ideea de a reveni la acest document în calitate de document de bază în cadrul procesului de negocieri, ba chiar încearcă să convingă și UE că soluția viabilă a conflictului transnistrean nu poate fi atinsă ignorând prevederile de bază ale acestui document. Prin urmare, Memorandumul Kozak încă nu poate fi considerat un document depășit. Ceea ce înseamnă că merită analizate prevederile de bază ale acestui document.

În primul rând, Memorandumul Kozak presupunea lichidarea statului Republica Moldova și crearea, în schimb, a „Republicii Federativa Moldovenești" în limitele frontierelor RSS Moldovenești la 1 ianuarie 1990. „Republica Moldovenească Nistreană" urma să devină „subiect" al Federației

[52] http://www.regnum.ru/news/458547.html

şi „formaţiune statală” în componenţa ei. Pe când UTA Gagauză – doar „subiect” al Federaţiei. Aceşti doi „subiecţi” urmau să aibă rolul decisiv în formarea organelor de conducere ale Federaţiei. Pe când restul teritoriului statului federativ (ceea ce urma să rămână din teritoriul controlat la moment de Guvernul de la Chişinău) nu putea să-şi formeze, spre deosebire de „rmn” şi UTA Gagauză, propriile organe de conducere, fiind guvernat de organele federale, în care reprezentanţii celor două „Subiecte” urma să deţină controlul total. În plus, Memorandumul Kozak prevedea statutul egal al limbii ruse cu cea „moldovenească” pe întreg teritoriu al Federaţiei.

Mai mult, statutul juridico-constituţional şi frontierele ale „subiecţilor” nu puteau fi schimbate fără consimţământul lor. În schimb, subiecţii federaţiei urmau să obţină dreptul de ieşire din componenţa ei, în baza unor decizii, adoptate prin referendum local. În Memorandumul Kozak, a fost făcută menţiunea că acest drept de ieşire din componenţa Federaţiei poate fi realizat exclusiv în cazul adoptării deciziei de alipire a Federaţiei la un alt stat şi (sau) în cazul pierderii definitive a suveranităţii de către Federaţie. Or, ţinând cont de comportamentul Rusiei în spaţiul ex-sovietic, acest drept condiţionat la ieşire din componenţa Federaţiei ale Subiectelor însemna că, la indicaţia Rusiei, aceşti doi Subiecţi puteau să adopte decizii de plecare din Federaţie, distrugând pe această cale statul „reîntregit”.

Memorandumul Kozak prevedea că Rusia, Ucraina şi OSCE vor oferi garanţii de respectare a acestui Memorandum, pe când Republica Moldova, înainte de desfăşurarea referendumurilor separate pentru adoptarea Constituţiei Republicii Federative Moldoveneşti, urma să semneze un Acord cu Rusia cu privire la amplasarea pe teritoriul viitoarei Federaţii (până-n 2020) ale trupelor de pacificare şi stabilizare ale Federaţiei Ruse.

Trecerea în revistă ale acestor principii de bază ale Memorandumului Kozak demonstrează că:

a) Federaţia Rusă, sub pretextul soluţionării conflictului din raioanele de Est ale Republicii Moldova, încearcă să distrugă Republica Moldova în calitate de stat suveran, în limitele frontierelor recunoscute de comunitatea internaţională (frontierele RSS Moldoveneşti la 1 ianuarie 1990);
b) Federaţia Rusă doreşte crearea unui pseudo-stat, cu structurile puterii centrale nefuncţionale şi cu prezenţa militară rusească garantată;
c) Acest pseudo-stat, în cazul creării lui, poate fi distrus în orice moment prin înscenarea „referendumului” în interiorul Subiectului Federaţiei. Tehnologiile de „apărare a drepturilor cetăţenilor ruşi”, în condiţiile

prezenței trupelor ruse, pot fi aplicate, în orice moment dorit de Kremlin pentru destabilizarea situației și inițierea „referendumului" respectiv cu un rezultat cunoscut din timp.

3.2. Dialogul EU - Rusia

Anul 2010 a devenit anul intensificării dialogului între UE și Federația Rusă, inclusiv în ceea ce privește conflictul transnistrean. Un rol aparte în acest dialog îl joacă Germania. Astfel că, în urma întrevederii din 4-5 iunie 2010 dintre Cancelarul Federal A. Merkel și Președintele Rusiei D.Medvedev, a fost semnat Memorandumul[53] în care apare propunerea de a examina posibilitatea creării Comitetului Rusia-UE pentru problemele politicii externe și a securității la nivel ministerial. Acest Memorandum presupune chiar și posibilitatea „acțiunilor comune ale Rusiei și UE, care ar fi garantat trecerea graduală de la situația prezentă la faza finală" (de soluționarea a conflictului transnitrean).

Acest dialog implică unele riscuri pentru Republica Moldova. Este vorba de conflictul diferitelor sisteme de valori reprezentate de părțile în acest dialog (UE – Rusia), de perceperea fundamental diferită ale aceloraşi termeni, utilizați de mai mulți actori, implicați în dialogul privind conflictul transnistrean. Aceasta se referă inclusiv la ceea ce se poate înțelege prin „faza finală" de soluționare a conflictului transnistrean.

Pentru demonstrarea existenței acestui conflict de valori și de percepere ale termenilor identici este suficient să comparăm cum funcționează, de exemplu, federalismul în Federația Rusă și în Germania. Dacă Germania este un stat de drept democratic, în care principiile federalismului sunt respectate cu strictețe, în Federația Rusă federalismul *de facto* a fost consecvent anihilat pe durata ultimilor zece ani. Prin urmare, „federalismul" în percepția țărilor europene este un mecanism democratic de organizare internă al statului, pe când în versiunea Federației Ruse „federalismul" constituie un paravan al unui regim hipercentralizat și al unei „democrații suverane". În plus, Federația Rusă încearcă să impună modelul „federativ" pentru Republica Moldova (vezi – Memorandumul Kozak) fără a pune în prealabil condiția democratizării regiunii transnistrene și demontării stereotipurilor negative ce mai persistă în mentalitatea unui segment considerabil al populației din „rmn" (șovinismul velikorus, românofobia etc.)

---

[53] http://news.kremlin.ru/ref_notes/575

Analiza „Memorandumului Kozak" demonstrează că Federația Rusă dorește distrugerea statalității Republicii Moldova și transformarea ei într-un pseudo-stat, condus din exterior și cu prezența militară rusă garantată. Modelul de „federație" propus în acest document presupune „transnistrizarea" întregului stat - extinderea practicilor nedemocratice existente în „rmn" asupra întregii „Republici Federative Moldova". Or, dacă Federația Rusă va reuși să-i convingă pe partenerii din UE (asemenea tentative deja au avut loc) cum că modelul „federativ" este singura posibilă formă de organizare post-conflict a statului Republica Moldova în urma soluționării conflictului transnistrean, atunci Republica Moldova va fi surprinsă de această poziție comună a UE și Rusiei, fără a avea contraargumente convingătoare.

Pe durata existenței problemei transnistrene, nici o guvernare de la Chișinău nu a încercat să elaboreze o Strategie (Plan) națională de reîntregire a țării și să formuleze parametrii de bază ale unei soluții viabile a conflictului transnistrean. Această stare de lucruri, după cum s-a menționat, îi permite Federației Ruse să lanseze inițiative și să impună în repetate rânduri semnarea unor documente, incompatibile cu suveranitatea Republicii Moldova.

În cadrul procesului de negocieri, Republica Moldova a încercat să apeleze la Legea[54] Nr. 173, adoptată la 22.07.2005, "Cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stînga Nistrului (Transnistria)". Înainte de adoptarea acestei Legi, la 10 iunie 2005, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Hotărîrea nr. 117-XVI în care erau formulate condițiile de democratizare și de demilitarizare a Transnistriei, pentru ca ulterior să fie recunoscute alegerile, în baza cărora urma să fie creată administrația locală, recunoscută de comunitatea internațională.

Referitor la aceste acte juridice, adoptate de către Parlamentul Republicii Moldova, trebuie menționat că ele nu au făcut parte dintr-o strategie națională de soluționare a conflictului transnistrean, elaborat de Guvernul Republicii Moldova și aprobat de Parlament. Ele au fost adoptate în conformitate cu prevederile documentului, cunoscut sub denumirea de „Planul Iușcenko", prezentat opiniei publice la 16 iunie 2005, la Vinița. Acest Plan pornea de la o idee apriori irealizabilă – democratizarea Transnistriei pornind de la resursele ei interne - făcând abstracție de pârghiile cu care Rusia controlează situația internă în această regiune și, ulterior, atingerea

[54] http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=313004

unei soluții reciproc accceptabile la masa de negocieri între Transnistria „democratizată" și puterea centrală de la Chișinău.
Abordarea problemei transnistrene în Planul Iușcenko era bazată pe aceeași schemă eronată de percepere a conflictului, impisă pe parcursul mai multor ani de către Federația Rusă, și care pornea de la ideea că fenomenul cunoscut sub denumirea de „conflict transnitrean" este unul intern și că populația din Transnitria este „parte" în conflict.
În plus, chiar dacă să admitem că „democratizarea" Transnistriei ar fi avut loc, Planul Iușcenko presupunea recunoașterea internațională a legitimității administarției din Transnistria, însă nu prevederea nici o garanție de atingere a unei soluții viabile a conflictului Transnitrean la masa de negocieri. Prin urmare, Planul Iușcenko mai degrabă garanta independența Transnistrei în raport cu Republica Moldova, fără a oferi vreo garanție că Republica Moldova va deveni cândva o țară reîntregită. Mai mulți experți de la Chișinău chiar au concluzionat că Planul Iușcenko a fost conceput în calitate de plan de divorț între Republica Moldova și Transnistria, cu asimilarea ulterioară a Transnistriei de către Ucraina. Oricum, conducerea Republicii Moldova a încercat să prezinte Legea din 22 iulie 2005 drept temei juridic pentru soluționarea conflictului transnistrean, ceea ce confirmă slăbiciunea poziției Republicii Moldova în raport cu interesele altor actor implicați în conflictul transnistrean.
Planul Iușcenko, fiind unul rupt de realitățile existente, prevedea niște termeni foarte restrânși de realizare. Or, numai actele legislative adoptate de Parlamentul Republicii Moldova s-au încadrat în termenii prescriși de acest Plan. În plus, chiar și Legea din 22 iulie 2005 presupunea dreptul Transnistriei „democratizate" de a elabora, în comun cu administrația de la Chișinău, proiectul Legii organice a Republicii Moldova cu privire la statutul juridic special al Transnistriei. Acest mecanism de negocieri și de elaborare a Legii organice cu privire la statutul juridic special al Transnitriei, după cum s-a menționat, nu garanta atingerea unui rezultat pozitiv pentru Republica Moldova și este propriu unui mecanism de formare a unui stat federativ, de către doi subiecți, chiar dacă în Planul Iușcenko termenul "federație" nu este utilizat.
Prin urmare, se poate constata că poziția Republicii Moldova, pe fundalul dialogului Rusia – UE, este extrem de vulnerabilă și nu asigură protecția intereselor naționale. Vulnerabilitatea Republicii Moldova este determinată inclusiv de continua campanie electorală în care se află Republica Moldova

de aproape doi ani. Sondajele de opinie publică realizate în toamna anului 2010, demonstrează, că patru partide politice, PCRM, PDM, PLDM şi PL cu certitudine se vor regăsi în Parlament, după alegerile anticipate din 28 noiembrie 2010. Or, cel puțin două partide, PCRM şi PDM, au demonstrat loialitatea în raport cu Federația Rusă pe parcursul campaniei electorale. În plus, nici un concurent electoral nu a reuşit să schițeze în programul său electoral vreun scenariu realist de soluționare a conflictului transnistrean. Din cele expuse rezultă că Republica Moldova nu este în stare să-şi apere interesele naționale şi să promoveze o politică coerentă în direcția soluționării conflictului Transnitrean. Dialogul UE-Rusia nu promite rezultate rapide în ceea ce priveşte soluționarea conflictului nistrean. Chiar şi prevederile Memorandumului, semnat la 5 iunie 2010, au rămas deocamdată la nivel de declarație de intenții. În plus, rămâne deschisă întrebarea legată de atribuțiile reale ale lui Dmitrii Medvedev în calitate de Preşedinte al Rusiei, aşa cum nu este clar cine din „tandemul" Putin-Medvedev va fi candidat la funcția de Preşedinte al Rusiei în perspectiva alegerilor prezidențiale din martie 2012. Aceste întrebări sunt absolut justificate în situația în care declarațiile unor diplomați ruşi se contrazic evident cu declarațiile lui Dmitrii Medvedev în cadrul diferitor foruri internaționale, precum şi cu conținutul documentelor semnate cu participarea lui Dmitrii Medvedev.

La 15 noiembrie 2010, în cadrul forului internațional „Statalitatea şi democrația moldovenească după depăşirea crizei politice. Viitorul relațiilor moldo-ruse" în cadrul şedinței a V-a a mesei rotunde „Rusia-Moldova: dialog în numele viitorului", Valerii Kuzimin, Ambasadorul Federației Ruse în Republica Moldova, a declarat, în legătură cu prezența militară ilegală a Federației Ruse pe teritoriul Republicii Moldova: „Par a fi nejustificate încercările unor forțe politice din Republica Moldova, făcând abstracție de realitățile geopolitice şi geostrategice în spațiul OSCE ce s-au schimbat substanțial din 1999, de a prezenta prezența militară rusească destul de limitată şi forțată în stânga Nistrului drept o oarecare ocupație sau mijloc de presiune asupra Chişinăului. Asemenea poziție nu este corectă, deoarece nu ține cont nici de contextul conflictului transnistrean, nici de extinderea blocului NATO, crearea bazelor militare străine în România şi Bulgaria şi, la urma urmei, moratoriul continuu al Rusiei asupra îndeplinirii angajamentelor asupra Tratatului FACE adaptat în legătură cu refuzul real al tuturor țărilor NATO (precum şi a Republicii Moldova) de ratificare a acestui document, ratificat demult de Federația Rusă". Anterior, la 29 octombrie 2010, în cadrul

breefingului[55] reprezentantului oficial al MAE al Rusiei, A.Nesterenko, a fost exprimată o atitudine şi mai dură şi sfidătoare în raport cu încercările oficialilor de la Chişinău de a cere evacuarea prezenței militare ilegale ale Federației Ruse. Şi mai mult, reprezentantul oficial al MAE al Rusiei a amenințat direct Republica Moldova cu perspectiva reizbucnirii unui conflict armat.

Din alocuțiunea Ambasadorului rus, făcută cu cinci zile înainte de Summitul NATO de la Lisabona, rezultă că Federația Rusă percepe extinderea NATO drept un pericol ce justifică prezența militară ilegală a Federației Ruse pe teritoriul Republicii Moldova şi continuă să sfideze integritatea teritorială, independența şi suveranitatea Republicii Moldova. Prin urmare, există un contrast evident dintre declarațiile Ambasadorului Rusiei în Republica Moldova şi angajamentul Rusiei, subsemnat de Dmitrii Medvedev, fixat în Declarația[56] Comună a Consiliului Rusia-NATO: „Statele membre ale Consiliului NATO-Rusia se vor abține de la amenințarea cu sau utilizare forței unul împotriva altuia sau împotriva altul stat, a suveranității, integrității teritoriale sau independenței politice în orice formă contrară prevederilor Chartei Națiunilor Unite şi Declarației de Principii care guvernează relațiile între statele participante la Actul final de la Helsinki."

Or, toate aceste ambiguități în ceea ce privește situația internă în Federația Rusă, precum şi politica de standarde duble, promovată de Rusia în raport cu Republica Moldova, nu justifică lipsa voinței politice la Chişinău şi stângăcia evidentă a guvernărilor în ceea ce privește soluționarea conflictului transnistrean.

3.3. Transnistria în 2010

Situația în „Republica Moldovenească Nistreană" („RMN") în anul 2010 diferă substanțial de cea de la momentul instaurării regimului anticonstituțional în anii 1990-92. În primul rând, nu s-au adeverit temerile privind unirea inevitabilă a Republicii Moldova cu România, care au constituit principalul instrument de manipulare a populației din stânga Nistrului. Cu începere din februarie 1994, în Republica Moldova au avut loc mai multe alegeri parlamentare şi prezidențiale. Or, în nici un caz nici un partid politic (candidat independent) cu sloganul unirii cu România nu a

[55] http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/394E51325A609AEDC32577CB00418788

[56] http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_68871.htm

trecut pragul electoral de 4%-6%. In schimb, din 2001 şi până-n 2009, la guvernare s-a aflat PCRM, care manipulează deschis un segment substanţial de alegători cu mesaje românofobe. Acest şir de evenimente politice demonstrează clar, că numărul adepţilor unirii cu România în Republica Moldova este insuficient pentru ca asemenea scenariu să devină unul realist. Spre deosebire de situaţia din regiunea separatistă, pe malul drept al Nistrului nu au avut loc epurări pe criterii etnice, şi astăzi doar în Chişinău locuiesc mai mulţi etnici ruşi decât în întreaga regiune separatistă. Prin urmare, toate „argumentele" care au fost folosite pentru instigarea spiritelor separatiste în raionale de est ale Republicii Moldova la faza declanşării conflictului s-au dovedit a fi false.

Această diluare a „principalului pericol" – sperietorii unirii cu România, şi a imaginii „duşmanului extern" (Republica Moldova, România, NATO etc.) a detensionat, în linii mari, relaţiile dintre oamenii de rând de pe ambele maluri ale Nistrului. Totuşi, în stânga Nistrului este promovată ideologia de „independenţă" în raport cu Republica Moldova şi de apropiere faţă de Rusia. În Republica Moldova, cu toate dificultăţile fazei de tranziţie de la totalitarism, sunt prezente elementele cheie ale democraţiei politice şi ale statului de drept, pe când în raioanele de est ale Republicii Moldova, aflate temporar sub controlul regimului de la Tiraspol, situaţia diferă substanţial. Dar poate cel mai important, în stânga Nistrului are loc procesul de depopulare în proporţii mult mai mari decât pe malul drept. Dacă, conform datelor recensământului din 1989, în Transnistria locuiau circa 750 mii de persoane, în 2010, numărul lor a scăzut substanţial sub 500 mii. Lipsa oricărei perspective a acestei regiuni a determinat populaţia social activă să plece din Transnistria. Acest exod al populaţiei se observă îndeosebi printre cei tineri. Tinerii din Transnistria care pleacă la studii în Ucraina sau Rusia, de regulă nu mai revin.

În pofida retoricii agresive a regimului din stânga Nistrului în raport cu Republica Moldova, majoritatea populaţiei din Transnistria (peste 65%) deţine cetăţenia Republicii Moldova. Federaţia Rusă promovează activ politica de oferire a cetăţeniei ruse locuitorilor Transistriei. Or, în pofida acestei politici, cetăţenii ruşi în Transnistria nu constituie majoritatea. Federaţia Rusă, sfidând suveranitatea Republicii Moldova, a deschis 24 secţii de votare în Transnistria ca şi pe teritoriul Federaţiei Ruse atunci, când au avut loc alegerile în Duma de Stat (2 decembrie 2007) şi cele prezidenţiale (2 martie 2008). În ambele cazuri, numărul cetăţenilor ruşi care s-au prezentat

la urnele de vot nu a depășit cifra de 50 de mii. Administrația de la Tiraspol afirmă că numărul cetățenilor ruși în Transnistria este de circa 85 mii de persoane.

Pe teritoriul controlat de regimul anticonstituțional, inclusiv la Tiraspol, activează opt școli, subordonate Ministerului Educației Republicii Moldova. Administrația de la Tiraspol, utilizând mijloace represive, a încercat în repetate rânduri să obțină închiderea lor. Însă grație poziției civice active ale părinților și pedagogilor, aceste școli își continuă activitatea. Pe lângă faptul că predarea în aceste școli are loc în limba română, important este că ele educă cetățeni ai Republicii Moldova și nu ai republicii separatiste. Totodată, mai mult de patru mii de tineri din Transnistria sunt studenți în instituțiile de învățământ din Chișinău.

În stânga Nistrului sunt unsprezece localități sub jurisdicția Republicii Moldova (raionul Dubăsari). În faza acută a conflictului, locuitorii acestor sate și-au apărat cu arma-n mână dreptul de a rămâne sub jurisdicția Republicii Moldova.

După ce, la 3 martie 2006, dea lungul frontierei moldo-ucrainene (1222 km), inclusiv asupra porțiunii necontrolate de puterea centrală de la Chișinău (452 km) a început să funcționeze EUBAM, toți agenții economici din „rmn" s-au înregistrat la Camera Înregistrării de Stat al Republicii Moldova și efectuează operațiunile de export în baza documentelor eliberate de Departamentul Vamal al Republicii Moldova.

Specificul concurenței politice interne în „rmn"

Pretențiile regimului din Transnistria de a se prezenta drept un stat de drept democratic au adus la mimarea unor procedee democratice. Aceasta se referă inclusiv la crearea și funcționarea partidelor politice. În comparație cu malul drept, acest proces a întârziat cu circa 15 ani - primele partide politice în Transnistria au apărut doar în anul 2006. Aceasta întârziere s-a datorat mai multor factori. În primul rând, este bine cunoscut faptul că Igor Smirnov are o atitudine disprețuitoare față de partide politice și, îndeosebi, față de ideea de trecere la alegeri în „Sovietul Suprem" conform sistemului proporțional, în baza listelor de candidați înaintați de partidele politice. În al doilea rând, cu începere din august 1989, situația politică în Transnistria era dominată de „unanimitatea", proprie regimurilor politice totalitare. Această „unanimitate" era deservită de „mișcările obștești" cu mesaje xenofobe și agresive, și care

constituiau anturajul politic al lui Igor Smirnov, care avea imaginea unul lider incontestabil, susținut univoc de aceste „mișcări".

Situația a început să se schimbe după ce compania „Sheriff"[57] a decis să-și creeze un instrument politic de protejare a propriilor interese. Pentru aceasta, în anul 2000, a fost creată mișcarea „Obnovlenie". La 2 iunie 2006, mișcarea „Obnovlenie" s-a transformat în partid politic. Este semnificativ faptul că această transformare a avut loc atunci când pozițiile lui Igor Smirnov s-au erodat substanțial și când a dispărut claritatea „tradițională" cu privire la alegerile prezidențiale din decembrie 2006. Din start, în fruntea mișcării/partidului „Obnovlenie" s-a aflat Evghenii Șevciuk - un fost angajat al companiei „Sheriff", Respectiv, compania „Sheriff" este sponsorul principal al acestei formațiuni, ceea ce înseamnă că tocmai proprietarii companiei „Sheriff" adoptă decizii politice din numele partidului „Obnovlenie".

În comunitatea de experți predomină opinia că „Sheriff" deține în continuare monopolul asupra celor mai profitabile domenii ale economiei subterane, în primul rând în ceea ce privește contrabanda diferitor categorii de mărfuri. Pe de o parte, acest gen de activitate este puțin dependent de Federația Rusă, ceea ce înseamnă că Moscova nu dispune de pârghii economice pe control asupra companiei „Sheriff". În același timp, acest specific al activității firmei „Sheriff" presupune implicarea/complicitatea politicienilor și funcționarilor corupți din Ucraina și Republica Moldova.

Igor Smirnov, președintele autoproclamatei republici, deține controlul asupra unei structuri importante de care depinde activitatea companiei „Sheriff", cum este „Comitetul Vamal de Stat" – în decembrie 1996, în calitate de șef al acestei structuri a fost desemnat Vladimir Smirnov, fiul mai mare a lui Igor Smirnov. De aici rezultă constatarea că „Sheriff" nu poate să-și permită situații acute conflictuale cu Igor Smirnov.

În același timp, compania „Sheriff" a realizat în Transnitria un șir de proiecte investiționale și este posesoarea a unui număr de obiecte imobiliare importante. Ceea ce înseamnă că proprietarii lor sunt preocupați de problema garanțiilor pentru dreptul de proprietate asupra acestor bunuri, ceea ce înseamnă că proprietarii companiei „Sheriff" sunt conștienți de faptul că

[57] Compania „Sheriff" a fost creată în 1993 „pentru asigurarea supraviețuirii economice a „RMN" în lipsa recunoașterii internaționale". Compania „Sheriff" este unul din cei mai puternici agenți economici din Transnistria. Unii experți consideră, că compania „Sheriff" controlează cele mai profitabile fluxuri de mărfuri de contrabandă în regiune.

numai statul Republica Moldova, fie şi într-o perspectivă mai îndelungată, poate să le ofere aceste garanţii. Această îmbinare de factori - cum ar fi atitudinea sfidătoare a lui Igor Smirnov faţă de partide politice şi existenţa unui singur agent economic puternic local (compania „Sheriff") -a adus la apariţia dualismului de putere în regiunea separatistă. Pe de o patre, partidul „Obnovlenie" câştigă fără nici o concurenţă reală alegerile locale şi cele pentru Sovietul Suprem. Pe de altă parte, partidul „Obnovlenie" nu a pretins nici o dată la funcţia de „preşedinte" al republicii separatiste.

Totuşi au existat situaţii când relaţiile dintre Igor Smirnov şi partidul „Obnovlenie" erau destul de tensionate. Pentru prima dată conflictul a devenit unul public în 2006, după ce partidul „Obnovlenie" a câştigat alegerile în Sovietul Suprem, în decembrie 2005. Aceasta s-a manifestat în special în comportamentul lui Evghenii Şevciuk care, la 28 decembrie 2005, a fost ales în funcţia de speaker al Sovietului Suprem al republicii separatiste, fără ca acest pas să fie coordonat în prealabil cu Igor Smirnov. Ulterior, Evghenii Şevciuk a început să-l acuze public pe Igor Smirnov de corupţie, uzurpare a puterii etc. Pe acest fundal, la Tiraspol au avut loc două acte teroriste în transportul public (la 6 iulie şi 13 august 2006), în urma cărora nervozitatea în Transnistria a crescut şi mai mult. În atmosfera care exista pe atunci în Transnistria, propunerea lui Evghenii Şevciuk în calitate de candidat la alegerile „prezidenţiale" din decembrie 2006 nu părea ceva imposibil. Or, în ultima instanţă, nu s-a întâmplat nimic nou – partidul „Obnovlenie" nu l-a mai propus pe Evghenii Şevciuk, materialele electorale ale lui Igor Smirnov au fost tipărite la tipografia ce aparţine companiei „Sheriff" etc. Experţii locali consideră că un anumit tip de comportament „loial" al partidului „Obnovlenie" în raport cu Igor Smirnov a fost asigurat în urma intervenţiei din partea Kremlinului, care avea nevoie de păstrarea prezenţei unei marionete docile cum este Igor Smirnov, în funcţia de „preşedinte" al Transnistriei.

Conflictul dintre Igor Smirnov şi Evghenii Şevciuk a reizbucnit în aprilie 2009 când, la 15 aprilie, Sovietul Suprem a adoptat în prima lectură modificările în Constituţia republicii separatiste ce prevedeau reducerea atribuţiilor lui Igor Smirnov (introducerea funcţiei de Prim-ministru; lichidarea funcţiei de Vice-preşedinte etc.) Drept urmare, a început un război mediatic deschis între Igor Smirnov şi gruparea lui Evghenii Şevciuk din Sovietul Suprem. Experţii de la Tiraspol consideră că au avut loc inclusiv negocieri dure directe între Igor Smirnov şi proprietarii firemei „Sheriff"

(Victor Guşan şi Ilia Kazmalî). In această confruntare cu Evghenii Şevciuk, temporar cel puţin, a învins Igor Smirnov – la 27 mai 2009 iniţiativa de modificare a constituţiei a fost retrasă, iar la 8 iulie 2009 Evghenii Şevciuk a demisionat din funcţia de speaker al Sovietului Suprem. Peste un an, la 10 iulie 2010, Evghenii Şevciuk a fost înlăturat şi din funcţia de preşedinte de partid. Experţii locali consideră că înlăturarea lui Evghenii Şevciuk din ambele funcţii a avut loc în urma faptului că el nu s-a consultat cu Victor Guşan şi Ilia Kazmalî, proprietarii companiei „Sheriff", atunci când a lansat iniţiativa de limitare a competenţelor lui Igor Smirnov prin modificarea Constituţiei locale.

Astăzi (noiembrie 2010) se poate constata că rivalitatea dintre Igor Smirnov şi partidul „Obnovlenie" este atenuată şi nu se manifestă prin nimic în public. În funcţia de speaker al Sovietului Suprem şi preşedinte al Partidului „Obnovlenie" a fost promovat Anatolii Kaminskii, care este absolut loial „Sheriff-ului". La 12 decembrie 2010 urmau să aibă loc alegerile în Sovietul Suprem. Or, aceste alegeri nu au adus nimic nou atâta timp cât există şi se respectă înţelegerea (armistiţiul) între Igor Smirnov şi stăpânii companiei „Sheriff". Partidul „Obnovlenie" va păstra controlul asupra Sovietului Suprem.

Evghenii Şevciuk nu a renunţat la ideea de a se menţine în politica din regiune. După demisia din funcţia de speaker, la 22 septembrie 2009, a avut loc adunarea de constituire a mişcării „Vozrojdenie Pridnestrovia" („Renaşterea Transnistriei"; www.vozrojdenie-pmr.ru) în frunte cu Evghenii Şevciuk. Împreună cu Evghenii Şevciuk, în conducerea acestei mişcări figurează şi Andrei Sipcenko, unul din aliaţii lui Evghenii Şevciuk din partidul „Obnovlenie". Ambii s-au înregistrat în calitate de candidaţi (Şevciuk – circumscripţia nr.22; Sipcenko – circumscripţia nr.14) pentru alegerile din 12 decembrie. Cu atât mai surprinzător este faptul, că atât „rebelul" Evghenii Şevciuk, precum şi Andrei Sipcenko au apărut pe lista[58] persoanelor (în total - 30), susţinute de Partidul „Obnovlenie" în campania pentru alegerile din 12 decembrie 2010.

Prin urmare, se poate presupune că retragerea lui Evghenii Şevciuk din ambele funcţii (speaker al Sovietului Suprem şi Preşedinte de partid) ar putea fi un pas tactic din partea companiei „Sheriff" şi nu înseamnă moartea lui

[58] http://obnovlenie.info/text.php?cat=40&name=spisok_chlenov_rpp_obnovlenie_15_10_10&arch=onsite

politică definitivă. Incep să apară, de exemplu, tot mai multe semne de întrebare în legătură cu poziția proprietarilor companiei „Sherif" față de alegerile prezidențiale din decembrie 2011. Oricum, este evident că Partidul „Obnovlenie" dorește să aibă, după alegerile din 12 decembrie, nu mai puțin de 2/3 de locuri (29) în Sovietul Suprem, ceea ce va constitui majoritatea constituțională. La aceasta trebuie adăugat că pe lista de candidați, susținuți de Partidul „Obnovlenie", nu figurează Ilia Kazmalî, unul din cei doi proprietari ai companiei „Sheriff". Or, el este înregistrat în calitate de candidat în circumscripția nr.11.

Din toate cele expuse, se poate concluziona că rivalitatea dintre compania „Sheriff" și Igor Smirnov nu poate fi considerată depășită ireversibil. Mai degrabă este vorba de un armistiții tactice din partea companiei „Sheriff". Celelalte partide politice înregistrate în republica separatistă nu au nici un potențial, și constituie niște elemente decorative ale unui regim pseudo-democratic. Independența Transnistriei în raport cu Republica Moldova, apropierea de Rusia sunt niște „vaci sacre" pentru toate partidele politice din Transnistria. În plus, în „constituția" locală este stipulat expres: *„Este interzisă activitatea organizațiilor obștești, ale organelor lor de conducere și ale reprezentanților lor, îndreptată împotriva suveranității Republicii".* Ceea ce înseamnă, că regimul anticonstituțional din Transnistria nici nu admite apariția formațiunilor politice care ar fi pledat pentru restabilirea integrității teritoriale ale Republicii Moldova.

Un loc aparte în spectrul politic din Transnitria îl ocupă Partidul Comuniștilor din Trasnistria (PCT) în frunte cu Oleg Horjan. Oleg Horjan participă la majoritatea acțiunilor publice organizate de către PCRM la Chișinău. Totodată, el s-a înscris în calitate de candidat pentru alegerile din 12 decembrie în circumscripția nr.40. Or, spre deosebire de partidul „Obnovlenie", PCT nu este în stare să-și asigure promovarea candidaților săi în majoritatea circumscripțiilor electorale.

La aceste trebuie adăugat, că în regiunea separatistă nu poate fi vorba despre desfășurarea unor alegeri libere și corecte. Mai mult, este larg răspândită opinia că administrația lui Igor Smirnov dispune de toate pârghiile pentru fraudarea alegerilor cu anunțarea ulterioară a rezultatelor dorite în scrutinele electorale. Prin urmare, nu poate fi exclusă situația când, în urma scrutinului din 12 decembrie 2010, vor fi declarați învingători contracandidații persoanelor nedorite (Evghenii Șevciuk, Andrei Sipcenko, Oleg Horjan) de regimul lui Igor Smirnov. Însă, mai probabilă este respectarea „armistițiului"

încheiat între gruparea lui Igor Smirnov şi proprietarii companiei „Sheriff", ceea ce înseamnă că cele 43 de circumscripţii uninominale deja au fost distribuite între candidaţii „reali", pe când ceilalţi candidaţi vor juca un rol pur decorativ, mimând concurenţa politică reală.

Oricum, se poate constata că „campania electorală" în Transnistria se desfăşoară într-o manieră anemică, pe fundalul pasivităţii populaţiei. În aceste condiţii, scrutinul din 12 decembrie nu promite surprize şi se consideră că Sovietul Suprem va fi controlat în continuare de reprezentanţii partidului „Obnovlenie". Ceea ce înseamnă că, până la alegerile prezidenţiale - preconizate pentru duminica a doua a lunii decembrie 2011 - în republica separatistă se va păstra „dualismul puterii". „Puterea executivă", prin persoana marionetei ruseşti Igor Smirnov şi ofiţerii ruşi, delegaţi în serviciile de forţă locale, va fi în continuare controlată de Federaţia Rusă. Pe când „puterea legislativă" va fi controlată de compania „Sheriff".

Pârghiile, prin care Rusia controlează republica nistreană

Dacă procedura de alegeri în Sovietul Suprem de la Tiraspol conţine în sine unele elemente de concurenţă, procedura de formare a puterii executive în republica separatistă oferă Rusiei toate pârghiile necesare pentru a controla situaţia în regiunea nistreană. În primul rând, aceasta se referă la **structurile de forţă.**

Un rol aparte îi revine ministerului securităţii de stat („mss"). Această structură a reuşit să impună în regiunea separatistă atmosfera de frică şi, în realitate, şi-a asumat rolul poliţiei politice după modelul „KGB" din fosta URSS. Totodată, există suficiente motive pentru a considera că „mss" are o reţea de agenţi pe malul drept al Nistrului, inclusiv în structurile de stat ale Republicii Moldova. Profitând de prezenţa ilegală ale trupelor Federaţiei Ruse în raioanele de est ale Republicii Moldova, serviciile secrete ale Federaţiei Ruse întreţin în Transnistria un contingent important de ofiţeri care activează inclusiv împotriva Ucrainei vecine.

Armata din republică a fost creată utilizând armamentul şi muniţii din dotarea fostei Armatei a 14-a şi este condusă de ofiţeri ruşi. Aici se poate remarca faptul că armata dispune de 17 tancuri de tip T-64, pe când Armata Naţională a Republicii Moldova nu dispune de nici un tanc. La 2 septembrie 2010, la Tiraspol, a fost organizată a paradă militară care a constituit o manifestare a forţei din partea acestui regim anticonstituţional. Potenţialul

militar al republicii separatiste, creat şi întreținut de Federația Rusă, este comparabil cu cel al Republicii Moldova.

Ofițerii ruşi din structurile respective (armata; serviciile secrete etc.) sunt declarați drept pensionari în Rusia şi sunt trimişi după aceasta în republică, devenind miniştri, vice-miniştri etc. În acest sens este semnificativă situația cu „ministerul securității de stat" („mss"). Vadim Antiufeev, ministrul securității, a fost nevoit să fugă din Republica Letonă unde împotriva lui a fost pornită urmărirea penală. Ulterior, la recomandarea grupului de deputați „Soiuz" din Sovietul Suprem al URSS, Vadim Antiufeev a venit la Tiraspol, unde s-a implicat în acțiunile militare împotriva Republicii Moldova. În 1999, Vadim Antiufeev a absolvit Academia Serviciului de Stat al Rusiei pe lângă Preşedintele Rusiei, unde în 2003 a susținut doctoratul. Prim-adjunct al lui Vadim Antiufeev – Ghenadii Rossihin - fost ofițer în „KGB", a participat la crearea „Detaşamentelor Teritoriale de Salvare" (prima versiune ale trupelor para-militare ale regimului) şi din 1992 activează în „MSS". Ceilalți doi vice-miniştri ai securității, Valerii Iunevici şi Valerii Ghebos au fost declarați şi ei pensionari şi trimişi la Tiraspol. Chiar şi sursele interne din Transnistria afirmă că angajații acestor „ministere de forță" din Transnistria primesc lunar un supliment substanțial la salariu direct din partea Federației Ruse.

Federația Rusă promovează politica de implementare în structurile puterii locale a persoanelor trimise din Rusia nu numai în armata locală sau în serviciile secrete. Această politică este promovată şi în raport cu alte structuri de putere. Aşa se face că, în componența „cabinetului de miniştri", opt din cei unsprezece membri s-au născut în afara fostei RSS Moldoveneşti.

Funcția de Preşedinte la Tiraspol şi perspectivele anului 2011

Cu toate că republica separatistă încearcă să se prezinte drept un stat de drept democratic, aflarea unei persoane cum este Igor Smirnov timp de douăzeci de ani la putere vorbeşte clar despre esența autoritară a acestui regim. Totodată, aflarea continuă a lui Igor Smirnov la putere este determinată de faptul că el este în misiune la Tiraspol şi că Kremlinul avea nevoie de el. Dacă Federația Rusă va dori în continuare să-şi păstreze controlul asupra acestei părți ale Republicii Moldova, atunci ea trebuie să găsească o soluție pentru menținerea controlului asupra „puterii executive" în republica separatistă. Această problemă devine actuală inclusiv din cauza faptului că la

23 octombrie 2011, Igor Smirnov urmează să împlinească vârsta de şaptezeci de ani.

În acelaşi timp, pretenţiile Transnistriei de a fi un stat de drept creează probleme Federaţiei Ruse în ceea ce priveşte realizarea operaţiunii „Succesorul". Federaţia Rusă nu poate să trimată pe oricine în Transnistria şi să-i asigure „alegerea" în locul lui Igor Smirnov. Problema constă în faptul, că în Constituţia actuală a republicii separatiste este menţionată condiţia deţinerii timp de cel puţin zece ani a „cetăţeniei transnitrene" pentru candidaţii la funcţia de preşedinte. În 2009, gruparea lui Igor Smirnov a elaborat un proiect al unei Constituţii noi, ce urma să fie adoptată prin referendum. În acel proiect nu mai exista deja condiţia privind cei zece ani de „cetăţenie transnistreană" pentru candidaţii la funcţia de preşedinte, ea fiind înlocuită cu cerinţa de numai puţin de zece ani de domiciliu permanent în regiune, şi simpla deţinere a „cetăţeniei transnistrene". Însă la 18 noiembrie 2009, în cadrul şedinţei Sovietului Suprem de la Tiraspol, cererea lui Igor Smirnov de a desfăşura un referendum constituţional a fost respinsă şi, pentru moment cel puţin, cerinţele faţă de candidaţii la preşedinţie au rămas neschimbate.

Aceasta înseamnă că Federaţia Rusă fie va merge pe calea „realegerii" lui Igor Smirnov în funcţia de preşedinte, fie va desemna un candidat, care va avea cei zece ani de „cetăţenie transnistreană" în toamna anului 2011, fie va reveni la ideea de modificare a prevederilor constituţiei ce se referă la candidaţii la preşedinţie. Or toate aceste scenarii vor necesita loialitatea proprietarilor „Sheriff" pentru realizarea lor garantată.

În concluzie, putem spune că în republica separatistă există o structură comercială (compania „Sheriff") care finanţează şi controlează cel mai puternic partid politic local (partidul „Obnovlenie"). Este foarte probabil ca, în urma scrutinului din 12 decembrie 2010, acest partid să deţină majoritatea constituţională în organul legislativ al republicii separatiste. Poziţiile personale ale lui Igor Smirnov pe parcursul a douăzeci de ani s-au erodat şi nu este exclusă situaţia ca Rusia să caute posibilităţi de a realiza operaţiunea „succesorul" în decembrie 2011.

Soluţia viabilă a conflictului Transnistrean – posibilele scenarii de implicare a Federaţiei Ruse

După cum s-a constatat, situaţia în jurul problemei conflictului nistrean a devenit una dinamică. Această observaţie se referă inclusiv la procesele

politice din dreapta Nistrului. După dominația timp de opt ani de zile (2001-2009) a PCRM, degradarea continuă a democrației politice şi a instituțiilor statului de drept, în urma alegerilor parlamentare anticipate din 29 iulie 2009, a devenit posibilă crearea coaliției de guvernare „Alianța pentru Integrare Europeană", iar PCRM a fost nevoit să treacă în opoziție.

Aceste evoluții au deranjat într-un mod evident Federația Rusă. care a simțit că în Republica Moldova slăbesc pozițiile forțelor politice docile şi ascultătoare în fața doleanțelor şi manevrelor Rusiei. După cum s-a menționat, Federația Rusă a intensificat utilizarea a ceea ce se numeşte „soft power" în Republica Moldova. Mai mulți experți consideră că Federația Rusă se străduie să preia/păstreze controlul asupra unor partide politice din Republica Moldova. În primul rând, aceasta se referă la PCRM şi PDM. În condițiile lipsei democrației interne în aceaste partide este dificil de presupus în ce măsură aceste formațiuni politice sunt dependente de Kremlin. Ori procedura de formare a coaliților după alegerile anticipate din 28 noiembrie 2010 va da răspuns la această întrebare.

Totuşi, pur ipotetic, se poate presupune că evoluția societății în direcția pro-europeană va continua şi se va solda cu consolidarea relațiilor Republica Moldova-UE, inclusiv cu adoptarea unor poziții mai ferme în raport cu conflictul Transnistrean şi politica Federației Ruse. În asemenea condiții, este evident că Federația Rusă va încerca să „penalizeze" Republica Moldova prin aşa numite „răspunsuri asimetrice", profitând de întreagă listă de vulnerabilități ale Republicii Moldova în raport cu Rusia. Mai grav este că, în societate au fost evitate complet dezbaterile privind prețul care urmează să fie plătit pentru reîntregirea Republicii Moldova şi edificarea unui stat viabil în frontierele fostei RSS Moldovenești. Problema conflictului transnistrean a ajuns la periferia interesului opiniei publice din Republica Moldova, ceea ce înseamnă, că societatea nu este pregătită psihologic pentru asemenea abordări ale situației.

Oricum, este evident că lista vulnerabilităților Republicii Moldova în raport cu Rusia este una lungă. Totodată, conflictul armat între Rusia şi Georgia a fost precedat de aplicarea unui şir de acțiuni restrictive în raport cu Georgia, prin care Rusia a încercat să penalizeze Georgia pentru comportamentul său, bazat pe propriile interesele naționale. Prin urmare, în cazul în care Republica Moldova va dori să ajungă la o soluție viabilă a conflictului transnistrean, care va elibera Republica Moldova de sub controlul Federației

Ruse, societatea, clasa politică din Republica Moldova sunt obligate să se pregătească pentru a face față „răspunsului asimetric" din partea Rusiei. Rusia poate să declanşeze embargoul total şi de lungă durată a mărfurilor din Republica Moldova pe piața internă din Rusia. Însă, consecințe mult mai grave ar putea avea introducerea regimului de vize pentru cetățenii Republicii Moldova. Nu întâmplător, Ambasadorul Rusiei în Republica Moldova Valerii Kuzimin, în alocuțiunea[59] sa din 15 noiembrie a menționat: *„Conform estimărilor experților, cota remitențelor din Rusia constiuie circa 70% din suma totală puțin sub 900 milioane dolari SUA, transferată în primele 8 luni ale anului 2010. Conform datelor „Rosstat", în prima jumătate a anului, fluxul cetățenilor moldoveni care pleacă în Rusia s-a majorat cu 350% în raport cu perioada similară a anului trecut, ceea ce cu certitudine reflectă tendința generală, incluisv tendința spre legalizarea aflării muncitorilor moldoveni pe teritoriul rus"*. Accentul, pus de Ambasadorul Rusiei pe importanța remitențelor din Rusia pentru Republica Moldova împreună cu negarea, în aceiaşi alocuțiune, a oricărei perspective de evacuare ale trupelor Federației Ruse staționate ilegal în raioanele de Est ale Republicii Moldova, constituie o amenințare directă la adresa Republicii Moldova cu introducerea regimului de vize pentru cetățenii săi. Or, aceasta înseamnă, că Republica Moldova are de ales pe de o parte între comportamentul „cuminte" în raport cu Rusia şi politica fermă în direcția reîntregirii statului. A doua opțiune implică riscuri majore, ceea ce înseamnă că Republica Moldova, împreună cu partenerii săi din exterior, trebuie să aibă strategii şi resurse pregătite pentru orice scenarii de comportament al Rusiei. În caz contrar, proiectul statalității Republicii Moldova va rămâne unul neîmplinit, cu riscul compromiterii ireversibile într-un viitor nu prea îndepărtat.

4. Probabilitatea unor conflicte militare în regiune

Der Krieg ist eine bloße Fortsetzung der Politik mit anderen Mitteln.
Războiul este continuarea politicii prin alte mijloace.
Carl Von Clauzewitz

Metodologiile de evaluare a probabilității conflictelor militare pornesc de la definiția termenului „conflict militar". Există mai multe interpretări ale acestui termen, unele dintre care poartă un caracter abstract-teoretic şi

[59] http://www.moldova.mid.ru/press-slujba/pr_10_48.htm

cuprind o mare parte dintre conflicte. Un exemplu de o asemenea interpretare este cea conform căreia un conflict militar este „o incompatibilitate contestată privind puterea (guvernarea) sau/și teritoriul, în care este aplicată forța militară de către formațiuni înarmate ale cel puțin două părți, dintre care cel puțin una este guvernul unui stat”[60]

De regulă, metodologiile care permit evaluarea probabilității unor conflicte militare se bazează pe analiza mai multor indicatori, cei mai importanți dintre care ar fi:

- Stabilitatea politică și stabilitatea guvernării (nivelul de dezvoltare a democrației, gradul de stabilitate a regimului politic, nivelul de restricții impuse drepturilor civile și drepturilor politice, nivelul de corupție, etc.)
- Gradul de militarizare (rolul sectorului militar în politica internă și externă, totalul și modul de distribuire a cheltuielilor militare, rata de cheltuieli militare în comparație cu țările regiunii, etc)
- Eterogenitatea populației (gradul de diversitate etnică, religioasă și riscul unor conflicte de ordine etnică, religioasă).
- Presiunea demografică (rata de creștere a populației, densitatea, indicii de creștere a populației urbane, rurale și modificarea structurii de vîrste, etc.)
- Presiunea economică (rata creșterii PIB, modificarea PIB pe cap de locuitor, inflația și prețurile, accesul la materie primă și resurse energetice, investițiile externe și datoriile, nivelul de deschidere a comerțului, etc.)
- Nivelul de dezvoltare umană (sănătate, protecție socială, educație,etc.)
- Factorii de mediu (apă și resursele naturale, suprafața pământurilor arabile și pădurilor, etc);
- Relațiile internaționale (participarea la organizații internaționale economice și militare, nivelul de integrare în sistemul ONU, implicarea în conflicte internaționale, etc.)

Complexitatea indicatorilor și existența mai multor variabile (cum sunt politicile din diferite domenii) sau necunoscute (cum sunt politicile secrete) determină faptul că evaluarea probabilității conflictelor militare să fie o

[60] Metodologia de evaluare a conflictelor. SIPRI. Metodologia de evaluare a conflictelor. Carleton University.

Conform acestei metodologii, un conflict militar de mică intensitate este acel conflict care are drept rezultat moartea a cel puțin 25 de persoane pe parcursul unui an și cel mult 1000 de persoane pe întreaga durată a conflictului. Un conflict de intensitate medie este conflictul care a cauzat moartea a pînă la 1000 de persoane pe parcursul unui an, iar ca război este considerat conflictul militar care a cauzat moartea a mai mult de 1000 de oameni pe an.

misiune extrem de dificilă şi complexă care impune necesitatea participării mai multor instituţii din sectorul de securitate al statului. Concluziile acestui exerciţiu aduc după sine decizii politice, militare şi economice cu impact major în politica internă şi cea externă. Concluziile incorecte şi supraestimarea probabilităţii unui conflict militar pot cauza prejudicii enorme, pe când subestimarea unei asemenea probabilităţi poate pune în pericol însăşi existenţa statului.

Fără a pretinde la o abordare academică, în limitele acestui studiu vom examina probabilitatea unor conflicte militare în regiune exclusiv în baza unei analizei succinte a evoluării politicii de securitate şi apărare a Ucrainei, Federaţiei Ruse şi Republicii Moldova.

4.1 Politica de securitate a Ucrainei

Pornind de la declararea suveranităţii şi până la momentul actual politica de securitate şi apărare a Ucrainei a fost caracterizată de o inconsecvenţă a obiectivelor strategice, de caracterul incomplet al cadrului legislativ şi de o criză continuă a instituţiilor din sectorul de securitate. Elaborarea cadrului legislativ necesar pentru funcţionarea sistemului de securitate naţională s-a dovedit a fi un proces deseori peste capacităţile şi ambiţiile forţelor politice care, în perioada de formare a Ucrainei ca stat independent, şi-a concentrat eforturile pe lupta permanentă pentru putere.

Conform viziunilor doctrinare de securitate oficiale cele mai importante documente pe care urmează să se bazeze politica de securitate şi apărare a Ucrainei sunt Concepţia securităţii naţionale, Strategia securităţii naţionale şi Doctrina militară. Concepţia Securităţii Naţionale a Ucrainei, ca document de bază care determină principiile formării şi implementării politicii de stat în domeniul securităţii naţionale, a fost aprobată abia la 16 ianuarie 1997, după un proces lung şi anevoios de elaborare, care a durat patru ani.

Ca document cadru, fundamental pentru crearea şi funcţionarea sistemului de securitate Concepţia avea menirea „să asigure o abordare corelată privind formarea cadrului legislativ, elaborării doctrinelor, strategiilor, conceptelor, programelor de stat şi departamentale în diferite domenii ale securităţii naţionale”.[61] Acest document de importanţă strategică a definit valorile de bază, interesele naţionale, ameninţările la adresa securităţii naţionale, direcţiile de bază ale politicii de stat pentru contracararea ameninţărilor, structura sistemului de securitate şi funcţiile de bază ale instituţiilor.

[61] Concepţia Securităţii Naţionale a Ucrainei. 16 ianuarie 1997

In conformitate cu Concepția Securității Naționale, interesele naționale ale Ucrainei reflectă valorile și aspirațiile fundamentale ale poporului ucrainean și constau în crearea societății civile și îmbunătățirea eficienței organelor puterii de stat și locale; dezvoltarea institutelor democratice; atingerea unei armonii naționale, asigurarea stabilității politice și sociale; asigurarea suveranității, integrității teritoriale și inviolabilității frontierelor; crearea unei economiei de piață viabile; consolidare fondului genetic al poporului ucrainean; dezvoltarea națiunii ucrainene, consolidarea demnității naționale, dezvoltarea identității; etnice, culturale, lingvistice a cetățenilor Ucrainei; formarea relațiilor reciproc avantajoase cu toate statele, integrarea în comunitatea europeană și mondială.

În formula în care valorile și aspirațiile fundamentale ale poporului ucrainean sunt definite în Concepția securității naționale, acestea prezintă, de fapt, o listă de vulnerabilități și probleme majore cu care se confruntă statul ucrainean. Aceste vulnerabilități și probleme sunt confirmate prin definirea numeroaselor amenințări la adresa securității naționale a Ucrainei, cele mai relevante din perspectiva acestui studiu fiind:

- în domeniul politic (amenințări la adresa ordinii constituționale și suveranității, imixiunea în afacerile interne din partea altor state, existența tendințelor separatiste, acutizarea relațiilor interetnice și interconfesionale, afectarea principiului de separare a puterilor, nerealizarea deciziilor legitime ale puterii de stat și locale, lipsa unor mecanisme eficiente de asigurare a ordinii de drept, ordinii interne și combaterii criminalității)
- în domeniul economic (ineficiența reglementării statale a relațiilor economice, nesoluționarea dependenței financiare, tehnologice și în materie primă a economiei, izolarea economică, etc.)
- în domeniul social (nivelul jos de viață, șomajul, degradarea morală și spirituală a societății)
- în domeniul militar (atentatele la adresa suveranității și integrității teritoriale, afectarea balanței de forțe existente prin concentrarea trupelor și armamentelor în apropierea frontierelor, instabilitatea politico-militară și conflictele din țările vecine, reducerea capacității de luptă a organizației militare a statului, politizarea structurilor de forță, crearea și funcționarea formațiunilor militare ilegale".

O analiză simplă a amenințărilor indică la originea internă a majorității acestora și la două state (Rusia și Republica Moldova) care, în conformitate

cu acest document, pot fi considerate ca surse de amenințări la adresa securității naționale a Ucrainei.

Următorul document de importanță majoră, Strategia Securității Naționale, care urma să determine modul practic de realizare a intereselor naționale, de contracarare a riscurilor și amenințărilor și de implementare a politicii de stat în domeniul securității naționale a fost aprobat abia în 2007, la o distanța, care, în mare măsură, a pus sub semnul întrebării relevanța Concepției Securității Naționale din 1997.

Mai mult ca atât, Strategia Securității Naționale a Ucrainei a fost semnată de președintele Victor Iușcenko în condițiile unei situații politice instabile, marcate de conflictul de lungă durată dintre Președintele V.Iușcenko, Primul-ministru Iulia Timoșenko și liderul Partidului Regiunilor Victor Ianucovici, care deținea majoritatea în parlamentul ucrainean. Conflictul politic continuu dintre ramurile puterii și adoptarea unei asemenea document nu la începutul perioadei de guvernare, dar spre finele acesteia, a compromis din start perspectivele de implementare a Strategiei Securității Naționale și relevanța acesteia pentru funcționarea și dezvoltarea de mai departe a sistemului de securitate națională.

Inconsecvența abordărilor strategice a marcat și Doctrina militară a Ucrainei, care a fost adoptată la 15 iunie 2004. Ignorând lipsa la acel moment a Strategiei Securității Naționale Doctrina militară a definit un șir de obiective strategice de ordin național și a purtat un caracter deschis pro-NATO. Astfel, Doctrina menționează politica de integrare euroatlantică ca condiție pentru asigurarea securității militare a Ucrainei, iar obiectivul final al acestei politici - aderarea la NATO, ca fundament al securității europene.

În pofida caracterului strategic și obiectivului de aderare, în practică colaborarea cu NATO a fost în mare parte caracterizată prin realizarea formală și în domenii restrânse a prevederilor „Cartei despre parteneriatul special" și numai a acelor acțiuni a căror implementare a fost asistată financiar de statele occidentale. Ca rezultat în calea integrării euroatlantice Ucraina a coborât cu mult în clasamentul general și a cedat locul său outsiderilor, care inițial nici nu erau luați în calcul în acest proces.

După alegerile din 2009, politica de securitate a Ucrainei a suferit modificări substanțiale. La scurt timp după alegere, noul Președinte al Ucrainei, Victor Ianukovici, a declarat că Ucraina urmează să reevalueze amenințările cu caracter militar, să modifice Doctrina militară și să asigure implementarea principiului auto-suficienței de apărare, indicând ca surse de amenințare la

adresa securității naționale „instabilitatea la nivel mondial și creșterea numărului de conflicte în relațiile interstatale”[62].

Confirmând această reorientare în politica de securitate, la 2 iulie 2010 Parlamentul Ucrainei a aprobat legea „Cu privire la principiile politicii interne și externe” prin care au fost introduse modificări substanțiale în Legea despre securitatea națională a Ucrainei. Din lista priorităților intereselor naționale a fost exclusă integrarea Ucrainei în spațiul de securitate euroatlantic, integrarea europeană a fost echivalată cu parteneriatul strategic cu Rusia, iar din lista obiectivelor majore a politicii de stat în domeniul securității naționale a fost exclusă asigurarea participării cu drepturi depline a Ucrainei la Tratatul Nord-Atlantic.[63]

Politica de securitate și apărare a Ucrainei este în cea mai mare măsură determinată de vecinătatea cu Rusia care inițial, în Concepția Securității Naționale, a fost definită printre rânduri ca o sursă de amenințări la adresa securității naționale a Ucrainei. Relațiile bilaterale dintre aceste două țări au fost marcate de numeroase dispute și neînțelegeri în domeniul securității, cele mai importante dintre acestea fiind:

- aspirațiile de aderare a Ucrainei la NATO, la care Rusia s-a opus cu vehemență;
- tensiunile etnice din Crimeea, care au fost susținute pe larg de către Rusia;
- baza navală din Sevastopol, a cărei retragere de pe teritoriul Ucrainei a fost o problemă permanentă în relațiile bilaterale de la declararea independenței Ucrainei;
- problema aprovizionării cu gaze naturale și disputa dintre Compania rusă Gazprom și Guvernul Ucrainei, care a condus la o stopare a livrărilor în ianuarie 2006 și alta în ianuarie 2009, ultima afectând mai multe state europene;
- delimitarea frontierelor maritime, nefinisată până în prezent;
- denunțarea agresiunii militare a Federație Ruse în Georgia în august 2008.

În pofida acestor amenințări rolul instituțiilor militare în politica de securitate și apărare a Ucrainei a avut în permanență o importanță redusă, iar prognozele privind dezvoltarea acestora au fost destul de pesimiste. Dilema permanentă dintre opțiunile pro-Est și pro-Vest și ruptura internă care caracterizează

[62] Declarația Președintelui V.Ianukovici cu ocazia aniversării a 18-a de la crearea Serviciului de Securitate a Ucrainei. Ucranews.

[63] http://news.liga.net/news/N1019157.html

societatea şi politica ucraineană nu permite formularea unei politici militare susținute.
În aceste condiții potențialul militar al Ucrainei înregistrează o descreştere continuă, caracterizată de micşorarea numărului personalului militar, reducerea numărului unităților militare şi capacității lor de acțiune, reducerea instituțiilor militare şi prestigiului profesiei de militar, degradarea armamentelor şi tehnicii militare, eşecul reformelor militare şi programelor de dezvoltare a Forțelor Armate.
Astfel, lipsa unei clarități ferme şi transparente în opțiunile sale geopolitice este nu numai o piedică pentru integrarea europeană a Ucrainei, dar şi amenințarea principală la adresa securității naționale atât pe plan intern cât şi pe plan extern.

4.2 Politica de securitate a Federației Ruse

Federația Rusă dispune de un cadru conceptual dezvoltat pentru implementarea politicii de securitate şi apărare. Documentul de bază care defineşte sistemul de priorități strategice, obiectivele şi acțiunile politicii interne şi politicii externe în domeniul securității naționale şi dezvoltării pe termen lung a statului este Strategia Securității Naționale a Federației Ruse pînă în anul 2020.[64]
Prevederile Strategiei se bazează pe următoarele concluzii din analiza tendințelor de evoluare a securității internaționale: „extinderea efectelor globalizării asupra tuturor domeniilor relațiilor internaționale; acutizarea divergențelor interstatale legate de dezvoltarea neuniformă şi creşterea rupturii dintre nivelele lor bunăstare; creşterea vulnerabilității tuturor membrilor comunității internaționale în raport cu noile provocări şi amenințări; inconsistența arhitecturii regionale şi globale, concentrate în special în regiunea Euro-atlantică, în mod exclusiv pe Organizația Tratatului Nord-Atlantic, creează amenințări pentru securitatea internațională”[65].
Pornind la argumentul că atenția principală a politicii internaționale pe termen lung va fi concentrată asupra controlului resurselor energetice, Strategia determină ca interes național transformarea Federației Ruse într-o putere globală, cu pretenția de a asigura stabilitatea strategică la nivel internațional. În acest context, lista amenințărilor la adresa securității

[64] Strategia Securității Naționale a Federației Ruse. Aprobată prin decretul Președintelui Federației Ruse la 19 mai 2009.
[65] Idem.

naționale nu conține referințe la amenințări „clasice", cum ar fi agresiunea militară, violarea frontierelor sau amestecul în treburile interne, dar se referă exclusiv la politica „unor state" îndreptată spre asigurarea supremației militare. Strategia subliniază neacceptarea categorică de către Rusia a planurilor de extindere a alianței Nord-atlantice spre frontierele Rusiei și avertizează că interesele naționale ale Federației Ruse vor fi afectate de acțiunile unilaterale de aplicare a forței, de divergențele dintre cele mai importante state ale lumii.

Prevederile Strategiei Securității Naționale sunt dezvoltate în noua Doctrină militară a Federației Ruse, care a fost aprobată de Președintele Rusiei la 5 februarie 2010. Doctrina prevede o continuitate a prevederilor doctrinelor militare din 1993 și 2000 și oferă o perspectivă actualizată asupra modului de abordare de către Rusia a conflictelor militare și aplicării forțelor nucleare. Cea mai controversată parte a acestui document este referința la amenințările externe. Recunoscând faptul că „eventualitatea unei agresiuni de scară largă cu utilizarea armelor convenționale și armelor nucleare împotriva Federației Ruse este minoră", Doctrina susține că „amenințările militare la adresa Federației Ruse s-au agravat".[66]

În acest context Rusia își rezervă dreptul de a utiliza arme nucleare nu numai pentru a intimida oricare utilizare a armelor nucleare sau altor arme de distrugere în masă împotriva Rusiei sau aliaților săi, dar și în cazuri de utilizare a armelor convenționale care prezintă amenințare directă la adresa statului.[67] Totodată, caracterul amenințător al noii doctrine militare este accentuat prin menționarea dreptului Rusiei de a utiliza forțele armate în afara frontierelor sale pentru apărarea intereselor Federației Ruse și cetățenilor săi, precum și pentru menținerea păcii și securității la nivel internațional.

Lista pericolelor militare externe incluse în Doctrina militară a Federației Ruse este destul de lungă, de asemenea destul de controversată și include:

- Tendința de extindere globală a funcțiilor NATO cu încălcarea normelor dreptului internațional și apropierea infrastructurii militare NATO de frontierele Federației Ruse, inclusiv prin extinderea blocului militar;
- Tentativele de destabilizare a situației în unele state și regiuni și de afectare a stabilității strategice;

---

[66] Doctrina militară a Federației Ruse. 5.02.2010

[67] „Noi nu intenționăm să atacăm pe nimeni, dar nici nu vom aștepta până vom fi atacați. Dat fiind tipul de armamente pe care le posedă unele state, noi nu am avea șansa de a răspunde" N. Patrușev, Secretarul Consiliului de Securitate a FR. 5.02.2010

- Dislocarea contingentelor militare străine pe teritoriile din apropierea Federației Ruse și aliaților săi;
- Crearea și desfășurarea sistemului de apărare anti-rachete, care subminează stabilitatea globală și raportul de forțe existent, militarizarea spațiului cosmic;
- Pretențiile teritoriale la adresa Federației Ruse și aliaților săi, imixiunea în afacerile lor interne;
- Proliferarea armelor de distrugere în masă și violarea tratatelor internaționale privind controlul asupra armamentelor;
- Aplicarea forței militare în apropierea Federația Rusă, cu violarea Statutului ONU și normelor dreptului internațional;
- Existența unor conflicte militare înghețate și escaladarea acestora pe teritoriile limitrofe;
- Proliferarea terorismului internațional;
- Apariția unor surse de tensionare cu caracter etnic (religios), activitatea formațiunilor radicale militare în teritoriile limitrofe precum și disputele teritoriale, creșterea separatismului și extremismului religios în unele dintre regiunile lumii.[68]

Pe lîngă pericole militare, Doctrina mai prevede și o listă de amenințări militare, care include:

- „Agravarea situației politico-militare și crearea condițiilor pentru aplicarea forțelor militare;
- Afectarea sistemului de conducere de stat și militară, afectarea funcționării forțelor strategice nucleare, sistemelor de prevenire a atacului nuclear, de control asupra spațiului cosmic;
- Crearea și pregătirea formațiunilor militare ilegale, activitatea acestora pe teritoriul Federației Ruse sau pe teritoriul aliaților săi;
- Acțiuni de demonstrare a forței militare în cadrul aplicațiilor militare pe teritoriile limitrofe."[69]

După cum se observă, Doctrina militară a Federației Ruse poartă un caracter evident anti-NATO și anti-SUA. În declarațiile oficiale, această poziție este motivată de „agravarea situației politico-militare ca o consecință a eforturilor SUA de a asigura calitatea de lider la nivel global, de a extinde și întări prezența militară a Statelor Unite și aliaților săi din NATO în regiunile din

[68] Doctrina militară a Federației Ruse. 5.02.2010
[69] Idem.

vecinătatea nemijlocită cu Rusia, de a asigura accesul la resursele energetice şi de altă natură din ţările CSI, de sprijinirea proceselor direcţionate spre eliminarea Rusiei din spaţiul intereselor sale tradiţionale”[70].

Diferența principială dintre Doctrina militară rusă şi documentul cu statut similar al SUA este faptul că noua doctrină militară rusă determină acțiunile întreprinse de către SUA ca acțiuni care comportă amenințări şi pericole la adresa Rusiei, pe când în documentul american Federația Rusă este determinată ca partener. Pe de o parte, strategiile militare ale Federației Ruse sunt preocupate de amenințări ipotetice din partea SUA şi NATO, iar de cealaltă parte, strategiile americane şi europene contează pe sprijinul Rusiei în războiul din Afganistan, în lupta cu terorismul internațional şi statele care prezintă pericol în proliferarea armelor de distrugere în masă.

Amenințarea cu reîntoarcerea Rusiei la o confruntare cu statele occidentale de genul celei din perioada „războiului rece” a fost în repetate rînduri evocată de Federația Rusă în ultimii ani. Kremlinul nu ratează şansa de a aminti europenilor că „aderarea la NATO a statelor post-sovietice prezintă o amenințare directă pentru Rusia” şi să aducă critici dure, la limita amenințărilor, la adresa politicii promovate de SUA în spațiul european. Amenințările din partea Federației Ruse sunt pe deplin susținute de acțiuni, fie acestea războiul „anti-tero” din Caucaz, care de fapt este un război civil al statului cu propria populație, fie operațiunea de „pacificare” din Osetia de Sud, care nu poate să aibă alte calificative decât război cu un alt stat independent cu ocuparea teritoriului acestuia.

Atunci când este analizată politica de securitate a Rusiei este important să se țină cont de faptul că Federația Rusă este un stat în care puterea executivă centrală deține autoritatea absolută în luarea deciziilor, iar rolul Parlamentului (Dumei de stat) este unul decorativ. Toate documentele strategice din domeniul securității naționale – Concepția Securității naționale, Strategia Securității Naționale, Doctrina militară şi Programele strategice de dezvoltare a Forțelor Armate - sunt aprobate în mod exclusiv de către Preşedintele Federației Ruse şi nu de Duma de stat, care în final nu are putere de decizie nici asupra cheltuielilor militare.

Un exemplu elocvent privind modul de aprobare a deciziilor în politica de securitate şi apărare este cazul agresiunii militare a Federației Ruse asupra Georgiei. Chiar dacă conform legislației utilizarea Forțele Armate ale

[70] I. Serdiukov. Ministrul apărării al Federației Ruse

Federației Ruse în afara frontierelor ține formal de competența Dumei de Stat, nici Duma de Stat și nici Consiliul de Securitate al Federației Ruse nu au fost implicate în luarea unor asemenea decizii nici înaintea, nici după finalizarea agresiunii militare.

Amenințările care provin din politica de securitate a Federației Ruse sunt multiple și sunt principala îngrijorare a vecinilor, statelor europene și SUA, fiecare dintre acestea încercând periodic și fără succes formarea unor relații de parteneriat cu Federația Rusă. Diferența profundă în ideologii, în principiile de bază care determină existența statelor europene de cele ale statului rus, în valorile naționale și obiective strategice prezintă o amenințare reală și permanentă pentru securitatea internațională și cea regională.

4.3 Politica de securitate a Republicii Moldova

Deficiențele din politica de securitate și apărare a Republicii Moldova sunt în mare parte similare cu deficiențele politicii de securitate a Ucrainei și sunt caracterizate de o inconsecvență în procesul de realizare a obiectivelor strategice, de caracterul incomplet al cadrului legislativ și de o atitudine de ignorare a stării reale în sectorul de securitate.

Ca și în cazul Ucrainei, elaborarea cadrului necesar pentru funcționarea sistemului de securitate națională a fost un proces peste capacitățile reale ale instituțiilor naționale. Pe de o parte, la scurt timp după aprobarea la 5 mai 1995 a Concepției Securității Naționale a Republicii Moldova acest document a fost considerat unul steril și ne-aplicabil. Pe de altă parte, în lipsa unor documente care. în mod logic. urmau să concretizeze acțiunile ulterioare relevanța acestui document treptat s-a epuizat odată cu schimbările majore în plan național și internațional.

Noua Concepție a Securității Naționale a Republicii Moldova, aprobată la 22 mai 2008, a fost elaborată cu scopul oficial de prezenta o evaluare actualizată a mediului de securitate în care se află Republica Moldova și de a oferi o nouă abordare a scopului și obiectivelor securității naționale, liniilor directorii pentru securitatea națională, valorilor și principiilor generale ce urmează a fi protejate.[71]

Fiind în primul rând determinată de obiectivele politice ale guvernării de la acea perioadă de a îmbunătăți relațiile tensionate cu Federația Rusă, Concepția plasează statutul de neutralitate permanentă la baza definirii

[71] Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova

principiilor, valorilor, obiectivelor şi liniilor directorii ale securităţii naţionale. Odată cu lansarea acestui mesaj de politică externă, adresat în mod expres Federaţiei Ruse, guvernarea nu a mai continuat eforturile pentru a duce la bun sfârşit formarea cadrului legislativ al politicii de securitate, iar elaborarea celorlalte documente de ordin strategic (Strategia securităţii naţionale şi Strategia sau Doctrina militară) a fost eliminată din agenda politică. Toate ideile de bază ale Concepţiei au rămas în final la nivel de intenţii.

Lipsa în continuare a unor documente de importanţă strategică înseamnă lipsa unei clarităţi privind ameninţările reale, ameninţările eventuale şi răspunsurile pentru aceste ameninţări, dar, în primul rînd, înseamnă lipsa unei clarităţi privind direcţiile strategice ale politicii externe, politicii militare şi politicii interne. Această ambiguitate conţine semnale descurajatoare pe plan intern şi, în mod special, pentru sectorul de securitate şi apărare. În lipsa unei politici de securitate bine definite, în lipsa unor strategii şi programe de dezvoltare clare, instituţiile de forţă din Republica Moldova rămîn a fi „dezorientate" privind perspectivele de viitor şi extrem de vulnerabile în faţa conjuncturii politice. Ca rezultat instituţiile din sectorul de securitate, în special Armata Naţională şi forţele ministerului afacerilor interne, suferă de o criză profundă care afectează credibilitatea şi autoritatea acestor instituţii. Totodată, conceptul de neutralitate permanentă, în formula în care acesta este înţeles în Republica Moldova şi plasat la baza Concepţiei Securităţii Naţionale, nu oferă argument şi motivaţii pentru o atenţie adecvată sectorului de securitate şi apărare, iar în efortul de imagine liderii politici pot ajunge pînă la negarea însăşi necesităţii forţelor armate.

În pofida rolului primordial al acestui sector, atît pentru buna funcţionare a statului de drept, cît şi pentru asigurarea condiţiilor necesare pentru dezvoltarea economică a ţării, Republica Moldova nu a înregistrat progrese în domeniul politicii de securitate şi activităţii structurilor din acest sector. Evenimentele din 7 aprilie 2009 din Republica Moldova oferă suficiente exemple despre ineficienţa sistemului de securitate, a instituţiilor din acest sector, în special, despre incapacitatea şi incompetenţa structurilor de conducere şi lipsa unor mecanisme viabile de luare a deciziilor. Aceste evenimente oferă suficiente argumente pentru a afirma că sistemul de securitate şi apărare al Republicii Moldova nu este în stare astăzi să răspundă în mod adecvat unor situaţii eventuale de criză.

Această incapacitate este cu atât mai îngrijorătoare dat fiind continua prezenţă pe teritoriul Republicii Moldova a forţelor militare ale Federaţiei Ruse. Structurate în două elemente la prima vedere diferite, trupele militare sub drapelul Federaţiei Ruse şi formaţiunile militare sub drapelul regimului de la Tiraspol, sunt de facto elemente ale aceluiaşi sistem militar. Oricât de sofisticate nu ar fi sintagmele diplomatice cu care operează Kremlinul, atât din punct de vedere politic, cât şi din punct de vedere militar, trupele de sub drapelul rus şi cele de sub drapelul roş-verde sunt părţi componente ale unui singur sistem cu un singur obiectiv - de a păstra dependenţa maximă a Republicii Moldova de Federaţia Rusă folosind pârghiile prezenţei militare sub orice formă. Toate aceste trupe au, de facto, un singur centru de decizie şi un singur plan operaţional, care prevede instruirea complementară, desfăşurarea şi susţinerea reciprocă, aprovizionarea cu armament şi muniţii de la aceleaşi depozite militare. Unica diferenţă dintre aceste forţe este la nivel tactic şi în discursul „diplomatic".

Este destul de elocvent faptul că nu au existat şi este puţin probabil că vor exista declaraţii oficiale ale Federaţiei Ruse referitor la structurile militare ale republicii separatiste nistrene, cantităţile de armament transferate acestora sau „capturate". Este prea bine cunoscut faptul că înarmarea şi înzestrarea acestor forţe a fost efectuată de la depozitele armatei ruse, că în realitate nimic n-a fost "capturat" fără acordul expres al Kremlinului, că nici o acţiune de acest gen n-a fost condamnată, contracarată şi, evident, nici "pedepsită". Există suficiente argumente pentru a afirma că misiunile, structura, componenţa, organizarea, înzestrarea, numărul efectivului, tactica de acţiuni şi bugetul acestor forţe nu sunt determinate de către "Sovietul Suprem", "Guvernul" sau "Ministerul Apărării" de la Tiraspol. Cu atît mai mult, asemenea forţe nu au nevoie de concepţii şi strategii de securitate, doctrine, legi şi regulamente proprii, care de fapt ar fi o calchiere a celor din Federaţia Rusă.

Profitând de timiditatea tradiţională a Chişinăului, Federaţia Rusă evită orice abordare a subiectului militar. Chiar şi după nouăsprezece ani de la declararea independenţei Republicii Moldova, adevăratele misiuni, obiective, organizarea, componenţa, înzestrarea, numărul efectivului şi toată activitatea forţelor militare ale Federaţiei Ruse pe teritoriul Republicii Moldova rămân a fi la discreţia Kremlinului.

Nu există dubii că Kremlinul nu a intenţionat şi nu intenţionează să-şi îndeplinească nici unul dintre angajamentele luate din 1992 încoace privind

retragerea trupelor sale de pe teritoriul Republicii Moldova. Orice mimare de eforturi nu mai este necesară şi spectacolele mediatizate privind retragerea a câteva platforme cu tehnica militară şi muniţii sau declaraţiile privind legendarele bunicuţe atotputernice care au oprit retragerea militarilor ruşi sunt de domeniul trecutului.

În raport cu Republica Moldova, Federaţia Rusă continuă să folosească aceleaşi metode şi pârghii vechi de şantaj şi presiune, iar respectul reciproc şi al dreptului internaţional nu sunt considerate de Kremlinul oficial ca principii de bază pentru relaţiile dintre cele două ţări.

Chiar şi rarele declaraţii ale autorităţilor de la Chişinău despre faptul că prezenţa trupelor ruse în regiunea nistreană nu permite soluţionarea paşnică a conflictului şi numai retragerea completă a acestora va crea condiţii necesare pentru soluţionarea conflictului transnistrean stârnesc nemulţumire şi reacţii nervoase la Moscova.[72] În răspuns, Kremlinul tradiţional recurge la ameninţări directe la adresa Republicii Moldova cu o eventuală escaladare a conflictului declarând că „retragerea trupelor ruse din regiunea nistreană şi demontarea acestei operaţiuni de menţinere a păcii va aduce părţile în conflict la o confruntare directă şi este susceptibilă să conducă la izbucnirea conflictelor militare în regiune”.[73]

5. Concluzii.

Ar fi naiv, dar şi periculos să credem că epoca războaielor a trecut definitiv, iar conflictele militare în regiune sunt imposibile. Lipsa unui duşman explicit sau inamic declarat în cadrul legislativ deloc nu înseamnă că statul nu are concurenţi duri, care nu vor rata şansa să profite de slăbiciuni şi vulnerabilităţi inclusiv prin utilizarea forţelor militare. Această concluzie este deosebit de actuală pentru Republica Moldova, care constituie un proiect politic contestat.

Eventualitatea unui conflict militar este o funcţie a trei factori principali: motivaţii, capacitatea de acţiune şi oportunităţi. Chiar dacă Republica Moldova sau Ucraina nu au motivaţii şi nici capacităţi de acţiune pentru a se angaja într-un conflict militar, aceasta nu înseamnă că aceste state sunt ferite de asemenea scenarii, atâta timp cât asemenea motivaţii şi capacităţi de acţiune există în cazul Federaţiei Ruse. Conflictul armat din Georgia a

[72] Scrisoarea Preşedintelui Mihai Ghimpu Secretarului General NATO. 26 octombrie 2010.

[73] Declaraţia reprezentantului MAE al Federaţiei Ruse A.Nesterenko. Interfax.ru. 29 octombrie 2010.

demonstrat, că Federația Rusă este în stare să sfideze normele de drept internațional, în cazul când motivația internă devine suficient de puternică pentru aceasta. Pe când în cazul Republicii Moldova nu există motivație în ceea ce privește promovarea unei politici consecvente în direcția restabilirii integrității teritoriale ale statului. Este greu de presupus, de asemenea, că statul va avea suficientă motivație internă pentru a riposta eventualilor provocări din partea Federației Ruse în situații când, de exemplu, Federația Rusă va decide să organizeze vreo provocare în scopul recunoașterii ulterioare a Transnistriei în calitate de stat independent.

Și mai grav este că Republica Moldova nu avansează în ceea ce privește consolidarea capacităților de acțiune în situații de criză. Evenimentele din 7 aprilie 2009, soldate cu tulburări grave ale ordinei publice și devastarea clădirilor Parlamentului și a Președinției, au demonstrat că statul nu este în stare să asigure protecția instituțiilor publice, funcționarea instituțiilor statului de drept și respectarea drepturilor cetățenilor săi. Ulterior, instituțiile statului s-au dovedit a fi incapabile de a-i depista pe cei responsabili pentru evenimentele din 7 aprilie 2009. Nu au reușit să fie gestionate nici temerile privind implicarea serviciilor secrete din Transnistria și a celor rusești în provocarea acțiunilor violente din 7 aprilie 2009.

Federația Rusă dispune de pârghii suficiente pentru a provoca situații care ar fi justificat motivația (în viziunea Rusiei) de a interveni în forță. Rusia dispune de capacitatea de acțiune, inclusiv într-un bloc cu regimul anticonstituțional din Transnistria. Miza celor slabi și vulnerabili în asemenea caz este numai lipsa oportunităților.

Lista de vulnerabilități a Republicii Moldova în raport cu Federația Rusă poate fi redusă treptat, în primul rând, prin politica de consolidare a statalității Republicii Moldova, reducerii dependenței periculoase de Rusia în domeniul energetic, economic, informațional etc. Totodată, ținând cont de potențialul economic și politico-militar redus al Republicii Moldova, calea cea mai eficientă de asigurare a securității statului este aprofundarea colaborării regionale profitând, în special, de faptul că România – țara vecină a Ucrainei și a Republicii Moldova este membru NATO și UE.

III. PERCEPȚIA DESPRE RUSIA ÎN UCRAINA

1. RUSIA ÎN POLITICA UCRAINEI

Prof. Grygoriy Perepelytsya

Poziția oficială a Ucrainei față de Rusia s-a dezvoltat sub influența unor circumstanțe care includ o serie întreagă de factori externi și interni. Printre acestea, următorii factori joacă un rol-cheie: istoria comună - uneori contradictorie și tragică; legăturile economice strânse, structura populației ucrainene și asemănările de mentalitate, etnice și culturale cu Rusia, care s-au tradus în așa numita „prietenie și fraternitatea veșnică dintre două națiuni". În cele din urmă, clasa politică din Ucraina care, practic, a făcut parte din guvernarea sovieto-rusă, joacă acum un rol decisiv în atitudinea țării față de Rusia și este ghidată de către Kremlin. Nu există nici o îndoială că toți acești factori au avut un impact asupra politicii de stat a Ucrainei față de Rusia. Cu toate acestea, de când a câștigat statutul de stat independent, Ucraina încearcă să se poziționeze în relația sa cu Rusia în primul rând ca o entitate autonomă în afacerile internaționale și acceptă același statut pentru Federația Rusă, în timp ce încearcă să stabilească nu numai relații de bună vecinătate și fraternitate cu Rusia, ci și o relație interguvernamentală echitabilă cu această țară.

Fără îndoială, principala direcție de dezvoltare a acestor relații s-a schimbat, ca și modul în care era definit rolul Rusiei în politica statului ucrainean. Cu toate acestea, unele principii de poziționare a Ucrainei față de Rusia au rămas neschimbate. Aceste principii au fost garantate în cadrul legal ucrainean, formarea și punerea lor în aplicare trecând prin mai multe stadii de dezvoltare (între 1990 - 1998) și de transformare (între 1999-2009). Epoca actuală, care a început atunci când Viktor Ianukovici a fost ales președinte al Ucrainei și Partidul Regiunilor a venit la putere, de asemenea, merită o atenție specială. Începutul relațiilor dintre Ucraina și Federația Rusă datează din perioada în care cele două țări nu erau încă independente și făceau parte din URSS. Poziționarea fiecăreia în relațiile bilaterale s-a bazat pe valori, interese și scopuri comune. Scopul lor a fost de a obține independența și suveranitatea statului. Astfel, în acele zile, Ucraina considera Federația Rusă ca un stat suveran și independent, precum și un actor important în afacerile

internaţionale. Aceste prevederi au fost înregistrate în mod clar în primul document interguvernamental - un acord între Republica Sovietică Socialistă Ucraineană şi Republica Socialistă Federativă Sovietică Rusă, încheiat pe 19 noiembrie 1990. În cadrul acestui acord (art.1) «părţile se recunosc una pe cealaltă ca state suverane şi îşi asumă obligaţia de a se abţine de la orice acţiuni care pot afecta suveranitatea celeilalte părţi“[1]. Alte prevederi importante au fost, de asemenea, subordonate acestui obiectiv comun - progresele spre independenţă şi suveranitate statală din ambele state membre ale fostei URSS. De exemplu, astfel de prevederi includ următoarele: recunoaşterea reciprocă a statalităţii şi suveranităţii naţionale, respect pentru integritatea teritorială a Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene şi a Republicii Sovietice Socialiste Federative Ruse în interiorul graniţelor existente ale URSS, recunoaşterea cetăţeniei, etc.; valorile comune au fost, de asemenea, cruciale pentru stabilirea acestor relaţii, în special recunoaşterea de ambele părţi a valorilor democratice bazate pe respectul pentru drepturile omului.

Articolul 5 din acord asigură cooperarea echitabilă şi reciproc avantajoasă între cele două părţi „în politică, economie, cultură, sănătate, ecologie, ştiinţă, tehnică şi, de asemenea, în sfera comerţului, în sectorul umanitar, precum şi în alte sectoare”. Astfel, Ucraina trata Rusia în relaţiile sale externe în calitate de stat suveran şi independent şi intenţiona să dezvolte o cooperare echitabilă şi reciproc avantajoasă cu această ţară, pe baza normelor general recunoscute ale dreptului internaţional.

Cu toate acestea, după obţinerea independenţei, ambele părţi s-au confruntat cu unele probleme, şi astfel relaţiile dintre Ucraina şi Rusia au devenit conflictuale. Printre aceste probleme se numără: împărţirea posesiunilor din fosta URSS; problema de împărţire şi desfăşurare a Flotei Mării Negre; conflicte economice care au apărut ca rezultat al problemelor industriale şi comerciale; pretenţii ale Rusiei asupra teritoriului suveran al Ucrainei (în special Crimeea şi Sevastopol); probleme legate de prezenţa armelor nucleare pe teritoriul Ucrainei. Toate aceste probleme şi soluţii au încălcat în mod clar principiile de relaţiile stabilite prin acord.

Acordul dintre Ucraina şi Federaţia Rusă privind dezvoltarea relaţiilor interguvernamentale, semnat de preşedintele ucrainean L. Kravciuk şi Preşedintele rus Boris Yeltin în oraşul Dagomys pe 23 iunie, 1992, vizează

O înţelegere în Republica Socialistă Sovietică a Ucrainei şi Republica Sovietică Federativă Rusă. Buletinul Verkhovna Rada (BVR), 1990, N 49, p. – 637

îndeplinirea prevederilor tratatului anterior de către partea rusă. In sensul prezentului acord, ambele părți și-au angajat anumite obligații, inclusiv respectarea riguroasă a „dispozițiilor prevăzute în Acordul dintre Republica Socialistă Sovietică a Ucrainei și Republica Sovietică Socialistă Federativă Rusă din 19 noiembrie 1990, precum și aderarea la toate acordurile viitoare între Ucraina și Rusia," și, de asemenea, "dezvoltarea unui nou acord global politic, care ar reflecta noua calitate a relațiilor între părți, fără întârzieri nejustificate»[2]. Într-adevăr, aceasta a fost o nouă față a relațiilor dintre cele două state suverane și nu între două republici ale fostei URSS. Acesta a fost noul cadru care a stabilit un alt nivel în ceea ce privește relația dintre Ucraina și Rusia, care urmărea să dezvolte un parteneriat reciproc echitabil.

Acest principiu al egalității a fost aplicat în aproape toate aspectele importante ale relațiilor bilaterale. De exemplu, în ceea ce privește sfera relațiilor economice și comerciale, acordul a stabilit că părțile vor efectua plățile reciproce pentru bunuri și servicii la prețuri de piață la nivel mondial. În ceea ce privește datoriile, părțile își acordă reciproc împrumuturi pe termen lung, în mod preferențial. Prevederile acordului specificau, de asemenea, procedura de soluționare a problemelor existente în relațiile dintre Ucraina și Rusia, ca de exemplu: problema plăților și decontărilor între entitățile din cele două țări, în contextul problemei puse de schimbul valutar; problema datoriei interne a fostei URSS, precum și a bunurilor fostei URSS amplasate în străinătate.

Acordul a ajutat, de asemenea, la normalizarea relațiilor dintre cele două țări în domeniul problemelor de securitate. În special a ajutat la rezolvarea problemelor legate de divizarea Flotei Mării Negre și de exploatarea resurselor existente, bazându-se pe sistemul de întreținere în Ucraina pentru nevoile sale. În domeniul securității internaționale, părțile au confirmat obligația lor de a face un efort consolidat pentru a îndeplini condițiile din Tratatul privind forțele armate convenționale în Europa, START-1 și protocolul încheiat pe 23 mai 1992 de la Lisabona, referitor la procedura de dezarmarea nucleară a Ucrainei.

Părțile au confirmat, de asemenea, intenția de a aduce democrația în țările lor. Această dispoziție a permis poziționarea Rusiei ca stat democratic. Deși nu toate prevederile din acord au fost implementate, ele au permis soluționarea conflictelor existente între Ucraina și Rusia prin mijloace pașnice și diplomatice

[2] Agreement between Ukraine and Russian Federation on further development of intergovernmental relations. http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1079.2794.0

şi, de asemenea, au contribuit la oprirea procesului de escaladare a conflictelor. Acest lucru, la rândul său, a adus cadrul politic pentru a promova un nivel mai ridicat al relațiilor bilaterale precum şi baza pentru astfel de relații într-un tratat interguvernamental politic cuprinzător, care a fost specificat în acord.

Relațiile la acest nivel au fost declarate pentru prima oară în Comunicatul privind negocierile desfăşurate între delegațiile parlamentare ucraineană şi rusă, pe 24 iunie 1994. Acest Comunicat precizează următoarele: în conformitate cu normele de drept internațional, părțile au confirmat disponibilitatea de a contribui la formarea de relații speciale bazate pe principii de parteneriat strategic echitabil în toate sferele vitale ale activității dintre cele două state, ceea ce s-ar baza pe acorduri bilaterale solide, precum şi acorduri simple, încheiate în cadrul CSI[3]. Cu toate acestea, principiul de „parteneriat strategic echitabil", specificat în Comunicat, nu a fost niciodată pus în practică. De fapt, situația în cadrul relațiilor dintre Ucraina şi Rusia s-a agravat în perioada 1994-1995. Separatismul din Crimeea şi problema de împărțire a Flotei Mării Negre fiind motivele din spatele escaladării tensiunilor.

Cu toate acestea, instrumentul de gestionare a problemelor în relațiile bilaterale, care a fost prevăzut în tratatele anterioare, a permis soluționarea prin intermediul unor negocieri care au avut loc la cel mai înalt nivel politic. Rezultatul acestor negocieri a fost un comunicat ruso-ucrainean privind întâlnirea dintre Boris Yeltsyn şi Leonid Kuchma care a avut loc în oraşul Soci, pe 9 iunie 1995. În acest document, ambii preşedinți şi-au exprimat angajamentul de a depune toate eforturile pentru a dezvolta şi extinde relațiile de prietenie prin concentrarea forțelor comune în principal pe găsirea de soluții la problemele existente, încă nerezolvate. În plus, abordarea de către ambele părți trebuie să se bazeze pe disponibilitatea lor de a respecta interesele reciproce, în proporție egală şi, de asemenea, de a avea grijă de bunăstarea ambelor națiuni. Ambele părți şi-au exprimat convingerea că o astfel de abordare le va permite să găsească soluții la toate problemele existente, indiferent de cât de complicate se pot dovedi a fi. Cei doi preşedinți au convenit că Rusia şi Ucraina vor avea ca scop dezvoltarea unei cooperări mai strânse şi mai profunde bazate pe principiile de parteneriat strategic,

[3] Communiqué on negotiations held between parliamentary delegations of Ukraine and Russian Federation. http://www.yur-info.org.ua/index.php?lang_id=1&menu_id=1823&article_id=170952

respect reciproc și încredere[4]. După cum se poate vedea din acest comunicat, expresia „parteneriat strategic echitabil" a fost înlocuită cu „parteneriat strategic". Cuvântul «echitabil» a fost omis din titlul acestui document. Evident, o astfel de schimbare în definirea nivelul relațiilor a fost cauzată în întregime de împrejurări externe. Egalitatea în relațiile dintre Ucraina și Rusia era în acel moment, și rămâne un concept îndepărtat. Contradicția dintre interesele strategice ale celor două țări cu privire la potențialul economic și viziunea reciproc exclusivă cu privire la viitorul lor sunt elemente foarte evidente. Având în vedere realitatea, unii experți și cercetători au decis să denumească un asemenea nivel de relații «parteneriat strategic asimetric»[5], iar alții să o interpreteze ca «dependență asimetrică strategică»[6].

Totuși, în ciuda acestei de inegalități, Ucraina a reușit să impună, într-un mod juridic obligatoriu. principiul egalității, ceea ce s-a oficializat într-un acord de bază privind prietenia, cooperare și parteneriatul între Federația Rusă și Ucraina, validat de Rada Supremă a Ucrainei pe 14 ianuarie, 1998. Articolul 1 din prezentul acord prevede că „Înaltele Părți Contractante, reprezintă, echitabil și suveran state prietene, iar relațiile dintre ele se bazează pe principii de încredere reciprocă și respect, parteneriat strategic și cooperare»[7].

Fără îndoială dispozițiile prezentului acord reflectă interesele fundamentale ale ambelor țări deoarece prin intermediul acestui document, Ucraina și Rusia, în calitate de state suverane și independente pentru prima dată în istoria lor, au decis să formalizeze relația dintre ele, care a fost construită pe principiile respectului reciproc, ale egalității suverane, integrității teritoriale, inviolabilității frontierelor, de soluționare a litigiilor prin mijloace pașnice, neutilizarea forței sau nerecurgerea la amenințarea cu forța, inclusiv prin mijloace economice sau presiuni de altă natură, drepturile oamenilor de a alege propriul destin, non interferența în afacerile interne, respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, cooperarea între țări,

[4] Comunicatul ruso-ucrainean cu privire la întâlnirea dintre B.M.Yel'tsyn și L.D.Kuchma http://zakon.nau.ua/doc/?code=643_081

[5] Zhovkva I.I. Parteneriatul strategic cu Ucraina. Teorie și practică – Editat de către V.P.Gorbulin, membru al Academiei Naționale de Științe din Ucraina – K.:SE «NVC Yevroatlantinform». 2006. – p.-112

[6] Perepelytsya G.M. How to have a distinct life, but in harmony. Theoretic aspects of international relations. //Policy and Time . – 202. - №4, - p.-57

[7] Acordul cu privire la cooperarea și parteneriatul dintre Ucraina și Federația Rusă http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=643_006

îndeplinirea obligațiilor internaționale, precum și alte reguli general acceptate ale dreptului internațional" (articolul 3 din acord)[8].

Una dintre cele mai importante prevederi ale acordului este obligația ambelor țări de a investi în astfel de relații, care ar contribui la creșterea stabilității și ar îmbunătăți nivelul de securitate în Europa și în întreaga lume. Articolul 4 din Acord conține dispoziții specifice privind dezvoltarea și consolidarea sistemului de securitate colectivă în Europa, precum și creșterea eficienței mecanismelor de securitate regională. Pentru a fi un factor de stabilitate și securitate în Europa, părțile s-au angajat să soluționeze toate problemele discutabile prin mijloace pașnice și, de asemenea, s-au angajat la cooperarea în problemele privind prevenirea și reglementarea conflictelor care afectează interesele lor. Articolul 5 din acord stabilește instrumentele specifice pentru o astfel de cooperare în domeniul securității și în alte domenii de activitate. Cu toate acestea, chiar și după o analiză superficială a acordului și o perioadă de 12 ani pentru punerea sa în aplicare, putem vedea clar că Ucraina și Rusia au viziuni conceptuale diferite cu privire la rolul acestui acord în procesul de dezvoltare a ambelor state și relațiilor lor bilaterale interguvernamentale. În ceea ce privește Ucraina, este extrem de important să se formalizeze suveranitatea statului, integritatea teritorială și inviolabilitatea granițelor și, de asemenea, să dezvolte relații de bună vecinătate și echitabile cu Rusia. Prin urmare, prevederile cele mai importante în contextul intereselor ucrainene sunt cuprinse în articolele 1-4 din acord, în care partea rusă recunoaște suveranitatea și integritatea teritorială a Ucrainei și garantează, de asemenea, neutilizarea forței și nerecurgerea la amenințarea cu utilizarea forței împotriva acesteia.

Prin prisma acestor interese, se poate spune că această cooperare bazată pe principiile de bună vecinătate și egalitate sunt probleme prioritare în relațiile Ucrainei cu Federația Rusă, în comparație cu toate celelalte aspecte cum ar fi „prietenia", „cooperare" și „parteneriatul". Acordul prevede tocmai o astfel de bază pentru cooperarea bilaterală între cele două state suverane. 23 din 41 de articole din acord sunt dedicate unor diferite domenii de cooperare, care se aplică în primul rând comerțului și economiei, științei, cercetării spațiale, domeniului militar, sectoarelor tehnice, ecologice, sferei turismului, culturii și disciplinelor umaniste.

Pe de altă parte, Rusia consideră acest acord ca pe o șansă de a aduce Ucraina în sfera ei de influență. Prin urmare, din punctul de vedere al Rusiei, bazele

[8] Ibid

cele mai importante sunt acelea care permit distrugerea statalității și suveranității Ucrainei, și împiedicarea renașterii națiunii ucrainene. Și astfel, cuvântul „prietenie" a devenit un simbol cheie al relațiilor ucraineano-ruse în mintea părții ruse. O definiție precisă juridică și legală nu există pentru expresia „prietenie". Din acest motiv, introducerea expresiei „prietenie", în astfel de acorduri permite părții ruse să folosească înțelesuri diferite pentru acest cuvânt și, de asemenea, să-l interpreteze în contextul mentalității rusești. De fapt, în ceea ce privește partea rusă, acordul ar fi trebuit să ajute la implementarea perspectivei Rusiei cu privire la problema dezvoltării relațiilor ucraineano-ruse, și anume revenirea fostelor republici ale URSS (noile state independente) în sfera de influență a Rusiei. În același timp însă, rușii înșiși nu aveau o imagine clară cu privire la statul rus.

În timp ce Ucraina privește acordul ca o bază permanentă pentru stabilirea relațiilor ucraineano-ruse, rușii îl consideră ca o fază din procesul de reintegrare. În ceea ce privește interesele naționale ale Rusiei, acest acord ar trebui să prevadă baza pentru întoarcerea Ucrainei sub controlul Rusiei. Cu toate acestea, Rusia trebuia în primul rând să definească punctul de pornire sau, cu alte cuvinte, să recunoască independența Ucrainei. În general, modelul de reintegrare a relației ucraineano-ruse a pus bazele acordului. Un concept politic al relațiilor dintre Rusia și alți membri ai CSI, al cărui scop, după cum s-a menționat mai devreme, a fost să aducă fostele republici ale URSS în sfera de influență a Rusiei prin crearea unei alianțe mai integrate, a cerut punerea în aplicare a acestor relații prin încheierea a trei tipuri de acorduri. În același timp, a fost folosită o abordare diferențiată, în funcție de posibilitățile diferite pentru o astfel de reintegrare. Toate cele trei tipuri de acorduri s-au axat pe trei tipuri diferite de cooperare cu niveluri diferite de intensitate. Cel mai scăzut nivel de intensitate de cooperare a fost cel din acordurile încheiate cu Georgia și Azerbaidjan în 1998, care nu conțin prevederi pentru stabilirea de strânse legături politice și economice în viitorul previzibil. Cu alte cuvinte, exista doar o șansă slabă pentru reintegrarea acestor țări în spațiul rusesc.

Cel mai înalt nivel de intensitate de cooperare a inclus o serie de documente juridice privind constituirea statului comun, semnate între Rusia și Belarus. De exemplu, în acest proiect, Rusia a pus în aplicare următorul model de reintegrare. Ucraina nu ar putea fi implicată într-un astfel de proiect din cauza capacităților sale obiective: cu toate acestea, Rusia nu putea lăsa

Ucraina în afara proiectului de reintegrare. Acesta este motivul pentru care Ucraina ocupă nivelul intermediar în planurile de reintegrare ale Moscovei. Principala sarcină pentru partea rusă a fost formalizarea clauzei privind „necesitatea de formare pas cu pas şi dezvoltare a spaţiului economic comun" în acord, care ar conduce în cele din urmă la stabilirea ariilor comune cu privire la politică, domeniul juridic, spaţiul cosmic, cultură, domeniul umanitar. O astfel de perspectivă a fost argumentul cel mai convingător pentru membrii Parlamentului Federaţiei Ruse, atunci când au decis să valideze acordul pe 25 decembrie 1998. Este totuşi de remarcat interpretarea largă şi inadecvată a dispoziţiilor acordului de către partea rusă, în materie de securitate (articolul 6) şi în ceea ce priveşte aplicarea prevederilor legate de „relaţiile umanitare" (Art.10-13).

În ceea ce priveşte interpretarea cuvântului «parteneriat», prevederile din acord definesc la cel mai înalt nivel - „parteneriatul strategic" ca unul dintre principiile relaţiilor dintre Ucraina şi Rusia. Cu toate acestea, în cazul în care experienţa de 12 ani de relaţii bilaterale este relevantă, acest principiu există doar ca o intenţie binevoitoare a părţilor. Şi acest lucru nu are loc din cauza lipsei de voinţă a uneia dintre părţi de a urma acest principiu, ci lipsei condiţiilor obiective pentru a ajunge la un asemenea nivel al relaţiilor bilaterale. De fapt, Ucraina şi Rusia sunt într-o stare de dependenţă strategică asimetrică una de alta. În încercarea de a elimina o astfel de dependenţă la nivel legislativ, partea ucraineană a propus semnarea unei declaraţii speciale privind parteneriatul strategic dintre Ucraina şi Rusia în timpul unei reuniuni comune a Colegiului MAE al ţărilor respective, în luna mai, 2003. Cu toate acestea, un asemenea document nu a fost încă adoptat.

Deci, întrebarea la care trebuie să răspundem este: în ce măsură a reuşit Ucraina să pună în aplicare cadrul juridic şi contractual pe baza căruia ar putea fi atins nivelul de parteneriat strategic cu Federaţia Rusă şi, de asemenea, ce tendinţe determină locul său în politica externă a Ucrainei per ansamblu? Prin natura acţiunii acestor tendinţe în relaţiile ruso-ucrainene ar fi rezonabil să împărţim deceniul precedent în trei perioade istorice: prima perioadă - 2000-2004, a doua perioadă - 2005-2010, şi a treia perioadă care începe cu alegerea lui V. Ianukovici ca preşedinte al Ucrainei.

În timpul primei perioade, tendinţele dominante în sferele economice şi politice de dezvoltare ale ambelor state au fost foarte asemănătoare, iar acest lucru pune baza pentru punerea în aplicare a modelului de reintegrare în politica externă a Rusiei. Care a fost natura acestor tendinţe? Procesul de

transformare a sistemului economic şi politic, care a început după ce ambele ţări au câştigat independența, se reduce la distribuirea sau redistribuirea şi, de asemenea, păstrarea puterii şi a proprietății. Instrumente de piață, care au fost puse în aplicare la începutul reformelor economice în Ucraina şi Rusia, au ridicat problema demonopolizării puterii şi proprietății. Acest lucru a dat naştere la o concurență intensă pentru putere şi proprietate care, la rândul său, a creat o nouă dilemă: care a fost obiectivul principal al acestei lupte politice - de putere sau de proprietate? Cu alte cuvinte, era vorba de achiziție, găsirea echilibrului necesar între confiscarea puterii de stat şi confiscarea proprietății de stat. În mediul post-socialist, achiziționarea proprietății de stat putea fi realizată numai prin instituțiile de stat.

Deci, reforma de piață în Ucraina şi Rusia s-a redus în principal la modificări vizând proprietățile, ceea ce a permis transferul proprietății de stat în mâinile establishmentului politic. Nu există nici o îndoială că proprietatea a fost principala prioritate în această perioadă istorică. Puterea de stat era necesară în primul rând pentru achiziționarea sau confiscarea proprietății de stat. Este o practică comună de a numi astfel de proces de achiziție a proprietății de stat către funcționarii de stat ca „privatizarea nomenclaturii", în timp ce relațiile economice cu un astfel de tip de achiziție sunt cunoscute sub numele de nomenclatura „capitalismului".

Nomenclatura capitalismului aduce elitei conducătoare profituri excesive fără să acorde o atenție mare la creşterea producției şi îmbunătățirea eficienței muncii. În contextul integrării europene, problema constă în faptul că Ucraina nu se poate integra în sistemul economic global ca urmare a existenței „capitalismului de nomenclatură". Occidentul capitalist a fost doar un loc util pentru spălarea banilor pentru nomenclatură. Într-o asemenea manieră, țările cu capitalism de nomenclatură s-au transformat treptat în autarhia numită „Comunitatea Statelor Independente".

Antagonismul nomenclaturii față de valorile vest europene a fost evident, nu numai la nivelul economic, dar şi la nivel politic. Uzurparea puterii politice de către grupurile de clan oligarhice este un proces extrem de periculos pentru Ucraina. În acest proces, aşa-numitele „holdinguri politice" înlocuiesc partidele politice în calitate de canale de comunicare între guvern şi societate şi protejează interesele unor grupuri „umbră" în afaceri. Astfel economia gri în Ucraina a dat naştere politicii gri.

Grupurile de clan oligarhice din Ucraina sunt structurate distinct, în primul rând, conform regulii de distribuție regionale şi sectoriale ale industriei

(„sectorul energetic“, „de petrol şi gaze“, „industria oţelului“ şi altele). Funcţionarea acestor industrii în Ucraina depinde în primul rând de cooperare cu Rusia. În consecinţă, interesele politice şi economice din aceste grupuri sunt conectate cu Rusia, dar nu cu Occidentul.

Cu toate acestea, îndeplinirea intereselor acestor grupuri de clan oligarhice şi, ulterior, viziunea Rusiei în politica externă a Ucrainei a depins mult de locul care a fost ocupat de aceste grupuri în sistemul de stat al puterii politice. Clasa politică din Ucraina poate fi caracterizată prin două trăsături esenţiale: sovietismul şi regionalism. Prima trăsătură înseamnă că elita politică ucraineană în cea mai mare parte rămâne sovietică la origine. Deşi aproape 80% din elita ucraineană o formează etnicii ucraineni, aceştia sunt încă lipsiţi de conştiinţă naţională, deoarece oamenii cu conştiinţă ar fi fost persecutaţi în orice mod posibil în timpul Uniunii Sovietice. În centrul de conştiinţă a politicii elitei sovietice s-a aflat principiul internaţionalismului proletar, care a fost identificat cu expansionismului sovietic pe scena internaţională şi, de asemenea, cu formarea de astfel de comunităţi supranaţionale vorbitoare de limba rusă ca „popor sovietic“ în politica internă.

Astfel, elita Ucrainei, spre deosebire de elita Rusiei, este incapabilă să-şi recunoască sau să-şi promoveze interesele naţionale ale unui stat independent nou. Reprezentanţii ei au continuat să se simtă cetăţeni ai unui stat mai mare şi mai puternic decât Ucraina, a cărei capitală rămâne Moscova.

Caracterul regional al elitei ucrainene moderne este a doua sa caracteristică esenţială. Reprezentanţii regionali alcătuiesc 84% din elita ucraineană. Elitele care se formează pe baza regională şi reprezintă interesele regionale mai presus de toate, pot fi cu uşurinţă re-incorporate în sfera de interese a ţărilor vecine deoarece, pentru elită, interesele la nivel naţional sunt secundare în comparaţie cu cele regionale. În acest sens, datorită cooperării regionale şi transfrontaliere, Rusia are o mulţime de oportunităţi de a reincorpora elitele regionale din regiunile estice şi de sud-est ale Ucrainei în interesele sale, sau să facă lobby pentru valorile sale prin reprezentanţii acestor regiuni în autorităţile centrale de stat din Ucraina.

Principiul de echilibru între Rusia şi Occident a fost fundamentul politicii externe a acestei elite administrative, conduse de Leonid Kucima. Din punct de vedere tehnologic, un astfel de concept a fost utilizat ca un mijloc de cooperare cu Occidentul ca un contrabalans, sau ca mod de a face afaceri cu Rusia şi cu Occidentul în acelaşi timp, Vestul fiind tratat ca o sursă de asistenţă financiară şi tehnică. Rusia a rămas primul partener strategic în

domeniul economic, politic şi cultural. Un model de integrare simultan în două direcţii diferite a fost pus în aplicare: eurasiatică (integrare cu Rusia) şi europeană şi euro-atlantică. Evident, mişcarea în două direcţii opuse simultan nu a putut fi eficientă. O astfel de politică externă bipolară a fost prezentată sub forma unei „politici multi-vector". O astfel de politică a arătat slăbiciunea unei abordări tehnice, birocratice, în punerea în aplicare a intereselor statului, şi a fost caracterizată prin absenţa de orientări strategice ideologice şi civilizaţie, precum şi de incoerenţă, incertitudine, nesiguranţă şi imprevizibil.

Orientările ideologice ale elitei, cum ar fi cele administrative, s-au concentrat asupra Moscovei şi resurselor energetice ruseşti în acelaşi mod ca şi înainte şi au fost reflectate în declaraţiile preşedintelui Leonid Kucima cu privire la faptul că Ucraina, ca stat independent, nu poate exista fără Rusia. Rusia a fost extrem de familiarizată cu o asemenea elită administrativă, nu doar în sens mental şi ideologic, dar şi în contextul de sechestru al proprietăţii de stat. Ca şi în Rusia, în Ucraina procesul de creditare a avut un caracter de nomenclatură, atunci când lipsa de resurse financiare pentru obiecte de privatizat a fost compensată prin resurse administrative. Un astfel de tip de privatizare a permis elitei administrative să primească profituri excesive fără să dea atenţie creşterii producţiei şi îmbunătăţirii eficienţei muncii. Clanurile oligarhice, care s-au format pe baza acestor grupuri de elite regionale, în principal din regiunile estice şi sud-est a Ucrainei, au continuat procesul de cumpărare a proprietăţii de stat.

Alegerile parlamentare din 2002 au confirmat în cele din urmă victoria celor mai mari (Donetsk, Dnepropetrovsk şi Kiev) grupuri de clan oligarhice la cel mai înalt nivel al autorităţilor de stat din Ucraina. De atunci, modelul administrativ al elitei politice a fost transformat în model oligarhic. Acest tip de elită administrativă a constat în grupuri de clan oligarhice ai căror reprezentanţi au luat poziţii-cheie în autorităţile statului.

În temeiul acestui tip de hotărâri, elita funcţiilor statului şi-a pierdut scopul public şi a fost orientată spre satisfacerea nevoilor grupurilor de clan-oligarhice, care au început să joace un rol cheie în procesul de adoptare a deciziilor de importanţă strategică de stat. Este evident că deciziile, cum ar fi inversarea conductei Odessa-Brody, care uneşte spaţiul economic comun, stabilirea unui consorţiu de transport al gazelor, demilitarizarea Crimeii prin mijloace de reducere a angajamentului militar şi a infrastructurii militare ale Forţelor Armate ale Ucrainei, decizia privind construcţia podului peste

strâmtoarea Kerci, care ar trebui să conecteze Crimeea cu teritoriul Federației Ruse, au fost făcute în conflict cu interesele de securitate națională ale Ucrainei, în baza cererilor grupurilor oligarhice.

Aceste fapte ilustrează orientarea pro-rusă a politicii externe ucrainene şi interesele acestor grupuri clan-oligarhice, cu condiția ca acestea să fie la putere. Astfel, un accent pro-rus de interese ale elitei oligarhice şi ale grupurilor clan-oligarhice din Ucraina a fost determinat de incapacitatea lor de a integra economia, care a fost sub controlul lor în sistemul economic mondial care se ocupă cu afaceri transparente. Numai economia gri rusă semi-penală a fost un mediu familiar pentru ei în cazul în care nu apărea nici o pretenție în ceea ce privește fluxul de capital subteran.

Procesul de cumpărare a întreprinderilor de stat presupunea punerea în aplicare a libertăților democratice. Dar privatizarea de către nomenclatură care a fost tipică pentru țările CSI, inclusiv pentru Ucraina, a inclus nu numai proprietatea de stat, dar şi puterea de stat ca un subiect de vânzare. Într-o asemenea manieră, o cerere privind monopolul de putere de stat a contrazis principiile de bază ale democrației, deoarece aceste principii fac imposibilă existența unui astfel de monopol. O astfel de logică a procesului de dezvoltare economică a determinat mișcarea către autoritarism a țărilor fostei Uniuni Sovietice unde a avut loc privatizarea de către nomenclatură.

În Ucraina, o astfel de tendință a fost în creştere de când elitele oligarhice a venit la putere. Aceste elite au ajustat standardele democratice la nevoile lor şi au reuşit să stabilească un sistem care poate fi numit „democrație oligarhică". Igor Plashkin, Consilier al Biroului de Relații al Fundației Konrad Adenauer din Ucraina, subliniază faptul că „dacă elita nu poate fi trasă la răspundere de către societate înseamnă că o astfel de elită este închisă şi este transformată într-un clan. Procesul de management din țara respectivă este redus la găsirea echilibrului între aceste structuri de clan-oligarhic, dar nu între cele trei ramuri ale puterii". De fapt, această funcție a devenit una dintre puterile fundamentale ale preşedintelui Ucrainei odată cu venirea elitei oligarhice la putere.

Desigur, o astfel de deformare a standardelor democratice, a avut un impact direct asupra relațiilor politicii externe a Ucrainei. Pas cu pas, politica externă a Ucrainei a început să se reorienteze de la interesele naționale, care ar trebui să fie promovate pe arena internațională, la satisfacerea nevoilor grupurilor de clan-oligarhice şi elitei oligarhice din Ucraina. Începând cu anul 2000, eforturile principale ale politicii externe au fost direcționate către

justificarea referendumului din 2000, care a fost de fapt un accesoriu al statului, neîncrederea Occidentului în Ucraina, retragerea instituțiilor europene în ceea ce privește cererile încălcare a drepturilor omului, oprimarea mass-media și jurnaliștilor independenți din Ucraina.

Concluzia logică a dezvoltării „democrației oligarhice" ar putea fi stabilirea regimului autoritar în țară. Pentru că, după împărțirea proprietății de stat și distribuția puterii între cele trei grupuri principale de oligarhi în Ucraina, s-a dus o luptă pentru monopolul de putere și de proprietate care, inevitabil, ar fi dus la crearea de forme autoritare de guvernare. Victoria lui Viktor Ianukovici, un candidat sprijinit de guvern în timpul alegerilor prezidențiale din 2004, ar fi trebuit să confirme un astfel de scenariu de dezvoltare a Ucrainei. În acest caz, prioritățile de politică externă s-ar fi schimbat. Drumul pentru integrarea europeană și euro-atlantică s-ar fi schimbat către integrarea euro-asiatică, care ar fi putut însemna reintegrarea Ucrainei în sfera de interes a Federației Ruse. Cu toate acestea, revoluția portocalie, ca urmare a alegerilor prezidențiale falsificate a împiedicat realizarea unui astfel de scenariu și a definit perspectiva național-democratică europeană a dezvoltării statului.

Până la sfârșitul anilor 90, un sistem politic și economic similar a fost stabilit în Rusia. Dar, spre deosebire de imigranții din nomenclatură sovietică care au rămas la putere în Ucraina, fosta nomenclatură sovietică în sine s-a concretizat mult mai rapid, prin elita națională a Rusiei, cu viziunea sa imperialistă datorată faptului că în conștiința publică Rusia era considerată "urmașul" URSS și al imperiului rus. Prin urmare, elita are în vedere nivelul național, categoriile imperialiste, dar nu și interesele regionale.

Diferențe interne în dezvoltarea celor două țări au determinat contradicții în politica externă, apogeul fiind perioada scrisorii bine-cunoscute a președintelui D. Medvedev și răspunsului Președintelui Ucrainei V. Iușcenko. În general, în această perioadă din 2005 până în 2009, sarcinile principale ale Rusiei în politica externă au fost de discreditare a actualei guvernări și, în primul rând a Președintelui V. Iușcenko ca personificare a puterii portocalii, și a idealurilor revoluției Portocalii în ochii cetățenilor Ucrainei și ai comunității internaționale. Societatea rusă și cea ucraineană au fost bombardate de ideea de falsitate a ideii de democrație în Ucraina, iar aspirațiile de integrare europeană ale președintelui Iușcenko au fost prezentate drept aspirații induse de americani.

În acest sens, partea rusă aproape că a scos din uz mecanismul de stat referitor la utilizarea relațiilor bilaterale de dialog politic între șefii de state. În schimb acest mecanism civilizat a fost înlocuit cu limbajul ultimatumurilor politice, chintesență a căruia a devenit mesajul președintelui D. Medvedev la adresa președintelui Ucrainei V. Iușcenko, care enumera pe scurt lista de cerințe și amenințări legate de direcțiile de politică internă și externă ale guvernului din Ucraina care nu au respectat interesele Rusiei. Mai mult decât atât, politica externă și cursul politicii interne a Ucrainei a fost evaluat ca anti-rus.

În această perioadă, Ucraina a continuat să pună în aplicare modelul de relații cu Rusia având ca prioritate principală integrarea europeană și euro-atlantică. În ceea ce privește Rusia, acest model a însemnat trecerea de la relațiile paternaliste și dependență strategică către un parteneriat de egalitate, reciproc avantajos și pragmatic. Punerea în aplicare a acestui model de parteneriat pragmatic cu Rusia ar trebui să dea Ucrainei o „confirmare mai rapidă și mai eficientă a suveranității, integrității teritoriale și, de asemenea, condițiile necesare creșterii economice durabile și integrării europene și euro-atlantice."[9] Cu toate acestea, au lipsit condițiile relevante și resursele necesare pentru punerea în aplicare a acestui model de politică externă care ar fi fost cea mai bună opțiune pentru interesele naționale ale statului.

Ca urmare a agravării situației internaționale, Ucraina a pierdut sprijinul SUA și al Europei din cauza aspirațiilor sale democratice, europene si euro-atlantice, și a rămas față în față cu presiunea în creștere din partea Rusiei. În ciuda înrăutățirii condițiilor externe, cea mai mare limitare a fost faptul că acest tip de model pentru un parteneriat pragmatic al Ucrainei contrazicea interesele strategice ale Partnerului în sine - Rusia. În aceste condiții, un model de conviețuire pașnică, dacă nu un **model de parteneriat pragmatic,** ar fi opțiunea ideală.

Toate aceste condiții au determinat politica externă a Ucrainei cu privire la Rusia. Încercările guvernului ucrainean de a construi acest model de parteneriat pragmatic cu Rusia s-au bazat pe principiile strategiei militare. În condițiile unei politici de ofensivă activă a Federației Ruse, alegerea părea a fi destul de logică și naturală, iar Ucraina a încercat să promoveze propriile interese naționale, dar nu să le impună părții ruse. În răspunsul la mesajul președintelui D. Medvedev, președintele Ucrainei V. Iușcenko a menționat,

[9] Ucraina între 2005 – 2009: evaluări strategice ale politicilor publice sociale și economice: Monograf/ Editat de către Y.G. Ruban. – K.: NISD, 2009. – P.563

«Scrisoarea dumneavoastră conține și repetă regulat acuzații binecunoscute ale căror obiective sunt să încerce să-i ia Ucrainei dreptul la o părere despre propria istorie, propriile sale interese naționale, prioritățile de politică externă. Sunt convins că problemele istoriei, inclusiv cele legate de limba maternă, cultura, etica și familie sunt puncte fundamentale pentru formarea statului și identitatea națiunii ucrainene »[10].

Cu toate acestea, bazându-se pe principiile strategiei de ofensivă, partea ucraineană a încercat să își apere interesul național, adoptând măsuri simetrice ca un răspuns la acțiunile Rusiei. Desigur, în condițiile relațiilor asimetrice dintre Ucraina și Rusia, astfel de acțiuni simetrice nu ar putea avea efecte adecvate. După ce V. Ianukovici a venit la putere, politica externă a Ucrainei, dar și cea a Rusiei, era considerată radicală. Aceste modificări au fost legiferate în Legea «Politicii interne și externe din Ucraina», validate de Rada Supremă începând cu 1 iulie 2010. Nu există nici o mențiune cu privire la Rusia și locul său în politica externă a Ucrainei. Cu toate acestea, președintele V. Ianukovici a subliniat, în cadrul campaniei sale electorale, faptul că „Rusia este și rămâne un partener strategic și un stat prieten»[11]. Intenția lui V. Ianukovici de a reconstrui relația cu Rusia nu este nimic altceva decât o încercare de a reveni la modelul lui L. Kucima. V. Ianukovici precum și L. Kucima au încercat să găsească un echilibru între Rusia și interesele Occidentului. Cu toate acestea, orientarea necondiționată pe direcția vectorului rus, refuzul pentru aderarea la NATO și formula „acțiuni politice în schimbul preferințelor economice" l-au pus în imposibilitatea de a implementa o asemenea politică.

Baza economică a puterii politice lui V. Ianukovici este o afacere din Donetsk ale cărei interese sunt concentrate, în primul rând, în sfera de exploatare și procesare și, de asemenea, în domeniul industrie grele energetice, al metalurgiei și rulourilor de metal. După ce a preluat funcția de președinte, V. Ianukovici nu a putut ignora interesele economice ale acelor forțe politice care l-au adus la putere. Astfel, astăzi politica externă a Ucrainei este adaptată la interesele economice ale acestei afaceri mari din estul Ucrainei.

Într-o astfel de situație, politica externă nu a fost determinată de interesele naționale ale țării ci de furnizarea de resurse energetice ieftine pentru segmentele mari consumatoare de energie ale industriei grele și ale pieților

[10] Yushenko i-a răspuns lui Medvedev: Sincer, sunt foarte dezamăgit. [Sursă electronică] http://www.unian.net/ukr/news/news-330947.html

[11] Programul electoral al lui Yanukovych. Versiunea completă. http://www.pravda.com.ua/news/2004/07/12/3001102/

de export. Aceşti doi factori determină prioritatea vectorului rus în politica externă a lui V. Ianukovici. Mai întâi de toate, oligarhii din Donetsk necesită resurse ieftine de energie şi o piaţă de export semnificativă pentru produsele din metal. Aceste interese sunt transferate lui V. Ianukovici şi determină intenţia sa de a transfera gestionarea sistemului ucrainean de conducte de gaz (GPS) prin intermediul unui consorţiu către „Gazprom“, pentru a prelungi şederea Flotei Mării Negre până în 2042 şi refuzul în ceea ce priveşte aderarea la NATO în schimbul unor reduceri la preţurile pentru gazul rus. Punând în aplicare interesele unor grupuri oligarhice, V. Ianukovici trebuie să finalizeze procesul de vânzare a participaţiei statului în favoarea grupului industrial-oligarhic din Donetsk. Odată cu finalizarea luptei pentru proprietate şi monopol de putere, nevoia de forme autoritare de guvernare va apărea inevitabil. Social, baza de sprijin electoral a puterii lui V. Ianukovici este formată din cetăţeni din regiunile estice şi centrale din Ucraina. Caracteristicile societăţii care locuieşte în această parte a Ucrainei sunt următoarele: utilizarea limbii ruse în comunicare şi respingerea tradiţiei culturale ucrainene; mentalitatea de provincie din Rusia, indiferenţa, uneori ostilitatea faţă de naţiunea ucraineană şi tendinţa de a-şi dori unirea cu Rusia; înrădăcinarea tradiţiei Ortodoxe Ruse, tradiţie asociată cu clasa muncitoare şi internaţionalismul proletar.

Politica externă a Ucrainei, bazată pe societatea velikorusă, va fi marcată de centrarea pe Rusia, tendinţe euro-asiatice autoritare, direcţia pentru reintegrarea proceselor care vizează interesele Federaţiei Ruse cu privire la implementarea proiectelor referitoare la „Rusia Mare”, renaşterea şi autoizolarea departe de Occident. Astăzi, V. Ianukovici pune în aplicare un astfel de model de politică externă. Cu toate acestea, numai în regiunile estice şi sud-estice ale Ucrainei care se ridică la 46-48% din populaţia totală, regăsim sprijin popular pentru asemenea măsuri. Ultimele alegeri prezidenţiale evidenţiază în mod clar situaţia. Experţii menţionează că „Ianukovici a devenit un preşedinte cu statutul de şef al statului şi a confiscat, a priori, statutul“[12].

Pentru a-şi extinde propria putere şi pentru a găsi susţinere pentru politica sa internă şi externă, V. Ianukovici a stabilit un traseu de reformare a Ucrainei Centrale şi de Vest într-o societate de periferie a Rusiei, în cadrul politicii sale „umanitare”, unul din instrumentele sale de soft power. O astfel de politică

[12] Oleg Prozenko. Way of the Cross of Our Ukraine or how to nationalize Yanukovych. // Ukrainian truth, .2010, - February,22-nd

corespunde intereselor strategice ale Rusiei. La rândul său, V. Ianukovici încearcă să obțină sprijinul Rusiei, acesta fiind o resursă importantă pentru păstrarea puterii sale politice în interiorul țării și în relația cu principalele țări occidentale.

În procesul ruso-centric de implementare a politicilor externe, V. Ianukovici este susținut de Partidul Regiunilor, care deserveşte în primul rând interesele oligarhice din Donetsk. Platforma partidului declară că „apropierea istorică şi culturală dintre Ucraina şi Rusia determină rolul Rusiei ca partener unic al țării noastre". Dezvoltarea parteneriatului economic şi cultural cu Federația Rusă este determinat atât de interesele noastre strategice, cât şi de tradițiile veşnice ale națiunilor noastre"[13]. Printre asociații potențiali care susțin o astfel de politică externă în ceea ce priveşte Rusia, ar trebui să amintim partidul lui Sergiy Tigipko „Ucraina Puternică", dar şi partidele comuniste şi socialiste. În declarațiile sale, Sergiy Tigipko acuză înrăutățirea relațiilor cu Rusia ca responsabilitate a părții ucrainene[14]. Programul Partidului Socialist din Ucraina afirmă că „apropierea istorică şi culturală din Ucraina către Rusia determină rolul țării noastre ca partener strategic politic de Federația Rusă."[15] Forțele politice care se opun Preşedintelui V. Ianukovici şi politicii sale externe au denumit regimul lui V. Ianukovici „coloana a cincea" a Rusiei şi astfel au determinat impactul negativ al Rusiei lui Putin asupra Ucrainei"[16]. Reversul unei astfel de orientări necondiționate pro-ruse din partea preşedintelui V. Ianukovici şi a coaliției de guvernământ, precum şi păstrarea la distanță de Alianța Nord Atlantică, duce la slăbirea atât a poziției preşedintelui, cât şi a poziției Ucrainei în relațiile cu Rusia. Mai mult decât atât, subordonând Ucraina Rusiei, V. Ianukovici şi coaliția de guvernământ parlamentară au dus la situația în care unirea cu Rusia este o reală amenințare. Punerea în aplicare a acestui scenariu pentru Ucraina va însemna pierderea totală a perspectivei europene, a independenței şi suveranității de stat, revenirea la trecutul autoritar. Consecința acesteia pentru Europa va fi schimbare fundamentală a peisajului geopolitic al continentului european spre beneficiul Federației Ruse şi pierderea posibilității de a promova

[13] Programul Partidului Regiunilor – partid popular, dezvoltare stabilă, perspectiva istorică http://www.partyofregions.org.ua/meet/program/view_print/.

[14] Programul electoral al lui Sergey Leonidovich Tigipko în cadrul campaniei electorale. http://tigipko.com/Programm?lang=rus

[15] Programul partidului http://www.spu.in.ua/about/programa

[16] Cu privire la conferința de presă a Iuliei Timoshenko din 9 septembrie 2010 și Napoleon-Yanukovych. http://svetiteni.com.ua/ru/article/politics/1095/

interesele şi valorile civilizaţiei Occidentale spre Est. Un astfel de scenariu va fi inevitabil în condiţiile de dominaţie a acestui sistem politic cu tendinţe autoritare, consolidarea în continuare a dependenţei economice şi politice faţă de Rusia, reizbucnirea unei noi crize economice mai profunde în ţară şi adâncirea procesului de marginalizare a populaţiei.

2. RUSIA CONTEMPORANĂ ÎN SPAŢIUL PUBLIC DIN UCRAINA

Volodymyr Horbach, analist politic,
Institutul pentru Cooperare Euro-atlantică

Percepţia de ansamblu a ucrainenilor cu privire la Rusia este pozitivă, Rusia fiind văzută ca o ţară mare, asemănătoare cultural. Cu toate acestea, cu privire la diversitatea internă a societăţii ucrainene, această atitudine non-indiferentă diferă semnificativ în detalii. Conform recensământului naţional din 2001, ucrainenii au reprezentat aproape 78%, ruşii au format aproape 17% şi 5% alte naţionalităţi[17]. 67,5% din populaţia Ucrainei a declarat că limba ucraineană este cea maternă, iar 29,6% sunt vorbitorii de limba rusă[18]. Cu toate acestea, oficial aceste statistici sunt doar vârful aisbergului de informaţii cu privire la structura naţională a Ucrainei. Se neglijează astfel specificul naţional, precum populaţia bilingvă şi din familii mixte etnic[18]. Sondaje de opinie repetate duc sociologii ucraineni la concluzia că aproape o cincime din populaţia Ucrainei este formată din ruşi şi aproape o pătrime o reprezintă ruso-ucrainenii (populaţia din familii mixte), care se identifică cu etnie dublă, ei considerându-se atât ruşi cât şi ucraineni în acelaşi timp[19]. În cele mai multe cazuri, aceştia provin din familii mixte şi constituie aproape 43% în partea de sud-est a Ucrainei unde, împreună cu ruşii, formează majoritatea vorbitoare de limbă rusă. În plus, deşi ucrainenii monoetnici reprezintă aproape 62%, cei ce vorbesc limba ucraineană sunt 42%, în timp ce aproape 20% sunt ucraineni vorbitori de limbă rusă. Atitudinea ultimilor faţă de Rusia diferă, de asemenea, faţă de cea a ucrainenilor ucrainofoni. Această repartizare regională a Ucrainei determină o diferenţă semnificativă

[17] http://www.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/

[18] http://www.ukrcensus.gov.ua/results/general/language/

[19] Khmelko V. Y. Linguo-Ethnic Structure of Ukraine: Regional Specifics and Tendencies to Changes in the Years of Independence // Scientific Records of NaUKMA. Series 'Sociological sciences". – 2004. – V. 32. – P. 3–12.

în percepția Rusiei ca factor politic care afectează atât problemele interne, cât și politica externă. O astfel de diferențiere a societății ucrainene determină atât intensitatea „Soft Power" a Rusiei și influența diferitelor grupuri ale societății ucrainene, cât și capacitatea de evaluare critică și opoziția la forme nocive a unei astfel de influență. În același timp, particularitățile electorale determină practic pozițiile partidelor politice cu privire la politica externă și retorica de partid. Toate aceste caracteristici dau o imagine complexă și extrem de neuniformă a ucrainenilor față de Rusia.

Rusia în opinia publică ucraineană

În anii de independență, împărțirea politică și electorală ucraineană a trecut de la antiteza „independența Ucrainei versus restaurarea URSS", la o altă axă de confruntare, formulată drept „rusofobia versus rusofilia". Faptul că o astfel de modificare a fost determinată de politica campaniilor electorale poate fi dovedită prin sincronizarea în timp a acestor fenomene și a datelor sondajului sociologic care relevă un interes scăzut pe care problema politicii externe îl are în ochii alegătorilor din Ucraina.

Cu toate acestea, această problemă în diferite manifestări nu numai că nu se stinge dar, dimpotrivă, devine tot mai vitală și critică. Având în vedere caracterul extrem de divers și multi-vectorial al vieții politice din Ucraina, această axă internă a societății ucrainene este transformată într-un centru dominant. Oricare ar fi problemele din prim-planul spațiului politic, analiza corelației sondajelor sociologice arată că aceste probleme se reflectă în atitudinea față de Rusia. Atitudinea față de UE și CSI, limba rusă sau ucraineană, modificări constituționale sau aderarea la NATO, chiar și percepția de cumpărare și de vânzare de terenuri, orice contradicție care escaladează rapid se reflectă în atitudinea față de Rusia și se corelează cu diverse atitudini ale respondenților cu privire la Rusia.

De exemplu, dacă mai devreme conștiința de masă echivala Rusia cu patria comunismului, Estul ucrainean se identifică cu idei de stânga, în timp ce Vestul - cu cele de dreapta. În cazul în care Partidul Comuniștilor din Federația Rusă se retrage la periferia politicii ruse și Rusia devine asociată cu imaginea președintelui Putin, „mână puternică" - Donbasul, în căutarea liderului său, își schimbă orientarea ideologică și nu mai votează pentru Partidul Comuniștilor din Ucraina.

La începutul democrației, vestul Ucrainei caută solidaritate cu democrații din Rusia, încercând să îi vadă drept parteneri și aliați pentru a lupta împotriva

„centrului imperial". Ultima speranță de a influența Rusia prin sprijinul pentru democrații ruși (care la rândul lor îl doreau) a fost generată de Maidan (Piața Independenței), în timpul Revoluției Oranj din 2004-2005. Atunci când această speranță nu și-a găsit nici o justificare și regimul Putin – Medvedev a început cu succes un contra-atac pe teritoriul ucrainean, Galicia a încetat eforturile de abordare a democraților și a ajuns la o orientare radicală în cadrul alegerilor locale din octombrie, 2010.

Consecințele fenomenului descris devin evidente la nivelul efectelor sociale:

- o parte (Estul) se uită la Rusia cu așteptări copilărești: „Sunt un copil mic și am nevoie să fiu hrănit și îngrijit";
- cealaltă parte (Vestul) proiectează asupra Rusiei imaginea de rău universal
- de la creșterea prețurilor mondiale de gaze la reticența UE de a accepta candidatura Ucrainei[20].

Se pare ca emoțiile au fost un factor care predomină în această percepție a Rusiei de către ucraineni, iar acest factor se bazează pe un model psihologic[21]. Acest lucru poate fi menționat în legătură cu acea parte a personalității umane, care este recunoscută ca fiind subconștientul colectiv etnic. Modelul sensibilizează fie o persoană pentru anumite obiecte sau, dimpotrivă, îl ajută să le evite. Reacția diferită în diferite părți ale societății ucrainene dovedește că avem de-a face cu două modele colective diferite, ceea ce înseamnă diferite forme ale subconștientului colectiv format pe baza experienței istorice diferite sau interpretarea acestei experiențe la nivel intern. Atitudinea pozitivă sau negativă a diverselor grupuri de ucraineni față de Rusia poate fi situațională, de moment, dar de o intensitate profundă și poate totodată să aibă un efect permanent.

Sentimentele pozitive și negative în relațiile dintre oameni pot fi interpretate în termeni de dragoste și ură. Ele sunt în mod tradițional considerate antagonice. Dragostea reflectă dependența de un anumit obiect, în timp ce ura exprimă independența. Din punct de vedere psihologic, ambele sentimentele sunt părți diferite ale aceleeași monede. Neutralitatea sau indiferența este opusă acestei dihotomii. În cazul nostru, exemple de neutralitate pot fi atitudinea față de China, Islanda sau chiar Polonia. Aceste țări pot exercita interes, chiar genera anumite emoții, dar sentimentul

[20] Orest Drul, Roman Kechur. When shall We See de Gaule to Come. – Independent Culturological Chronicle «¯». – No. 45. – 2006. – P.45.

[21] On the Concept of "Psychological Pattern": Uznadze D.N. Experimental Fundamentals of Psychological Pattern.– Tbilisi, 1961.

dominant, social, este neutralitatea și acest sentiment nu a divizat societatea. Astfel, atitudinea față de Rusia nu este doar un factor de dependență, ci și principala cauza a disensiunii interne, întrucât separarea de Rusia va ajuta la dezvoltarea societății ucrainene. O parte a procesului a fost rapidă și relativ ușoară, dar următoarea parte va fi de lungă durată și dureroasă. Astfel, putem vorbi despre două abordări subiective: una decisivă și una care nu poate duce la o decizie. Deci, lupta internă ucraineană cu privire la atitudinea față de Rusia nu este nimic altceva decât o formă de manifestare a unui conflict etnic intern, al unui proces de selecție a unui model comportamental vizavi de vecinul apropiat, dar atât de diferit înțeles.

Prin urmare, pe măsură ce conflictul politic escaladează în Ucraina, tendința Rusiei cu privire la Ucraina nu își pierde importanța și relevanța în ochii cetățenilor, ci dimpotrivă, le intensifică în mod constant.

În decembrie 2008, conform unui sondaj de opinie făcut de O. Razumkov de la Centrul de Studii Politice și Economice (denumit în continuare „Centrul Razumkov”))[22], 51,1% dintre cetățenii au subliniat relațiile cu Rusia ca prioritate absolută a politicii externe a Ucrainei.

Care trend al politicii externe ar trebui să fie prioritar(dinamică, 2002-2008), %

	Relația cu UE	Cu USA	Relațiile cu Rusia	Cu alte țări CIS	Cu alte țări	Dificil de răspuns, nu există un raspuns
ec. 2008	27.5	0.6	51.1	6.5	2.6	11.8
Sept. 2007	33.2	1.0	44.1	8.7	2.9	10.1
Sept. 2006	30.0	1.5	45.6	8.9	3.0	10.9
Sept.2005	27.1	2.0	43.1	11.7	2.3	13.8
Sept.2004	25.6	2.2	39.6	17.8	2.6	12.2
Sept. 2003	27.1	2.9	28.8	28.2	2.7	10.3
Aug. 2002	28.5	4.1	31.5	20.7	2.4	12.8

[22] http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=305 Cercetarea a fost realizată între 17 și 24 decembrie 2008 pe un eșantion de 2017 respondenți, cu vârsta de pe 18 ani din toate regiunile Ucrainei, Kievului și Crimeei în funcție de structura populației Ucrainei conform indicatorilor sociali principali. Chestionarul a fost aplicat în 129 de arii populate (inclusid 75 urbani și 54)

Din 2008, o altă instituție de vârf ucraineană, Institutul Internațional de Sociologie din Kiev (KIIS), împreună cu Centrul Levada din Rusia, au efectuat în mod regulat sondaje sociologice referitoare la o monitorizare a Ucrainei și a atitudinii poporului ucrainean, respectiv rus, unul față de celălalt. În iunie 2010, Institutul Internațional de Sociologie din Kiev (KIIS) a realizat un sondaj al opiniei publice la nivel național. 2028 de respondenți care locuiesc în toate regiunile din Ucraina și Crimeea (inclusiv orașul Kiev) au fost intervievați pe baza metodei de sondaj de opinie care a inclus populația Ucrainei în vârstă de peste 18 ani ca eșantion reprezentativ[23]. Centrul Levada a acoperit perioada cuprinsă între 21 și 25 mai, 2010[24]. Atitudinea populației ucrainene față de Rusia, în general, a rămas la același nivel ridicat pozitiv în 2010 - majoritatea absolută (92%) și-au susținut respectul față de Rusia. Această cifră a crescut (de la 88% la 92%), cu 4% față de anul 2008, neexistând schimbări semnificative între cele două anchete. Imaginea observată de către sociologii ruși pare destul de diferită, prezentând o tendință de ameliorare progresivă. Din septembrie, 2006, atitudinea Rusiei față de poporul ucrainean nu a fost niciodată mai pozitivă ca acum. Începând din ianuarie 2010, populația Rusiei a devenit mai binevoitoare față de Ucraina cu 14% (de la 52% la 66%). Astfel, se poate afirma că majoritatea rușilor au o atitudine bună față de Ucraina, deși această cifră este cu 26% mai mică decât numărul de ucraineni cu înclinație către ruși. Numărul de ruși care au sentimente negative față de Ucraina, de asemenea, a scăzut semnificativ - în ianuarie 2010 era de 37%, iar în luna mai – până la 23% din ruși.

Cu toate acestea, chiar și după schimbarea puterii din 2010 și dobândirea unei direcții pro ruse, atitudinea cetățenilor ucraineni cu privire la unele aspecte ale relației cu Rusia s-a înrăutățit, în mod paradoxal. Comparativ cu luna ianuarie, numărul de ucraineni care doresc să vadă granițele închise și vize introduse a crescut oarecum – de la 8% în ianuarie la 12% în luna iunie, 2010. Ca și mai devreme, cei mai mulți ucraineni doresc să aibă relații independente, dar prietenoase cu Rusia, fără vize și taxe vamale (70%).

[23] Eroarea eșantionului (cu o probabilitate de 0.95) nu trece de 2.3%% pentru indicatori apropiați de 50%, 2% pentru 25%, 1,4% pentru indicatori aproape de 10%, 1% - pentru indicatori aproape de 5%

[24] Chestionarul a fost aplicat pentru 1610 de respondenți de peste 18 ani în 127 de zone. Eroarea statistică nu depășește 3.4%

Ponderea acestor cetățeni a crescut cu 4% (de la 66%) față de luna ianuarie, pe când o parte din cei care doresc să formeze un stat unificat cu Rusia dimpotrivă, a scăzut, de la 22% în ianuarie până la 16% în luna iunie 2010. Spre deosebire de Ucraina, în Rusia numărul de cetățeni care își doresc ca frontierele să fie închise, și să fie introduse taxe vamale și vize cu Ucraina, a scăzut de la 25% în ianuarie până la 17% in luna mai 2010. Cei care doresc ca cele două state să fie independente dar în relații bune sunt mai mulți (64%) față de luna ianuarie (55%). O parte neglijabilă dintre ruși își dorește unirea celor două state - 14% în ianuarie și 13% in luna mai, 2010.

Care este atitudinea dumneavoastră față de Rusia/Ucraina în general?

Variante de răspuns	FAȚĂ DE UCRAINA (Rusia), %				FAȚĂ DE RUSIA (Ucraina), %			
	Mar, 2008	Oct, 2009	Ian, 2010	Mai, 2010	Apr, 2008	Oct, 2009	Ian, 2010	Iun, 2010
Bună / Foarte bună	55	46	52	66	88	92	93	92
Rea / Foarte rea	33	44	37	23	7	6	4	5
Greu de spus	12	10	11	11	5	3	3	3

“Ce fel de relații vă doriți să vedeți între Ucraina și Rusia?”

	In Rusia, %				In Ucraina, %			
Variante de răspuns	**Mar.08**	**Sept. 09**	**Ian. 10**	**Mai 10**	**Apr.08**	**Oct. 09**	**Ian. 10**	**Iun. 10**
La fel ca relațiile cu alte state – granițe închise, vamă și vize	19	25	25	17	10	11	8	12
Ucraina și Rusia trebuie sa fie independente dar în relații de prietenie - cu granițe deschise, fără vamă și vize	56	55	55	64	67	67	66	70
Ucraina și Rusia trebuie să facă parte din același stat	19	13	14	13	20	19	22	16
Greu de spus	6	7	6	6	3	3	4	2
Total	100	100	100	100	100	100	100	100

Relațiile dezechilibrate între ucraineni și ruși ar putea fi periculoase, dacă autoritățile ruse ar recurge la forță și ar interveni în afacerile interne ale Ucrainei, așa cum s-a întâmplat în Georgia, în 2008, percepția negativă a populației ruse putând fi folosită pentru a sprijini o astfel de intervenție. În prezent, 48% dintre ruși cred că ucrainenii și rușii sunt o singură națiune, în ideea că preferințele politice ale ucrainenilor ar trebui să fie adaptate la Rusia. Atitudinea negativă a cetățenilor ruși față de politica Ucrainei a fost acumulată treptat. Chiar și politica multi-vectorială a lui Kucima a fost percepută de către ruși ca o trădare a intereselor Rusiei. Cercetarea a arătat mai degrabă ura față de statul Ucraina, decât pentru poporul ucrainean. Populația ucraineană reacționează mai adecvat și calm la ceea ce se întâmplă în Rusia. Faptul că invazia trupelor rusești în Georgia pe 8 august 2010, a cauzat o scădere ușoară în atitudinea pozitivă a ucrainenilor față de Rusia este un semn; totuși, acest lucru s-a întâmplat în primul rând în partea de nord-vest a Ucrainei. În ceea ce privește atitudinea negativă a rușilor față de Ucraina, aceasta este un rezultat direct al războiului informațional început de către mass-media rusă prin care politica Ucrainei este înfățișată ca neprietenoasă sau chiar ostilă față de Rusia. Sondajele arată clar faptul că atitudinea din ce în ce mai negativă față de Ucraina reduce numărul de ruși care își doresc unificarea celor două state.

În Ucraina, măsurile negative luate în numele autorităților ruse, de regulă, duc la creșterea sprijinului (în principal în Est și Sud) pentru independența statului. În ansamblu, creșterea sprijinului pentru independența de stat a Ucrainei a fost observată de către sociologi, cu unele fluctuații, începând cu anul 1994. Din materialele primite de către Centrul Levada, cea mai ilustrativă este întrebare pusă cetățenilor ruși despre atitudinea Rusiei față de alte țări. După cum se dovedește, 39% din populație este convinsă că Rusia ar trebui să își „demonstreze puterea ocazional" în relațiile cu alte țări. Atitudinea față de Ucraina a devenit mai rece din 2005, ca urmare a alegerii președintelui V. Iușcenko, și nu a candidatului susținut de autoritățile ruse. Începând cu luna ianuarie 2008, Kremlinul a început să prezinte Ucraina drept „un inamic străin". Cu toate acestea, punctul decisiv de cotitură în ceea ce privește atitudinea Rusiei față de Ucraina a fost în august 2008, când președintele Iușcenko a sprijinit suveranitatea Georgiei în conflictul din Osetia de Sud. Ucraina a început să fie tratată drept dușman - 49% dintre rușii având o părere foarte proastă. Situația s-a agravat și mai mult în ianuarie 2009, în timpul unui conflict legat de gazele naturale. Mass-media rusă a

interpretat acest lucru drept „combaterea extracției de gaz nesancționată" din partea Ucrainei și a dat vina în totalitate pe partea ucraineană.
Autoritățile ucrainene, spre deosebire de colegii din Rusia, au folosit imaginea inamicului străin pentru lupta politică internă. Cu toate acestea, în Ucraina, prin păstrarea clarității în discursurile politice și permiterea comentariilor cu privire la acțiunile autorităților, populația țării a avut posibilitatea de a face o alegere. În același timp, Rusia menține discuțiile politice doar în cadrul unui cerc restrâns de experți, ceea ce face ca opinia publică să se bazeze doar pe părerea autorităților ruse.
Atât autoritățile cât și opoziția din Ucraina trebuie să aibă o abordare critică în luarea unei decizii privind așteptările lor comune de la relațiile cu Rusia, și urmărindu-și țelul, să înceapă să pună la punct o politică externă bazată pe crearea unei imagini pozitive a Ucrainei în ochii altor țări. Pentru moment însă, metodele de mobilizare a electoratului ucrainean, utilizate atât de către autorități cât și de opoziție, lucrează în detrimentul politicii externe ucrainene.

Rusia și partidele politice din Ucraina

Legea cu privire la "Partidele politice din Ucraina", adoptată în 2001[25], stabilea dreptul partidelor politice să mențină contacte internaționale cu partide politice, organizații obștești din alte țări, organizații internaționale și interguvernamentale, să fondeze și să introducă asociații internaționale, în cadrul trasat de această lege. Una dintre direcțiile importante ale activităților partidelor politice constă în stabilirea de contacte cu partidele politice străine puternice și asociații internaționale inter-partinice, cu o eventuală bază ideologică.
Partidele ucrainene participă activ la formarea puterii de stat dar, din păcate, numai ca unelte în cadrul competiției pentru putere între liderii politici. Astfel, partidele politice utilizează proceduri electorale pentru a consolida puterea politică dar nu pentru politică în sine - care se face în schimb de către liderii de partid, ei de multe ori neglijând ambele platforme de partid și preferințele electoratului și chiar interesele naționale ocazional. Politica externă este domeniul în care toate aceste procese sunt evidente.
Politica internațională a viitorului va reprezenta un spațiu multidimensional cu numeroși actori politici. Integrarea europeană a Ucrainei și obiectivele de

[25] http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2365-14

a construi relații cu țările post-sovietice, bazate pe o abordare conștientă de interesele naționale, au ridicat problema interacțiunii cu partidele din politica internațională. Odată cu dezvoltarea instituției reprezentării partidelor politice în organizațiile europene la nivel internațional, interacțiunea între partide devine mai profundă, și partidele europene constituite din partide politice naționale ale unor țări europene promovează dezvoltarea proceselor de integrare și consolidare democratică a politicii externe.

Analiza comparativă a rolului și a partidelor politice din Rusia și Ucraina de astăzi demonstrează impactul lor limitat asupra dezvoltării și punerii în aplicare a politicii externe a acestor țări, care este cauzat de efectele instituționale ale prezidențialismului și ale sistemelor electorale selectate. Partidele ruse „pro-prezidențiale" se orientează spre sprijinirea tendinței oficiale a politicii externe, fără nici o motivație de a aborda interesele alternative de politică externă publică. Orientarea dublu-vectorială servește drept un instrument de măsurare a loialității față de partid pentru autoritățile care desfășoară o politică externă inconsistentă în Ucraina.

O direcție importantă a activităților internaționale ale partidelor parlamentare ucrainene este participarea reprezentanților lor la cooperarea inter-parlamentară în Rada Supremă a Ucrainei, care are ca scop implicarea țării în integrarea europeană și euro-atlantică, precum și în cooperarea reciproc avantajoasă cu Rusia și alte țări CSI. Adunările Parlamentare ale Consiliului Europei, NATO, CSI și formatele bilaterale de cooperare parlamentară permit partidelor ucrainene să intre în contact și să comunice eficient cu partenerii lor străini, inclusiv pentru feedback: Adunarea Interparlamentară - partidele politice naționale - cetățenii din aceste țări.

Relațiile ruso-ucrainene au predominat pentru o lungă perioadă de timp în dezbaterea dintre partide cu privire la politica externă. Chiar și acum, atitudinea părții ucrainene „demonstrează divergențele tactice și strategice". Partidele ucrainene de azi pot fi împărțite în partide „post-oranj" (Mișcarea Poporului din Ucraina, Asociația „Ucraina Noastra", „Partidul Reforme și Ordine", Partidul național și democratic al „Batkivshchyna", „Centrul Unit", Partidul Popular Ucrainean, „Pentru Ucraina" și Partidul extraparlamentare „Svoboda") și partide „post-sovietice" (Partidul Comunist din Ucraina, Partidul Regiunilor, Partidul Popular), precum și extraparlamentare (Partidul Socialist din Ucraina și Partidul Progresist Socialist din Ucraina).

Reprezentanții „post-revoluția oranj", în timp ce își declarau respectul și atitudinea favorabilă față de Rusia, subliniau prioritatea de a păstra

suveranitatea și independența Ucrainei chiar și cu costul unor pierderi economice și confruntări cu autoritățile ruse. Ideea-cheie a acestei atitudini constă în separarea unei relații de bună vecinătate cu poporul rus de o abordare prudentă a regimului post-sovietic al Rusiei. Prin urmare, reprezentanții epocii „post-oranj" aderă la valorile de orientare juridică în relațiile ruso-ucrainene, ceea ce înseamnă urmarea principiului juridic al egalității între țări și menținerea necondiționată a independenței Ucrainei ca o valoare simbolică. Partidele post sovietice, însă, văd Ucraina drept parte inseparabilă a societății ruse, lucru care le determină să prioritizeze benevolența autorităților ruse în detrimentul suveranității statului.

Sfera socială și economică este dominantă în ceea ce privește relațiile ruso-ucrainene. Din punct de vedere istoric, activitatea cea mai productivă vine din partea forțelor politice de centru drepta, cum ar fi "Ucraina Nostră", dar și a partidelor de stânga cum ar fi SPU și CPU. Partidele Mișcarea Populară a Ucrainei, „Ucraina Noastra" și „Batkivshchyna" sunt membre ale Partidului Popular European. Cu toate acestea, vectorul de Est al cooperării trans-partinice din „Ucraina Noastră" s-a făcut, de asemenea, cunoscut. În noiembrie 2002, o declarație de cooperare între partidele politice din blocul „Ucraina Noastra" și „Uniunea Forțelor de dreapta"(Rusia) a fost semnată la Kiev de Victor Iușcenko, liderul partidului „Ucraina Noastră" și de Boris Nemtsov, șeful facțiunii parlamentare RWFU a Dumei de Stat a Federației Ruse. Forțele politice subliniază, în acest document, afinitatea lor ideologică și o viziune comună a proceselor economice și democratice. La scurt timp, în timpul participării delegației blocului la conferința partidelor de centru-dreapta din Europa Centrală și de Est, a fost încheiat un Acord de Cooperare cu „Uniunea Forțelor de dreapta"[26].

Acest acord a lansat, de fapt, tradiția relațiilor bilaterale inter-partinice pentru „Ucraina Noastră", fiind încheiat cu scopul de a „promova dezvoltarea stabilă a relațiilor ruso-ucrainene și crearea unei atmosfere de încredere între forțele politice din Ucraina și Rusia". După restructurarea blocului „Ucraina Noastră" și crearea blocului „Ucraina Noastră" Populară, în 2005, vectori de orientare politică nu au suferit modificări semnificative. În special, „platforma OUPA a înregistrat o prevedere pentru clădirea unor relații constructive cu Europa unită, Rusia și SUA „, care a avut ca scop asigurarea statutului de partener egal la nivel regional și global Ucrainei.[27]

[26] Before "Our Ukraine" a similar agreement with RWFU was concluded by "Reforms and Order" party.

[27] http://www.razom.org.ua/documents/443/

In aprilie 2005, reuniunea secretarului CNSD din Ucraina şi a şefului Dumei de Stat din Rusia s-a axat pe probleme de cooperare, nu numai la nivel interstatal şi interparlamentar, dar şi între „Ucraina Noastră“ Populară şi “Rusia Unită“. Această reuniune a dus la un acord privind stabilirea unui dialog constructiv între „OUPA“ şi „UR“. Cu toate acestea, planurile nu erau fezabile, deoarece pe 4 iunie 2005 Partidul Regiunilor şi Partidul Naţional politic „Rusia Unită“ au semnat un acord de cooperare. Liderul Partidului Regiunilor, Victor Ianukovici, a declarat că acest document ar avea un efect semnificativ nu doar asupra dezvoltării relaţiilor dintre cele două forţe politice, ci şi asupra relaţiilor bilaterale între cele două ţări. Partidul Regiunilor şi „Rusia Unită“ au facut primul pas unul spre celălalt în ajunul alegerilor parlamentare din Ucraina, din 2006, când au avut loc discuţii teoretice despre apropierea electorală dintre cele două forţe politice.

Pe 4 august 2007, Partidul Regiunilor şi „Rusia Unită“ au confirmat acordurile de cooperare din 2005 prin semnarea Memorandumului, care a devenit confirmarea disponibilităţii lor de a coopera activ pentru a motiva guvernele ambelor ţări să lucreze pentru “un parteneriat strategic aprofundat între Rusia şi Ucraina şi o cooperare economică extinsă.”[28]

Punctele de vedere cu privire la Ucraina ale acestor parteneri politici coincid în multe aspecte, în special în ceea ce priveşte sprijinul acordat de stat pentru limba rusă şi revizuirea manualelor şcolare cu privire la istoria Ucrainei care acoperă subiecte Holodomor din 1933 şi al doilea război mondial. Liderul Partidului Regiunilor, Victor Ianukovici, a ţinut regulat discursuri în Rusia la congresele partidului Rusia Unită, mai ales la cel de-al 6-lea Congres Naţional din Krasnoyarsk, al 10-lea Congres Naţional din Moscova şi al 11-lea Congres Naţional din St. Petersburg.

Este seminificativ faptul că, imediat după ce a venit la putere în 2010, Partidul Regiunilor a semnat Memorandumul de cooperare cu Grupul Alianţei Progresiste a Socialiştilor şi Democraţilor din Parlamentului European[29] şi a semnat Memorandumul de parteneriat cu Partidul Comunist din China[30]. Acest lucru poate însemna că, până în prezent, liderii Partidului Regiunilor s-au limitat la cooperarea cu „Rusia Unită“ doar pentru că au vrut să folosească această resursă politică externă pentru a obţine puterea în

[28] http://www.partyofregions.org.ua/pr-east-west/46b46dc99e43c/

[29] http://www.partyofregions.org.ua/pr-east-west/4cb821f161f15/

[30] http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=243644933

Ucraina. Şi acum, acest partid vine în domeniul cooperării internaționale ca partid de guvernământ, ceea ce deja adaugă, cu siguranță, un alt argument pentru mulți dintre partenerii externi.

Principalul partener ucrainean al Partidul Comunist din Federația Rusă este Partidul Comunist din Ucraina. Autodescrierea sa ca parte a mişcării comuniste internaționale defineşte vectorii de politică externă a cooperării sale în primul rând prin participarea sa la activitățile asociației interstatale a partidelor comuniste din spațiul post-sovietic. Uniunea partidelor comuniste - Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, condus de liderul Ghenadi Ziuganov, - Partidul Comunist din Federația Rusă - își defineşte obiectivul strategic drept „reînnoirea existenței integrale a statului unit“ printr-o coordonare a strategiilor de politică externă şi în primul rând rezistență activă în țările CSI „la aderarea la NATO”. În acelaşi timp, un vector de cooperare al Partidului Comunist Ucrainean cu forțele politice europene de stânga începe să se contureze. Deputații fracțiunii CPU în APCE cooperează strâns cu grupul politic al Stângii Unite Europene.

Un alt partid influent ucrainean, Asociația Națională „Batkivshchyna“, nu menționează Rusia în platforma sa şi nu are acorduri de cooperare cu partidele ruse. Noile partide politice ucrainene „Frontul de Schimbare“, „Ucraina Puternică“ şi „UDAR“ încă nu şi-au clarificat opțiunile cu privire la partenerii lor de partid străini, şi atitudinea lor cu privire la Rusia este destul de vagă. Platforma “Svoboda”[31] este extrem de sinceră în acest sens. Aici putem vedea „deKGBizarea“, lustrația, regimul de vize pentru cetățenii Federației Ruse, demarcarea unilaterală a frontierei Mării Negre cu Federația Rusă şi o cerere de retragere imediată a Flotei Mării Negre din Crimeea. Desigur, nu există vreun un acord de cooperare între „Svoboda“ şi partide din Rusia.

În cele din urmă, toate acestea ne duc la concluzia că activitatea grupurilor „Ucraina Noastra“ şi „OUPA“, cu privire la stabilirea relațiilor bilaterale cu partidele din spațiul post-sovietic, este mai puțin pregnantă față de intensitatea cooperării cu partidele şi formațiunile de partide din Europa. Cum sistemele politice din aceste țări sunt în proces de dezvoltare, cu acelaşi lucru se confruntă şi partidele din CSI. Ele nu pot avea astfel o mare influență asupra vieții politice precum partidele din țări cu democrații stabile.

Activitățiile vechilor partide politice din Ucraina în domeniul politicii externe fie nu au reuşit în direcția Rusiei („OURA“, „Batkivshchyna“,

[1] http://www.international.svoboda.org.ua/pro_partiyu/prohrama/

„Yabluko“) sau au fost puse în „stand-by“ (PR, CPU, PSPU, SPU). Partidele politice noi din Ucraina sunt încă în stadiile inițiale de formare, activitățile lor cu privire la politica externă (inclusiv față de Rusia) fiind instabile şi dând răspunsuri ambigue (cu excepția „Svoboda“) la întrebarea pusă. În condițiile actuale, consolidarea unei politici externe democratice este un factor important pentru consolidarea comunicării politice internaționale la nivel regional (pentru Ucraina, aceasta înseamnă în prezent nivelul european şi post-sovietic).

Puterea soft a Rusiei în ceea ce priveşte Ucraina

Puterea soft extinsă sistematic asupra Ucrainei de către Federația Rusă diferă în mod semnificativ de cea din Occident şi de influența pe care Rusia încearcă să o exercite asupra țărilor din Europa de Vest şi Statele Unite. Prin urmare, impactul poate fi definit mai degrabă ca „efect extern info-psihologice“ în interacțiunea ruso-ucraineană[32].

Autorul conceptului de Soft Power, Joseph Nye[33], este cunoscut pentru interpretările sale pe acest subiect: puterea soft este abilitatea de a obține rezultatul dorit mai mult prin magnetism decât prin constrângere şi dare de mită. De fapt, este utilizarea unui set clasic de instrumente de PR în relațiile internaționale. În modelul politic rusesc, ea se manifestă față de Ucraina şi de alte state post-sovietice ca o direcție de politică externă, al cărei scop este crearea unui mediu favorabil info-psihologic pentru a atinge anumite obiective în politica externă, dar şi obiective economice externe, astfel că nu este vorba de PR, ci despre o presiune reală.

După o serie de conflicte cu Belarus şi Ucraina în 2005 - 2006, Gazprom a decis să nu îşi schimbe strategia de marketing dificilă, ci să îşi îmbunătățească imaginea internațională prin intermediul unor acțiuni active de PR, care au costat compania 140 milioane USD anual. Se pare că, de fapt, puterea soft a Rusiei avea un efect negativ în țările în care sistemele informaționale erau strict controlate de stat. Începând cu 2007, Conceptul de politică externă al Rusiei a avut în vedere o abordare relativ nouă, şi anume „dimensiunea umanitară“ a politicii externe, care este de fapt un amestec de politică externă soft şi non-economică, reprezentând un supliment direct

[32] Lytvynenko Î. V. Special Information Operations and Propaganda Campaigns: Monograph. – K.: Satsanga, 2000.

[33] Nye, Jr., Joseph S.: Soft power: the means to success in world politics. PublicAffairs, New York, 2004

pentru politica militară și economică a Kremlinului: promovarea culturii unei națiuni și știința sunt completate cu promovarea „Lumii Ruse", „democrației suverane" și „protecția drepturilor compatrioților în străinătate". Cu toate acestea, o analiză detaliată a conținutului real al acestei politici arată că Rusia confundă încă Soft Power cu Hard Power.

Modalitățile de utilizare a acesteia nu corespund, de multe ori, cu ideea de Soft Power deoarece nu presupun întodeauna o atracție pentru cultura rusă sau o politică de deschidere. De exemplu, încercarea Rusiei de a utiliza compatrioții săi pentru a reprezenta interesele naționale ruse în alte țări dă impresia de agresivitate și ostilitate în țările de reședință. Este demn de menționat că, pentru a obține rezultate pozitive, Soft Power-ul face uz de strategia „win-win" deoarece unele câștiguri adecvate pot fi oferite destinatarilor Soft Power. În cazul Rusiei, este destul de greu să găsești astfel de câștiguri.

Ca și cum ar înțelege conceptul, ambasadorul rus la Kiev, M. Zurabov, a declarat următoarele în discursul său de deschidere a Forumului internațional pentru sprijinul limbii ruse în țările CSI: „Trecem în prezent prin faza de modernizare, dar progresul tehnologic, care va fi evident în viitorul apropiat, va fi imposibil fără o limbă eficientă. Orice am spune, nu putem refuza o astfel de realizare ca limba rusă. Fără limba rusă, șansele pentru compatrioții noștri și tot spațiul post-sovietic de a intra într-o perioadă de aur sunt extrem de scăzute"[34]. Prin urmare, limba rusă este mai eficientă decât altele și formează o stare de prosperitate în regiunea noastră. În plus, numele formului organizat la Kiev de „Ucraina vorbitoare de limbă rusă"[35] este destul de provocator ținând seama de faptul că limba rusă în Ucraina nu va fi de fapt expusă la vreo amenințare în viitorul apropiat.

Cu toate acestea, Rusia folosește din ce în ce mai activ rețeaua „Lumea Rusă" în interesul politicii sale externe (care este, de asemenea, evidențiată prin documente oficiale ale Federației Ruse). Ambasadele Federației Ruse și alte birouri reprezentative utilizează ajutorul financiar ca instrument pentru controlarea organizațiilor compatrioților ruși „în străinătate" oferindu-le instrucțiuni și planificând activitățile lor. În țările post-sovietice, o atenție deosebită pentru compatrioți vizează izolarea lor culturală de restul societății și împiedicarea integrării depline în statul de reședință.

[34] http://www.radiosvoboda.org/content/article/2218716.html

[35] http://r-u.org.ua/ua/

Conceptul de „Lumea Rusă“ este promovat de statul rus, prin Fondul „Lumea Rusă“ şi Biserica Ortodoxă Rusă (Patriarhia Moscovei). Fondul „Lumea Rusă“[36] a fost fondat prin decretul lui Putin în 2007 şi reuneşte reprezentanţi ai administraţiei preşedintelui, Ministerului Afacerilor Externe al Federaţiei Ruse şi Ministerului rus al Educaţiei. De fapt, instituţiile de stat ruse şi biserica promovează aceaşi filozofie de a crea o structură de reţea pentru a sprijini expansiunea Rusiei.

Structurile ruse care promovează această forţă sunt: centrele culturale ruse (deja patru în Ucraina, şi anume la Biblioteca Ştiinţifică din Donetsk, la Universitatea de stat T. Shevchenko din Kiev, la Biblioteca Ştiinţifică din AM Gorky din Luhansk, la Academia Naţională Ucraineană din Harkov), Casa Moscovei (în oraşul ucrainean Sevastopol), canalele TV controlate de ruşi din, practic, toate oraşele din Ucraina şi unele site-uri de propagandă.

Autorii conceptului „Lumea Rusă“ fac referire la 3 miliarde de persoane din întreaga lume. Aceşti oameni, oriunde ar locui, trebuie să trăiască într-un mediu vorbitor de limba rusă şi percep Rusia ca centrul lor spiritual. 25 milioane dintre ei locuiesc în ţările vecine cu Rusia, ceea ce face posibilă utilizarea lor ca protagonişti ai intereselor Rusiei, în calitate de mediatori şi instrumente. Algoritmul „protecţia drepturilor compatrioţilor“ - „cererea pentru un rol special al unei ţări vecine“ - „ancorarea prezenţei străine“ descrie o schemă generală de intervenţie a Rusiei în afacerile interne ale vecinilor săi.

Dominaţia actuală a politicii externe a Rusiei acordă sprijin ruşilor care trăiesc în alte ţări. Cu toate acestea, în realitate, acest sprijin reprezintă doar un mijloc pentru realizarea ambiţiilor geopolitice şi de presiune asupra vecinilor, care este dovedit de cercetarea politicii externe a Rusiei în ţările baltice, Georgia, Republica Moldova şi Ucraina realizată de către Centrul leton de studii poltice est-europeene[37].

Principalul obiectiv al noi puteri ruseşti este folosirea compatrioţilor ca o unitate geopolitică pentru a promova interesele Rusiei şi susţinerea limbii ruse şi a mediului cultural în alte ţări. „Puterea“ se aplică pentru a viza ţări cu „probleme“, populaţia vorbitoare de limbă rusă din aceste ţări şi comunitatea

[36] http://www.russkiymir.ru

[37] The “Humanitarian Dimension” of Russian Foreign policy toward Georgia, Moldova, Ukraine, and The Baltic States. - Riga. - 2009

internațională în ansamblu. Principalele teme pentru astfel de campanii: necesitatea participării Rusiei la crearea unei noi lumi multi-polare, ambițiile ruşilor de a "conduce civilizația unică slav-ortodoxă, medierea activă din partea Rusiei în conflictele etnice şi regionale".

Îndeplinirea obiectivelor Rusiei în Ucraina are anumite elemente specifice. Practica demonstrează că autoritățile ucrainene, care în prezent remodelează "politica umanitară", sunt un agent de influență străin care protejează domeniul socio-cultural şi civilizațional ucrainean şi umplu vidul cu produse de origine rusă.

Ucraina a rămas parte a spațiului rus muzical şi artistic, în timp ce la Kiev este unul dintre cele mai mari centre de limbă rusă din industria muzicii pop. Filmele ruse propagandistice, realizate la scară mare de către stat, au acaparat cinematografele ucrainene şi seriale de televiziune au captat atenția telespectatorilor ucraineni. Pornind de la considerente de ordin comercial, producătorii ucraineni de televiziune realizează produse care ar putea fi vândute de două ori, atât pe piețele din Ucraina, cât şi în Rusia.

Patriarhia Moscovei încearcă să creeze în Ucraina un singur spațiu spiritual ucraineano-rus. Nou-alesul Patriarh Kiril al Moscovei a făcut deja vizite politice şi ministeriale în Ucraina, de trei ori în acest an. Consecințele acestor vizite au arătat că acestea nu numai că intensifică poziția Bisericii Ortodoxe Ruse, dar şi promovează tradițiile spirituale ruse în Ucraina şi, totodată, distrug dialogul început pentru a crea o biserică ortodoxă unificată locală. Prețul triumfului şi al sprijinului de stat pentru ortodoxia rusă în Ucraina a devenit consolidarea dezbinării bisericii ortodoxe ucrainene şi prevenirea creării unei biserici unificate locale ucrainene. Aceasta înseamnă, în practică, încălcarea drepturilor clerului şi a credincioşilor ucraineni şi neglijarea ortodoxiei ucrainene ca fenomen istoric specific în tradiția creştină şi un factor de identificare etno-social pentru ucraineni.

Începând 1 ianuarie 2008, Ucraina avea înregistrate oficial 32.018 parohii aparținând unui număr de 55 de organizații religioase. Printre acestea, marea majoritate (53.15%) a fost reprezentată de către organizațiile creştine ortodoxe, cea mai mare parte Bisericii Ortodoxe Ucrainene (UOC), având 11,509 de comunități, cu o pondere de 67,6% în structura de parohii ortodoxe. Un rol important în tendința religios-ortodoxă a fost jucat de Patriarhia Bisericii Ortodoxe Ucraineene din Kiev (UOC KP), care număra

4.090 comunități, reprezentând 24,0%. Biserica Ortodoxă Autocefală Ucraineană (BOAU) a avut 1.212 comunități, care au reprezentat 7,1%[38]. În acelaşi timp, conform sondajelor de opinie, majoritatea credincioşilor ucraineni se auto-denumesc crestini ortodocşi, iar o treime dintre ei sunt loiali KP UOC, ceea ce face biserica UOC cea mai importantă din punct de vedere al numărului de credincioşi.

Rusia apără dreptul la educație în limba rusă în Ucraina, în timp ce în Rusia sunt înregistrați oficial 2.900.000 ucraineni din care doar 205 de persoane studiază în şcolile ucrainene şi numai 100 de persoane iau cursuri opționale. În Rusia nu există alte forme de satisfacere a nevoilor educaționale ale ucrainenilor. În acelaşi timp, în Ucraina, din 8.300.000 ruşi, aproximativ 2 milioane de persoane utilizează instituțiile de învățământ ruse, 165.000 au optat pentru cursuri în limba rusă. Acest lucru poate fi observat din tabelul comparativ de satisfacere a nevoilor educaționale ale ruşilor în Ucraina şi ucrainenilor în Rusia, în perioada 2008-2009 elaborat de către Secretariatul de preşedintelui Ucrainei[39]. Există 983 de instituții de învățământ preşcolar în Ucraina la care învață 164.027 copii. Mai mult, în Ucraina există 1.199 instituții medii de învățământ şi 1.755 instituții de învățământ complet unde elevii sunt educați în limba ucraineană şi rusă. În aceste instituții, 1.292.518 elevi au rusa ca materie obligatorie, iar 165.544 de elevi se află la cursuri opționale sau în grupuri hobby de învățare a limbii ruse sau în rusă. 51.685 de persoane utilizează rusa ca limbă de studiu în şcolile VET şi 454.842 de persoane în instituțiile de învățământ superior cu diferite niveluri de acreditare.

În acelaşi timp, bugetul de stat al Ucrainei a finanțat publicarea a 1.555.500 de exemplare de manuale în limba rusă, evaluate la mai mult de 18.616.000 de grivne - UAH şi publicarea a 125.000 de exemplare de dicționare ucraineano-rus (evaluate la 1,5 milioane UAH). La nivelul întregii țări, s-au cheltuit din bugetul de stat aproximativ 3.196.000.000 de UAH pentru a sprijini instituțiile de învățământ mediu-rus.

Cu toate acestea, statul rus este nemulțumit nu atât de componenta cantitativă, cât de conținutul conceptual în ceea ce priveşte educația în limba

[38] http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Chseg/2008_5/Kostashuk.pdf

[39] http://kharkivoda.avakov.com/news.php?news=10508&calendar_month=12-09

rusă. Concret, o ceremonie de înmânare a primei ediție a unui ghid de instruire pentru elevi ucraineni de clasa a cincea învățătorilor din Sevastopol a avut loc pe 27 octombrie 2010, în prezența unui reprezentant al Consulatului General al Federației Ruse. Manualul a fost tipărit la Kiev, cu sprijinul Ambasadei Federației Ruse în Ucraina, Centrului Internațional rus de cooperare științifică și culturală din cadrul Ministerului Afacerilor Externe al Federației Ruse și Fondului Yuriy Dolgorukiy pentru sprijinirea compatrioților.

Aceasta este o parte a programului implementat de către partea rusă, care are drept scop eliminarea influenței asupra elevilor vorbitori de rusă din Ucraina a manualelor de istorie emise în perioada președinției lui Viktor Iușcenko. Mai mult decât atât, miniștrii Educației din Rusia și Ucraina au convenit să creeze un grup de lucru format din istorici pentru a pregăti un ajutor pentru predarea unei curicule unice pentru profesorii de istorie. Problema este nu numai în acceptarea limbii ruse ca limbă maternă în Ucraina, dar în preluarea viziunii ruse cu privire la istoria Ucrainei.

Ce are de a face Ucraina cu expansiunea umanitară rusă?

Problemele unei reacții adecvate la provocările puterii „soft“ și „hard“ ale Federației Ruse și chiar influențarea Rusiei în sine sunt cruciale pentru Ucraina. În ceea ce privește influența resurselor în schimbul umanitar ruso-ucrainean, Ucraina trebuie să încerce să transforme expansiunea Rusiei într-un dialog civilizat al culturilor și, treptat și în mod constant, să priveze acest proces de implicarea politicului sau în politică.

În acest caz, este extrem de important pentru Ucraina să utilizeze propria sa „Soft Power“ ca răspuns, ceea ce înseamnă promovarea mai activă a limbii, artei și culturii sale, cu implicarea în acest proces, printre altele, a comunității ruse. Asistența Ucrainei pentru democrația rusă ar trebui să fie realizată prin demonstrarea unui model de dezvoltare internă și politică externă oarecum diferită de cea a Rusiei. Cea mai adecvată abordare în față puterii soft “umanitare” din partea Kremlinului ar putea fi transformarea dialogului în formate multiple, prin utilizarea medierii internaționale și apelarea la instanțele de judecată internaționale pentru a respinge atacurile împotriva Ucrainei.

3. FACTORUL RUS ÎN POLITICA INTERNA A UCRAINEI

Natalia Belitser, Institutul Pylyp Orlyk, Kiev

Deşi, după destrămărea Uniunii Sovietice în 1991, relaţiile interstatale dintre Ucraina şi Rusia nu au atins nivelul real de „parteneriat strategic“ - în ciuda asigurărilor repetate ale liderilor celor două ţări - în timpul preşedinţiei lui Victor Iuşcenko, s-au desfăşurat procese care au fost caracterizate de cele mai înalte autorităţi din Rusia drept „o criză profundă“. Această percepţie poate fi ilustrată cel mai bine prin forma de comunicare între preşedinţi - şi anume protocolul diplomatic din documentul, publicat pe 9 august 2009, pe site-ul oficial al Kremlinului, numit „Deschideţi mesajul preşedintelui Federaţiei Ruse, Dmitri Medvedev pentru Preşedintele Ucrainei, Viktor Iuscenko“[40]. Acuzaţii grave au adus în discuţie distrugerea intenţionată a relaţiilor bilaterale în domenii care depăşesc cu mult sfera de aplicare a problemelor interstatale şi se referă la politica internă ucraineană. În special, mesajul spune că „relaţiile ruso-ucrainene sunt supuse unui proces din cauza politicii administraţiei dumneavoastră de a reevalua istoria comună, de glorificare a colaboratorilor nazişti, de exaltare a rolului naţionalist radical, de impunere a interpretărilor comunităţii internaţionale cu privire la foametea din URSS în 1932-1933 drept „genocid al poporului ucrainean“. Înlăturarea limbii ruse din viaţa socială, ştiinţă, educaţie, cultură, mass-media şi procedurile legale continuă“.

Acest document se încheia cu exprimarea lipsită de ambiguitate că viitoarele alegeri prezidenţiale vor aduce la putere o nouă forţă politică în Ucraina, care ar fi mai loială Rusiei. „Rusia speră că noii lideri politici din Ucraina vor fi gata să construiască relaţii între ţările noastre care vor corespunde aspiraţiilor reale ale popoarelor noastre ...“

Într-adevăr, astfel de speranţe au fost destul de rezonabile: pe 7 februarie 2010, în al doilea tur al alegerilor, Victor Ianukovici a fost ales ca preşedinte al Ucrainei. Politicile noului guvern în aceste domenii, care au fost definite anterior ca fiind „extrem de sensibile“ pentru Rusia, ne permit să evaluăm gradul de radicalism şi imensitatea modificărilor care au avut loc atât în

[40] “Open message of the Russian Federation President Dmitriy Medvedev to the President of Ukraine Victor Yushchenko”. August, 11-th, 2009, http://www.kreml.org/opinions/220477084

politica externă, cât şi în cea internă a ţării noastre şi să înţelegem în ce măsură aceste modificări corespund aşteptărilor liderilor ţarii vecine. Fără a viza o analiză globală a întregului set de probleme care au provocat cele mai mari îngrijorări liderilor ruşi, vom examina două dintre elementele vitale în domeniul umanitar: problema interpretării istoriei şi problema limbii.

Reinterpretarea istoriei

Din punct de vedere social, una dintre problemele cele mai importante în domeniul umanitar apărută în Ucraina ca urmare a venirii la putere a unui guvern pro-rus a devenit reevaluarea rapidă şi destul de radicală a istoriei Ucrainei, urmată de adaptarea acesteia la punctul de vedere dominant în ţările vecine. Punctele-cheie în acest context sunt legate de Marea Foamete, rolul şi semnificaţia Organizaţiei Naţionaliste Ucrainene şi Armata Insurgentă Ucraineană (în timpul şi după cel de-al doilea război mondial), precum şi alte mişcări ucrainene de eliberare[41] şi, în general, regândirea ulterioară a întregului complex de evenimente istorice cu privire la relaţiile dintre Ucraina şi ucraineni pe de o parte, şi Rusia, în toate ipostazele sale imperiale şi post-imperiale pe de altă parte.

Prima victimă a schimbării politicii de stat a devenit problema Foametei - Holodomor. Toate materialele şi chiar trimiterile la această tragedie au dispărut brusc de pe site-ul oficial al Preşedintelui, la fel întâmplându-se cu site-urile web ale administraţiilor de stat regionale. Mai mult de atât, recent alesul preşedinte a negat public că Foametea a reprezentat un genocid împotriva poporului ucrainean. Perspectiva rusă cu privire la faptul că „toată lumea a suferit", motiv pentru care nu trebuie aduse în faţă evenimentele din Ucraina, a fost proclamată de preşedintele ucrainean la Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, la 27 aprilie 2010.

Este necesar să spunem că, în anii precedenţi, o mulţime de lucruri au fost făcute, atât în interiorul ţării, cât şi în arena internaţională, pentru recunoaşterea faptului că Foametea a fost într-o oarecare măsură, un genocid. La începutul anului 2010, parlamentele din 14 de ţări ale lumii au recunoscut Foametea drept genocid. Adunarea Generală a Naţiunilor Unite, în memoriul său în 2003, a numit-o „tragedie naţională a poporului ucrainean". În 2007-08, Adunările Parlamentare ale OSCE şi Conferinţa Generală a UNESCO ce

[41] See, for example, History Should be Written by Objective and Competent Scholars by Askold S. Lozynskyj. Kyiv Post, 22 September 2010

include 193 de state au adoptat rezoluția pentru a onora victimele foametei din Ucraina; Parlamentul European a recunoscut Foametea drept o „crimă îngrozitoare împotriva poporului din Ucraina“[42].

O atenție specială a fost dedicată acestui lucru în timpul președinției lui Victor Iușcenko. Astfel, a fost adoptată legislația care a recunoscut foametea drept genocid împotriva ucrainenilor, a fost introdusă răspunderea penală pentru negarea ei, a fost stabilită o zi de memorare dedicată victimelor foametei, a fost construit un memorial în Kiev și semne comemorative au fost deschise în mai multe orașe. Atunci când, pe 27 mai 2009, Serviciul de Securitate al Ucrainei a început o investigație despre foamete ca genocid, cercetările au fost efectuate în toate regiunile care au fost selectate de către regimul totalitar pentru suprimarea completă a răscoalei țărănești din Ucraina. Serviciul de Securitate a început un proces împotriva organizatorilor Foametei, care a fost analizată în instanța de judecată (mai degrabă simbolic) pe baza unei anchete minuțioase, interogatorii de martori și descendenți ai victimelor și prin studierea arhivelor care au fost păzite înainte de securitate. Curtea de Apel din Kiev a decis, la 13 ianuarie 2010, că liderii regimului totalitar bolșevic sunt vinovați în genocidul ucrainean din 1932-1933[43]. Este important să marcăm faptul că anchete similare, inițiate de asemenea de Victor Iușcenko, au început în scopul de a recunoaște deportările tătarilor din Crimeea în 1944 ca genocid, lucru care a fost încercat de reprezentanți ai tătarilor de mulți ani. Deci, politica de stat îndreptată spre reînnoirea comemorării istorice, divulgarea crimelor comise de regimul comunist pe teritoriul Ucrainei contemporane, i-a avut ca țintă nu numai pe etnicii ucraineni, putând crea mai târziu o bază legală pentru judecarea crimelor comunismului, precum cele de la Nurnberg.

De asemenea, este necesar să menționăm că problemele cu privire la Foamete ca genocid al poporului ucrainean au fost abordate nu numai de serviciile oficiale de stat - în primul rând Serviciul de Securitate - dar, de asemenea, de numeroși activiști ai societății civile. Studiile efectuate de către avocați

[42] Famine. What will happen after the Yushchenko epoch is finished? Iryna Lukomska, an UICPS expert (Ukrainian Independent Centre of Political Studies).Research Update, 16-th year edition, ¹ 2/600, January 31, 2010.

[43] Crimean Tatars deportations as another genocide in USSR. Natalia Belitser. A report at scientific seminar “Famine in Ukraine 1932-1933 in the context of genocide crimes XX-XXI centuries” National University “ Kyiv Mohyla Academy” January, 28-th, 2010. http://www.kirimtatar.com/, http://maidan.org.ua/static/mai/1274264986.html

ucraineni cu renume, precum Kharkiv Evgen Zaharov, care în 2008 a publicat o carte numită „Calificarea juridică a foametei 1932-1933 din Ucraina şi din Kuban ca o crimă împotriva umanității şi genocid“, merită o atenție specială[44].

Din păcate, o astfel de politică şi activitatea civilă aferentă nu au fost susținute - sau cel puțin înțelese - în Federația Rusă, unde populația a suferit foarte mult din cauza represiunilor regimului totalitar anterior. Toate încercările de a găsi sprijin internațional au întâmpinat imediat rezistență din partea reprezentanților ruşi în organizații cum ar fi ONU, Consiliul Europei, etc. De exemplu, reprezentantul permanent al Rusiei la ONU, V. Ciurkin, a declarat că recunoaşterea Foametei ca genocid al poporului ucrainean este egală cu glorificarea colaboratorilor naziști ucraineni, iar şeful adjunct al Dumei de Stat, Volodymyr Zhyrinovskyi, consideră că Foametea în Ucraina „a apărut independent de URSS“.

În timpul sesiunii de primăvară a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE) din 2008, când Adunarea a sprijinit propunerea delegației ucrainene de a lua în considerare Foametea în Ucraina, delegația rusă s-a opus şi a sugerat comemorarea tuturor victimelor foametei din 1930. Din această cauză, în luna decembrie 2009, Comisia APCE pentru aspectele politice a refuzat să aprobe un amendament la raportul privind Foametea din 1930 din URSS, care a fost identificată ca genocid împotriva poporului ucrainean[45]. Cu toate acestea, pe 28 ianuarie 2010, Comisia Juridică a APCE a adoptat un amendament la raport şi proiectul rezoluției cu privire la foametea din URSS. De data aceasta a fost făcută de reprezentantul Marii Britanii şi a sugerat recunoaşterea foametei şi genocidul poporului ucrainean[46]. A fost un şoc pentru membrii ruşi ai APCE şi a provocat reacții extrem de negative din partea lor, iar ca rezultat, în timpul sesiunii din aprilie, poziția Rusiei a devenit decisivă pentru aprobarea deciziei finale şi acest amendament nu a fost inclus în textul rezoluției finale[47].

În acelaşi timp, actualul preşedinte, înainte de a fi ales, făcea campanii împotriva tentativelor “guvernării portocalii“ de a obține recunoaşterea

[44] http://khpg.org/index.php?id=1221206914

[45] Comisia PACE refuză să recunoască Foametea drept genocid. 16 Decembrie 2009 http://ua.korrespondent.net/ukraine/1028025

[46] Comisia judiciară PACE sugerează recunoaşterea Foametei drept genocid împotriva poporului ucrainean. 29.01.10, ua.korrespondent.net

[47] http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc10/EDOC12181.htm

internațională a Foametei drept genocid. El a subliniat întotdeauna că evenimentul a fost o tragedie, dar declarațiile sale nu au interferat niciodată cu interesele Rusiei. O bună parte din declarațiile sale au fost practic similare cu cele utilizate de către politicieni ruşi. De exemplu, în timpul Summit-ului liderilor politici din statele CSI de la Minsk, în 2006, Ianukovici a spus jurnaliştilor că „acei ani, respectiv 1932-1933, sunt pagini negre din istoria poporului ucrainean, precum şi a poporului rus, bielorus şi din alte ţări „. Mai mult, el, împreună cu Rusia, a criticat urmărirea penală împotriva organizatorilor foametei, spunând următoarele: „În numele Partidului Regiunilor, protestez din nou împotriva tentativelor guvernului de a implica societatea într-o opoziție civilă şi Ucraina - în confruntare cu Federația Rusă ... Este bine cunoscut faptul că acest subiect este foarte delicat pentru Rusia, care este un succesor legal al URSS.[48]

Astfel, analiza declarațiilor anterioare ale preşedintelui actual şi ale membrilor echipei sale ne permite să prevedem acest curs al evenimentelor. Scopul a fost, în primul rând, o demonstrație de loialitate deplină pentru Rusia, în special în chestiunile de "politică umanitară" şi, de asemenea, dorința irezistibilă de a anula şi nega tot ceea reprezentanții portocalii au reuşit să realizeze.

Primele semne de schimbare a politicii oficiale, care au creat condițiile obiective pentru studierea reală (şi nu mitologică) a istoriei Ucrainei în secolul XX, au fost declarațiile recent-numitului şef al Serviciului de Securitate al Ucrainei (SSU) Valeriy Khoroshkovskyi. În martie 2010, după prezentarea sa, el a informat jurnaliştii că „SBU ar trebui să lucreze mai puțin cu arhivele ... o mulțime de materiale sunt declasificate ... adevărul care a trebuit să fie prezentat poporului ucrainean a fost deja prezentat" şi că „principala sarcină a SBU este de a proteja secretele proprii şi de a proteja legea care a creat aceste secrete". În aceeaşi zi, Volodymyr Vyatrovych, şeful Departamentului de aprovizionare a Arhivei SBU, a fost concediat, împreună cu alții membri ai serviciului[49]; subdiviziuni speciale care au fost responsabile pentru colectarea de informații despre foametea din Ucraina şi deportări legate de genocidul tătarilor din Crimeea au fost dizolvate.

---

[48] A se vedea "Foametea. Ce se va întâmpla la sfârşitul epocii Yushchenko? Iryna Lukomska (notă de subsol nr1).

[49] «Mr Khoroshkovskyi, which laws and secrets are you going to protect? Evgen Zakharov, 15.03.10, http://www.khpg.org/index.php?id=1268655036.

Astfel, intenţiile exprimate în martie de a pune capăt posibilităţilor de studiere a evenimentelor istorice în mod obiectiv (din cauza deschiderii arhivelor fostului KGB, care au fost moştenite de SBU în timpul preşedinţiei lui Iuşcenko) au fost realizate.[50]. Ceea ce a pătit o jumătate de an mai târziu directorul Muzeului Naţional al Victimelor Regimului de Ocupaţie „închisoarea Lonskyi", istoricul Ruslan Zabilyi, este cel mai eficient mod de a demonstra situaţia reală existentă.

Pe 8 septembrie 2010, Zabilyi a fost reţinut la Kiev de către 6 ofiţeri SBU. El a fost interogat timp de 14 ore, computerul său personal şi media digitale fiind confiscate. A doua zi, a fost iniţiată o procedură penală împotriva sa sub pretextul de „colectare ilegală de materiale clasificate drept secrete de stat". În ciuda absurdităţii evidente a acestor acuzaţii (istoricul ucrainean a lucrat numai cu documente care tratează mişcările de eliberare din Ucraina din anii 40-50, care nu pot fi tratate ca secrete de stat[51]), pe 13 – 14 septembrie, Muzeul memorial din Lvov a fost percheziţionat. Două notebook-uri, un hard disk, copii pe hârtie ale unor documente istorice, precum şi „mărturii video înregistrate de către cercetători în perioada 2009-2010" au fost confiscate, iar reprezentanţii SBU nu au arătat nici un document care să justifice această percheziţie. Astfel de acte sugerează că scopul acestor acţiuni nu a fost doar intimidarea celor a căror activitate nu a coincis cu noua „linie generală" în interpretarea evenimentelor istorice, dar, de asemenea, distrugerea materialor care ar fi trebuit să facă dificilă reevaluarea istoriei. Nici acţiunile de pe 15 septembrie din Kiev şi alte oraşe din Ucraina, nici atacul colectiv al SBU semnalat de oameni de ştiinţă faimoşi din Statele Unite, ţări europene, Canada, Israel şi Ucraina[52], nici alte remarci critice[53] nu au ajutat la clarificarea situaţiei sau la anularea procedurii împotriva lui Zabilyi. Cu toate acestea, preşedintele Ucrainei, în scrisoarea sa către Congresul SUA din 20

[50] Conform edictului preşedintelui Yushchenko, toate evenimentele din 1917 până în 1991, care au de a face cu mişcarea de eliberare trebuie făcute publice; informaţiile clasificate au fost declasificate

[51] Informaţia care este considerată secret de stat este listată într-un document special numit "Raport cu privire la materiale considerate secrete de state". Nu există documente istorice pe acea listă; mai mult legea interzice ascunderea documentelor istoric

[52] Mai multe detalii în "Ne interzic ei cum să ne învăţăm propria istorie?" Ivan Kapsamun, Igor Samokysh «Ziua» r, 167-168, Vineri, 17 septembrie, 2010, http://www.day.kiev.ua/309575.

[53] Yanukovych promite diasporei să declasifice arhivele KGB despre Holodomor. Zik, 21 Septembrie 2010

septembrie 2010, a asigurat că el personal a oprit presiunea SBU asupra Muzeului Lonskyi, iar muzeul în sine a fost scos de sub jurisdicția SBU și subordonat Institutului Memoriei Naționale[54]. (În aceeași scrisoare a fost evidențiată decizia de a declasifica materialele referitoare la Holodomor)[55]. Cu toate acestea, încercările publice ale activiștilor de a clarifica ce documente specifice de la Zabilyi ar putea servi ca motiv de reținere a istoricului și inițierea de proceduri penale împotriva lui (în special, o anchetă a SBU a fost făcută de către avocatul Alianței „Maydan", Olexandr Severin), au primit următorul răspuns din partea șefului adjunct al SBU Volodymyr Rokytskyi: „Acest act criminal este secret de stat"[56].

Problema limbii

De la începutul independenței Ucrainei nu a existat o probemă atât de politizată, învăluită în mit și artificial canalizată în fluxul de „clarificare a relațiilor" cu Federația Rusă precum problema de protecție a drepturilor și intereselor populației vorbitoare de limba rusă în contextul așa-numitei „politici de ucrainizare forțată". În contrast cu modul în care probleme similare au fost soluționate în Țările Baltice, în cazul în care măsuri mult mai dure au fost luate pentru a revigora limbile naționale și a le asigura o poziție dominantă, legea încă valabilă în Ucraina „Limbi în RSS Ucraineană", adoptată în 1989 (modificată în 2003) nu a fost pur și simplu mai liberală dar, de asemenea, într-o oarecare măsură, a subliniat un loc special al limbii ruse în comparație cu alte limbi ale minorităților naționale.

Un astfel de dezechilibru în situația lingvistică din Ucraina a fost mult timp observat de către experții internaționali și europeni. Astfel, de exemplu, punctul 15 din încheierea de către Comitetul consultativ privind problemele Convenției-cadru pentru Protecția Minorităților Naționale din martie 2002 (privind raportul guvernamental din Ucraina) indică următorul fapt: „Comitetul consultativ consideră că această dispoziție (articolul 5 din Legea cu privire la Limbi străine") conține garanții de anvergură de punere în aplicare a articolului 10, paragraful 2 al Convenției-cadru referitoare la persoane vorbitoare de limbă rusă. Cu toate acestea, acest articol prevede garanții mai limitate pentru oameni care vorbesc alte limbi ale minorităților naționale ..."

[54] Yanukovych promite diasporei să declasifice arhivele KGB despre Holodomor. Zik, 21 Septembrie 2010

[55] Imediat după acest lucru secțiunea despre Foamete a fost updată pe site-ul Președintelui

[56] 21.10.2010, http://news.liga.net/news/N1029927.html

Cu toate acestea, amenințarea poziției dominante a limbii ruse a provocat un răspuns dur nu atât de mult din partea rusofonilor din Ucraina, cât din partea statului vecin din sud-est. Fără a intra adânc în evenimentele din perioada de 20 de ani de independență, să încercăm să analizăm ceea ce a urmat după ultima modificare a leadershipului.

Este în general cunoscut faptul că, în toate programele şi platformele sale pre-electorale, Partidul Regiunilor - al cărui electorat predominant vorbitor de limba rusă locuieşte în regiunile estice şi sudice ale Ucrainei - a subliniat necesitatea de a acorda limbii ruse statutul de a doua limbă în stat. Unele forțe politice au încercat să manipuleze această chestiune cu mult timp înainte de apariția partidului de guvernământ de astăzi - de exemplu, promisiuni de natură similară puteau fi auzite de la candidatul pentru preşedinție Leonid Kucima - niciodată nu au fost încercări de a le pune în vigoare. Acest lucru nu s-a întâmplat deoarece, în conformitate cu articolul 10 din Constituția Ucrainei, limba ucraineană este singura limbă de stat. Pentru a schimba Constituția este nevoie de majoritatea constituțională din Rada Supremă şi până în prezent, suporterii acestei schimbări radicale nu au fost în măsură să asigure o asemenea majoritate, cu oricare dintre următoarele componențe ale Parlamentului.

Cu toate acestea, după alegerile prezidențiale din 2010 şi intențiile clare de a schimba cursul naționalist şi pro-european al preşedintelui Yushchenko cu unul mai pro-rus, problemele lingvistice din Ucraina au intrat din nou în centrul atenției.

Totuşi, nu au fost luate măsuri decisive pentru a schimba situația în țară în primele luni ale mandatului noului guvern; eforturile majore au fost canalizate spre consolidarea puterii ierarhice (de fapt, monopolizarea puterii după modele ruseşti). Echipa noului guvern s-a concentrat în sfera umanitară (cea mai mare parte din caracterul anti-european) mai ales cu privire la revizuirea faptelor istorice şi a evenimentelor şi interpretarea lor şi, de asemenea, în domeniul educației. De exemplu, Cabinetul de Miniştri a anulat examenul de admitere la limbra ucraineană pentru studii postuniversitare şi a exclus limba ucraineană din lista de examinări necesare înainte de a prezenta teza pentru a obține un grad ştiințific. În locul eforturilor de a adapta procesul educațional la cerințele şi practicile procesului de la Bologna, şcolile secundare au fost transferate înapoi la schema de 11 ani de studii. Revizuirea istoriei şi-a lăsat deja amprenta asupra conținutului manualelor[57]. Şi, mai

[57] Orange Revolution Erased from Ukrainian School Textbooks by Taras Kuzio. Jamestown Foundation Blog, 7 September 2010.

mult, au apărut probleme în ceea ce privește achiziționarea manualelor școlare în limba ucraineană. În august 2010, Dmytro Tabachnyk, noul ministru al Educației și Științei, a dizolvat printr-un decret asistența pentru educație în limba maternă - un pas care va avea consecințe negative asupra procesului de a obține competență în limbile materne în școala primară și secundară[58].

Eforturi subite de revizuire a politicii lingvistice pro-ucrainene au avut loc în vara anului 2010. Acestea au fost în primul rând legate de publicarea concluziilor Comitetului de experți al Consiliului European privind punerea în aplicare a Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare (ca urmare a depunerii la Consiliul Europei a raportului guvernamental precum și a trei rapoarte suplimentare, pregătite și prezentate în perioada 2007-2008 exclusiv de către organizațiile care se axează pe limba rusă (autori: V. Kolesnichenko, un deputat din Partidul Regiunilor, lider al mișcării sociale de drepturi ale omului "Ucraina vorbitoare de limba rusă", V. Alekseiev, un membru al Partidului Regiunilor, adjunct al Consiliului regional Harkov și L. Kudriavtseva, un membru al Asociațiilor ucrainean de Limba Rusă și profesori Literatura). Pe lângă luarea în considerare a acestor materiale, experții europeni au făcut, de asemenea, o vizită în regiunile ucrainene unde și-au concentrat din nou atenția pe întâlniri cu reprezentanți ai organizațiilor menționate mai sus și, de asemenea, cu ONG-ul ucrainean „Scop Comun" (condus de asistentul Ruslan Bortnyk al directorului adjunct Kolisnichenko). În al doilea rând, ținând cont de apropierea alegerilor locale (31 octombrie 2010), coaliția de guvernare trebuia să demonstreze alegătorilor poziția puternică și neclintită luând în considerare intențiile exprimate anterior, legate de modernizarea statutului limbii ruse și „garantarea drepturilor" rusofonilor. Acest lucru a fost necesar datorită declinului dramatic în sondaje al președintelui Victor Ianukovici, dar și al Partidul Regiunilor[59] ca urmare, în primul rând, a incapacității de a rezolva presante probleme sociale și economice cu care se confruntă populația, inflația, creșterea rapidă a prețurilor, scăderea nivelului de trai al majorității cetățenilor Ucrainei,

[58] Tabachnyk dissolved the sector of assistance to education in native language. 5.08.2010, http://teraze.com.ua/page.php?id=6&article=1103

[59] Ukrainians stopped trusting in August..." 09.09.2010, http://unian.net/rus/news/news-395118.html; „Do Ukrainians approve Yanukovych's work?" (poll), 23.09.2010, http://www.day.kiev.ua/310344

precum și a altor fenomene negative[60]. În astfel de circumstanțe, într-o încercare de a câștiga voturi în regiunile de sud și est ale Ucrainei, guvernul a încercat din nou să joace problema limbilor străine ca un atu. În realitate, toate sondajele au arătat că problema lingvistică nu se află foarte sus în ierarhia problemelor alegătorilor.

Cu toate acestea, un rol important a fost jucat de expresia lipsită de ambiguitate a Rusiei, insatisfacția cu privire la eforturile noului guvern de a-și îndeplini obiectivele pre-electorale privind problema care a fost mult timp în centrul dezbaterilor politice din Rusia, precum și furtuna de acuzații de trădare adresate echipei de guvernare. Aceasta din urmă a fost declanșată de unele afirmații ale liderilor oficiali și politicienilor din Crimeea în ajunul Zilei Constituției Ucrainei. Astfel, de exemplu, pe 17 august, viceprim-ministrul Pavel Burlakov a declarat în direct la „Trans-M-Radio" că, după ce Victor Ianukovici a devenit președinte, nu mai există multe probleme cu limba rusă[61]. A doua zi, un binecunoscut politician din Crimeea, membru al Radei Supreme și membru al Partidului Regiunilor Borys Deych a spus că „Nu există nici un separatism în peninsula Crimeea - politica din Crimeea și mass-media au devenit de mult timp pur ucrainene, ideea de reunificare cu Rusia este propagată doar de mici grupuri marginale"[62]. Idei similare au fost, de asemenea, exprimate de un binecunoscut economist din Crimeea, editor al portalului internet „Bolshaya Yalta" - Andriy Klimenko[63].

Ca răspuns la aceaste discursuri au fost multe declarații, atât din interiorul Crimeei, cât și din Rusia. Evaluări dure, orientate la adresa guvernului, au subliniat faptul că „Partidul Regiunilor, ca urmare a ordinelor din Vest, continuă încercările de dezintegrare a spațiului post-sovietic"[64]", „Noul guvern creează în continuare obstacole la adresa limbii ruse", „în ultimele luni ... mai multe obstacole și mai mult în modul de funcționare a limbii ruse, chiar și în sferele care sunt protejate de Constituția Crimeei" [65], „Crimeea

[60] See, for example, „This September became "the most inflationary" since 1998 ". „Day", ", №182-183, October, 8-th, 2010, http://www.day.kiev.ua/312149

[61] Dzarta Government: Yanukovych is a President, and there are no more problems with the Russian language. 17.08.10 16:59 http://www.nr2.ru/crimea/296800.html

[62] 18.08.10 http://www.nr2.ru/crimea/296952.html

[63] Opinion: does the youth of the Crimea consider Ukraine their Motherland? "Northern neighbors" won't be able to impose their opinion onto the Crimeans. 20.08.10, www.nr2.ru/crimea/297238.html

[64] 18.08.10, http://www.nr2.ru/authors/296971.html

[65] 19.08.10, http://www.nr2.ru/kiev/297051.html

trebuie să realizeze în mod clar că Partidul Regiunilor a devenit, în cele din urmă Partidul Naţionaliştilor Ucraineni şi Ianukovici urmăreşte un şi mai mare etnocid al ruşilor decât Yushchenko"[66]; "Partidul Regiunilor a trădat electoratul său rus" [67].

Claritatea răspunsurilor, care a dovedit dezamăgirea amară şi aşteptările înşelate cu privire la o "re-rusificare" a Crimeei merită o referire mai largă. Cuvintele lui Sviatoslav Kompaniyets, liderul organizaţiei pentru drepturile omului „Credinţa" sunt destul de reprezentative în acest sens: „în timp ce Partidul Regiunilor este la putere, statutul regional al limbii ruse în Sevastopol este de limbă interzisă, procedurile judiciare şi ţinerea evidenţelor fiind realizate exclusiv în ucraineană. La televizor discursul rus este din nou blocat de „MOVA" (cuvânt ucrainean pentru „limbaj"). Noi legi discriminatorii cu privire la limba rusă sunt adoptate. Ianukovici îi umileşte şi îi ridiculizează pe prim-ministrul şi pe ministrul Afacerilor Interne ruşi, obligându-i să vorbească în ucraineană"; „Este dincolo de orice îndoială că în ziua „X", imediat după alegeri, toţi ruşii şi organizaţiile lor în Crimeea vor fi supuşi la o represiune - ca o legătură redundantă, nedemnă de încredere şi periculoasă în operaţiunile aparatului de stat ucrainean anti-rus. Nu fără motiv a pus în aplicare echipa lui Ianukovici o serie de acţiuni, în special înlăturarea de la putere a cetăţenilor din Crimeea şi a mişcării naţionale a tătarilor din Crimeea. Aceasta este logica din spatele supravieţuirii Partidului Regiunilor. Votând pentru ei, fiecare rus ar trebui să înţeleagă că acestea sunt voturi pentru o înstrăinare definitivă de restul Rusiei, pentru inegalitatea naţională, eliminarea limbii şi culturii ruse şi pentru „alegerea europeană" şi aducerea trupelor NATO pe Peninsulă"[68].

Există stări similare - nu numai în Crimeea, dar şi în alte câteva regiuni rusofone din Ucraina care, cel mai probabil, au fost stimulate în apropierea alegerilor locale. Până în 2010, toate încercările de a introduce schimbări fundamentale în Legea cu privire la limbi, care a fost adoptată încă în timpurile sovietice în Ucraina, sau de a adopta o lege nouă, modernă, au întâlnit o barieră ideologică de netrecut. Autorii proiectelor, din oricare tabără ideologică, au mers către două extreme, excluzând posibilitatea de a găsi orice compromis. Din acest motiv, nici unul din cele şapte proiecte de lege cu

[66] 19.08.10 http://www.nr2.ru/crimea/297056.html
[67] 20.08.10 17:05 http://www.nr2.ru/crimea/297313.html
[68] 19.08.10 http://www.nr2.ru/crimea/297056.html

privire la „limbă“ nu a fost vreodată adoptat de către Rada Supremă; procesul s-a oprit, de regulă, la stadiul de examinare în cadrul comisiilor parlamentare. O astfel de stare de „stagnare“ a procesului de legiferare, care într-o anumită măsură era în interesul tuturor și nu a provocat tulburări sociale sau proteste masive, a dat drumul la faza acută a conflictului referitor la limbă, după ce pe 7 septembrie 2010, Rada Supremă a înregistrat proiectul de lege „Limbile din Ucraina „(1015-3), prezentat de șeful facțiunii Partidului Regiunilor, Oleksandr Yefremov, liderul Partidului Comunist Ucrainean, Petro Symonenko și un membru al facțiunii „Lytvyn” din Blocul „Serhiy Hrynevetskyi”. Este prima dată când coaliția de guvernământ a acționat ca un „front unit“ pentru a-și demonstra intențiile solide de a îndeplini promisiunile pre-electorale ale Partidului Regiunilor privind statutul limbii ruse (anterior blocul lui Lytvyn nu a sprijinit astfel de inițiative)[69] .

Această lege este mult mai radicală decât cea precedentă. Caracterul său radical constă în faptul că, în ciuda recunoașterii oficiale a statutului de limba ucraineană ca limbă de stat unică (acest lucru nepermitând modificări la adresa Constituției Ucrainei), în esență, acesta introduce bilingvismul oficial și, pe lângă faptul că nu se depun eforturi de a-l ascunde, este făcut să arate ca o mare realizare, precum „... limba rusă este fie nativă sau utilizată de către majoritatea cetățenilor ucraineni în fiecare zi[70], împreună cu limba ucraineană, ca limbă de comunicare interpersonală pe tot teritoriul Ucrainei, una dintre limbile oficiale și de lucru ale Adunării Generale ONU, UNESCO și alte organizații internaționale. Competența în limba rusă oferă cetățenilor din Ucraina acces larg la realizările științei și literaturii mondiale „(p.7, 1). Precum și: „bilingvismul ucraineano-rus, care a fost de-a lungul cursului istoriei o realizare importantă a poporului din Ucraina, o forță puternică de consolidare pentru o societate ucraineană multinațională“ (p.7, 2).

Așa cum a fost ușor previzibil, acest proiect de lege a ridicat instantaneu un val de indignare din partea ucrainenilor, nu atât de mult a etnicilor ucraineni, care vorbesc ucraineană ca limbă maternă, ci a tuturor celor care cred că, fără

---

[69] For more detail: Coalition decided to strengthen the positions of Russian for the upcoming elections (Press review). 9 September 2010, http://rus.newsru.ua/press/09sep2010/press_mova.html

[70] This paragraph can illustrate quite a “free” attitude of the bill’s authors to actual facts, particularly those, which can be found in All-Ukrainian Census of 2001.It is known that the received data showed that 67,5% of the countries population named Ukrainian as their native language, while only 29,6% named Russian.

o consolidare fermă a poziției limbii de stat, subminată o bună perioadă de timp ca parte din imperii multinaționale (cu dominația predominantă a Rusiei), este imposibilă renașterea cu drepturi depline naționale și construirea unui stat modern, civilizat, democratic, european. Analiza proiectului de lege, cu concluzii bine fundamentate negative, efectuată de specialiști ai Universității Naționale „Kiev-Mohyla" și sprijinită de un Consiliu Științific al acestei instituții de învățământ extrem de respectată, a fost trimisă președintelui Ucrainei VF Ianukovici, șefului Radei Supreme VM Lytvyn și mass media[71]. A fost, de asemenea, o abundență de evaluări negative și opinii din partea publicului și a experților independenți[72].

Practic, toată lumea care a vrut să protejeze limba ucraineană, văzând amenințări grave nu numai pentru dezvoltarea sa viitoare dar, de asemenea, pentru independența Ucrainei, a menționat că acest proiect de lege este foarte controversat și a prezis o probabilitate mare a unui conflict lingvistic, chiar și în sfere și instituții în care până acum nu a fost cazul, instituțiile de învățământ și sfera academică în ansamblu.

Proteste publice active au avut loc pe 4 octombrie - aceasta a fost ziua când Comisia de conciliere cu privire la viitorul proiectului de lege – a forțat Rada Supremă să amâne examinarea sa (cel puțin pentru câteva săptămâni). A doua zi, președintele Radei Supreme Volodymyr Lytvyn, comentând declarațiile exprimate de opoziție cu privire la proiectul de lege, a cerut „să nu se agraveze situația, pentru aceste documente nu sunt luate în considerare de Rada Supremă" și a adăugat că „astăzi, acest lucru nu este o temă de actualitate, și să nu trezim societatea".

Astfel, ca urmare a acțiunilor destul de eficiente ale publicului, oamenilor de știință, profesorilor, experților independenți, aceștia nu au reușit să adopte acest proiect de lege înainte de alegerile locale de pe 31 octombrie. Acest lucru a supărat politicienii ruși care țin în mod constant în vizor relațiile ruso-ucrainene sau, mai precis, monitorizează cu atenție ritmul și calitatea îndeplinirii promisiunilor electorale de către guvernul ucrainean, dar și

[71] http://ukma.kiev.ua/news/addm/uhvala_VRNaUKMA.pdf

[72] See, for instance "language as a home of being. Bilingualism in a split society". Yuliya Tyshchenko, Research Update, ? 28/626, September, 24-th, 2010; "The law on language (or silence)?" Victor Pushkar, 01.10.10, http://maidan.org.ua/static/mai/1285927472.html; "Examination" in patriotism". Oksana Mykoliuk, Day, №180, Wednesday, 6 October 2010, http://www.day.kiev.ua/311613.

dovezile de loialitate maximă la directivele ideologice din Rusia. Un deputat al Dumei de Stat a Rusiei, director al Institutului țărilor CSI - Kostiantyn Zatulin - în special, presupune că neluarea în considerare a proiectului de "lege privind limbile străine în Ucraina" este un „semn alarmant". În discursul său la conferința internațională despre „Statutul special al Sevastopolului", el a afirmat că: „Faptul că, datorită eforturilor unor forțe politice - atât din opoziție, cât și de la guvernare - acest proiect de lege a fost „lăsat pe raft" este un semn foarte grav de alarmare și, desigur, suntem preocupați în Federația Rusă de acest lucru ... Suntem răbdători şi ne aşteptăm ca aceste probleme, care au fost abordate de către forțele coaliției de guvernământ, în primul rând de către Partidul Regiunilor, probleme care au fost în programele lor - printre care subiectul federalizării Ucrainei - își vor găsi toate locul lor în actuala politică a președintelui și a guvernului său. Ne îngrijorează în mod deosebit faptul că de departe toate chestiunile legate de legalizarea bilingvismului real nu au fost rezolvate"[73].

Prin urmare, este ușor să vedem că, chiar și ?n domeniul umanitar, departe de toate dorințele politicienilor ruși, diverse măsuri au fost îndeplinite cu sârguință. Afirmația este chiar mai relevantă pentru asemenea puncte, care pentru ruși sunt o chestiune de principiu, precum federalizarea imediată a Ucrainei. Ca răspuns la declarațiile similare ale președintelui Victor Ianukovici: „Ucraina este un stat unitar. Dorința rușilor de a impune viziunea lor asupra politicii interne a Ucrainei, și, în general, viitorului Ucrainei, a fost întâmpinată cu rezistență, chiar din partea celor care anterior nu s-au aflat în această tabără. De exemplu, redactorul șef al săptămânalului „2000" a ținut un discurs la Yalta, la o masă rotundă cu titlul „Ucraina și Rusia - noi domenii de cooperare", în cadrul festivalului „Marele cuvânt rus", unde brusc a declarat: „Sunt de acord cu fraza din cartea lui Kucima „Ucraina nu este Rusia". Noi nu suntem oameni ciudați, dar suntem diferiți. Și felul în care se vorbește despre oamenii din vestul Ucrainei este inacceptabil". La același eveniment, același director al Centrului de Cercetări Politice și Conflictologie din Kiev, Mykhailo Pohrebynskyi, a declarat, în timpul discuției cu privire la stabilitatea și puterea guvernului: „Rusia a avut stabilitate la guvernare pentru zece ani. Și cum merg reformele acolo? Mi se

[73] Zatulin este îngrijorat de faptul că bilingvismul nu este legalizat în Ucraina.14.10.2010, http://crimea.unian.net/ukr/detail/21676

pare, nu aşa de bine“[74]. Există dovezi că, după trădarea explicită a intereselor naționale ucrainene pentru gazul rusesc mai ieftin prin înțelegerile de la Harkov[75], din 21 aprilie, nu s-au facut concesii rapide şi radicale în ceea ce priveşte alte întrebări problematice, concesii care de altfel erau aşteptate de către partea rusă.

Concluzii

Pe baza acestui rezumat, se poate concluziona că cea mai mare amenințare la adresa Ucrainei în prezent nu este atât de mult o dorință a oficialilor de rang înalt de a face pe plac țării vecine, ci o tentație irezistibilă de a face uz de modele ruseşti de „democrație guvernată“ sau „democrație cu un singur partid“ pentru propriul lor beneficiu. Această amenințare presupune o încetinire sau chiar imposibilitatea de restructurare eficientă viitoare a tuturor sferelor economiei, politicii externe şi interne şi managementului de stat, etc; aceste tendințe sunt incompatibile cu drumul către integrarea europeană. În lumea modernă globalizată, unde existența izolată este imposibilă, astfel de tendințe facilitează promovarea în continuare a procesului de apropiere nu de țările dezvoltate din spațiul euro-atlantic, ci de regimurile autoritare - în primul rând, cel rus. Aceasta este linia politicii interne ucrainene, care poate fi urmărită şi caracterizată drept consecventă pe tot parcursul perioadei de guvernare a Partidului Regiunilor.

Eforturile de a monopoliza toată puterea au devenit evidente mai ales în perioada campaniei electorale şi după alegerile pentru organele administrației publice locale, de pe 31 octombrie 2010. Conform studiului realizat de Fundația Kucheriv Ilko „Inițiative Democratice“ între 3 şi 6 noiembrie, astfel de evaluări au predominat: „Ucraina se mişcă în continuare către sistemul rusesc electoral autoritar de “alegere fără alegere“, care s-a dovedit a fi ineficient din punct de vedere al sarcinilor de modernizare, chiar şi în Federația Rusă şi, în ceea ce priveşte consolidarea unor tendințe autoritariste şi construcția ierarhiei puterii „partidului“: „dezvoltarea națiunii moderne democratice din Ucraina va fi întârziată cu 5-10 ani. Se poate presupune, de

[74] “Policy measured by a glass”. Gleb Sergeyev, “1st Crimean”, N 328, 11June /17 June 2010, http://1k.com.ua/328/details/6/2

[75] Aici întâlnirea de la Kharkiv între preşedintele Ucrainei şi cel al Rusiei se menționează. Acolo s-a convenit asupra unui discount de 30% pentur prețul gazului, indicând contractul dintre Gazprom şi Naftogaz Ucraina. În același timp a fost semnată un tratat cu privire la durata şederii Flotei Mării Negre la Sevastopol până în 2024

asemenea, că pentru o perioadă chiar mai lungă de timp nu vor fi indicii cu privire la evoluția auto-guvernării locale la standardele moderne europene". În ceea ce privește perspectivele pe termen scurt, experții estimează modificări în mediul politic ucrainean precum: „deteriorarea considerabilă a opoziției și efortul guvernului de a crea un model de partid unic bazat pe Partidul Regiunilor (după modelul" Rusia Unită „). Este de așteptat ca, venind la putere, politicienii locali să se implice în redistribuirea resurselor în loc de rezolvarea problemelor populației, ceea ce va duce la creșterea apatiei în rândul acesteia[76].

4. PREZENȚA ECONOMICĂ A RUSIEI ÎN UCRAINA - INTERES, EVOLUȚIE ȘI TRENDURI

Oleksandr Sushko

Analiza rolului Rusiei în Ucraina necesită atenție sporită asupra factorului prezenței economice. Deși rolul economic al Rusiei și al întreprinderilor legate de ea în Ucraina a fost scopul unor numeroase cercetari, nu a fost elaborată nici o metodologie calitativă și cuprinzătoare care să fie suficientă pentru dezvăluirea nivelului real al prezenței capitalului rusesc, atât în sectoarele economiei separate, cât și globale.

Ca urmare, până acum nu avem nicio estimare fiabilă cantitativă și calitativă. Amplitudinea estimărilor privind prezența economică rusească în Ucraina fluctuează între valoarea simbolică de 5,2% (conform statisticilor oficiale ale Comitetului de Statistică al Statului Ucrainean - aceasta este cota rusească în structura investițiilor străine directe în Ucraina în 2010) și, evident, afirmațiile exagerate conform cărora Rusia „controlează jumătate din economia ucraineană".

Fără a interveni în discuțiile referitoare la indicatorii cantitativi, să încercăm să definim în ce mod și la ce scară prezența economică din Rusia este un factor care este important pentru analiza situației politice moderne, economice și sociale, care sunt dinamica și perspectivele. În primul rând, este necesar să se stabilească acele particularități evidente care disting prezența economică rusească față de prezența altor importanți parteneri economici străini din Ucraina.

---

[1] Conferința de presă "Local Elections 2010: assessment, problems, and consequences". *Ukrinform*, 9 noiembrie. 2010

Pe de o parte, penetrarea capitalului rusesc în Ucraina, ca orice alt capital străin, este o parte integrată a globalizării. Este destul de normal ca țara vecină mai mare ,cu capital mare şi multe caracteristici similare ale sistemului de ordine internă să fie prezentă în mod substanțial în economia ucraineană şi prezența sa poate fi mai mare decât a altor parteneri, care sunt mult mai îndepărtați din punct de vedere geografic, instituțional şi mental. Pe de altă parte, în funcție de multe caracteristici esențiale, prezența economică a Rusiei în Ucraina este unică şi nu poate fi comparată cu nici un alt factor economic străin. Există un lanț de împrejurări care dovedesc nu numai dimensiunea şi interesele sectoriale, dar şi calitatea specifică acestei prezențe, metode speciale şi consecințele unei astfel de penetrări datorită cărora mulți experți stabilesc existența unor amenințări la adresa securității naționale, ca rezultat al prezenței, precum şi al aşteptatei expansiuni economice a Rusiei în Ucraina.

În primul rând, prezența economică rusească, indiferent care este amploarea ei reală, joacă un rol psihologic important în Ucraina, ceea ce creează o presiune asupra spațiului informațional, mediului de afaceri şi sistemului de adoptare a deciziilor politice. Discursul despre „capitalul rusesc“, „afacerile ruseşti“ a căpătat anumite caracteristici exagerate cu mult timp în urmă, şi se referă, în primul rând, la atotputernicia sa imaginară în orice concurs competitiv - atât pe piața internă, cât şi pe cea externă. Mitizarea prezenței economice a Rusiei are un rol dublu - pe de o parte dă doar un avantaj psihologic al „investitorului rus“ ipotetic şi, pe de altă parte, aceasta creează tensiune care este, în mod evident, nedorită de cei ale căror afaceri nu cer o astfel de tensiune.

Un nivel ridicat de politizare este o altă componentă importantă a prezenței economice ruseşti. Există declarații, care sunt destul de fixe şi susținute de fapte adecvate, despre dependența considerabilă a oricărei afaceri ruseşti mari de guvernul rus. În cele mai importante şi sensibile dintre sectoarele economiei Ucrainei, în primul rând în domeniul ingineriei electrice, afacerile ruseşti sunt o parte integrantă a maşinăriei politice din Rusia, care prevede politica destul de previzibilă şi unidirecțională a giganților energetici, cum ar fi, de exemplu, „Gazprom“ sau „Rosneft“. Afacerile ruseşti au un caracter predominant oligarhic şi sunt fuzionate cu statul. Aceasta transformă prezența economică rusească într-un factor politic important, în cazul în care proporția prezenței reale este mare.

Al treilea factor important care are legătură cu natura afacerilor din Rusia este corupția, adânc înrădăcinată în practicile sale din subteran și lipsa acută de transparență. Afacerile ruse folosesc în mod tradițional toate mijloacele disponibile pentru promovarea intereselor lor în lume - a fost deja simțit prin aparate de stat din Germania, Turcia, Bulgaria și multe alte țări, în special cele în care banii ruși au „nuanțe de gaz" evidente. În Ucraina, situația poate fi considerabil mai rea: mediul local nu are nici un mecanism sistemic de rezistență la influențele corupte și absoarbe cu nerăbdare toate „injecțiile" noi corupte, fiind în același timp o concentrație de practici corupte în sine, fapt ce este dovedit de locul Ucrainei în evaluările „Transparency International" (locul 134 din 178 de țări aflate în clasament)[77].

Discuția despre volumele reale ale prezenței economice rusești în Ucraina, care a fost deja menționată la începutul acestui capitol și care, în esență, este foarte ciudată pentru orice mediu economic sănătos, este cea mai bună ilustrare a non-transparenței mediului de afaceri din Rusia. Discuțiile continue și neroditoare despre această problemă, incapacitatea analiștilor (și chiar a servicilor de securitate) de a defini volumul real al proprietății rusești și al investițiilor rusești în Ucraina oferă dovezi despre substanța fundamentală a acestei prezențe mai bine decât orice, chiar și cifre mai fiabile.

Lipsa de transparență a proprietății ruse în multe sectoare economice este, uneori, rezultatul unor tehnici statistice greșite, dar cel mai adesea este cauzată de tactici conștiente ale proprietarilor care ascund originea capitalului. Capitalul rus din Ucraina este deghizat în capital din țări terțe (în principal cipriote - Cipru se situează pe primul loc conform statisticilor oficiale de Investiții Străine Directe în Ucraina), Insulele Virgine Britanice și alte teritorii depărtate de coastă.

Dar cea mai mare parte a prezenței economice ruse netransparente are acoperire ucraineană: companiile ruse deschid filiale care au același nume ca și societățile lor mamă, dar sunt înregistrate ca fiind ucrainene. Uneori chiar și caracteristici (de nume) externe de origine rusă a uneia sau alteia dintre afaceri lipsesc. Astfel, este creată imitația afacerilor noastre naționale. În alte cazuri, „obscuritatea" investițiilor rusești poate fi identificată prin sume scăzute de cumpărare a acestor active. Pe lângă aceasta, capitalul rusesc este,

[77] Transparency International – 2010 Corruption Perceptions Index: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results

în cele mai multe cazuri,"o parte" a activelor disponibile şi este investit destul de rar în creşterea sau crearea de facilităţi de producţie sau alte active „vizibile".

Stadiile şi tendinţele penetrării capitalului rus în economia Ucrainei (până în 2009)

În ciuda caracterului convenţional al periodizării fenomenului investigat, Andriy Kalynovskyi determină trei perioade de expansiune:
1. 1995-2002 penetrare activă în domeniul energetic şi mass media.
2. 2002-2004 extinderea prezenţei în construcţia de maşini, inginerie electrică şi tehnologia informaţiei.
3. 2005-2009 interes în sectoare-cheie din economie: fier şi oţel şi industria financiară[78] .
Industria producătoare de petrol a fost unul din primele sectoare în care capitalul rus şi-a făcut simţită prezenţa.
Între 1998-2002, investitorii ruşi au preluat controlul asupra celor mai mari şi mai moderne staţii de rafinare a petrolului – în Lysychansk, Kherson şi Odessa. În 1994, Kremenchuk Oil Refining Factory a intrat în posesia unor investitori ruşi.

Penetrarea capitalului rus în industria petrolieră din Ucraina (ORI)
(conform lui A. Kalynovskyi)

ORI	Producţie industrială, milioane de tone	Investitorul rus	Anul achiziţiei de către investitorul rus
Kremenchuk	18,6	"Tatneft'"	1994
Odessa	3,6	"Lukoyl"	1999
Lysychansk	16	TNK	2000
Kherson	8,7	Oil company "Alliance"	2000

În general, între anii 2001-2006, capitala Rusiei controla mai mult de 90% din producţia industrială ucraineană de petrol şi 85% din aprovizionarea cu petrol. În perioada 2006-2008, capitalul social rus din industria de rafinare a petrolului a scăzut la 40% numai atunci când proprietarii rafinăriilor Kherson şi Kremenchuk au fost schimbaţi. În perioada 2002-2004, capitalul rus a fost îndreptat mai mult spre construcţia de maşini, ingineria electrică şi tehnologii informaţionale. Au fost create lanţurile de producţie integrată transnaţionale. În acest moment, oamenii de afaceri ruşi au privatizat compania de minerit şi

[78] Andriy Kalynovskyi. Is Russian capital absorbing Ukraine?// Economichna pravda, 28.08.2009

prelucrare Inguletsk, care a fost cea mai mare fabrică din Ucraina, bazată pe concentrat de minereu de fier și, de asemenea, au stabilit controlului asupra producției de materiale speciale - dolomită și maretiale ignifuge. Mykolaiv Aluminious Factory și Zaporizhzhya Aluminium Integrated Plant au fost controlate de compania „Rusal". Paralel cu aceasta, afacerile ruse au pătruns în sectorul automobilelor. A fost stabilit controlul asupra producătorului de autobuze - Bus Factory Lviv, singurul producător de camioane - KRAZ și cel mai mare producător de cauciucuri - „ROSAVA" Company.

Acordul de cea mai mare amploare din domeniul telecomunicațiilor a devenit absorbția operatorului GSM ucrainean - societatea închisă pe acțiuni „Ukrainian mobile communication „ (UMC) de către compania rusă MTC, în 2002. Un alt grup de telecomunicații din Rusia - „Alpha-grup" a procurat 40,1% din societatea deschisă pe acțiuni „Kyivstar". Drept urmare, cea mai mare parte a pieței serviciilor de comunicații mobile a fost împărțită între doi actori principali, unul dintre ei complet rus, iar celălalt aparținând pe jumătate investitorilor ruși[79].

O nouă perioadă a început în 2005, după ce Rusia a pierdut în lupta pentru putere din Kiev. Cu toate acestea, nu a câștigat la nivelul de succes a strategiei de penetrare economică. Mai mult decât atât, au apărut și au fost realizate noi priorități sectoriale. Începând cu 2005, grupuri de afaceri care au fost apropiate de guvernul rus au intrat complexul minier și metalurgic, unde poziția de capital pe piața internă a fost destul de puternică. În special, în 2007, Evraz Group a cumpărat activele miniere și metalurgice ale grupului „Privat" și compania rusă „Smart Holding", după preluarea activelor cu grupul „Metinvest", a devenit acționar minoritar al celei mai mari companii metalurgice din Ucraina, deținând participația de blocare (25% +1 acțiuni)[80]. În cele din urmă, sectorul bancar a devenit o direcție prioritară de penetrare a capitalului rus. Dacă în perioada 2005-2007, investitorii ruși nu au fost gata pentru o concurență activă cu băncile vest-europene de pe piața ucraineană, în 2008 și-au consolidat substanțial poziția. Înainte de criză, cota autorizată de capital străin în capitalul băncii a fost de aproximativ 36%. Și în același timp, cea mai mare parte a fost formată de capital din Rusia - 17,4%[81].

[79] Gylka U.L. the peculiarities of competition on service market of telecommunications // Scientific notes Ukrainian Research Institute of Communications, №3(11), 2009, p. 99

[80] Andriy Kalynovskyi. Is Russian capital absorbing Ukraine?// Economichna pravda, 28.08.2009

[81] Andriy Kalynovskyi. Is Russian capital absorbing Ukraine?// Economichna pravda, 28.08.2009

In primele șase luni ale anului 2008, volumul capitalului rus în domeniul bancar din Ucraina a crescut de 2,6 ori până la 3,8 miliarde de UAH. În total, în 2007, capitala Rusiei deținea 8 bănci din Ucraina, iar în 2009 deja 12: „Petrokomerts-Ucraina" a fost controlată de ruși, Alpha-Bank - prin Consortiul „Alpha Group", „VTB Bank" și „Vneshtorgbank Ucraina „- prin Banca VTB, Banca BNR - de către Banca de Economii a Federației Ruse, "Energobank"- de către Corporația Rezervei Naționale. Banca „Russian Standard" a aparținut instituției ruse cu același nume, Radabank a fost controlată de „Kytfinans", „BIG Energiya" - de Kostyantyn Grygoryshyn, „BM Banca" - prin „Moscova Bank", „Banca Renaissance Capital" - prin investiții ale Grupului „Renaissance Capital", „First Investment Bank" - de către VS Energetic[82]. Două dintre cele menționate mai sus - Alpha Bank și VTB Bank - sunt printre cele mai mari zece instituții financiare din Ucraina. La sfârșitul anului 2008, Prominvest Bank - care a devenit una dintre primele victime ale crizei economice în Ucraina - a fost pusă sub controlul Băncii de Stat a Rusiei - Vneshekonombank. Deci, în ciuda situației politice externe nefavorabile în perioada 2005-2009, niciuna dintre contradicțiile politice nu a împiedicat expansiunea capitalului rus pe piața ucraineană în această perioadă. În multe sectoare, penetrarea a avut loc mai devreme decât în timpul perioadei mai favorabile din punct de vedere politic 2002-2004. Acesta arată sensibilitatea în general scăzută a proceselor de penetrare economică în dezbaterea politică.

Dinamica prezenței ruse după alegerile prezidențiale din 2010

Așteptările de expansiune economică rapidă a Rusiei pe piața din Ucraina au crescut semnificativ după schimbarea de putere în Ucraina, la începutul anului 2010. Cum stabilirea parteneriatului strategic cu Federația Rusă a fost proclamat ca prioritate a noii puteri, au apărut întrebări mai degrabă despre dimensiunea practică decât cea materială a cursului dat. După ce partea rusă și-a satisfăcut interesele politice și strategice și a primit refuzul Ucrainei de a deveni membru NATO (gratuit) și șederea Flotei Mării Negre în Crimeea a fost prelungită pentru 25 de ani (cu titlu de barter, pentru reducere virtuală de preț la gaz), a apărut întrebarea despre extinderea în continuare a activelor economice. În unele chestiuni, liderii ucraineni au fost dornici de a satisface nevoile imediat, în special în probleme de energie nucleară și industria

[82] Andriy Kalynovskyi. Is Russian capital absorbing Ukraine?// Economichna pravda, 28.08.2009

aeronautică; în alte probleme, cum ar fi strategia politicii energetice și a infrastructurii de transport, au arătat dorința de dialog serios, iar în problemele privind activele metalurgice - liderii ruși au decis să joace pe cont propriu, folosind punctele slabe ale partenerilor de la Kiev.

Inginerie nucleară. Pe parcursul ultimilor trei ani partea ucraineană a făcut o încercare de a diversifica aprovizionarea cu combustibil nuclear pentru centralele nucleare din Ucraina, prin care implica producția unei companii americane, Westinghouse. Acest fapt submina monopolul pe termen lung al companiei ruse Tvel și a făcut partea rusă să caute noi alternative de a influența cooperarea Ucrainei cu un alt partener, care a creat mediul concurențial pe piață. O astfel de alternativă a fost găsită atunci când a fost propusă investiția în construirea de fabrici de combustibil nuclear pe teritoriul Ucrainei. Dar acest lucru trebuia să fie făcut cu tehnologii rusești și cu condiția încetării cooperării cu Westinghouse.

Negocierile au durat cinci luni și în octombrie, Tvel a semnat un acord cu privire la crearea de joint-venture care să producă combustibil nuclear pe teritoriul Ucrainei cu tehnologie rusă. Experții arată că acest lucru va face energia nucleară ucraineană complet dependentă de materii prime din Rusia. Detaliile acordului de date nu au fost încă dezvăluite.

Industria aeronautică. Punerea bazelor unui joint-venture a fost declarată în aprilie (și documentele conexe, semnate pe 27 octombrie). A fost anunțat faptul că noua întreprindere coordona producția și se va ocupa de promovarea pe piață a aeronavelor „Antonov“, cum ar fi ÀN-148, ÀN-140, ÀN-70 și ÀN-124. Dmytro Koliesnikov, ministru al politicii industriale din Ucraina, afirmă că joint venture menționată mai sus nu prespune nici un transfer de active imobiliare. Dacă acest lucru este adevărat, care este interesul părții ruse, care nu își ascunde dorința de a acapara pachetul majoritar la „Antonov“?

Răspunsul la această întrebare este în mod tradițional greu de găsit datorită interzicerii accesului public la un contract care urmează să fie promulgat ca un „secret comercial“. Și, în timp ce fabricarea de aeronave de pasageri ÀN-148 are mai multe sau mai puține șanse de sustenabilitate, liniile de producție pentru avioanele de transport AN-70 și AN-124 „Ruslan“ rămân într-un stadiu incert.

Industria de transport a gazelor. Indiferent de începutul promițător al unei noi faze a dialogului energetic în primăvara anului 2010, partea rusă rămâne în prezent incapabilă de a rezolva problemele strategice majore cu privire la

câştigarea controlului asupra sistemului de transport de gaze din Ucraina. Know-how-ul propus de Rusia în 2010 - o fuziune între Gazprom şi Naftogaz - de fapt, ar fi putut deveni un aport de capital, deoarece valoarea pe piaţă a Naftogaz nu depăşeşte 6-7% din cea a Gazprom.

Aderarea Ucrainei la Comunitatea Europeană a Energiei, în octombrie 2010, este utilizată în mod curent de către partea ucraineană ca un argument nu numai pentru revizuirea acordurilor de gaz încheiate în ianuarie 2009, dar şi ca un pretext pentru a refuza cererile Rusiei pentru mai sus-menţionata fuziune şi pentru o încercare de a stabili controlul asupra sistemului de transport de gaze, în general. După cum declara prim-ministrul Mykola Azarov, în luna octombrie, „Realitatea de pe piaţă s-a schimbat, prin urmare atât valoarea de bază şi formula de stabilire a preţurilor au nevoie de revizuiri. Ucraina a aderat la Carta Europeană a Energiei şi a adoptat Legea cu privire la piaţa gazului. Acest lucru înseamnă modificări atât în cadrele juridice internaţionale, cât şi interne, care sunt luate în considerare la încheierea şi punerea în aplicare a acordurilor de aprovizionare cu gaze şi de transport. Cu toate acestea, guvernul ucrainean ar putea accepta noi măsuri de integrare în această industrie. "Un joint venture între Gazprom şi Naftogaz este posibil, dar pe picior de egalitate între cele două entităţi, fără să se pună problema unei fuziuni", a subliniat Azarov.

Partea rusă nu va fi de acord să revizuiască formula de preţ pentru gaz fără a dobândi beneficii în reglementarea problemei proprietăţii de transport de gaze. O idee de consorţiu, care este promovată activ de către partea ucraineană, nu a primit nici un răspuns de la Moscova deoarece un consorţiu nu sugerează niciun drept de proprietate întrucât „politica de gestiune comună" poate fi întotdeauna revizuită de către Kiev. În caz contrar, dacă nu se va ajunge la un punct comun cu privire la sistemul de gaze, completat în toamnă cu o problemă controversată (petrol din Venezuela transportat în sens invers prin conducta de petrol Odesa-Brody, pentru a satisface nevoile Belarusului), partea rusă încearcă să utilizeze toate metodele disponibile pentru a dobândi alte active lichide ale economiei ucrainene.

Metalurgie. O astfel de expansiune multi-vector poate fi ilustrată prin exemplul gigantului „Zaporizhstal" şi Asociaţia metalurgică Mariupol Illich. „Zaporizhstal" a fost vândută, în cele din urmă, la sfârşitul lunii mai 2010 şi tranzacţia a fost marcată de un conflict dur între vechi proprietarii ai întreprinderi şi proprietarul CSM, cel mai bogat cetăţean al Ucrainei, Rinat Ahmetov. Midland Holding Ltd înregistrată în insula britanică offshore

Guernsey, este un acționar majoritar al „Zaporizhstal“. Eduard Shyfrin, născut în Dnipropetrovsk, Alex Shnider, cetățean canadian și partenerii lor au acționat în calitate de proprietari finali al întreprinderii, intenția lor de a vinde întreaga „Zaporizhstal“ fiind cunoscută publicului în 2010. Rinat Ahmetov nu a ascuns interesul său în această instituție. Pentru a dobândi asocierea, el a creat un consorțiu cu corporația POSCO din Coreea de Sud.

Intreprinderea lui Ahmetov a raportat un contract de cumpărare și de vânzare pentru „Zaporizhstal“. Proprietarii asociației au primit 50 de milioane de dolari în avans. Cu toate acestea, din motive neclare, proprietarii „Zaporizhstal“ au vrut să dea înapoi avansul de 50 milioane USD și să rezilieze contractul. După cum s-a dovedit, un cumpărător rus a oferit un preț mult mai mare - 1.7 miliarde USD.

A fost o sumă pentru care a fost încheiat un contract cu Banca de stat „Vneshekonombank“. După cum se știe, șeful guvernului rus, Vladimir Putin, este în Consiliul de supraveghere al acestei bănci. Avocații lui Ahmetov au depus o plângere la Curtea Comercială din Londra, care a pus sechestru pe acțiunile asociației până la luarea în considerare a cazului în instanță. Cazul este considerat în prezent în faza de recurs.

Aproape în același timp, la sfârșitul lunii mai 2010, companiile ruse au făcut o altă încercare de a câștiga controlul asupra celui de-al doilea cel mai mare producător ucrainean, Mariupol. Boris Podolsky, reprezentant al companiei cipriote „Formigos Holdings LTD“, a declarat, la o conferință de presă, că un grup financiar și industrial rus (numele nu a fost dezvăluit) a achiziționat 100% din „Illich-Stal“, care deține aproximativ 90% din acțiunile în Mariupol.

Originile acestei afaceri au rămas neclare. Unele surse au acuzat directorul și proprietarul pachetului de control al MMK, Volodymyr Boiko, de o vânzare deliberată a pachetului de acțiuni (deja în 2009) și, mai târziu, de organizarea unui paravan financiar. O altă versiune dă un rol cheie anumitor manageri de top, care au încheiat contractul fără ca Boiko să știe. Acesta din urmă a declarat, la sfârșitul lunii iunie: „Ne confruntăm cu un atac în numele unor companii ruse. Am luat o serie întreagă de măsuri pentru a rezolva problema. Cum toate autoritățile guvernamentale s-au implicat în această chestiune, nu am nici o îndoială că problema va fi reglementată“. La scurt timp după, mass-media a anunțat că Illich MMK negocia cu privire la fuziunea cu Metinvest Holding, unde Ahmetov deținea - 75% și Novinsky 25%, pentru a se proteja împotriva atacului companiei ruse.

Această situație ilustrează esența problemei cu care se confruntă giganții metalurgici ucraineni. Conform unor surse mass-media, tocmai aceste acțiuni ale părții ruse, evident necoordonate cu Kievul, au inițiat o fază mai rece în toate procesele de negocieri.

Sistemul bancar. În 2010, Sbierbank Rosii - având deja filiale în Ucraina - şi-a declarat intenția de a cumpăra una dintre primele bănci din Ucraina. Raiffeisen Bank Aval, care se număra printre primele trei bănci din Ucraina, a fost numită ca unul dintre obiectivele cele mai probabile. Pe 7 iunie 2010, mass-media a dat publicității anunțuri privind investigarea situației financiare a Raiffeisen Bank Aval de către Filiala ucraineană a Sbierbank, în cadrul unui studiu cu privire la posibilitatea de răscumpărare completă a băncii de la grupul „Raiffeisen". Andriy Gerus, director al departamentului de consultanță al companiei de investiții „Concord Capital", estimează că valoarea contractului poate fi peste 2 miliarde de dolari, sau 16 miliarde UAH (UAH 0.55 pentru o ac'iune)[83].

Bancherii ruşi se aşteptau ca, din cauza proceselor de restructurare generală, proprietarii elvețieni să fie gata să vândă activele lor la un preț acceptabil. Deşi achiziția nu a avut loc în octombrie 2010, Sbierbank Rosii nu şi-a abandonat intențiile. Specificul expansiunii bancare ruse este clar înțeles nu numai de către analiştii politici, ci şi de bancheri. Yaroslav Kolesnyk, şeful Consiliului de administrație al „Forum", a făcut următoarea declarație: „Băncile ruse vizează în mod activ Ucraina. Ele sunt dispuse şi planifică să influențeze această piață. Mişcările lor reflectă o politică de stat bine-gândită, bine elaborată de Rusia, care nu se găsesşte în cazul altor bănci străine care intră pe piață"[84].

Analiza cazurilor descrise mai sus demonstrează faptul că apetitul părții ruse cu privire la activele ucrainene creşte în urma alegerilor prezidențiale din 2010. Afacerile ruse îşi continuă extinderea pe zona de afaceri ucraineană prin mai multe tendințe. Cu toate acestea, chiar şi în astfel de condiții de piață favorabile, în nici un caz toate propunerile Rusiei nu vor găsi răspunsuri favorabile. Dar acest lucru poate fi explicat nu atât prin înțelegerea profundă a intereselor naționale ale Ucrainei şi a amenințărilor corespunzătoare din partea elitei politice, cât prin capacitatea unor jucători ucraineni mari din zona de afaceri care, pentru prima oară, se confruntă cu o competiție clară, expansivă şi agresivă din partea mediului de afaceri din Rusia.

---

[83] TSN, June, 7-th, 2010 http://tsn.ua/groshi/sberbank-rosiyi-planuye-vikupiti-rayffayzen-bank-aval.html

[84] Finance-ua, October, 6-th, 2010, http://news.finance.ua/ua/~/1/0/all/2010/10/06/212096

THE PERCEPTION OF RUSSIA

IN THE TRILATERAL REGION OF ROMANIA-UKRAINE-REPUBLIC OF MOLDOVA

Foreword

The present book is the result of a project financed by the East East Program of the Soros Foundation and aims presenting the way Russia is perceived within the trilateral Romania-Republic of Moldova-Ukraine. The approaches of the three chapters are obviously different, driven by the fact that, in the cases of Republic of Moldova and Ukraine, the dominant features came from the young democratic and independence experiences, but also due to the policies of Russia towards those former parts of successive empires ruled in Moscow, as well as its „humanitarian policy", but also due to the number of Russian minorities in their respective countries and the influence in several areas that Russia still owns.

For the Romanian approach, the basis was a thorough study of the official relations, the public space and the polls related to Russia, Russia's authorities and the Russian people. Those were carried out in almost two years following a thorough study. The detailed results are quite spectacular, the release of such an in-depth study is a first in Romania's public space, showing what a regular Romanian is exposed to when getting out of the house. The study does not take, in a direct manner, into consideration the internet coverage and the discussions in private spaces, but we hope that this part of the public space has already been covered by polls that are filling the holes, using only the media could have left in the perception of Russia.

In the cases of Republic of Moldova and Ukraine, past experiences and influences are deeply analyzed, including the fears of a possible war involving the separatist Trandsnistrian region and the involvement of Russia in this region as well as the embroilment in economy, privatization and domestic policies of Russia in Ukraine.
We hope that this in depth study can offer both the decision makers from the three countries – Romania, Republic of Moldova and Ukraine – as well as

Russia the clear picture of the perceptions, fears, of the symbols and of the stereotypes that are dominating the referred to public spaces and official, political and institutional bodies in the studied countries. The study aims to offer all the actors, including those in the civil society, a valid instrument in order to find the places where things should be improved or trust is lacking, in order to have solid grounds for improving the bilateral relations of those countries' with Russia.

As we could see, there are common approaches to the countries in the group: common problems related to the negative perception of Russian authorities and the lack of democracy, the authoritarian stance of the leading figure of Russia as well as a direct condemnation of its way of addressing the major crisis in the region – the Russian-Georgian War in August 2008 and the Russian-Ukrainian gas crisis in January 2009. On the other hand, the way Russia handled and got involved in the separatist region of Transdnistria was seen as problematic by both Romania and Republic of Moldova. Chisinau and Kyiv considered to be challenging, even a threat to their independence the involvement of Moscow in the respective countries using energy tools and the "humanitarian tools" for protecting the Russian compatriots, Russian speakers and Russian citizens in the respective countries was becoming more obvious.

Iulian Chifu

I. RUSSIA'S PERCEPTION IN ROMANIA
August 2008-April 2010

Iulian Chifu

Methodology

In order to officially evaluate the relation between Romania and the Russian Federation we utilized, first of all, the analysis of the official documents, mainly the National Security Strategy of 2007 and 2010 and the way the relation with the Russian Federation is defined and also the governing policies regarding foreign and energy policy. We added the Romanian MFA's six months governing report issued in July 2010 thus revealing the big picture as seen by the Romanian authorities regarding the Russian Federation.

To better capture the image of Russia in Romania during this time-frame we utilized the annual speeches held by president Traian Basescu in 2008, 2009 and 2010 before the Romanian Diplomats abroad and also before the Foreign Diplomats in Bucharest, gatherings that take place once a year, in January with foreign diplomats and September with Romanian diplomats. More open, precise, with political strength and staging effect, these speeches frame the bilateral relation between Russia an Romania.

We have not bound ourselves to speeches and strict official documents, how relevant they may be, but went further to analyze the facts and the way these programmatic documents mirror the actual activity and both diplomatic and political realities. Looking beyond the institutional policies and formal biases, we were interested in the way these politics were applied, considering upon this subject two noteworthy events: debates related to Romanian Senate's Speaker' visit to Moscow and alleged negotiations for Romania's adherence to the South Stream project.

We have not overlooked the two diplomatic incidents and their meanings that marked the relations between the two countries. We are talking about a case of military espionage performed by a network in Romania that utilized Ukrainian military diplomats, that were later expelled without public display and Russian diplomats that were involved in organizing and managing the spy network, a case that ended with the trial of all those involved that did not have diplomatic immunity. Also, we presented the case of the Romanian

diplomat arrested with a fuss and exposed to the media as involved in espionage, although it was later proved it was a trap set by the FSB-GRU with the intent to bring harm to Romania's outside image.

Regarding the public space we were interested in evaluating the trends and the display of Russia in the relevant Romanian media, both quality and quantity wise, by following the main negative and positive image-setters. Last but not least we were able to segregate the most relevant features of the media instruments, where the negative and positive component regarding Russia is formed, who are the main media instruments interested or not interested in this country and what is the relevance of these individual assessments that could hide media policies on a certain amount of time. Last, we were able to identify up to the level of message bearers the politicians mainly anti-Russian, the ones that support, in their speeches, the Russian policies, and the same when it comes to trend-setters – journalists and political analysts.

Regarding the public opinion study we used two sessions of these polls, one that took place in April and the other in October 2010 considering positive trends and events in that manner like the Moscow metro bombings and the crash of Polish president's Leck Kachinsky plane and the Russian leaders' compassionate reactions. The second poll sessions consisted of more negative responses as it comprised the Moscow spy scandal. The combined results can paint an exact picture of the way Russia is perceived at an official, symbolic, geo-politic and cultural level, in Romania.

We were reluctant in approaching electoral campaign subjects or matters debated by Russian and Dniestrian media or citing Russian trend-setters. We directed the entire project towards Romania's perception of Russia and not otherwise.

Looking down to the details of the illustration of the actor Russia and with the level of representation in the Romanian public, we looked into the trio Russia-Russians-Russian authorities and we could easily see the consistence of those opinions but also the visible between the perception of the Russian Authorities – a negative approach in all the gestures, acts and facts – Russia – perceived rather in a slightly positive manner, and Russian citizens – perceived in a profound positive manner by all the categories of age.

We have reached three **substantial conclusions of the analysis**:

1. There is a **latent historical memory** comprised by cultural background, education, family memories and stories, lasting myths, stereotypes built

along the years, **that amounts a mainly negative basis towards the Russian Federation**, with intellectually and culturally solid arguments, but with a far lesser impact on Romanian public than what a politician would need in order to win electoral points.

2. The **Romanian media and the Romanian public space has a rather balanced approach to Russia** with distinctive differences between different media instruments, with a more important attention given by the private media than the public one. Unfortunately the positive perception regards the mundane, cultural or sports aspects while the **negative** one **is linked to the actions of the Russian authorities**, considered to be abusive, extreme, aggressive, lacking in respect for democracy or the will of the people and abusing an excessive power they project as a front, a situation that cost Russia at an international level, as well.
3. **The Romanian public is a rather sophisticated and nuanced one,** with above-average education, **prone to generosity and openness** that, at times and in small proportions, gets carried away by sporadic instinctive feelings. This is best proven by **the lack of a tendency to follow in opinions regarding Russian citizens and Russia the deeply negative perception of Russian authorities** and their actions. The nuances and segregation of the perception of these distinct elements portray a qualified audience, the positive perception of the Russian citizens and the rather positive approach to Russia is relevant for the level of inter-human relations, hospitality and lack of any disputes between Romanian majority and any other minorities.

1. Official relations

Regarding the **official relations**, we could assess that **the official Romanian documents** indicate either a total ignorance of Russia, a benevolent indulgence expressed trough excessive formalism or **the absence of a constructive, realistic and integrated way to approach** Russia that could be made public.

So, if we are to analyze the Romanian National Security Strategy, the latest external politics programmatic document issued by the presidency and debated in the Parliament, Russia is barely mentioned amongst other countries in the following circumstances:

- Page 16, External Action chapter: *"Romania benefits from the special relations which NATO grows with states like the Republic of Moldova, Serbia, Russia, Georgia and Ukraine"*
- International Security Environment mentions briefly the war between Russia and Georgia, proving that forgotten elements like armed conflicted have not vanished.

On the other hand, without direct reference, Russia indirectly appears in the international security environment description through the august 2008 events, neutrally named "the Russian-Georgian war", the gas crisis of 2009, frozen conflicts, Wider Black Sea Region, all on the NATO summit agenda of 2008. The indirect references are a rather negative point for Russia given the perception of the Romanian people towards the mentioned events, but also through the known stance of blocking the NATO expansion contrary to the NATO agenda regarding the inclusion of the states in the Black Sea region. Russia can also be "guessed" in the context in the Threats chapter where a reference to "espionage of intelligence services" is made.

Probably the most harshest indirect reference is comprised (also was commented upon in Moscow) in the National Strategy and refers to "Foreign troops stationing, without the host's approval, in the vicinity of the Romanian borders (Transdniestr) represents a National Security threat, therefore Romania will act for the withdrawal of illegal-stationed troops and ammunition". This statement is in line with the principle of the consent of the host-state for stationing foreign troops and also according to the principle of keeping sovereignty, territorial integrity and real political independence of all states – enounced also in the Final Declaration of the Lisbon Summit and NATO-Russia Summit. Therefore any lucrative interpretation of a request or permission from Transdniestr regarding this stationing or claim form the Russian officials that if those troops were to withdraw a war would begin, are utterly rejected.

If we are to further discuss the strategic document mentioned earlier, the National Security Strategy from 2007, the direct references are also superficial while the indirect ones are matter of the same interpretation of divergent interests towards Russian Federation. Therefore, the perception is that Romania has no subject of debate with the Russian Federation and its mentioning appears in two contexts:

- Page 34, when referring to the Romanian initiative Partnership and Dialogue Black Sea Forum, where it is mentioned along with other states

in the area: *"in order to promote this initiative Romania will closely cooperate with other riparian states"*

- Page 35, when listing separatist conflicts, southern Russia is mentioned – Chechnya and other autonomous republics in Northern Caucasus.

Considering the governing program, adopted also by the MFA, chapter 21, External politics, point **4. Romania's bilateral and multilateral partnership fructification, consolidating bilateral partnerships with European states, the transatlantic dimension and strategic partnership with the US**, states:

"A pragmatic relation with Russia will be promoted by both EU and Romania, emphasizing the economic links and establishing closer bonds between civil societies. We aim to move towards a more practical relationship, a multi-dimensioned one, one that would harness the supervenient elements in the direct bilateral relation and the one between the EU and Russia."

This is the only mentioning of Russia and the Moscow-Brussels relations not in a bilateral manner, and the economy and civil society can hardly replace a solid bilateral program when referring to the Russian Federation. Moreover, referring to the EU as a frame could be interpreted as a lack of bilateral instruments.

The lack of ideas, the lack of a comprehensive program and the absence of any accomplishments ensues also from the document published by the Romanian MFA in June 2002 entitled "Six month of Governing Review", containing a paragraph about the Russian Federation and references to future aspirations rather than concrete accomplishments in the bilateral relation and cultural exchanges rather than pragmatic economics:

"The MFA promoted the widen of the dialogue with the Russian Federation and strengthen a balanced, pragmatic, predictable, bilateral relation according to the realities of the 21st century and by respecting the interests and status of each side. We aimed at identifying discussion points with potential of growing mutual trust.

We also intend to promote projects impacting the public opinion like: Russian-Romanian film festivals, translating literature from both countries, the possibility of opening a Romanian Cultural Institute in Moscow, editing historic documents (like the ones regarding Romanian war prisoners in the USSR or Romanian-soviet relations).

A special interest has been attributed to economic cooperation by reviving the activity of mixed commissions and creating new instruments for activating economic trade."

The references to "promoting dialogue", identifying dialog themes" or "mutual trust gain" reveals the low level of relations, lack of trust and absence of discussion points. Moreover, in the Governance Program of Romania, in chapter 17 - Energy and Natural Resources, there is no reference whatsoever to the Russian Federation although this country is the main source of import for energy products.

More relevant and eloquent are president Traian Basescu's speeches held during public meetings with the Romanian or foreign diplomats. In the President's speech at the Romanian Ambassadors gathering in September 2010, we can clearly see emphasized the need for a cooperation formula rooted in "common interests", the fact that we see a lot underlined opinion disaccords but, also, a list of common interests. Last but not least, the unfriendly gestures and discontent of the Russian Federation related to Romania's policy of supporting the democratic and pro-European forces in the Moldovan Republic.

"The relationship with the Russian Federation has its ups and downs, bad and good moments. But we have to remain undeterred regarding two aspects. ***First and foremost we have to find the cooperation formulas with the Russian Federation****. Second we have to find the cooperation formulas with the Russian Federation* ***under mutual respect and understanding****. Here is where we have* ***different standpoints****.*

Our interest, for example, is that ***Nabucco*** *becomes a reality, exactly like the* ***AGRI****. This is of course not the same as Russia's interest that wants to see* ***South Stream*** *becoming a reality. But this is no reason to be upset.*

I trust that there are a lot of areas where interests are the same. We are interested that the Russian Federation, businessmen from the Russian Federation invest in Romania. We cannot build this relation solely on divergent interests.

We have, thank God, a lot of ***common interests****. The Russian Federation also needs* ***peace and security in the Black Sea****. Romania as well. The Russian Federation also needs an* ***effective fight against terrorism****. So does Romania. Russia needs to stop* ***drug trafficking*** *or is interested in stopping the* ***arms trafficking*** *from Afghanistan. Romania as well. So, we have so many cooperation points that I think there is only one thing left to do:* ***insist****. We*

*should insist upon **constructing a pragmatic relation in which each of us put aside his share of mistrust**. This is the key.*
*Between Moscow and Bucharest there is **a large share of mistrust** related to **historical times**. We can aim to set it aside.*
*I do not rule out the possibility that the tensions of late be connected to our stance regarding the **Republic of Moldov**a and we say it openly, we don't do anything subversive. **We back the democratic forces** as we can, trying to help them solve the problems caused by floods, by helping them **sell their merchandise blocked by the Russian Federatio**n, but we do it in a **transparent manner** and according to **us legitimat**e, as is the backing of the Republic of Moldova's European path.*
*Therefore, I do not believe that because of these reasons the **Russian Federation should look upon Romania as an enemy** or that **American soldiers train in Romanian bases** or the fact that the **BMD is placed in our country** can **justify hostility from Moscow** and I hope we can overcome these things and I ask of all diplomats to make any effort to explain the fact that **Romania is not hostile to Russia**, but we do have certain **energy policy and security interests** that we would like to see respected and the fact that we do have **different goals** should not produce hostility but bring us closer together by saying: "this is what sets us apart, let's see where we can come together" and I have cited a pretty long list of common interests and I am sure we can find many more."*

The President, which according to the Constitution has a major role in defining Romania's external policies, referred to **"Russia considering Romania as an enemy"** or **"Romania is not an enemy to the Russian Federation"** emphasize the real standpoint of bilateral relations which are more prone to adversity. This speech was held right after the famous incident with the arrested and expelled Romanian diplomat and this case's media overexposure.

One year before, at the Ambassador gathering in September 2009, Russia was mentioned **"amongst other things"** far from Romania's priorities. It is mentioned in the same frame of the **need to increase mutual trust** and reaffirming the will of an equal partnership, in the respect of Romania's interests:

*"These were the things I wanted to point out. **Regarding the others: the relation with Russia**, China**, there is no change in our approach**.*

***Russi**a – the traditional pragmatic relation and **the need of mutual trust growth** is special. There have been **diplomatic incidents** lately but we do not consider them to be defining of the Russian-Romanian relation and we continue to aspire to **an equal partnership with Russian Federation**, not equal force or world influence wise but **respecting the mutual interests** and we are ready to respect Russia' interests as long as ours are fully respected as well."*

One year earlier, at the September 2008 Ambassador gathering, shortly after the Russian-Georgian war, the president's speech avoided any reference of Russia in this specific context however the enunciations were far more vague and non-engaging:

"The relation with Russia as up until now remains an effort for us to make it more pragmatic and as possible to make it less political and to remain in the interest zones of both Romania and Russia as we consider Russia to be an extremely important regional player and as such we pay as much interest to the relation with Turkey, the other most important regional partner."

Considering the January 2009 and 2010 speeches we can see little differences in presenting the bilateral relations and consistently forced towards unsubstantiated formalism. So in the 2010 the president asserted:

*"Our relation with Russia had along the way, **specific characteristics** but we **never ignored each other**. Russia's influence in the region is significant and Romania is aware of this reality. The message I am trying to deliver here is that **Russia can have Romania as a partner as long as our interests are observed**. We need **mutually advantageous economic cooperation** with Russia especially trade that has grown four times since my first term."*

Whilst in 2009, after the NATO summit in Bucharest and receiving the invitation to visit Russia in September 2008, a visit that never happened because of the Russian-Georgian war and the braking of NATO-Russia relations, President Traian Basescu concluded about the bilateral relation:

*"2008 was a year that unfolded certain perspectives in our relation with the Russian Federation. I wish that in 2009 this course continues. We want to set our relation with Russia on **a mutually beneficial pragmatism oriented towards the future**: to be able to have **a predictable view of the direction we want to take this relation** together. That is why it is fundamental to be able to **balance our commercial bonds** and to create conditions for an economic cooperation to rise to the necessities of both states."*

Therefore, we can conclude that the official stance and documents issued by Romania regarding the Russian Federation represent more a trend than anything else, caught between the position posture and affirmed divergent interests and the need of a pragmatic economic and commercial development. This relation that has not known any form of reset, is far from being subject to a sensible change due to lack of unequivocal gestures of rebuilding trust from the Russian Federation, absence of discussion points and real projects as well.

Relevant from the view point of applying procedures is the official reaction to two major events: first is the unofficial visit of the Speaker of the Romanian Senate to Moscow. Following this visit, whose content could not be explained by its leading character, not even when attacked on the manner during the presidential campaign, in another manner than the need of opening a pragmatic relation with the Russian Federation, the episode ended with the rejection by the President of the Senate of the services granted by the Special Protection Service – due to the alleged information from that visit that licked to the public – and with the reaction of President Traian Basescu who, at the retreat of the President of the Senate from the position of vice-president of the Supreme Council for Defense of the Country (CSAT) – his participation being anyway declared unconstitutional soon after – who stated that it is better he has taken this decision, with direct reference to Mircea Geoana's visit to Moscow organized without informing the CSAT and the President. While the social-democrat Cristian Diaconescu, as Minister of Foreign Affairs, was communicating with his Russian counterpart, without any major subjects to discuss, upon his removal in September 2009, this bond was severed. The relation was taken further by the Minister of Economy and the chief of the Transgaz company, who built the relation with Russia upon economic matters and projects of building a gas deposit at Margineni and the takeover of some thermo-electric power plants by Gazprom, including talks or Romania joining the South Stream project. This discussion was held at the level of Transgaz and Gazprom companies later moving higher to energy ministers, Romanian minister of energy being directly involved. However, this relation was never raised to external policy or strategic decision level. However, the flirt with South Stream, indulging the references made by Russian officials regarding Romania's involvement in the project without refuting them by Romanian counterparts, was interpreted as a game of interest played to gain advantages from other countries virtually involved in

the project, mainly Bulgaria. The existence of coordination between Sofia and Bucharest was not made widely public, thus affecting Romania's image despite MFA and Presidency repeated statements that Nabucco is the only project supported by Romania.

Moreover, Romania's game created the opportunity for Moscow to request certain advantages of non-EU countries versus their presence in the project. This was also the case of Macedonia and Serbia at a previous moment. Actually, the South Stream project will most likely never be built due to the high costs of the underwater segment, for the time being serving as an effective political and energy leverage. In return for formal accords for this project, Gazprom, other Russian companies and the Russian state itself won advantageous prices and took over energy companies in the Western Balkans.

Regarding the above-mentioned topic we should discuss the two diplomatic incidents that took place in this period. First is the case of the private Floricel Achim and former military attaché of Bulgaria in Bucharest, arrested while handing over classified documents to the military attachés of the Ukrainian embassy to Bucharest. Both Ukrainian military diplomats were declared persona non-grata and expelled from the country while the publication of the case was made three days later trough an interpellation of a deputy in the Verhovna Rada.

Ukraine reacted and expelled in its turn two Romanian diplomats. It was later known that two Russian diplomats were also expelled, as evidence showed that the entire espionage network and data usage was coordinated by Moscow. This was also followed by the expelling of two Romanian diplomats, a thing made public in Moscow trough Russian media.

Heavy media attention was also received by the case of the Romanian diplomat caught on film arrested and taken to the Liubianka FSB headquarters, presented along with other footage from the questioning, and accompanied by other Romanian diplomats. If in Moscow the unfriendly well directed gesture was fully harnessed, in Bucharest, the impact and expected reactions failed to appear naturally due to a tragedy that placed the espionage subject to oblivion: a fire at a premature baby born clinic that injured nine babies and killed four others, the parents' drama and the salvage attempts focused the interest of the media and of the population diverting it from the espionage subject. If the media stunt had a goal for Romania this was not reached by the provocative and compromising operation of a so-called espionage case starring Romanian diplomats.

Romanian public space study

The public space study was accomplished by studying the main media trends, public impact and forming of the public opinion approaching the way Russia and symbols associated with it are viewed. The study regards both the quality and quantity aspects offering an in-depth perspective to identifying the description and the way the main events between august 2008 and April 2010were approached, and also analyze every media aspect and the political trend-setting figures in order to detach them from the subject.

The media instruments relevant due to ratings and impact were: TVR, ProTV, Antena, Realitatea, newspapers Adevărul, Jurnalul Național, România Liberă, Evenimentul Zilei, Gândul and Cotidianul. The method included studying materials, communication direction and the discussed target. The image evaluation is the one that defines the study from the point of view of quality.

The four main events identified are The Russian-Georgian war, gas crisis, the subway bombings in Moscow, the polish president's plane crash at Smolensk, the Katyn forest, to which the BMD positioning in Romania was added (this matter became relevant to our study only later, but became so due to direct reactions of Moscow and the publication of those reactions in the Romanian public space).

The main elements proven by the study are:

- Referring **quantity-wise**: the relevant media sources present an average of about 400 entries regarding Russia during the monitoring period. The media outlet with the most coverage of this subject is the newspaper ***Evenimentul Zilei*** (Daily Event) totaling a number of 1681 monitored articles, a monthly average of 131 articles and a top of 282 articles during the peak in the Russian-Georgian war period. On the other side is ***TVR*** (Romania's Public Television) that presented 78 news regarding Russia in the entire monitored period.
- Besides the main media exposures reflected by the above-mentioned instruments, we were able to identify **alternative exposure** consisting of Russian image bearers in Romania. Here we discuss **sports achievements** during competitions, or **mundane news** from the Russian society, news that could be filed under **entertainment** rather than trend setting. These elements create diversity in the Romanian media's approach of Russia without harming or improving the image of the subject in this study.

- Regarding the analysis, we can observe a certain predisposition of the media outlets towards **building disadvantageous arguments for Russia's stance**. This statement is based on the fact that even though in raw figures the neutral references are greater in number than the negative ones, the neutral ones are more common for the strictly informative news whereas the negative are present during analytical and opinion expressing articles or programs. These negative ones have a greater impact on the audience and form the image of a state in the media environment.

Reasoning these exposures can be done in many ways but any interpretation would be rather partial. The only noteworthy argument is **the historic one** given the fact that Romania adheres to **a general trend of the Romanian society after 1989**, a society that tried to alienate the values of a state that, in the past, overpowered and oppressed our country and currently still has a forcibly approach towards the Romanian state.

Moreover, facts and reality are showing the lack of political reconciliation with no symbols of such a progress in the media due to both a local lack of impulse and a non-activity in this sense by the partner country, Russia, who did not approach the reconciliation subject or presented any approach of Romania under negative features for the Romanian perception, a fact that burdens its perception dossier with only negative features due to its own action and initiatives.

As a **final conclusion** we can assert **Russia as a consistent presence in the Romanian media** with a **mainly negative presentation** and impact, but as far as **quantity** it's **image remains neutral**. In other words, as far as the Romanian public space is concerned, the subject is **generally viewed upon as neutral**, but with underlayers that help **conclude to negative**, and at times **deeply negative, images of the public perception**.

Media analysis:

Evenimentul Zilei (Daily Event) is the newspaper that had the most articles referring to Russia in the monitored period, totaling 1681. In these articles, Russia was referred to in a neutral manner (3878), negative (1565) and positive (657). As you can notice, the negative references are 25.25 % from total whilst the positive ones are only 10.58%. The majority of 64.17% is neutral but the main intention is revealed by the positive-negative relation (2.5).

Neutral references regarding internal politics tend to criticize the Russian oligarchs, the lack of challenging aspects from the Russian economy or the lack of press freedoms. Also there are frequent articles regarding the strong personality of than-President then Prime Minister Putin, as information about the incumbent president is lacking. The number of articles in which the former president's name appears is vast and usually it concerns important matters depicting the image of an authoritarian-led Russia.

Pro TV is the media outlet with the most negative references for the total number of news. So from a total of 397 news, we have 150 positive references, 525 negative references and 541 neutral references. In other words, 43.4% of the references are negative, 44.5% neutral and only 12.1% positive. The relation between negative and positive references is 3.58, one of the biggest from all media analyzed media outlets on the study. To this the Tv-shows impact is added as the better transmit the message, real time. We have to take into consideration that Pro TV is the media outlet with the highest ratings and share in the given monitored period.

Although neutral references are more than negative ones, the TV station's stance is openly negative. In many articles that don't envisage the Russian space we have direct references to it. Most of the times, these references are neutral, but the fact that they appear in articles that deal with murder, fraud, corruption, or pornography creates a less favorable image for Russia.

The articles referring to Vladimir Putin are either ridiculing either emphasize his negative features. His name appears in 31 articles one of which is positive, 18 neutral and 12 negative, while President's Medvedev name in only 11 news – 2 positive, 3 negative and 6 neutral. The articles related to Putin not related to political events are entitled as: "Putin builds himself a statue! He wants to give it to Arnold Schwarzenegger!" or "He swims, rides and dives! Super-Putin stronger than Chuck Norris!"

There are two media outlets that have kept almost a perfect balance between the positive and negative references. Adevarul (The Truth) and TVR1 (Public Television) managed to keep, numerically speaking an equidistant space towards the subject of our study.

TVR 1 is the main public TV station and has the biggest national range. Romania totals 7.085.879 househods with a TV of which 7.050.450 (99.5%) have a satisfactory reception of TVR1, followed closely by TVR2 with

96.1%[1]. It is important to mention that the number of references made by TVR 1 as the number of articles is the smallest from all media outlets. In conclusion, the general approach which the Romanian public television has towards Russia is neutral and objective. This tendency is mostly related to the events in which Russia is involved and had a part to play. It is worth mentioning an increased audience for the website around major events. For example, during the gas crisis, the visitors totaled 300 thousand, during the Moscow bombings the total number was 450 thousand.

The Truth (Adevarul) newspaper is the third most sold newspaper in Romania behind Click and The Freedom newspapers. In the august 1st 2008 and april 20th 2010, according to BRAT, the newspaper had a circulation of 114.555 copies and total sales of 93.189. At the moment, The Truth is owned by The Truth Holding.
In a grand total of 332 found articles during the monitored period for this research there were 1222 references to Russia. 344 of these were positive, 434 negative and 443 neutral. Although the relation between positive and negative references is bigger than TVR, The Truth is the media outlet with the biggest number of positive references of all studied media outlets. This implies that the number of strictly neutral references is the smallest of all. Regarding the quality component of the analysis, The Truth newspaper has an ironic or critic attitude towards Russia, revealed especially in the analysis articles.

The rest of the media outlets considered in this study treat Russia seamless. This means that the relation between negative and positive references is very high. In these outlets, the neutral references predominate and are more than 50% of all references. The general trend of these outlets is critically moderate, expressed by analysis articles, analysis TV-shows and trend-setting articles. There are exceptions off-course but they are not statistically noteworthy.

Russia's perception in the opinion polls

The results are disclosed by consecutive polls on the given themes. Two polling waves were made during this study, one in April – marked by the

---

http://www.tvr.ro/articol_organizatie.php?id=14 accesat în data de 21.10.2010, ora 21.00

Moscow bombings – and the other in August, marked by the most recent event – the Romanian spy in Moscow. The results are as follows:

- European Union (73%), US (66%) and the Republic of Moldova (55%) are leading in the Romanians preferences, with more than half of the population regard favorably. The results resemble with the polls in April 2010. The Russian Federation has a favorability percentage of 39 similar to Ukraine.
- Attitude towards institutions is confirmed by that regarding the citizens belonging to those institutions. So, the Romanians think favorably towards Europeans (82%), Americans (75%) and the citizens of the Republic of Moldova (73%). The Russians and Ukrainians are positively perceived by half of the people questioned (49 and 50%). We can see a slight improvement from April to august towards the citizens of the Republic of Moldova 69 to 73%.
- The distant attitude towards Russia is confirmed once more by the way foreign investors are viewed. Therefore if the European investors are positively evaluated the Russian investors are 16% below the neutral area.
- All together, the relations between Romania and the Russian Federation are perceived as negative (44%) whilst 26% consider them to be good and 30% abstain. Regarding the Romanian-Russian relations we can see a downgrade of perception compared to the April polls an evolution influenced by the August spy scandal. Expectations regarding the next 12 months are optimistic, negative opinions of respondents decrease by 37% although only 30% consider that the relations between Russia and Romania will improve whilst 33% abstain. All in all the evaluation for the next 12 months is rather negative.
- Similar to the first wave, the reasons for concern regarding the Russian Federation are mainly related to the energetic goals of Romania, 47% of those questioned worrying about Romania's energy dependency to Russian products. In the second wave, given the spy scandal, the fears of Russian influence in Romania grow (from 24 to 33%). Russia's behavior towards its neighbors is another reason for concern that grows in the second poll (from 29 to 34%) as are the fears of Russia's decaying democracy (from 19 to 24%).
- The appraisals regarding Russia's behavior confirm the preceding conclusion the first negative evaluation being the one over gas cuts to Ukraine. Meanwhile it is ascertained that Russia receives negative

evaluations from 38% of the Romanians regarding the tragic accident in which the Polish president was killed, whereas only 21% appreciate the Russian authorities' response as positive. 37 % of the respondents consider that Russia mismanaged the Romanian diplomat's case whereas only 15% consider the response to be positive. Mainly negative assertions are predominant regarding Russia's behavior regardless of the discussed subject. More concrete, regarding the spy scandal, the attitude of: "Defending Romania's national interest implies spying activity" (50% agree and 13% disagree) and supporting the way the Romanian authorities reacted (40% approve and 19% disapprove). Also, the diplomat involved in the scandal was perceived as the "victim of a frame" (35% approve and 15% disapprove).

2. Russia in Romania's public space

Vlad Cucu Popescu

1. Description of the methodology

In order to discuss a media impact study, one has to take into account the two major components of an analysis in this field: a comprehensive quantitative research as well as an equally comprehensive qualitative research.

Concerning the quantitative research, the analysis will focus on the distribution of negative, positive or neutral refferences and material, the numerical distribution but also the number of articles published by a certain source. Also, a list of sources presenting the largest number of articles on the topic at hand will be compiled.

In the case of the qualitative research, we will follow a description and interpretation of the content, divided into separate themes, sub-themes and sections of presentation. A short analysis on the way certain issues were debated is also going to be present.

I.1. Selected sources and criteria for source selection

For this study, we decided to select four national television stations as well as five national daily newspapers. We considered the selected sources to be representative judging from on a set of criteria to be further defined in this chapter.

Concerning the television stations, the selection was based on a set of criteria deemed relevant in the compiling of an impact study on the Romanian public. We selected two different categories of TV stations: general content TV stations and news televisions. In the case of the general content TV stations, we decided to monitor the main public YV station, TVR 1, but also the first TV station in rating and share rankings for Romanian televisions, Pro TV. In the case of TVR 1, the criteria leading to its selection are related to the fact that it represents a public TV station, thus, to some extent, representing some sort of an official opinion on the matter at hand. Also, its wide exposure and the variety of its target groups were added arguments. In the case of the news TV stations, these were selected solely on criteria related to rating and share rankings: Realitatea TV is the news station with the highest ranking amongst news stations and the fourth TV station in the general rankings. The other news station selected for the current study is Antena 3. It ranks second amongst news stations and seventh in the general ranking table for Romanian TV stations.

Concerning the printed media, the selection of sources was based on two main criteria: the criterion of representativity and the criterion of compared figures of distribution for our period of interest. The selected newspapers are, in the order of distribution data extracted from the Romanian Audit Bureau of Circulations archive: Adevarul, Jurnalul National, Romania Libera, Evenimentul Zilei and Gandul. As added information, the five selected newspapers rank is this order for raw printed numbers as well as for averaged effective total of sold newspapers. The following table presents the upper-mentioned data for the period between August 2008 and April 2010. We decided to include in our research the Cotidianul newspaper due to the fact that it is part of an important media corporation; it is nationally distributed and is part of the premium branch of newspapers, branch taken into account for the present study.

Selected Period: Aug 2008 - Apr 2010				
Publication Name	Editor Name	Raw Printage	Paid Subscriprions	Net Total Sold
Adevărul	Adevărul	114555	25329	94971
Evenimentul Zilei	Editura Evenimentul Zilei și Capital	53439	9626	38455
Gândul	Publimedia Internațional	26479	9111	17720
Jurnalul Național	Editura Intact	82119	21861	61805
România Liberă	Societatea R	60097	30361	48754

Also, one has to mention the fact that, in the rankings for newspapers (for raw printed numbers as well as for effectively distributed copies), there are publications with better positioning than the ones selected for the current research. However, these publications were not considered relevant in our undertaking due to either their being part of the tabloid branch of newspapers (Libertatea, Click, CanCan) or sports newspapers (Gazeta Sporturilor, ProSport).

I.2. Defining categories

Categories are significant items according to which the content will be classified and quantified. The content analysis (qualitative analysis) must reveal variables and factors of influence normally ignored, latent themes or attitudes hidden within recurrent communication patterns. Therefore, the descriptive analysis has the role of detecting a hidden or latent content in the communication process.

Difficulties in choosing the categories

It was one of our goals to try and avoid four types of excesses in the category selection process: the imposition of a rigid framework for analysis, a priori, without taking into account the complexity of the content, the compiling of such a framework in a shallow manner, thus capturing only the manifest elements of communication(phenotype), without reference to the more or less subtle content of the communication process(genotype); the choosing of too detailed categories, under the pretext of scrutiny or, on the other hand, the introduction of too wider categories that would not have allowed for a sufficient distinction between their comprising elements.

Discussing the four upper-stated problems, a set of clarifications is in order. First, the degree of relevance of the present research is given by its correlation to certain elements of culture and education. Hence, while addressing media sources targeted on a less educated public with precise interests it is desirable that the analysis would address more the superficial elements and less the hidden or latent elements. On the other hand, when discussing media sources that address social categories with a higher degree of education an in-depth analysis of the phenotype is required in order to correctly asses the media impact of a certain article.

Also, in this regard, one also has to mention the fact that the term “punctual/particular interest” used in this context mainly refers to a minimum depth of communication required by the targeted audience rather than the

depth of the field on which the communication takes place. For instance, in the case of economic information one can assume that they're part of a relatively restricted field but can address individuals with more than average analytical abilities, which feel the need for detailed and in-depth information. On the other hand, sports news and information constitute a field which addresses a much wider and intellectually diffuse target. That by no means is to say that we can assume a depth of communication of any kind in such field as most of the audience is clearly interested in the phenotype.

Types of categories

- Media Materials - the most frequent category. This is a category intended to answer the simplest of questions: what is the communication all about? In this case, the analysis has to establish the place granted to the subject of the study in the considered media sources.
- The Direction of Communication corresponds to the most often used trends in opinion polls: favorable, unfavorable and neutral.
- Values – these refer to what some scholars (Berelson) call values and others (Lasswell) call standards. These categories are meant to explain either the direction of communication (why are trends favorable, neutral or negative) or what people are looking for, what are their interests and what is their purpose. This category has been deemed particularly important for the present study as it is a valuable tool in determining the attitude of the media towards the subject of our study.
- The Actor – is a category meant to bring to front certain characteristics of our study subject, as seen and constructed by the media sources selected for our research.

I.2. Quantitative analysis – image analysis

The image evaluation can be performed in different ways, each suited for a different type of desired purpose. We can identify three main types of media image analysis:

- media image analysis focused on evaluating the image produced for a certain personality, actor or event.
- media image analysis focused on evaluating the image projected in the public space by characteristic communication actions performed by an actor's public relations department.
- media image analysis that focuses on dissecting the media construction and stature of a certain public personality, organization, state or brand.

The following research will be the point of convergence for two distinct components, so that the final result would prove to be as accurate and eloquent as possible. The first component, the quantitative one, will consist of a full monitoring of the period taken into account for the current study and will have the role of revealing the media construction of the actor followed in our study (Russia). The second component, the qualitative research, mainly aims to evaluate image agreement, reflected in the media in relation to particular events, times of crisis that have attracted particular interest to the actor in question.

For this second type of analysis, we identified five relevant moments: the Russo-Georgian gas crisis between Russia and Ukraine, the decision to place the U.S. missile shield in Romania, the terrorist attacks at the Moscow subway and the air accident Smolensk.

II. Study the image of particular events - qualitative analysis

The selection of events included in this analysis was done on the basis of media exposure increases for the studied actor. This increased exposure has led to a diversification of approaches to media exposure and an increasing number of other actors positions on Russia. In what follows, for a better understanding of the context in which it occurred we will briefly describe the five events selected for this analysis, then we will proceed to further analysis of each event, from the coverage point of view in the selected media sources.

II.1. Description of Exposure-peak moments

Initial presentation will include an approximate time frame for top events and identification of the actors involved in these events.

South Ossetia War (also known as the Russo-Georgian) was an armed conflict, that took place in August of 2008 between Russia, Abkhazia and South Ossetia on the one hand and Georgia on the other. Actual armed conflict began on the night of 7 to 8 August 2008 with a large-scale military operation by Russia, which occupied South Ossetia and Abkhazia, subsequently recognizing them as independent states. A tendency to occupy Tbilisi could be seen in Russian troops, in order to determine the change of regime, but international pressure stopped the troops at the outskirts of the capital city. On August 12, 2008, a preliminary ceasefire agreement was agreed upon by Georgia and Russia. The main actors involved in this event were Russia, Georgia, South Ossetia and Abkhazia, as warring parties or

authorities concerned, France as a moderator, the European Union, NATO and the U.S. as supporters of compliance with existing international agreements and of public international law.

Russia-Ukraine gas crisis was a dispute between the leading producer and exporter of natural gas from Russia, Gazprom and Naftogaz, the national oil and gas company in Ukraine dispute over the price of natural gas supplied to Ukraine but also over a debt of the Ukrainian party to the Russian supplier. Disputes have arisen since the late '90s, with a re-escalation in 2007, but the episode referred to by this analysis was carried out from January 1, 2009, when Gazprom halted gas deliveries to Ukraine, causing the stopping or reducing of natural gas supplies for a group of 10 other European countries, including Romania.
The cause stated by the supplier for stopping the supplying of Russian gas to Ukraine was the failure of negotiations, during the year 2008 for the pricing of natural gas during 2009. Actors involved in this event were Russia and Ukraine (both by national oil and gas companies and by officials of the two states) as generators of the crisis, Hungary, Poland, Romania, Bulgaria, Turkey, Greece, FYR Macedonia, Moldova, Serbia, Bosnia Herzegovina, Czech Republic and Slovakia as countries affected by this event and the European Union, acting as moderator, but also the guarantor of international agreements to which both Ukraine and Russia were part.
Another player involved in this conflict has been The Court of Arbitration Institution of the Chamber of Commerce in Stockholm, Sweden, actor involved in processes opened before the institution by RosUkrEnergo (from Ukraine) and Gazprom (against Naftogaz).

The decision to place the U.S. missile shield in Romania was an event held in February 2010. Supreme Defence Council (CSAT) decided on February 3, 2010 that Romania should accept the U.S. proposed location of elements of the missile shield on its territory. This decision brought inoculation in public by some stakeholders of ideas concerning the reaction (negative of course) in Russia, Romania's increasing exposure to the terrorist attacks (and consequently, increase or decrease the degree of security that Romania will benefit by this decision) and actual costs of locating items in the shield. Main actors involved in this event were Romania (through state institutions and representatives of these institutions), USA (as a promoter and owner of

the missile shield), NATO (the recipient organization of the missile shield) and Iran, State which may supply these missiles. Were added to the effect of public discussion and ideas implanted in Russia (the State can perceive the location of items in Romania as a threat to its strategic interests in the Black Sea) and terrorist organizations would be able to identify new targets on Romanian soil.

Subway bombings in Moscow took place the morning of March 29, 2010 and targeted two important points of the Russian capital: Lubyanka metro station, located just meters from the headquarters of the Russian Security Service (FSB) and the underground station at Kultur Park, situated on a central Moscow boulevard. Initial allegations of Russian authorities led to the conclusion that the attacks were an entreprise of Chechen separatists. The main actors involved in this event are the Russian Federation, through its institutions, as a victim of the attack and that the insurgency in the North Caucasus Chechen Separatist Republic. Other actors involved in the events, by statements, were USA, The European Union, NATO and Council of Europe.

The air crash accident in Smolensk took place on April 10, 2010. The polish aircraft that crashed had many high-ranking Polish officials aboard, including the Acting President of Poland, Lech Kaczyñski. They were visiting Russia to commemorate the Katyn Forest massacre of 1940. The actors involved in the event were Poland, by the fact that accident victims were senior officials of the state and the Russian Federation, through the fact that the accident occurred on its national territory and the Russian authorities led the investigation. The secondary actors in this event are numerous, as one can consider any country making a statement on the matter as being a secondary actor.

II.2 General considerations linked to exposure-peak events

There are some general considerations and quantitative research clarifications in what concerns the high-exposure events described above. Thus, it is noted that the event has attracted the most attention from Romanian media was the war between Russia and Georgia. This event stands out both by the large number of articles on this general subject and the temporal span of articles on this topic.

The second event, in terms of coverage in the Romanian media, was the gas crisis between Russia and Ukraine. The main feature of this event is the presence of numerous analytical materials, in various media sources, making it the richest event being covered in this regard. It is also worth mentioning that this is the event with the highest density of items per day, followed, in this regard, by the Supreme Council's for Country Defence (CSAT) decision to allow the placement of missile shield elements in Romania.

Regarding the topics addressed in the five-peak events, we noticed that most issues were neutral to the public in Romania but, given the actual content of articles, we talk about a generally negative shade at decision-makers in the Russian Federation. This assertion is supported by the fact that the articles are not strictly neutral in theme, the vast majority approaching themes in a relatively negative tinge to Russia. In other words, although most articles have neutral themes and tints, the articles that are negative in theme or tint are conclusively more numerous and more important that the ones favourable in theme or tint to The Russian Federation. This leads to a rather conclusively unfavourable trend of opinion towards the Russian Federation in both the Romanian media and the public opinion.

We also noted that the large number of negative topics and references is a feature for exposure-peak events, such references being in a consistent increase, expressed by the total number of items, on average, by 40% larger compared to normal periods.

The only event for which the-top themes, tints and negative references exceeded the number of neutral ones was the war between Russia and Georgia.

Discussing the types of articles we will differentiate the categories of sources, into televisions and newspapers. Basically, the two types of sources have two main types of articles: general information articles and analytical articles. The main difference is made by way in which analytical articles are conceived: while the newspapers preferred analysis provided by foreign experts (whether direct employees of those publications or external media sources), analysis of the television stations focused on bringing to front Romanian experts on the matter.

Also, taking into account the number of hits, we conclude that review/analysis articles are the most accessed articles with a greater average number of visits by 73-102% (depending on the source considered for the

average) higher than information articles on the same subject in the same source.

We must conclude, at the same time, that items aimed at Russia's negative themes are more numerous than those with conclusively positive or neutral topics. Also, out of the total number of negative references over peak-events, most negative references can be found in analytical articles, although the number of items for analysis is smaller than the number of items containing relevant information. This conclusion, correlated with the number of estimated readings for each type of item at hand, is an argument in support of the statement that Russia's image in the Romanian media is a predominantly negative one.

II.3 Particular analysis of exposure peak events

1. **The war in South Ossetia in August 2008** is the main peak of exposure, during the August 2008 - April 2010 period, for Russia in the Romanian media. It is also the only event of the five selected for analysis ranking in the same place for both the number of articles and news on all compared sources (was ranked first, according to this criterion).

Materials published in this period the Romanian press are in their comfortable majority items of information be they drawn from newspapers or television broadcasters. Overall sources considered in this analysis, information and news articles comprise about 85% of all material published in print media sources in Romania. In what television stations are concerned, the analysis shows the percentage of this topic is even lower, hovering around the figure of 12%.

Out of the news that occurred during this exposure peak event, 83% are directly related to the war in South Ossetia and its ramifications. The remaining 17% are generally short articles based on information on topics from the Beijing Olympics to domestic events in Russia. There are also analyzes of the economic situation in Russia, a survey published by the „Adevarul" newspaper, on the perception of Russia in Romania and Russia's foreign policy material.

As Direction of Communication, of the articles on the conflict itself, most have a negative tinge to the Russian Federation as most criticized this attitude concerning the sovereignty and territorial integrity of Georgia but also its hostile attitude towards the West, NATO and the European Union.

A second category of articles presented, by opposition, reactions the Georgian reactions to the Russian invasion. These articles are also mostly critical towards Russia. There is a general contrast between the two positions in news presentation, with a strong favourable tinge towards Georgia and unfavourable towards Russia. The harshness of the criticism towards Russia grew in analytical materials directly related to the war in South Ossetia. The authors talked about „Russian imperialism“ (http://www.adevarul.ro/international/pune-Rusia_0_29397786.html) or even „A new Iron Curtain began to fall, from the Black Sea to the Baltic, announcing a new separation between nations who can afford, thanks to a low interdependency, the luxury of full independence - and, on the other side, people living in the vast seismic region who's epicentre would once again be placed in the Kremlin.“ (http://www.romanialibera.ro/index.php?section=articol&screen=print&id=132487&page=0&order=0&redactie=0http://www.romanialibera.ro/index.php? section = article & screen = print & id = 132487 & page = 0 & order = 0 & editorial = 0).

Defining Russia as an actor during the peak exposure generated by the war in South Ossetia is made by highlighting several sets of individual traits. These are traits that may or not belong to the actor's goal but the resulting media coverage of Romania regarding this event.

There are some general observations to be made regarding individual traits typical of Russia, as they are detached from the event in question as covered in Romanian media. First, there are two ways in which these features are built: directly, through articles and TV and analytical articles and indirectly by the news of television information and articles published in print. A necessary complement to this observation is that when talking about building the direct image of an actor, the subjective factor is involved more than in the case of an indirect construction of the same image. A second observation that emerges is that traits in Russia's image that are built in conjunction with this event are generally some negative or, at best, neutral information for articles and news broadcasts. The last general observation is that during the war in South Ossetia, Romanian media have not built disjoint sets of features but rather, we find that media sources considered in this analysis have built similar sets of characteristics for the actor under scrutiny. The differences came from the way in which the traits were built rather than the actual values assigned to Russia as an actor.

The main trait built by the Romanian media for Russia as an actor was that of an aggressive and revisionist super-power that had invaded the sovereign territory of an independent state, recognized as such by the International Community. This image is sketched through analytical articles (written by different Romanian columnists) but also by reproducing analyzes from foreign sources or by slight personal interpretations brought to news content from international press agencies (Sanziana Stancu: *Lumea „poate să uite" de integritatea teritorială a Georgiei!*, Jurnalul National, 15 August 2008, http://www.jurnalul.ro/stire-externe/lumea-poate-sa-uite-de-integritatea-teritoriala-a-georgiei-131546.html).

To exemplify, the "Evenimentul Zilei" newspaper presents the conflict in South Osettia for two months and introduces a total of 371 entries concerning Russia, 308 of which are strictly related to the war. Out of the 308 articles about the war, 14 are analytical articles adding up to 4,55% of the total number of published entries. Despite the small raw figure represented by the analytical entries, we can safely state that this is the type of article that best defines Russia's image, as this is the type of article that introduces the most radical positions concerning the actor of our study. Another factor that makes this type of article essential in sketching Russia's image is the upper mentioned fact that analytical articles average 73-102% more hits/article than an information article.

These percentages are roughly representative for all the considered media sources, with the clarification that we decided to offer "Evenimentul Zilei" as an example due to the fact that it introduces the largest raw amount of articles on the topic at hand and also because the articles presented in this newspaper are completely suitable with the general lines in which Russia is portrayed in the Romanian media taken into account.

As punctual elements of characterization, Russia is portrayed as "a huge bulldog that marks its territory by destroying the American built Georgian infrastructure, in order to set adrift any possible Western intention to ensure energetic independence from Moscow." (RODICA CULCER: *Istoria se repetă și nu prea*, Evenimentul Zilei, 20 August 2008, http://www.evz.ro/detalii/stiri/rodica-culcer-istoria-se-repeta-si-nu-prea-817266.html). Russia is also seen as "a problem yet again and unfortunately a strategic enemy to Western democracies" (Jonathan Eyal, interviu pentru Cotidianul, Alina Anghel: "Rusia vrea sa creeze o noua Cortina de Fier", Cotidianul, 13 August

2008, http://old.cotidianul.ro/rusia_vrea_sa_creeze_o_noua_cortina_de_fier-54975.html).

An interesting aspect of this particular exposure peak is the fact that it coincides with the Beijing Summer Olympics. This creates to ramifications in the way Russia's image is created in Romanian media: on the one hand, Russia is presented as a participant in the Olympic Games and introduced in neutral (or even positive, Dan Arsenie: *Îmbrățișare ruso-georgiană pe podiumul olimpic,* Evenimentul Zilei, 10 August 2008 (http://www.evz.ro/detalii/stiri/imbratisare-ruso-georgiana-pe-podiumul-olimpic-815903.html) themes and tints, while on the other hand Russia is accused of having premeditated the syncronization of the war with the Olympics (Iosif Klein Medesan: *Viol cu premeditare,* România Liberă, 11 August 2008 (http://www.romanialibera.ro/index.php?section=articol&screen=print&id=131571&page=0&order=0&redactie=0). It is also interesting to notice that even the articles that have a general positive theme are pigmented with neutral or even negative tints, as in the case of the upper-mentioned article. The general conclusion concerning this exposure peak is that Russia's image in Romanian media was a predominantly negative one. The tints, nuances and references were, in their majority, critical towards Russia. The only real variations were the ones given by the harshness of the approaches, with the number of positive themes or references being extremely limited.

2. **The Gas Crisis between Russia and Ukraine**, in January 2009, represents the second important event, as an average in total articles on countable media sources, for the analyzed period.

Materials presented by the Romanian media during this period are characterized by the fact that they are less dispersed as a total number of themes by comparison to the materials during the South Osettian war. The main themes that were approached were related to the tensed economical situation between Russia and Ukraine. Also, by comparison to the first peak of exposure we can notice a percentile increase in analytical representations in television stations but in newspapers as well. Also, one has to note that the economical themes are approached in terms of economic security or economic warfare.

An important observation in the case of this second peak is that the number of materials presented during the crisis period is in a significant decrease by

comparison to the first and most important peak. In this regard, if "Evenimentul Zilei" presented a total of 371 articles concerning Russia during the South Ossetia war, it only presented 185 articles for the gas crisis. Also, the number of articles effectively concerning the presented peak is in a dramatic decrease, from 308 in the case of the first peak to just 136 for the second one.

The direction of communication, as shown in the analysis of media sources in Romania, during the gas crisis is a neutral one towards Russia. The discussion is, however, a more extensive one. If in the case of the war in South Ossetia one could talk about negative issues overlapping negative references, in what the gas crisis is concerned, that overlapping no longer exists, with many articles whose themes are apparently negative, even pejorative against Russia containing mostly neutral references. Also, topics and references that are truly negative are almost exclusively shown in analytical articles and television shows. If in the case of the war in South Ossetia negative topics and tints were mainly attributed to the perception of a state aggression against Georgia, where the gas crisis is concerned, they primarily resulted from the negative perception that economic and political interests of Russia were in a sensible conflict with those of Romania. In other words, the degree of subjectivity of the Russian representation in the media in Romania has increased with the gas crisis to the war in South Ossetia. In what the **media construction** of Russia is concerned, we maintain the observations made in the case of the South Ossetian conflict. This means that Russia is characterized by the same individual traits detached from the Romanian media coverage. These individual traits are largely linked with a perceived economic blackmail performed by Russia against Ukraine and other European states dependent of Russian gas supplies. The Romanian media adopted and argued upon the thesis that Russia's main intention during this crisis was to present a show of force, aimed at proving to certain European states that in the case of eventual disagreements it would have the ability to block their economies if that should best serve Russian interests. In other words, if in the case of the South Ossetia war Russia was portrayed through its military capacities, in the case of the gas crisis Russia's image is that of a state willing and able to achieve its interests in Europe by economic means. A relevant position article in this regard is "Blame Ukraine!" (Ioana

Lupea, *Dati vina pe Ucraina!,* Evenimentul Zilei, 8 august 2009, http: //www.evz.ro/detalii/stiri/editorialul-evz-dati-vina-pe-ucraina-834825.html), in which the author claims that the European Union becomes Russia's accomplice due to economic dependencies existent between some EU member states and Russia and also, because of the privileged economic relations between Germany, an important EU contributor, and the Russian Federation. There are several more articles explaining and analyzing the power game played by Russia during the natural gas crisis, with "Gazprom, Kremlin's invincible weapon" (Gabriela Anghel, *Gazprom, arma invincibila a Kremlinului,* România Liberă, 14 Ianuarie 2009, http://www. romanialibera.ro/index.php?section=articol&screen=print&id=143594&page=0&order=0&redactie=0) being one of the most relevant articles in the category.

Another ramification of this crisis in the Romanian media was given by the Russian proposal that Romania would buy and distribute the gas volume allotted to Ukraine. The media largely considered this proposal as being ironic. Some of the main arguments for such a media response were related to the infrastructural impossibility of converting to practice such a proposal. The cause of this irony, as identified in the Romanian media, was the Russian desire to draw the attention of the Romanian authorities to the benefits of tighter relations with this state or, ever more, to the dangers that could await Romania should she choose to continue a distant and, to some extent hostile position towards the Russian Federation. An article relevant to this trend of thought is "Davai gaz, Vladimir Vladimirovici!"(Horia Ghibutiu, *Davai gaz, Vladimir Vladimirovici!,* Evenimentul Zilei, 10 Ianuarie 2009, http://www.evz.ro/detalii/stiri/senatul-evz-davai-gaz-vladimir-vladimirovici-835119.html).

This entire ramification does little to improve Russia's image in the Romanian media but manages to sketch yet another negative trait in the individual portraying of Russia, that related to its imperial tradition which makes Russia a possible threat, both economically and politically, for the countries in its former sphere of influence.

As a general conclusion on this peak-event, we can safely asses that Russia's image in the Romanian media is a rather negative one, despite the relatively smaller number of negative references by comparison to the neutral ones.

This is mostly due to the traits portrayed for Russia in position articles as well as the direct implication of Romania in the event in question.

3. The decision to place the missile shield in Romania, the subway bombings in Moscow and Smolensk air crash are other apexes of exposure to Russia, in the Romanian media during the monitored period. The three events have a set of common characteristics which we will consider ***in corpore***. We considered that there isn't sufficient evidence to differentiate between the three events, items requiring or useful to a separate analysis for each of them.

Of the three, **the decision to place the missile shield in Romania** is the event which received the highest exposure, although it was not directly linked to the Russian Federation, that particular entity was forced to close and engage debate or any possible veto.

Except the daily „Romania Libera" (20 articles, over a period of 52 days) this event has received relatively limited attention from the media in Romania, where the idea of a singularities connected more to the newspaper in question that to some sort of a real public concern or public debate in Romania over the topic.

Average exposure time for each of the three events was 6-7 days and the average number of themes for these events was 9. Defining material for media exposure of the three events were information articles and TV news. That statement remains valid both in terms of actual numbers and in terms of impact. The number of analytical articles decreased in percentage during the three events, going just up to 6% to 15% for the first two peaks of exposure. Also, the analytical articles on these three topics are rather objective and give us a **neutral direction in the media communication.** The number of neutral or positive references on all three events is almost nonexistent, representing, together, less than 10% of all references to Russia in this period. Also, positive or negative themes identified for the three events amounts to about 5% of all material published in the Romanian media during this entire period.

„Russia", as an actor, loses much of its individual features portrayed for the first two events analyzed, which in terms, brings an image portraying of Russia to an overwhelmingly neutral stance in these three events. It is important to note that, as was the case with the gas crisis between Russia and Ukraine, in the case of the decision to host US missile shield components, Romania had interest rather contrary to Russia. The important distinction

comes from the fact that in this case, the reflected image of Russia was a clearly neutral one and objective my means of creation. This brought no new individual features to the portraying of Russia in the Romanian media.

III. Conclusions

The media monitoring on Russia, for the period between the first of August 2008 and the 20-th of April 2010 revealed a series of conclusions that we are going to state in that which follows.

From the quantitative perspective, the media sources taken into account have an average of 400 entries concerning Russia during the monitored period. The media source with the most extensive coverage of the researched actor was "Evenimentul Zilei", with a total of 1681 monitored articles, an monthly average of 131 articles and a peak of 282 entries during the first month of the South Ossetia conflict. By contrast, the national television station, TVR1, presented a total number of 78 entries concerning Russia for the entire period taken into account.

Except for the image vectors identified in the analysis of peak moments, we have also noticed a series of other image carriers for Russia. Ranging from Russian athletes during sports events to social gossip about Russia's wealthy, these image vectors are rather sources for entertainment than image creation tools. These image carriers bring no more than diversity to the approaches of Russia's image in the Romanian media, without bringing image prejudice or benefits to the actor's image.

Values, as defined by Bereleson, are the analytical category requiring the highest number of subjective interpretations. This large number is mostly due to the fact that the explaining of a direction of communication implies more than a strict, cold fact analysis. It implies an important degree of contextualization and a deductive process based on more or less subjective arguments. The subjective factors can be introduced by some sort of ideological background, by personal experiences and the subjective memory of the one writing the analysis.

In the case of our analysis, we have noticed a sway of the argumentation lines towards negative. Most media sources built e negative image of Russia. This affirmation in based on the fact that, although in raw numbers the negative entries are inferior to the neutral ones, while the latter are presented in

analytical, high-impact articles, the former are mostly present in pure information articles, with much less impact.
The category of analytical articles is the one with high impact on the public, the one to form, on most of the analyzed levels, the media image of an actor.
As a final conclusion, we can safely state that Russia is an actor with a consistent media presence in the Romanian media, that the general trend of opinion is a negative one in the Romanian media for the period under scrutiny but, at the same time, if we take a look at the quantitative description of Russia the picture tilts towards neutrality.

3. The case of espionage in Moscow: provocation, compromise and discredit of a Romanian diplomat

Events

On 16/08/2010, at 4PM, Russia's official news agency, RIA Novosti, released an information coming from an unspecified source, which reported on the arrest of a "Romanian spy" in Moscow during a flagrant. At 8:03 p.m., the news portal „Vesti.ru" (Russian Federation) posted a video in which Sergei Ignatiev, director of Public Relations of the Federal Intelligence Service of the Russian Federation said that: „On 16.08.2010, the Russian Federal Intelligence Service – FSB held in Moscow, an employee of a Romanian foreign intelligence agency, Gabriel Grecu, who worked undercover in the Romanian Embassy in Moscow as First Secretary at the Political Department, while trying to obtain classified military information from a citizen of the Russian Federation. I seized from the espionage suspect the spy objects that certificate hostile activity against the Russian Federation." Interfax News Agency (Russia) announced, at 7:12 p.m., that „Gabriel Grecu, Romania Embassy employee suspected of espionage in Moscow, must leave Russia within 48 hours, according to press service of the Federal Service. Secretary I to the Political Department of the Romanian Embassy in Russia has been declared 'persona non grata'. Russia's Foreign Ministry lodged an official protest to Bucharest about the spying activities of the Romanian diplomat."
"The Foreign Intelligence Service from Bucharest - SIE does not comment", communicated to „Mediafax" news agency the institution representatives,

when asked about the information in the press. The Romanian Foreign Ministry announced on Monday evening, in a statement on reports that diplomat Gabriel Grecu was arrested in Moscow, that "At this time, the Ministry of Foreign Affairs does not comment." MFA refuses to provide additional information. However, official sources confirmed on Monday in Bucharest to 'Mediafax", the arrest in Moscow of Gabriel Grecu, First Secretary of the Romanian Embassy in Russia. According to the news agency, the diplomat has been arrested for involvement in acquiring classified information.

According to customs, espionage cases are resolved in a discrete manner, so do not appear in the press. It's very strange that this case appeared in the press and, especially, was so heavily publicized in the Russian Federation. Releasing the information regarding the retention of Gabriel Grecu diplomat accused of espionage is a serious warning that Russia gives, and at the same time, a demonstration of force. Press in Bucharest also took the case but the debate was abruptly halted after the first information appeared, when at 7 pm in the media appeared news about the Giulesti Hospital tragedy, which virtually fill up and dominated all the public space from this moment on. Details have begun to appear on different media, as well as excerpts from the recorded operation, exposing the Romanian diplomat in situations such as opening a shopping box at a store, getting out of the van in front of FSB building (ex-KGB), in Liubianka Square, the FSB interrogatory while two Romanian diplomats were visible in the background. Everything happened in a shopping center in western Moscow. Cameras recorded the alleged attempt to transfer the "military classified information". The edited images are inconclusive, showing a man placing a black package in a storage box. After a period, the package is lifted by the Romanian diplomat Gabriel Grecu. Several minutes later, FSB agents detained him, claiming there is a „catch on the act" operation.

The Romanian diplomat allegedly had on him, according to FSB statements, „spying equipment." Russian media and various experts, spokespersons and politicians familiar with the appearances on various subjects immediately began speculating on the subject. The main speculation focused on the fact that Romanian diplomat - about which there was no doubt that „it would be spying" and that is an „Agent of Romania's foreign intelligence" - would have worked either for NATO or the U.S. either information would be transmitted to them, speculating that the Romanian service is in fact a member of a NATO intelligence mega-structure.

In terms of signals and grounds, in the Russian, Romanian and Western press, comments appeared aiming a replica either to **Moscow spy scandal is the U.S**., when 11 agents were captured and changed, **to expulsion scandal of two Russian diplomats** accredited to NATO accused of espionage, also connected to the capture of an Estonian high official who had sold NATO secret to Russia, **to espionage scandal in Romania** from a year and a half ago when Romanian soldier - Floricel Achim was arrested - and former Bulgarian military attaché in Bucharest - Zikolov Marinov – when a Russian espionage network has been deconstructed, which also contained two Ukrainian military attachés and three Russian diplomats, all declared "persona non grata". The Romanian diplomat scandal could be also a reaction to **the electoral context in Republic of Moldova**, or the Chisinau orientation towards the European Union and Romania, and even a response to **Romania's refusal to join the South Stream** project, or its stubbornness to support Nabucco and AGRI Projects.

As variants for the actions presentation, they ranged from a classic case of espionage - uncritically assumed by the entire Russian press, based on information from the FSB, to media misinformation - in the first moments, when the entire business was commented based on information „licked" by the news agency and, ultimately, to challenge, compromise and discredit a Romanian diplomat, who seemed to be the most plausible option in the context of media exposure that the case received.

On August 18 came the news that Romanian diplomat Gabriel Grecu, arrested by agents of the Federal Security Service - FSB on charges of espionage, was released. With the retention of the Romanian diplomat Gabriel Grecu, FSB presumably have retained two others persons, one of them being directly accused of selling classified information data. Romanian Foreign Ministry reacted for the first time Tuesday morning, when it issued a protest statement accusing *„the violation by the Russian authorities of the provisions of the Vienna Convention on diplomatic relations by arresting a Romanian diplomat accredited to Moscow, and by applying a "completely inadequate" treatment"*. The ministry said it had passed this position on Monday evening to prime-collaborator of the Russian Embassy in Bucharest, who was called urgently by the MFA. *„The Romanian Embassy in Moscow took the same position during the day"* also says the press release. The communiqué stated that Romania reserves the right to respond in a similar way, according to international practice.

The first signal has lasted for about one hour, immediately MFA returned with another release reporting that *„A diplomat from the Russian embassy in Bucharest, with the rank of Secretary 1, was declared persona non grata and will be expelled."* The press release did not specify the name of the diplomat and the motivation was strictly the practice of reciprocity in the expulsion of a diplomat of a country. Later, Mediafax news agency said on sources that Anatoly Akopov, a Russian diplomat in Bucharest, has been declared persona non grata by the Romanian authorities. Both media and political class abstained from hysterical reactions, nor did they a special case of this issue, especially due to continued stay in the forefront of the public opinion of the Giulesti Maternity Hospital tragedy, which has resulted in 11 premature baby severely burned in fire.

The only tangible response was an inadequate statement of the Foreign Policy Commission President of the Senate, Titus Corlățean, who under media pressure said it would bring the subject in the commission debates, and will require an official position from MFA concerning potential consequences. In public debates in Romania there was no assumption that Romanian diplomat was a spy, mentioning instead the provocation scenario. Moreover, the theoretical debates during talk-shows spoke about intelligence as a legitimate instrument of any state, about the possible capture of a spy as a life story, without resorting to drama, about intelligence specialized officers working in the benefit of the Romanian state, risking their lives, the prison in oblivion, quoting from an interview of Mihai Răzvan Ungureanu, SIE director, about the relevance of intelligence, about the many cases of Russian espionage in different countries and the Litvinov-Lugovoi case, underlining that this was an unprecedented operation - a crime on British soil and exposure to radiation during plutonium transport of a large number of civilians, all ending with a decoration for the crime author Andrei Lugovoi, also rewarded with a deputy chair in the State Duma.

On the third day, which practically ended the public scandal, two more elements came to light, information related to the so-called „citizen M", the man that practically exposed the whole deal when the Romanian diplomat tried to buy secret information from him, even though he previously sold classified materials to Gabriel Grecu predecessor, and secondly Russian Foreign Ministry reaction to the expulsion of its diplomat. The information that emerged towards this citizen "M", showed that Gabriel Grecu would have expressly requested some information strictly confidential, and that citizens "M" would have realized it's a matter of high treason, would have

alerted the authorities and the Russian counter-intelligence service. Russian citizen that Romanian diplomat Gabriel Grecu would be approached to find out the secrets of the Russian military had previously collaborated with the former first secretary of the political department of the Romanian Embassy in Moscow, Dinu Pistol, and he was paid in foreign currency for data provided, according to FSB. However, the information he provided were not secret, and when Gabriel Grecu asked for a military secret, the informant contacted the Russian FSB and has expressed his readiness to cooperate in retaining the Romanian.

In 2008, Secretary of the political department of the Romanian Embassy in Moscow, Dinu Pistol, became the focus of the Federal Security Service of the Russian Federation, when he tried to draw in a confidential collaboration citizen "M" who, due to his work, held fresh information about the situation in Moldova and Transnistria. In December 2008, the mandate of the Romanian diplomat ended, so D. Pistol left Russia, but the contact with citizens 'M' was continued by Gabriel Grecu, allegedly on behalf of the Romanian external intelligence service. According to Romanian press, Dinu Pistol, Gabriel Grecu's predecessor in the post of First Secretary at the Romanian Embassy in Moscow, had a solid background in military intelligence.

Pistol was accused by Russian security service, FSB, that he was gathering information of military character. Before suddenly joining the diplomatic carrier, Dinu Pistolea served for several years in the Romanian military structures. Currently, the former Secretary of the Embassy of Romania in the Russian Federation has the rank of active lieutenant-colonel. Moreover, he is an associate professor at National Defense University for the academic year 2009/2010, currently teaching courses related to Defense Information discipline.

The type of information searched by the Romanian diplomat was revealed by statements of some Russian experts. According to Alexei Martinovic, director of the "International Institute of the New States" Moscow, Grecu had a clear objective, *„to analyze the Russian military presence in the Republic of Transnistria - military number, locations, equipment, and use of Tiraspol military airspace. Besides this, he allegedly was gathering data on Transnistrian leaders and people who are experts on the situation in the country - diplomats and military personnel."*

On 18 August, the website of the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation has been posted a statement saying that *„On 17 August 2010,*

Romanian Ministry of Foreign Affairs gave to the Russian Embassy in Bucharest a note on Romanian authorities decision to declare persona non grata the Secretary of the Embassy of Russia in response to the expulsion of Gabriel Grecu, Romania Embassy employee in Moscow".

In Moscow, the action was perceived as unfriendly and unsupported. *"We deeply regret that, rather than settle the negative aspects of Russian-Romanian relations, Bucharest has again demonstrated indifference to the urgent task on their recovery. The Russian side categorically rejects such a destructive approach, contrary to the interests of progressive development of partnership between our countries, for which we always do call on the Romanian side. Unlike the Secretary of the Romanian Embassy in Moscow, who was caught in the act, having the documents and spy technique, which proved his illegal activity, the Russian diplomat is not involved in such actions, which lead to making such decisions. Connecting the two problems, reflects an intentionally poisoning of the atmosphere surrounding Russian-Romanian relations. We have warned Romania on taking such measures, but common sense has not prevailed. In this regard, we strongly protest against the Romanian side, which bears full responsibility for possible consequences. We reserve the right to take retaliatory measures."*

Finally, on Aug. 20, the only relevant information on the scandal came from Moscow, where, in an interview on radio station "Russkaia slujba novosti" (Russia) / www.rusnovosti.ru, Deputy Konstantin Kosaciov, Chairman of the State Duma Committee for international affairs said *"Measures of response will always depend of whether allegations that Romanian side brings to Russian diplomat who was expelled are real or if it's a mirror reaction. If everything was done without any basis, only as a reaction to what really happened with the Romanian diplomat in Moscow, it is already out of the diplomatic manners, and in this case, admittedly, Russian reaction should be rough, regardless of Romanian reaction.*

First, I considered other expulsions of Romanian diplomats in Moscow. If we see, indeed, that our allegations are founded and the actions of Romanian authorities in this case - cannot follow a worsening of bilateral relations, with repercussions not only on politics but also on the economy."

Significance:

As was evident, the Moscow espionage case had three ways of approaching it:

- Initially the possibility that we are facing a misinformation through official news agency reporting through unspecified sources an event in order to launch the debate in the vivid and very inclined to speculation Romanian press, reaping the benefits associated with such a process. Such a possibility has been evident since this information was the only one for about 4 hours, without any corroboration or even confirmation of the FSB or the Russian authorities. Furthermore, the release contained formulations denoting activities incompatible with diplomatic status of the person concerned: retaining, searching and finding spying „technique", public exposure of the case.
- Since the scandal did not „took fire" in Bucharest – because of tragic and objective reasons, every Romanian being more interested in the Giulesti Maternity tragedy and tracking operation performed with extraordinary skill by the Emergency Situations Inspectorate, under the leadership of Secretary of State, Raed Arafat, who evacuated the hospital in 4 hours with over 110 patients in different stages, to other hospitals in Bucharest, managing not to lose any of the injured child and also not to have any incident or birth in the ambulance -, the FSB official video release appeared, which eliminates in the first instance, the misinformation hypothesis through media means, maintaining suspicions on the veracity of this classic „espionage case" and on the so called "caught in the act scene". At that time, there was no response from SIE - Romanian Foreign Intelligence Service and neither from the Romanian MFA, besides „no comment", as was normal at that time dedicated to consultations and negotiations for release of the diplomat and determining its fate.
- Finally, the third variant and the most likely one, it seemed to be one of provocation, comprise and discredit of a Romanian diplomat who reacted imprudent and inappropriate to such an operation. That he was undercover or not is secondary, so the intelligence analysis component, if it existed, should be left to the competent institutions. Publication of the case and the use of it to Moscow and Bucharest, further data on long-prepared action of citizen "M" - most likely FSB collaborator since the beginning of the mission of discrediting the Romanian diplomat, the far-fetched explanation on money cooperation until the request of the classified documents, all indicate premeditation and precise timing for the outbreak of public attention in a case kept under observation for several years.

Preparing the provoking and discrediting operation of a diplomat

Beyond discovering whether or not a case of espionage - information which probably will remain hidden for public opinion - the statement-interview of

the former rector of the National Intelligence Academy, Troncotă revealing that Grecu is a former student of his in 1980 - information which in fact was inaccurate and, anyway, would not necessarily mean that the NIA graduate is an employee of any intelligence structure - announcing and publication gesture is obviously unfriendly, timing carefully chosen by the Russian side, the context of preexisting data and lengthy tracking operation along with provocation and compromise, also betraying premeditation.

Also, a diplomat, undercover or not, never participate in operational missions. It is obvious that the diplomat represents his country, that this automatically gives a signal to everyone he comes into contact with from the host country that is always exposed to supervision by the host intelligence structures - Particularly in the Russian Federation and Eastern space where the KGB old school works - and therefore his activity is limited to official contacts with third parties or public officials, members of academia, politics, to receiving State authorities or other diplomats accredited to the same capital and not participating in exchanges of documents or checks mailboxes. An undercover as a diplomat would attend such an operation only if the danger is extremely high for an illegal undercover, if the risk is high but the result is so important that it worth that risk and diplomatic passport for him is a guarantee that he will not be arrested and will be able to escape with his life, if the operation is a major challenge or if that risk becomes reality. The case is a rarity and involves the assumption of costs in case of failure, but the fact that the mission achieved the objective with his involvement is very important and that it has taken all measures to achieve it. Thus, modern services are trying to identify and document foreign intelligence agents on their territory, to take over control and deliver distorted information to mislead foreign spy, and not to expose it to public.

Such a system leads to the identification of networks and contacts, recruited people in their own country in foreign operations - directly or blind - the identification of security vulnerabilities of their systems which are exploited. Beyond the identification of networks and controlled delivery of misinformation material, maintaining such an active spy also allows the subsequent prosecution of the covered officer in foreign missions, once identified and documented.

When trying to access sensitive classified information, the case is documented and stopped using diplomatic channels to forward the request to withdraw the diplomat – most often - either the host state acknowledges the

Ambassador his new status of "persona non grata", without taking public action, the case becoming public in only two cases:

- Significant threat to national security if the operation is carried out and the public action is noticed by public or media.
- From time to time when the entire network is identified, the case is published to highlight that there are certain institutions that have achieved some results, but without exposing the diplomats.

Both cases are extremely rare at the level of western European intelligence structures because the profits of maintaining the activity discrete are more important than their exposure. In this context, the case of the Romanian diplomat is especially strange since it was not a network but a simple contact proved to be employee of the FSB that promised relevant documents to a diplomat who, by virtue of history and relationship with his predecessor, fall easy prey to the trap mounted by the Russian secret service.

In this case, the way of making public the details proves that it was irrelevant to the operational work of the Russian secret service; it was not connected to any previous network or espionage case, that was one for public consumption, so the ostentatious and sequential manner of releasing the information and recordings betrays even more the premeditation.

Thus, at technical level, an operation of this kind is developed based on the primary motivation - obviously of public character. It is aimed to recover the prestige of the Moscow FSB bombed with numerous allegations of abuse and accused of failing to manage the situation in North Caucasus, where terrorist activities are taking place every day, or to change the public agenda on how the disastrous fire and smoke from Moscow were managed, loss of huge material and military resources, doubling mortality in Moscow. They also might have tried to recover the Russian leaders image balancing the fact that they are on holiday in Sochi and only make inexpensive promotional reports, while people are facing fires triggered by heat and toxic smoke causing victims every day.

In Romania such an operation could target vulnerabilities exploitation of our country created by the recent austerity measures, and mainly from a political perspective, because in this context the population was less inclined to consume such a subject in conditions in which either it is still on vacation or is faced with the problems of day to day life. The elements of such program components will not be known since the action did not have the desired effect in Romania because of the context that pushed the subject to marginal zone.

After developing the basic elements, the case still provide decision-makers who will have to approve such an operation opportunities in relation to such action. Here we could detect the list of opportunities on the basis that, immediately after consuming the public compromise operation and launch of the scandal, there are commentators and politicians who try to exploit each component included those opportunities. As we have seen, among the opportunities have been:

- Launching a message towards U.S. on the basis of its placement behind the Romanians and the insinuation that this alleged officer is not a diplomat working only for his country.
- Sending a message to NATO, for the same reasons.
- Launching a message to Romania, stressing dissatisfaction with the above mentioned intelligence network.
- Launch a message on the upcoming elections in the Republic of Moldova, by diversion and promoting media coverage of the scandal in Chisinau, commenting in this regard and involving Transnistria as a target.
- Signal to Romania and its partners on the South Stream as well as economic discontent.

Among the opportunities identified, it can be mentioned the tense relations with Romania by escalating the incident into a diplomatic conflict with political and economic results, as Kosaciov announced in the last part of his intervention.

So each actor public appearance has tried to exploit the message in its own interest when the result of the operation was made public, this was even encouraged by policy-makers who approved the operation precisely to create this confusion and chaos that hide the real internal, domestic reasons of the action - in Moscow and Bucharest - and create opportunities for forcing some position that can be used later. The purpose was premeditated, more precisely, the sudden worsening of Russian-Romanian relations was at stake and the creation of artificial tensions even in this complicated context capable to affect all levels of existing actions – the missile shield negotiations, the impact on the referendum and elections in Chisinau and the final form of the declaration of the NATO summit in Lisbon.

Publicity of the case: ostentatious behavior

If there would be two-three more cameras, the scene would made by the former KGB resembled a Hollywood movie, noticed a Romanian media: *„The background, a Moscow supermarket. A chubby Russian goes near the*

lockers in which you put the bags with shopping from other stores. He's leaving a black package inside and goes. After a few minutes - on the edited video released - appears Gabriel Grecu, a secretary at our Embassy in Moscow. He takes the package and tries to leave.
The second shooting, of exceptional quality, shows the Romanian diplomat surrounded by former KGB agents, currently FSB. Because of their work in counterintelligence, their faces are hidden by digital editing. Russian TV stations are rushing to present the FSB action, which has immediately provided the footage. The third movie is so unusual for the of the feared Russian intelligence agency: a van arrives in Liublianka square. Instead of speeding through the corridor leading inside the building, the van is running slowly to the main entrance of the establishment giving the whole world the images from KGB headquarters, renamed the FSB. The camera is focused on Romanian diplomat.
A fourth movie appears which is already unprecedented for FSB. Gabriel Grecu is presented when entering for hearings in a room of the FSB. Face to face with former KGB-ists, Romanian diplomat looks flabbergasted."
The sum of these details of the shooting appeared in succession at intervals of time on various media, showing that they were clearly designed to keep the case in the foreground and also for maintaining the subject alive to Moscow, Bucharest and Chisinau, Kiev and other capitals. The procedure is not new and it betrays not only the intent and ostentation, but even transmits the feeling of humiliating a representative and a diplomat of the Romanian state.
If we judge by analogy, the Russian spies expelled from U.S. nor the two expelled by NATO did not appear on TV, and the case in the UK with Litvinov's performance was so publicized because of the operation's nerve and the major impact for innocent civilians exposed during the plutonium transportation by airplane and moved through London before being put into the tea of assassinated Russian SVR defector at the order of the former Russian President, Vladimir Putin, the only person able to approve such an mission. In Romania, the Russian spy network case in March 2009 was not revealed further by the Romanian Intelligence Service or officials, but stopped at the level of non-diplomatic – the Romanian officer and the former Bulgarian military attaché. The expulsion of two Ukrainian military attachés was exposed the next day by a member of the Ukrainian Supreme Rada, while the component on the expulsion of three Russian diplomats was leaking after the release of the letter from the Austria Embassy describing the

case. None of them appeared with his picture and it wasn't recorded for public purposes even though the case was so well documented that the two arrested have been sentenced by the court without problems.

In terms of its strategic decision, **Romania** had move quickly to limit the vulnerability caused by its internal policy of austerity and lack of credibility of the current Government. The absence of a solid, vote based majority, after the rejection, in October last year, of the opposition majority and the subsequent recruitment of lawmakers from both parties, led to a real break of the Romanian political space unwilling to engage dialogue, ignoring the opposition by a government with 10% public confidence, while the President has declined to 17% confidence only after seven months from the election. Secondly, Romania has to formulate coherent policy in the East, first in its relation with the Russian Federation, and to develop a long term strategy for achieving these objectives in which all the relevant Romanian state institutions to be involved. This can lead to consistency and complementarily of actions and increase the chances and speed of achieving the objectives. Regarding the Russian Federation, a real pragmatic policy needs to be developed, which must take into account the context, like the reset signals of the US-Russian relations, Germany's substantial steps in this direction but also the direct interests of Romania combined with its own experiences with Moscow.

Bucharest should always consider its action in relation to the strategic partnership with the U.S., NATO and EU membership, as well as the special position it has at the eastern border. From the viewpoint of the Romanian side, the case is closed after the expulsion of a similar-ranked Russian diplomat. Russian claim to prove that this is subject to espionage activity is excessive and thus couldn't be met. The fact that Romania has closed the subject does not mean that Russian Federation does not want and it will not escalate further. The major risk is that the Russian Federation to continue the conflict escalation, to tighten the conditions for the Romanian diplomats in Moscow, to put pressure over the Romanian general interests in Russian Federation, as well as throwing our country in more direct interference operations, detrimental to Romania's internal affairs.

The motivation provided by an official of the Russian press that Moscow was not involved in Romania to support one party or another, reveal the intention and the interest of controlling leadership in Bucharest. Nor the last, press

release of the Russian Foreign Ministry showing interest to make available the data that would qualify Akopov's work as a spy are not able to hide some risks. Russia betrays the fact that they accept such retaliatory measures in cases of espionage only if it proves that its diplomat was spying, and this reflects on all similar cases, strengthening the assumption that all cases of reciprocity already accepted by Russia were real, through indirect acceptance made by the last Russian Foreign Ministry press release.

Russian Embassy in Bucharest has tens of diplomats, possibly over 100. Considering Russia's revival and its policies in the region, clearly showing the growing interest of what is happening in Romania and opinions expressed by the Russian Foreign Ministry and other officials on various issues involving our country, it is estimated that 20% of the Bucharest Embassy staff was documented to be involved in collection of information or activities for various Russian intelligence services. Certain risks are inherent and triggering a spiral of escalation that Romania cannot contain, betray premeditation of the operation aiming to worsen bilateral relations, which might also lead to new expulsion or public exposure of spies.

Recommendations

Romania has to block such incidents from escalating into a diplomatic conflict with Moscow. It had the opportunity to do so in the first statement of the MFA, which only threatened to take retaliatory measures, it did when it chose to expel a diplomat close to the end of his mandate, he does so through diplomatic channels and avoid spreading the scandal in other directions. The lessons of this case must lead to a serious analysis of the intelligence services and the procedures for preparing and sending Romanian diplomats to vital areas with adverse potential. It also has to generate a robust process of reflection aimed at Romania's objectives and the adequacy of its policies towards the Russian Federation and Eastern area in general. In this second case, the clarity and realism, practical purpose and feasibility of policies chosen are those that can give proper perspective to the situation of the Romania-Russian Federation relations. In addition, it must exploit consistently and systematically the opportunities that allow the release of messages of respect and mutual interest for relations with the Russian Federation and must avoid nervous messages or blunt statements against Moscow if this is not related or hinders public policy objectives set in relation to that country.

II. THE PERCEPTION OF RUSSIA IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Radu Vrabie, Ion Preașcă, Iurie Pîntea, Oazu Nantoi

1. Russia and Soft Power Policy towards Republic of Moldova

The main objectives of Russia's current foreign and security policy have been defined in the "National Security Strategy of the Russian Federation until 2020" which was approved by a presidential decree on May 12, 2009[1]. This document states that it is in Russia's long-term interest to transform the Russian Federation into a global superpower and a key actor in an emerging multi-polar system of international relations. Russia views the entire post-Soviet area as a zone of exclusive Russian interest, thus marking the second direction of Russia's foreign policy objectives. Unlike the first direction, this is a short term priority and was an objective even during the 90s[2] when Russia's power was in decay.

In order to achieve the propose objectives, "hard power" and other "traditional" means were used by the Russian Federation: military actions (participation in the military conflict in Georgia and Republic of Moldova in 1992, military intervention in Georgia in 2008); economic sanctions (the natural gas crisis in Ukraine, wine embargos on the Republic of Moldova and Georgia etc.); propaganda campaigns (accusations of human rights violations in the Baltic states); interference in political environments in other sovereign countries (support to pro-Kremlin political parties). With waves of colored revolutions in Georgia and Ukraine and changing situations in other countries of the post-Soviet space, Russia realized that traditional tools are not sufficient to achieve its goals now. This is confirmed by the Russian Federation's Foreign Policy Review of March 27, 2007, which distinguishes

[1] National Security Strategy of the Russian Federation until 2020 // http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html

[2] In 1992 the Russian Foreign Ministry's official magazine, Diplomaticheskii Vestnik, published an article by Russian political expert Sergey Karaganov (later his ideas became known as the "Karaganov doctrine"), suggesting that the entire post-Soviet area holds special interest for Russia and that Russian ethnic minorities should be used as a tool to implement Russia's long-term interests in the region. David J. Smith, Artis Pabriks, Aldis Purs, Thomas Lane, The Baltic States: Estonia, Latvia and Lithuania (Postcommunist States and Nations). Routledge, 2002, 161

a separate foreign policy dimension called the "humanitarian direction"[3] which covers activities in the four following areas: 1) the defense of human rights; 2) the protection of the interests of compatriots living abroad; 3) consular matters; and 4) partnerships in the cultural and scientific sectors. Later this direction appeared separately in the Foreign Policy Concept of the Russian Federation of July, 2008[4]. The humanitarian direction of the Russian foreign policy was called "Russian soft power"[5] and is defined as *the sum of the different political and administrative resources, instruments, and approaches in Russian foreign policy, designed to influence particular target countries, groups within target countries and/or international society for the purpose of "legitimizing" or gaining political support for Russian foreign policy objectives*[6].

1.1. What is the „humanitarian dimension" of the Russian foreign policy?

According to „Russian Federation's Foreign Policy Review" the humanitarian dimension for Russia means the following objectives: protect and legitimate the rights of the Russian citizens and compatriots from abroad; extend the communication area of Russian language and culture; strengthen compatriot organizations and oppose the revision of history in the countries of the post-Soviet space[7].

One of the most important tools of the Russian Federation in the CIS space is the Russian mass-media, which is very popular and influential. Being under the control of official Kremlin policy it always reacts according to Russian interests.

Protection of the interests of compatriots living abroad is regarded as a natural priority of Russia's foreign policy[8]. According to the Federal Law on National Policy of Russian Federation Towards Compatriots Abroad the term "compatriot" embraces four categories of people: 1) citizens of the Russian Federation who are permanently living abroad; 2) persons who were citizens

[3] Russian Federation's Foreign Policy Review, 431-27-03-2007 // available at http://www.mid.ru

[4] Russian Federation's Foreign Policy Concept // http://www.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750.shtml

[5] The "Humanitarian Dimension" of Russian Foreign policy Toward Georgia, Moldova, Ukraine and the Baltic States Riga, 2009; p. 19

[6] *Ibidem*

[7] Russian Federation's Foreign Policy Review, 431-27-03-2007 // available at http://www.mid.ru

[8] Russian Federation's Foreign Policy Concept // http://www.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750.shtml

of the U.S.S.R. and now live in the former republics of the U.S.S.R., those that have obtained citizenship in the residence county and those without any citizenship; 3) emigrants from Russia and its historical forms of state who were its citizens and are citizens of another country, have obtained the allowances of permanent residence, or are without any citizenship; 4) posterity of persons mentioned above, except representatives of foreign countries, i.e. the titular nation[9].

The importance of compatriots for Russia lies in its attempts to present itself as the inheritor of USSR, but only when it is convenient. "…As a result of the collapse of USSR, millions of people found themselves outside the borders of their country [Russia]"[10]. Thus, Russia established the concept of "historical homeland" declaring its interest for the protection of the rights of compatriots and the preservation of their ethno-cultural roots. This reference to permanent cooperation with the compatriots who form the "Russian World" (Russkiy Mir) as a "unique element of human civilization…" and designation of the role of compatriots as an "intellectual, economic and culturally–spiritual partner of Russia"[11] prove that essentially the goal of Russia is to use these compatriots as a potential tool for raising the status of the Russian language and culture in the region[12].

Another chapter of the humanitarian dimension is to protect human rights as part of Russian foreign policy, given the increasing role of this area in international relations. Also, the protection of human rights abroad is a response to frequent criticism that Russia gets in relation to the human rights situation inside the Russian Federation. In most cases, Russia's actions are reduced to protests against decisions to comemorate personalities considered by Moscow as fascists such as Bandera, Antonescu, etc.

Consular relations are also of special interests for the Russian Federation. By granting citizenship to the residents of other states Moscow expands its influence in those countries. In some cases it uses the argument of defending Russian citizenship to motivate military actions, as in the case of Georgia in August 2008.

---

[9] Russian Federation's Foreign Policy Review, 431-27-03-2007 // available at http://www.mid.ru

[10] Federal Law on National Policy of Russian Federation Towards Compatriots Abroad // http://wbase.duma.gov.ru/ntc/vdoc.asp?kl=6423

[11] The "Humanitarian Dimension"of Russian Foreign policy Toward Georgia, Moldova, Ukraine and the Baltic States Riga,2009; p. 21

[12] Ibidem; p. 22

Cultural and scientific partnerships are another aspect of humanitarian direction and is primarily aimed to stop the revision of history in the post Soviet space. Thus, Russia establishes „Ruskii Mir" (Russian World) Foundation centres, brings Russian literature, history books and other materials into the concerned countries. If discussions on the revision of history appear they are classified as fascist.

Certain elements of the humanitarian direction were also present in the past, without being a special part of Russian foreign policy. At the same time currently humanitarian dimension has a more important role, which demonstrates that Russia learns from former mistakes. To understand how things have evolved and what changes have occurred a detailed analysis of these processes is necessary.

1.2. Mass-media

The Russian press - one of the major sources of information for the majority of the CIS population - is used by the Kremlin as an instrument to promote its policy in the region. A proof in this regard is the case of the Republic of Moldova, where several changes in the attitude of the Russian mass-media have taken place in the last eight years. These occurred along with changes in the official Russian discourse towards the Republic of Moldova.

Apart from traditional propagandistic instruments - newscasts, analytical programs, and talk shows - indirect instruments such as movies, concerts, sports, and other non-political programs have been used as well. The latter are extremely popular outside the borders of the Russian Federation, and are often more efficient than those bearing an evident political nature.

The results of the latest public opinion polls show that the society of the Republic of Moldova is very dependent on television, which represents the main source of information, having surpassed other information sources such as print media, radio, and the internet. The same surveys show that television represents the main source of information for about 90% of the population[13]. In this context, the Russian public television channel "Perviy Canal" is the most trustworthy TV channel for approximately 40% of the population[14], and, generally speaking, Russian TV programs are the most watched by local audiences, surpassing Romanian and local, i.e., national programs in the Republic of Moldova.

[13] Barometer of Public Opinion, May 2010, // // http://ipp.md/libview.php?l=ro&idc=156&id=552

[14] Ibidem

This influence of the Russian press (first of all, television) has led to a situation where, over the years, Russia has become the closest neighbor to the Republic of Moldova in the mental map of the inhabitants, having excluded Ukraine, its natural neighbor, although the geographical distance to the Russian border is over 500 km. At the same time, it is due to this particular influence that citizens know much more about the situation in Russia than they do about the state of play in the Republic of Moldova. For many of these people, the information news program "Vremea" (Time), broadcast by Pervyi Canal at 8 p.m. local time, is the window through which they see and understand what happens in the world. The TV program "Mesager", broadcast by the Pubic Television at 9 p.m., is the local news that keeps people informed about life in the Republic of Moldova.

The result can once again be seen in the Public Opinion Barometer, which shows that about 60% of the population sees Russia as the strategic partner of the Republic of Moldova[15], as well as the partner that could help her integrate into the European union (?!). Another paradox can be observed when we analyze the credibility ratings of world political leaders in the eyes of the population. Vladimir Putin ranks first in the ratings, followed by Dmitry Medvedev, and, only afterwards, in a distant third, Vladimir Voronin, President of the Republic of Moldova (2001-2009), who ranks as the most trustworthy politician in the Republic of Moldova. The heads of state and governments of Western society occupy a rather insignificant place in the preferences of the responders[16].

On the left bank of the Dniester River, i.e., in Transnistria, the situation is even more interesting, because the popularity and influence of the Russian mass media is even higher than on the right bank. This situation is mainly explained by the fact that, first, despite its ethnical composition (30% Russians, "Moldovans", and Ukrainians), the population residing on the left bank mainly consists of Russian speakers, and, second, by the fact that the regime in Tiraspol was constantly supported by Russia, including through the media. In regards to the reasons for the credibility and popularity of Russian television, radio, and newspapers in Republic of Moldova, we believe that

[15] Barometer of Public Opinion, November 2008, // http://ipp.md/libview.php?l=ro&idc=156&id=552

[16] Barometer of Public Opinion, May 2010, // http://ipp.md/libview.php?l=ro&idc=156&id=552

this situation can be explained by nostalgia and some form of dependence of a large portion of the population. Many of the Russian channels, such as Pervyi Canal and Rossia (Russia), have broadcast in the territory of the Republic of Moldova since Soviet era. During this period, they represented the only source of information; due to the force of habit and nostalgia, the situation remains the same even today. At the same time, given the fact that not so many people speak a foreign language other than Russian (for some of them, Russian is their mother tongue), the Russian media represents the only source of information on international affairs. Last but not least, due to their more advanced technical possibilities (when compared with local programs), Russian programs, concerts, and talk shows manage to stir up a higher level of interest among the national public.

On the other hand, unlike the situation in other countries of the "near abroad" - where the Russian mass media pursues an open propaganda against the governments of these countries, by presenting materials that make their domestic problems even more prominent – the attitude of the Russian media here is rather specific. Republic of Moldova is not one of the more popular subjects disseminated by Russian television channels; it appears rather seldom and only when some major event has taken place. For instance, if there are new developments in bilateral relations, in particular at the level of heads of state, or if something takes place within the framework of the Transnistrian settlement process, these indeed becomes breaking news for Russian channels. However, whenever information about events taking place in Chisinau is aired, it is always shown in a positive light for the government in Chisinau. The events of April 7, 2009, when major protests took place in Chisinau, represent the last example of this situation. The Russian press classified them as actions of vandalism planned by foreign secret services, the same ones that staged the Rose Revolution in Georgia and the Orange Revolution in Ukraine.

It should be mentioned that this attitude towards the Chisinau leadership has not always been so good. As soon as the bilateral relations turn satisfactory for the latter, the press becomes totally benevolent towards Republic of Moldova. However, every time Chisinau officials start promoting messages containing elements that only annoy Russia, the attitude of the press changes immediately. To better understand the tone and nature of the articles published in the Russian press, we should take a brief look at the bilateral relations from 2001 up to the present time.

On February 25, 2001, after the parliamentary elections, the Party of Communists of the Republic of Moldova (PCRM) came to power and Vladimir Voronin became the President. The election platform of that party contained several items calling for approximation to Russia, including accession to the union of Russia and Belarus, granting the Russian language the status of a second state language, and other vows that resulted in the support and endorsement of Russia. In the same manner as prior to the elections, Vladimir Voronin was warmly received by the President of the Russian Federation, Vladimir Putin, whereas the Russian press welcomed the coming to power of the PCRM, considering it the only party capable of resolving the problems of the Republic of Moldova, through a follow-up development of its good relations with Russia. In this context, Russian Public Television organized a live interview with Vladimir Voronin. One of the priorities of the new head of state was reintegration of the Republic of Moldova through a peaceful settlement of the Transnistrian conflict.

Indeed, after receiving the support of Russia, Voronin started negotiations with Transnistrian leader Igor Smirnov, whom he met on April 9, 2001-two days after his nomination to office-declaring that the Transnistrian leader "is a person with whom one may come to terms." However, in a short while, the relations between the two figures worsened, reaching a climax in August of 2001, when President Voronin was denied access to a monastery located on the left bank of the Dniester River. After this incident, Voronin declared that "he would rather negotiate with devil than with Smirnov," refused to meet with him any more, and changed his strategy. The President then addressed his Moscow counterpart with a request to nominate a person who could find a solution to the Transnistrian conflict. The designated person was Dmitriy Kozak, a person close to President Vladimir Putin; he came to Tiraspol and Chisinau and soon managed to prepare a document known as the Kozak Memorandum. This memorandum outlined the design of a federal state of the Republic of Moldova, with Tiraspol granted veto rights and other elements that would have transformed the Republic of Moldova into a dysfunctional state if no support came from Russia, which de facto played the role of an arbitrator between Chisinau and Tiraspol.

At the last moment, on the night of November 17, 2003, just before putting his signature on the given document, and thus exposing himself to internal and, in particular, to international pressure, President Voronin did not sign the agreement. This drew the fury of Russia and Vladimir Putin, who was

supposed to come personally to Chisinau to be present at the signing of this memorandum. Despite the attempts of Voronin to justify his decision before the Russian President, the latter decided "to punish" him, and prohibited even low-ranking Russian officials from meeting with their counterparts. Thus, a period of coolness has intervened in Republic of Moldova's relations with Russia.

In the Russian press at that time, one could notice drastic shifts in attitude from something like "Moscow will reconcile Chisinau and Tiraspol" [17] to articles that at first indirectly and then openly started accusing Voronin of a refusal to sign the Kozak Memorandum[18]. In the subsequent period, after being deprived of Russian support, Voronin changed the political course of the Republic of Moldova and declared European integration as its major national priority. The reaction of Russia, which started supporting other political forces from Republic of Moldova soon came to light. There is no doubt that the Russian mass media was also involved in this anti-Voronin campaign. The press quickly began to accuse Republic of Moldova of acceding to orange movements and destroying the Community of Independent States. However, unlike the situation in 2001, when Tiraspol leaders were accused of hindering the process of Transdnistrian settlement negotiations, Voronin turned to be the main "guilty person" in 2005 for the deadlock situation in this matter.

The crowning moment in the media war unleashed by Russia was reached immediately after March 3, 2006, when the Republic of Moldova and Ukraine introduced a new border regime, which did not allow for the export of goods and products made by economic companies from the Transnistrian region if they were not registered in Chisinau. Both officially and media-wise, Russia manifested its attitude by declaring this "economic blockage," and accusing Republic of Moldova of generating a "humanitarian catastrophe" in Transnistria. Following these events, Russia ceased the import of the wines, which represents one of the most important branches of the national economy. Through this registration measure, the authorities in Chisinau tried to incorporate the activities of the companies located on the left bank of the Dniester River into a legally binding framework. At that time, Ghenady Onishchenko, head of the Sanitary Inspection of the Russian

[17] http://www.ng.ru/cis/2003-11-19/5_moldova.html

[18] http://www.ng.ru/politics/2003-11-27/2_kozak.html

Federation, declared that wines from Republic of Moldova and Georgia contain certain substances that endanger the lives the of his country's citizens. A news report on the "Vremya" (Time) program that showed Russian bulldozers destroying a warehouse of the wines represented the most "powerful" media action in this regard[19].

Nevertheless, the attitude of the Russian press towards Republic of Moldova and President Voronin changed once he managed to meet with Putin in Moscow on August 8, 2008. This event was followed by a series of other meetings between the two heads of state, which enjoyed a positive coverage in the Russian press, meaning that President Voronin had managed to regain the good graces of mass media from Moscow**.**

So, as we've seen from this brief overview of the relations between Republic of Moldova and Russia, Russian media's attitude depends heavily on the political relations between the two countries and the attitude of the same author can change accordingly. From this point of view we can distinguish four periods:

1. February 2001 – November 2003. Beginning with the moment when PCRM came to power in Chisinau until the non-signing of the Kozak Memorandum, in November of 2003. During this period, the Russian press was one of the main allies of the Chisinau administration.
2. November 2003 – August 2006. Beginning with the collapse of the Kozak Memorandum until the meeting between Voronin and Putin on August 8, 2006. In this period, the Russian press turned from an ally into one of the biggest enemies of the Chisinau leadership.
3. August 2006 – 2009. After the Republic of Moldova reverted to Russian influence, the Russian press changed its attitude.
4. 2009 – present. The Communist Party has been actively supported by the Russian media, which was one the few to present the events of April 7-8, 2009 in a light convenient to this party. Also, after July 29, 2009, the Russian press wrote articles that talked about an imminent re-unification with Romania and an unstable situation, thus hitting the Alliance for European Integration.

From what was said above, it seems the media is one of the tools that Russia uses to support or, contrary, to attack those countries or political forces

[19] http://www.1tv.ru/news/polit/74724

dependent on their orientation. Below is an outline of Russian televisions, radios and newspapers that write about Republic of Moldova and we will analyze the subjects addressed by these media sources during the last two years.

The most important Russian TV channel is **Pervyi Canal**, the television station that enjoys the highest popularity and credibility in the Republic of Moldova. During the last year, this channel has included in its newscasts a number of reports about events in Chisinau. Most of the time, emphasis was put on the situation related to Transnistria and bilateral ties between the two states. In the light of the latest favorable developments in the relationship between Chisinau and Moscow, all reports contain a note of acknowledgement for both sides**.** As noted by several local media experts, this is more than just an acknowledgement, since the Russian public television channel also started to get involved actively in the 2009 election campaign in Republic of Moldova. Thus, at the funeral ceremony of Patriarch Alexei the Second, and at the ceremony inaugurating the new Patriarch Kiril, Vladimir Voronin was the only president of the C.I.S. community shown in the forefront, next to Medvedev and Putin. At the same time, during the negotiations in Moscow following the gas crisis, Prime Minister Zinaida Grecianyi, who is also on the list of the Party of Communists, stood to the right of Mr. Putin. Though these actions may seem unimportant at first glance, they have significantly improved the image of these leaders, who, through this and in combination with other actions described above, have proved that, during the elections in Republic of Moldova, the Russian Federation de facto supports this party in particular. The government of Chisinau enjoyed similar support after the events of April 7, as well as when these events were labeled a coup d'etat, a position coinciding with the official Chisinau and Moscow's positions in this matter. At the same time, apart from original Russian programs, a special pro-governmental newscast and a series of cultural and local entertainment programs are also broadcast on this channel.

'Rossia' (Russia) – another federal channel that broadcasts its programs in Chisinau. Its editorial policy is similar to that of the Pervyi Canal. As a rule, it does not have a lot of news dedicated to Republic of Moldova, but if events start taking place it tackles them in a way favorable to the Kremlin or the forces supported by Moscow here. It should be noted however that this tv

station doesn't have a national frequency which makes him less popular than Pervyi Canal.

NTV – appears in partnership with a local company under the name of TV7. It does not present news about Republic of Moldova other than in important situations, such as elections or the April 7 post-election events, and is the most balanced Russian TV channel in terms of how the situation is reflected. Media experts consider the local news broadcast by this channel be the most balanced and unbiased as well. Although the channel's active involvement in the recent election campaign was not noticed either, one of the important newsmen from NTV, Vladimir Soloviyov, author and presenter of the program "K Barieru" (To the Stand), did come to Chisinau, where he had an interview with President Voronin. During his meetings in Chisinau he also made a statement that the good bilateral relations were namely the merit of the current government.

Apart from these central TV channels, there is a series of other channels mainly specializing in certain segments, like sports, entertainment, culture, and Russian movies, which are aimed at popularizing and advocating all things Russian outside the borders of the Russian Federation. Out of all the channels, we can mention **CTC (STS)**, an entertainment channel that is highly popular among teenagers and young people in the Republic of Moldova, and "**Nostalgia"**, a channel targeted at middle-aged and elderly people who used to live in the U.S.S.R., and in the majority of cases feel a certain nostalgia for the past.

Unlike television, the Russian radio broadcasts in the Republic of Moldova are to a large extent focused on entertainment programs. However, the influence of radio broadcasts is rather high, as many people prefer to listen to Russian channels rather than local or Romanian ones[20], mainly because Russian music is extremely popular in the territory of the Republic of Moldova. In addition, these channels organize various concerts in Chisinau with the participation of some Russian artists who are also highly popular here. Among the most important channels are Russkoye Radio, which broadcasts only Russian music targeted mainly at the younger population; Radio Shanson, which features a wide range of 90s music; and Nashe Radio, which broadcasts mainly Russian rock, etc.

[20] Barometrul de Opinie Publică Mai 2010, disponibil la http://ipp.md/libview.php?l=ro&idc=156&id=552

Printed media is less popular than television and radio. This is probably due to the fact that, in general, written press is not so popular in the Republic of Moldova[21]. Many of the published Russian periodicals are not even available in the country, though of all the Russian media, the written press contains the most material about Republic of Moldova. Despite this fact, one of the most widely sold newspapers in Republic of Moldova is Komsomoliskaya Pravda, a Russian newspaper. This is actually what defines the market for printed media in Chisinau, which is not a consumer of socio-political newspapers but, rather, a market overcrowded by tabloid press. In this regard, tabloid newspapers and magazines, or the "yellow press," are very numerous and enjoy great popularity here.

1.3. Culture

Considered to be one of the great powers, which usually relies on its military force when trying to impose its control over territories it wants to control, the Russian Federation, however, pays a particular attention also to the humanitarian dimension of its foreign policy. Even though there is less talk about non military and non economic means, it can be seen that they are probably the most effective. Paradoxically, although it's been nearly two decades since the proclamation of the Republic of Moldova's sovereignty and independence, the cultural values shared by the inhabitants of the Republic of Moldova are much closer to Russian than they are to European or Romanian, although Romanian language is spoken in Chisinau. This situation has developed because of several factors:

1. Historical factor. In 1812, the territory stretching between the Dniester and Prut rivers was incorporated into the Russian Empire. In a short while, civil servants from Russia were brought to this territory; they were the ones who introduced Russian as a language of communication, particularly in cities and towns. Over two centuries (including the period when Bessarabia, a part of the former Romanian principality of Moldova, was part of the USSR), the use of Russian for communication was reinforced and became even stronger.
2. Linguistic factor. Due to the widespread use of the Russian language and the strong need of every person to know it, the majority of the population speaks Russian, and it is a known fact that language is an important tool for manipulations.

21

3. Religious factor. The Metropolitan Church of Moldova, which administers about 70% of all Orthodox parishes in the country, is canonically subordinated to the Russian Archdiocese. Every church service usually starts with an eternal memory to His Holiness Patriarch of Moscow and Entire Russia. Also, certain prayers are officiated in Russian in practically all the churches under the jurisdiction of the Moldova Metropolitan Church, regardless of the ethnic specificity of the locality.

Currently the majority of mass cultural activities in Republic of Moldova such as movies, concerts, discos are held in Russian. Everything that involves Russia is very popular in Chisinau, both at the level of mass culture and "high" culture. The majority of cinemas show films in Russian, because it is easier and cheaper to buy pre-translated films from Russia. Genuine Russian movies also come to Republic of Moldova through Russian networks, and given the high publicity of these Russian movies organized by Russian channels broadcasting in the territory of the Republic of Moldova, they become rather popular with local audiences. A similar situation can be seen in Russian music, which is often broadcast on national TV and radio channels, thus enhancing its popularity. As a result of this popularity, concerts by Russian artists organized in Chisinau enjoy a high degree of popularity among local audiences. Concert halls thus become fully packed, contrary to the situation with concerts by Romanian artists, which on several occasions have had to be cancelled due to the scarcity of audiences. At the same time, another explanation is that the arrival of Russian artists to Chisinau is often funded by local businessmen who, in the majority of cases, are Russian.

In addition, many monuments to Russian culture and Russian museums can be found in Chisinau as well, such as the monument to Pushkin, the house museum of Pushkin, and two Russian theaters (one of which, the Chekhov Theater, is among the best theaters in Chisinau). Although it is true that these institutions are used to maintain Russian influence in the Republic of Moldova, they do not leave a very significant impact, since Chisinau inhabitants are not avid theatergoers, and theater halls often remain empty.

Two of the most efficient expressions of the Russian presence in Republic of Moldova are the Orthodox Church and holidays left over the Soviet times.

Church. The Russian Orthodox Church is regarded as one of the most efficient instruments for propagating Russian interests in the regions that Moscow considers zones of influence. The Republic of Moldova is part of

this group of countries because the majority of the population is Christian Orthodox (93.3 %), and the church is the most trusted institution for the people.

Although officially, the Church and the State are separated in the Republic of Moldova, nevertheless it plays a important role in the daily life. This fact was well understood by the Communist Party. When the Communists came to power in 2001, they did not incorporate religious values in their party platform; in documents presented to the Central Election Commission, Voronin, the leader of the Communist Party of the Republic of Moldova mentioned that he was an atheist, but in a short while the party started paying special attention to the church. In this context, under the patronage and during the mandate of President Voronin, several churches and monasteries were repaired and restored; among them are Capriana Monastery and Curkhi Monastery. These actions endorsed the sympathies of citizens, particularly elderly people, who actually constitute the core electorate of this party. Apart from this, the CPRM also pays special attention to the celebration of various religious holidays, the majority of which are attended by party leaders. It should be emphasized that, for several years now, on Easter, which is the most important Orthodox celebration, the Holy Fire is brought by air from Jerusalem to Chisinau with the financial support of the state. But if Easter coincides with the time of an election campaign, this eternal flame is brought by one of the candidates of the Communist Party.

Also, in the period when a dispute emerged between the Moldova Metropolitan Church, subordinated to the Moscow Patriarchy, and the Metropolitan Church of Bessarabia, subordinated to the Romanian Patriarchy, the ruling party supported the former. It refused to recognize the Church of Bessarabia for quite a long while, although the national legislation stipulates that, in the territory of the Republic of Moldova, each person has the right to choose the religious cult to which he or she wishes to adhere. However, shortly afterwards, the ruling party was forced to recognize the Metropolitan Church of Bessarabia after the European Court for Human Rights (ECHR) obliged the Republic of Moldova to legitimize the status of the church.

In response to this attention on the part of the acting power, the Moldova Metropolitan Church, under the jurisdiction of Moscow Patriarchy, also started to show its support for the Community Party. There were cases where, during election campaigns, priests organized propaganda campaigns

encouraging people to vote in favor of the Communist Party. As mentioned by experts in election matters, this produced an important impact on people because the society, particularly in rural areas, often believes what spiritual leaders have to say.

In its relations with the Russian Federation, the leadership of the Republic of Moldova pays special attention to the church as well. President Voronin was considered one of the friends of ex-Patriarch Alexei the 2nd, whom he visited several times and managed to bring to Chisinau and who decorated him with the medal of the Russian Church. President Voronin also participated in the inauguration of the new Patriarch Kiril, and was the only head of state from the C.I.S. region who took part in the ceremony.

After the elections of July 29, 2009, the Communist Party went into opposition and the niche of using the Church in electoral actions remained free. In the summer of 2010, Valeriu Pasat, former director of Security and Informations Service and former Minister of Defense has initiated a movement that promotes the teaching of the religion in schools as a compulsory subject. This movement has been joined by the leadership of the Moldova Metropolitan Church and its head Vladimir. This was the first time the church openly and officially involved in electoral propaganda actions. Valeriu Pasat also became the leader of a political party - Humanist Party - the basic idea of which are to promote orthodox values. It is not clear yet what will the result of this party be. It is important to note that Passat is an adviser to Anatoly Chubais, who in turn is close to Russian Prime Minister Vladimir Putin.

Holidays. Former Soviet patriotic holidays have became more pronounced since the CPRM came to power. The authorities have started paying special attention to these events, which are usually attended by the entire senior leadership of the Republic of Moldova. Such holidays as the 7th of November, Lenin's Day, and Pioneers' Day, which were almost forgotten before 2001, are now broadcast live on public television channel or other pro-government channels.

The most grandiose and highly confusing holiday from the point of view of its symbolic interpretation is the 9th of May, which coincides with the Day of Europe. The fact that Republic of Moldova's entire leadership participates in the festivities dedicated to Victory Day and does not participate at all in the celebrations dedicated to the Day of Europe, demonstrates once again the influence of Russia, despite the fact that European integration is officially

declared as the foremost priority of Republic of Moldova foreign policy and that Russia continues to play a major role in influencing the events taking place today.

It should be mentioned that, during the last two years, a new tradition called Gheorghievskay Lentochika, or St. George's Ribbon, has been introduced in these celebrations at the suggestion of the Russian Embassy in Chisinau and has been enthusiastically adopted by the ruling party. According to the new tradition, young members of the Communist Party (Komsomol members) give these souvenirs to all passers-by, so that most of the automobiles from Chisinau bear this Russian symbol during the entire given period. These actions are usually joined by the „League of Russian Youth", creating the impression that only the Russian people fought against fascism.

The 9th of May holiday–Victory Day or Liberation Day–as conceived by the current ruling power of the Republic of Moldova, has remained in the sphere of Soviet propaganda. A resuscitation of the old scenario started on April 25, 2001, when, pursuant to a presidential decree, the Communist government instituted a special commission for organizing festivities dedicated to the 9th of May holiday. The actions recommended by this commission were inspired by the Soviet epoch and included "thematic parties and traditional meetings with the World War Two veterans," contributions to "preserving the tradition of tending the tombs of soldiers fallen for their Motherland," "organization of a festival of patriotic songs, sporting contests, and other manifestations dedicated to Victory Day." This document also said that managers of enterprises, organizations and institutions were recommended "to organize measures to commemorate the fallen heroes (…) and to find solutions to material and social problems", while "the means of mass communication and the State Teleradio Moldova Company shall provide comprehensive coverage of the actions related to preparation and celebration of the respective anniversary".

Thus we can say that the propagandistic arsenal used in the Soviet era was taken over by the Communist ruling party. Such propagandistic clichés as the "Great Patriotic War for Defense of the Motherland," the "Great Victory," and commemoration of the "Soviet Soldier and Liberator," along with myths about "friendship among nations" and "Soviet liberation," have been continuously used on a mass scale here, while the biased selection of images reminiscent of the glorious past brought back frustrations about national

identity and the old conflict between collective memory and the discourse pursued by the ruling power.

The scenario launched in 2001 for commemorating Victory Day has been carried out without any changes for more than eight years now. This scenario included the ritual of bringing flowers to the monument of Stefan cel Mare si Sfint (Stephan the Great) and then to the Eternal Flame at the Eternity Memorial Complex of Military Glory, followed by meetings, a military parade, festive concerts, and fireworks. The eulogies addressed in the past, as well as central symbolic figures from the Soviet era such as V.I. Lenin, have become inadequate and unfit for the Republic of Moldova nation-building project, and have thus been replaced by evocation of Stephan the Great as the "founder of Moldovan statehood." On the one hand, the incorporation of the monument to Stephan the Great in the festivities is an attempt to make up for the imagery gap created after the collapse of the U.S.S.R.; on the other hand, it is also an attempt to legitimize the new ideological project of "Moldovanism."

Invocation of the "historical roots" of the "Moldovan statehood," through an ideological anchoring in collective imagery from medieval Moldova's period of glory under the reign of Stephan the Great, is used to suggest the idea of "continuity" in Moldova statehood. The ruling power is organizing the present manifestations in such a way as to project the symbolic proximity of the monument to Stephan the Great to the Eternity Memorial Complex of Military Glory; its aim is to build a solemn topography of "Moldovanism." The chronological and imagery linkage between the medieval and modern epochs is also articulated through a propagandistic context from the Soviet era, concerning the "lifelong friendship between the Russian and Moldovan people" and the image of the Soviet Moldavian Socialist Republic as a constituent and equal part among the "fifteen sister republics." The rhetoric about the "Romanian and fascist occupation" of the Soviet territory within the borders of the Soviet Moldavian Socialist Republic during 1941-1944, which was zealously adopted by the present senior leadership of the country, was projected in a mythology that legitimized the "Soviet Liberator" in contrast to the "Romanian-fascist occupants."

The symbolic laconism and sobriety of rites performed at the monument to Stephan the Great by the official institutions of our country is compensated by the splendor, proportion, and ampleness of the scene out at the Eternity Memorial Complex of Military Glory, which was often categorized by V.

Voronin as "the most sacred of sacred places," thus recognizing it as distinct from the grandiose repertoire of other public monuments dedicated to World War Two victories. Ordinary people represent the overwhelming majority of participants, who, throughout the entire ceremony, are carefully watched by police and security men as they wait for war veterans to make their appearance on the scene. As a rule, this occurs once the rite performed by the political leaders on the red carpet comes to an end. The mere fact that veterans appear on the scene only after symbolic priority is bestowed on the ruling power, to the detriment of those "who risked their lives fighting against the enemy," represents some loyal reminiscences of Soviet era rituals. The participation of ordinary people is strictly staged, without any right to initiatives, and compliant with roles prescribed in the scenario directed by the ruling powers. The abusive historical, artistic, and religious orchestration of the solemn ceremony dedicated to Victory Day, and its skilled concealment under the guise of paternal care for "the people," unveils the ideological settling of memorial places through the use of authoritarian strategies to legitimate power; it also symbolically shapes the new "Moldovan" topography–the power governing the realm of the Republic of Moldova in the collective consciousness of the people.

We have concluded that war veterans are the target group for this scenario staged and conducted by the ruling powers. This is also confirmed by the attitude of this community towards the 9th of May commemorations. The community of veterans, together with their families and relatives, is absolutely and neatly integrated into the context of this solemn scene. However, the topographic itinerary of the memorial visited by the veterans differs considerably from the one invoked in the official scenario of the power. The main difference comes to light in the official part of the holiday, when veterans come directly to the memorial, thus ignoring the flower-laying ceremony at the monument to Stephan the Great. The ideological message about "liberation of the Motherland by the Soviet Soldier" does not leave any space for other symbolic and competing analogies. "Liberation" is perceived separately from other historical symbols, and thus veterans remain solely devoted to the symbolic message evoked by the Eternity Memorial.

Looking at the memorial from the point of view of venue, the 9th of May also becomes a scene of symbolic interactions, disputable speeches, and political manipulations. While political leaders use the past as a tool to foster patriotic feelings and civic dedication, ordinary people do not cease accepting,

reformulating, and also ignoring the messages conveyed by the ruling powers. Most of the times when veterans are asked to share their memories about the 9th of May, they refer to two blocks of images from their past: memories of the Victory and memories of the War. The first image, memories of the Victory, is focused on the mythology of "the Glory of the Red Army," ideological clichés about "Soviet patriotism." The second image, memories of the War, is focused on the horrors and sacrifices brought about by the war and on the duty of those still living to commemorate deceased heroes. Nevertheless, discussions held at the location of the event bring to light opinions that do not coincide with the discourse pursued by the ruling powers. People interviewed there often mention that "those who fell for their Motherland" were not asked what motherland they were ready to die for. These approaches reflect the very different memories about the Second World War in the local society.

Thus, Victory Day remains a controversial holiday for Republic of Moldova, likewise for other states of the ex-Soviet sphere. Selective evocation of images of the past, i.e., a past that, depending on the memory vectors, appears "glorious," "tragic," or even "strange," sometimes brings back to the ex-Soviet countries the pomp of a political liturgy, with deep roots in the era of "totalitarian night." A selective commemoration of Red Army soldiers on the one hand, and doom to oblivion of Bessarabian warriors enrolled in the Romanian Army on the other hand, divides society and provokes identity-driven tensions. Slogans eulogizing the Motherland and glorifying the "Soviet Soldier Liberator" constitute a key moment triggering a confrontation between communities of memories, suppressing from inside the process of reconciliation in this space.

Education. At present, of the 1,490 schools in the territory of the Republic of Moldova, 280 schools teach in the Russian language; 28 are mixed Russian-Gagauzian, Russian-Moldavian, or Russian-Ukrainian schools; and a total of 110,000 pupils and students study in the Russian language. The number of schools where teaching is done in Russian constitutes 20% of the total number of schools, whereas the Russian population accounts for only 5-6% of the total population. In addition, the government of Republic of Moldova pays enhanced attention to education for non-native population, including Russian [22].

[22] Slavic University Messenger, 3 / 2007, available at http://www.surm.md/

Thus, the textbooks and manuals for all disciplines taught at schools are published in the Russian language under the aegis of the Ministry of Education. Apart from that, an additional subject called "History, Culture, and Traditions of the Russian People"[23] is studied in Russian-teaching institutions. However, the presentation of events in this discipline actually runs counter even to the statehood of the Republic of Moldova, because the U.S.S.R. is described there as an important phase in the history that developed between the Prut and Dniester rivers. The question is how this ideology may coincide with official ideology, which has dissociated itself from the common Romanian past and, in return, tries to prove that Russia was the best friend and closest ally of the Republic of Moldova. However, it should be emphasized that all educational programs and curricula for these institutions are developed by the Ministry of Education from Chisinau, whereas all reference and literature books received from Russia are considered additional materials.

The same situation can also be seen in institutions of higher education where Russian students may enroll in groups where teaching is conducted solely in Russian, regardless of the chosen university or institution, and this is true for almost any faculty or specialty. In addition, two institutions–Slavonic university and the Higher School of Anthropology–have courses only in the Russian language. Balti, the second largest city after Chisinau, even has two branches of Russian universities.

Slavonic university is one of the largest universities in Republic of Moldova, with an enrollment of over 2,700 students in more than 12 departments. Also, professors and students at this institution may continue their education and improve their proficiency by studying at other institutions from Russia[24]. The Higher School of Anthropology was created by one of the most influential people from the Communists Party, Mark Tkaciuk, and mainly trains specialists in history and archeology. However, judging from presentations and discussions with students and professors at this institution, we can infer that the subjects taught at the school totally coincide with the official position pursued by the former ruling party. This position holds that, since ancient times, this territory was populated by Slavs and ties between natives and Slavs (and later Russians) were always friendly, as opposed to former province of Moldova relations with Valahia, which were always hostile.

[23] Ibidem

[24] Ibidem

The education system in the eastern districts of the Republic of Moldova.
On the left bank of the Dniester River, in Transnistria, dependence on Russia is even more palpable. The "Transnistrian Moldovan Republic", artificially created to preclude the development of Republic of Moldova sovereignty and to hold back Romanian influence, which was rather strong in the early 1990s, has become a bridgehead of Russian influence in this zone.
There are three official languages of communication in Transnistria, and each citizen has the right to study in his mother language; nevertheless, all studies are de facto conducted in the Russian language. The curriculum is harmonized with the Russian one, and pupils study in the same way as their peers from Russia. The system of a single graduation exam has recently been introduced, and students have the possibility to get Russian scholarships. The highest level of education is represented by a few universities; two of them are branches of Russian universities. The largest of these universities is T. Shevchenko State University which, despite the fact that it is named after a Ukrainian writer, is actually a Russian university. Russian is the language of study in all faculties and specialties; studies are conducted in state language only in the department of "Moldovan" language and geography and in Ukrainian only in the department of Ukrainian philology, regardless of the fact that the proportion of Ukrainian, "Moldovan", and Russian students is approximately the same[25].
At the same time, the teaching staff from the Transnistrian region has the possibility to attend continuous training courses and to participate in various academic conferences organized in Russia. If they want to attend conferences organized by institutions in the West or in Chisinau, they have to undergo a complex bureaucratic procedure and are often prohibited from attending. This state of play in the Transnistrian educational system further strengthens Russia's influence over this territory, which is already rather high due to the financial, military, and political support provided by Moscow to the Tiraspol administration.

1.4. Consular Affairs

Within the spectrum of bilateral relations between the Republic of Moldova and the Russian Federation, consular relations belong to the category of relations that cannot be characterized as „univocal". On the one hand, no visa

[25] http://www.olvia.idknet.com/overviewru.htm

regime exist between the two countries, and annual consultations in order to improve the cooperation in this area are carried out between the related ministries of these countries. On the other hand, the Russian Federation has ignored several times the proposals of Republic of Moldova when it considered that it „acts to protect its own citizens."

In this chapter, we will analyze three important aspects in the consular relations between the two countries, namely:

1. Granting Russian citizenship to Russians residing in the territory of the Republic of Moldova, including people living in Transnistria, which de facto represents an impediment to unblocking the political process;
2. Pensions, in particular the allocation of an extra sum of USD 15 for retired people from Transnistria, which represents an additional tool to increase Russian influence in this region, especially taking into account that this target group is an important electorate core here; and
3. Challenges or difficulties faced by the citizens of Republic of Moldova who are currently working in the territory of the Russian Federation.

Citizenship. At the present time, no visa regime exists between the two countries, which makes traveling and movement between these countries easy and lax, as it is conducted solely on the basis of their foreign passports. There are series of agreements between these two countries regulating all legal aspects of citizens traveling abroad, repatriation and readmission of persons who had stayed illegally in the territory of one of the given countries. Republic of Moldova legislation is also quite balanced in this regard. Thus, the adopted Law on Citizenship allows the citizens to hold the citizenship of another country, provided that the country in question provides for such a right. Given this situation, there are numerous people in Republic of Moldova today who additionally hold either Romanian, Bulgarian, Russian, or Ukrainian citizenship. Since the granting of citizenship is mostly done at the consular office of the respective countries, there is no exact data about the total number of local people with dual citizenship, though it is clear that their number is quite significant. Most of the times, people want to have dual citizenship because it facilitates the possibility of going abroad and finding a job there.

Of all citizenships, Romanian is the most widespread. According to the Law on Regaining Citizenship, adopted by the Romanian government, all citizens who have second-grade relatives, i.e., grandparents, have the possibility to obtain or regain Romanian citizenship for those who lived between 1918 and

1940 within the borders of the present-day territory of the Republic of Moldova, when the latter was part of Romania. Although the procedure for obtaining it is quite complicated, many people apply for it. Their number is over 200,000. This increase in the number of people willing to obtain Romanian citizenship on the background of the hostile attitude of the Communist Party towards Romania has led to Chisinau Parliament passing a law prohibiting people with dual citizenship to hold public office. This law has aroused discontent among many people who have already obtained second citizenship and who found themselves in the dilemma to renounce to the second citizenship, or to be ineligible for a public office. Also, Bulgarian citizenship is quite demanded, especially in Taraclia district where a substantial number (about 80,000 in total) of the people are ethnic Bulgarians.

Most of the time, Russian and Ukrainian citizenship is claimed by people living in the Transnistrian region. It should be mentioned that, although so-called Transnistria citizens are entitled to obtain Russian citizenship in the same way as those living in the separatist republics of Abkhazia and South Ossetia, the process of obtaining Russian citizenship is rather complicated, and people often have to pay large sums to middlemen.

Based on the statements made by a number of Tiraspol residents interviewed for this study, who for understandable reasons asked to remain anonymous, we can infer that payment for these services ranges between USD 700 and 1,000, which represents a very significant amount of money in comparison with the average monthly salary in Transnistria, about USD 200. At the same time, it should be mentioned that the process of obtaining Russian citizenship by people living on the right bank of the Dniester River is even more cumbersome and difficult. Therefore, there are cases when inhabitants living on the right bank of the territory controlled by the legitimate authorities resort to a more sophisticated pattern. As a first step, they try to obtain Transnistrian citizenship, which is not officially recognized and costs money, but nevertheless opens the possibility to apply for Russian citizenship as a Transnistrian citizen.

However, it should be mentioned that there is no evidence proving that this scheme is actually put into practice. But in studying these cases we managed to meet people who hold a Transnistrian passport, although they have never lived in the territory controlled by the Tiraspol administration, and later received Russian citizenship as well. Nevertheless, it seems that the

difficulties in obtaining Russian citizenship result from changes in the attitude and relations of Chisinau towards Moscow. The same holds true for other areas of cooperation between the Russian Federation and Republic of Moldova; as long as Chisinau authorities keep promoting a loyal policy towards Russia, then the latter does not intensify its support of Tiraspol leaders.

For instance, although Transnistria belongs to the same group as South Ossetia and Abkhazia, its independence has not yet been recognized. As we have mentioned above, the same holds true for the issue of granting Russian citizenship to Transnistrians, who often complain that they have an exclusive pro-Russian orientation similar to that of the separatist regions in Georgia, though the attitude towards them is nevertheless different.

In this context, we can compare the current situation with the 2004-2007 period, when the relations between Chisinau and Moscow were rather tense. Based on the opinions of Transnistrian residents, the process of obtaining Russian citizenship was quicker then. Moreover, during that period, a diplomatic incident also occurred between these two countries: The Russian Federation requested the opening of a consular office in Tiraspol, explaining that there were many Russian citizens in the territory of Transnistria who required consular assistance and who found it rather difficult to go to Chisinau every time they needed to solve an issue. However, Chisinau authorities refused to open this consular office, claiming that the territory was not under the de facto control of the constitutional authorities and that they could not ensure the good functioning of the office. Therefore, despite the refusal of the local authorities, Russian authorities opened a center that did not have the status of a consular office, but was nevertheless visited twice a week by consular officers from the Russian embassy in Chisinau, and was focused on providing the necessary assistance.

Until today, similar difficulties continue to appear in the relations between the Russian Federation and the Republic of Moldova. In most of the cases, they derive from the arrogant attitude that Moscow has towards all ex-Soviet states, including towards its traditional allies, Belarus and Armenia. For instance, during every parliamentary or presidential election in Russia, despite the fact that the authorities offer certain premises for the opening of voting sections in the territory of the Republic of Moldova, voting constituencies are opened on the territory of Transnistria region as well.

There is no doubt that these actions do not contribute to improving the friendly relations between the two countries, and practically compel the Ministry of Foreign Affairs and European Integration in Chisinau to protest, at least formally. Regardless of all these protests, Russian citizens from Transnistria–including Igor Smirnov, the leader of Tiraspol, who is also a Russian citizen–do not fail to participate in the elections in Russia every time they are held there. It is interesting to note that the results of Russian elections in the Transnistrian region match the general elections in Russia. Thus, when Vladimir Putin came to power in Russia, he and his party, "United Russia", managed to win the elections in Transnistria as well; the situation was similar in the case of Medvedev's victory, in March of 2008. In this regard, it is also important to draw the comparison that, during Ukrainian elections, the Ukrainian authorities do their best to comply with the requirements set forth by the authorities in Chisinau and open voting sections only in close cooperation with, and with the consent of, Chisinau authorities.

Pensions. The granting of pensions to Russian citizens residing on the territory of Transnistria represents another challenge in the relations between Republic of Moldova and Russia. Thus, after the referendum of September 17, 2006, which showed that the absolute majority of Transnistrian residents voted for consolidation of ties with Moscow, and in order to maintain the influence of Russia in this region, a decision was passed to add an extra amount of USD 10 to the existing pension received by each pensioner from Transnistria. Initially, this money was channeled through the budget of the Tiraspol administration. Later, having identified certain large-scale financial irregularities and cases of misappropriation of funds by Transnistrian civil servants, the Russian Duma decided that money shall be sent directly to the legislative body of Tiraspol, i.e., the "Supreme Soviet". Starting with last year, the amount of this extra amount to pension went up to USD 15.

In our opinion, these actions on the part of Russian authorities are rather unfriendly by nature, because adding USD 15 to the amount that pensioners already receive, ranging from USD 40 to 50 USD, constitutes a very significant sum for them, and, as a rule, they vote for anything that is pro-Russian. At the same time, it is important to mention that this money is not distributed to other Russian citizens residing in the territory of the Republic of Moldova, and thus supports the administration of Tiraspol and implicitly endorses Transnistrian statehood. This situation runs counter to the official

position of Russia, reiterating its total support of the sovereignty and territorial integrity and political independence of the Republic of Moldova.
Legal difficulties of the citizens from Republic of Moldova working in Russia. Another important aspect in tackling the issue of consular relations between the two countries is related to guest workers from the Republic of Moldova (the so-called Gastarbaiters). For thise citizens, unskilled labor in the Russian Federation, in particular in Moscow, represents one of the employment methods that has proved rather accessible. There are no official sources to show how many citizens of the Republic of Moldova are currently in Russia, but the unofficial sources and a number of studies mention a figure ranging from 200,000 to 500,000 people who work in various spheres of the Russian economy, especially in construction. Apparently, these persons benefit from the support of Chisinau authorities if certain consular difficulties appear in the territory of Russia. In reality, however, most of the time these people have left their country illegally and often have to pay a fine or offer bribes to Russian militia, which periodically organizes raids to identify people staying illegally in the territory of the Russian Federation. It should be mentioned that the authorities in Chisinau have undertaken several attempts to provide to their nationals with the possibility to legalize their stay in the territory of the Russian Federation, by negotiating an agreement with the Russian Federation. However, in the long run, this attempt brought no results whatsoever for several reason. The first is that economic companies from Russia did not want to officially employ other nationals, because if they did, they would have to pay taxes and other duties. The second reason is explained by the refusal of those citizens to legalize their stay in Russia, who until now preferred to go to Russia via illegal routes, hoping and believing in the promise of better pay.
It should be mentioned that the information described above shows that the Republic of Moldova has lately tried very hard to improve its relations with the Russian Federation. In this context, Chisinau authorities tried to avoid any conflicts with Russia in order to gain its support in settling the Transnistrian conflict. Regardless of these efforts, Moscow continues to promote its policy of granting Russian citizenship and pensions to people living in Transnistria. These actions contribute to fostering the Tiraspol administration and implicitly enhancing Russia's influence in the entire territory of the Republic of Moldova.

1.5. Russian community

Protection of citizens abroad is one of the excuses often used by the major powers when they are trying to expand their influence over other countries. This happened in the Soviet Union when it attacked Poland in 1939 and it happened also in the recent war in Georgia, when Russia intervened militarily to defend the „dignity and honor of Russian citizens in South Ossetia" [26].

A similar practice is also used by the Russian Federation in regard to other post-Soviet states, including Republic of Moldova. Every time relations with Russia become colder, there are discussions in the Russian press about the situation of the Russian community from Republic of Moldova, which is presented as rather precarious. However, the situation of Russian minorities leaving in the Republic of Moldova is different from that in the Baltic countries, with whom the Republic of Moldova is often compared in this regard. In the opinion of a number of experts specializing in the issues of national minorities, the national legislation is one of the best in the entire region. It should be mentioned that when the Law on National Minorities Rights was adopted, it was highly commended even by Valerii Klimenko, leader of the Congress of Russian Communities from Moldova, who stated, "finally the ruling powers started to manifest some interest in the plight of minorities"[27].

Starting with its first article, the Law stipulates that "...persons belonging to the group of national minorities are those persons who reside on the territory of the Republic of Moldova, are its citizens, have ethnical, cultural, linguistic and religious particularities, which distinguish them from the majority of the population – the Moldovans, and are considered of another ethnical origin..."[28]. This article allows them to create communities of their own, as compared with other countries where these communities are clearly specified, as in the case of Slovenia, for instance.

Of all the national minorities in the Republic of Moldova, Russians appear to be more active than others. First, this is due to the status of the Russian

[26] Statement on the Situation in South Ossetia // www.kremlin.ru/eng/sdocs/speeches.shtml?month=08&day=08&year=2008&Submit.x=4&Submit.y=4&prefix=&value_from=&value_to=&date=&stype=&dayRequired=no&day_enable=true#

[27] Law on National Minorities Rights // www.logos.press.md/Weekly/Main.asp? IssueNum=432&IssueDate=07.09.2001&YearNum=32&Theme=8&Topic=5380

[28] www.lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=312817&lang=1

language as one used for "interethnic communication" and the influence it has over the entire population. Both in official and unofficial settings, the Russian language is used at a level similar with that of the state language[29], whereas in some sectors it is practically the dominant language of communication. According to the legislation, all official documents are issued in both languages, and all civil servants are obliged to respond to requests submitted by citizens in the language used in the respective request. Besides, as oddly as it may seem, there are civil servants in the government and the parliament of the Republic of Moldova, even ministers and MPs, who speak only Russian.

According to the last census, in 2004, the total number of Russians in Republic of Moldova is 201,212 inhabitants, representing approximately 5.9% of the country's total population[30]; the majority of them, that is, over two-thirds, live in urban areas. Furthermore, one fact appears to be rather interesting, namely, that a portion of other nationalities consider Russian their mother tongue, thus making the Russian-speaking population the largest of all. As mentioned above, the majority of them live in cities, and almost half of the total number is concentrated in Chisinau. Besides, a big share resides in the second largest city, Balti, and in particular in the northern regions of the republic.

After the Communist Party went to opposition, Russian „compatriots" became more active. Valery Klimenko warned that „a civil war may erupt if Ghimpu will lead the country into Romania". The division in society was revealed by the referendum on September 5, 2010, when most ethnic minorities boycotted the referendum. In Gagauzia the turnout was a little more than 8 percent.

The case of Gagauzia is also very relevant – the leaders of the autonomous region who would naturally want to preserve the Gagauz language and culture are demanding the introduction of Russian as a second language. It is also interesting to note that the Gagauz have always voted for the political forces which were considered pro-Russian. Some experts believe that the behavior of the Gagauz leaders, of different level, is often determined by the indications received from the Russian Embassy in Chisinau.

---

[29] In the Constitution of the Republic of Moldova, the official language is Moldovan. However, the Moldovan language is identical to Romanian, and after 2001, when the Communist Party came to power in the Republic of Moldova and the relations with Romania have worsened the ruling party has replaced the term „Romanian laguage" with the term "state language"

[30] www.statistica.md/pageview.php?l=en&idc=295#idc=205&

2. Republic of Moldova - Russia: between dependence on Russia's energy and Russian market

At the beggining of March 2010, The Institute for Contemporary Development of Russian Federation (INSOR), whose Council of Administration is headed by the Russian president Dmitry Medvedev himself, analysing the relationship of the Russian Federation with CIS countries, has recommended to the leadership of Russia to give up the role of the „bigger brother" in the post Soviet space and simultaneously to increase Russian economic assistance to the CIS countries. Even though the authors of the study concluded that Russia's economic influence in the CIS space was losing territory to the EU and China, they claimed that the lost positions can be regained by using „a subtle diplomacy, transition to a equal-to-equal relationship with the former brotherly republics", which Moscow has to „combine with granting maximum possible preferences and increasing financial assistance" [31].

The developments in 2010 have proved that Kremlin administration doesn't seem ready to let go of its old „weapons" for maintaing some former Soviet republics in its sphere of influence, including Republic of Moldova. Thus, during 2010, we saw the use of the same old and tested practices in economic relations, including the penalization of Republic of Moldova's intentions to depart from Russia's influence, or of the actions which in the view of Moscow undermine its authority in the region. For example, the Decree of the interim-president Mihai Ghimpu on the declaration of June 28th as the day of Soviet occupation, has raised negative reactions in the Russian Federation, and the Russian Federation Ministry of Foreign Affairs has toughly commented on this decision[32]. But the main weapon, the Chief of the Sanitary Service Ghenady Onishchenko has interceded on June 30th, 2010, announcing the intensification of the quality control of the wines[33], only to declare later that prohibited and health prejudicial substances have been found in wines imported from the Republic of Moldova.

---

[31] "Russia's economic interests and objectives in CIS" // http://www.riocenter.ru/ru

[32] Comment of the Russian Ministry of Foreign Affairs regarding the Decree of Moldova's Acting President M. Ghimpu // http://www.mid.ru/ns-rsng.nsf/6bc38aceada6e44b432569e700419ef5/c325749c004f2933c325774d003284ea?OpenDocument

[33] http://www.rospotrebnadzor.ru/press_center/press/31191

Vadim Drobiz, the director of the Centre for Research of Russian Alcohol Market predicted Onishchenko's reaction[34], claiming that if it wouldn't have been the wine, another product from the Republic of Moldova would have been used. „One month ago our public officials were swearing that they have separated business from politics... We hope that this separation of politics from business has taken place and that current and future actions of the interim-president won't influence in any way the Moldovan alcohol in Russia", the expert said.

2.1. Republic of Moldova's dependence on Russian energy

The issue of the debt for natural gas

Even if the problem of wine exports seems to be more sensible and public, the energy dependence on Russian Federation, or on enterprises like Gazprom and Inter RAO UES, under the control of Russian state, is a much bigger threat. Currently 99.5% of natural gas necessary for Republic of Moldova is imported from Russia and in the immediate perspective there is no real possibility to import natural gas from other sources. The situation is complicated even more by the fact that Republic of Moldova has an enormous debt to Russian gas giant Gazprom and this debt tends to increase at the expense of the Transnistrian region. The amount of debt is now close to three billion USD. About 350 mln USD are the debt of Chisinau, while the rest is the debt of Transnistria. Almost half of the debt are the penalties accumulated for failure to pay on time for the gas supplied.

If Chisinau maintains for already 4-5 years a stable amount of debt of about 350 mln USD, than the debt of the separatist region virtually exploded since 2006 increasing its value by 2.5 times. Only in the first half of this year the debt has increased by more than 236 mln USD[35] (exceeding in total 2.45 billion USD) and by the end of the year it could grow by a similar amount. The seemingly silence surrounding this debt, especially the lack of demands for immediate payment of the debt, does not mean that Gazprom won't ask for the payment of the debt. Not incidentally Gazprom's financial report for the third quarter of 2010 states that: ***„In the third quarter of 2010 due to non-payment by the gas consumers in Transnistria, the debt of the***

[34] http://www.alconews.ru/cifrra/document13325.php

[35] http://www.eco.md/index.php?option=com_content&view=article&id=393:datoria-transnistriei-pentru-gazul-rusesc-a-crescut-cu-2362-milioane-de-dolari&catid=57:energetic&Itemid=127

Republic of Moldova further increased" [36]. Previously such details were not included in Gazprom's reports. However, the gas supply contract was signed between Gazprom and Moldovagaz and not between Gazprom and the Republic of Moldova.

The current authorities, as was the case of the previous communist government, have repeatedly announced that they will conduct negotiations to solve the debt problem. According to the management of Moldovagaz JSC a debt restructuring plan exists, but it is conditioned by several factors. At the same time the administration in Tiraspol has stated on several occasions that it has no debt for the gas supplied by Gazprom, and that the talks about billions of USD in debt to Gazprom are a disinformation of the mass-media. One of the options examined for some time by Gazprom consists in taking out of Moldovagaz's balance sheet the debt of Transnistrian region for the natural gas. This debt would be passed to the administration in Tiraspol and would be canceled for the government in Chisinau. Gazprom insists during negotiations on identification of solutions for Chisinau to pay back its debts, especially the debts of the energetic sector to the gas supplier. Only after that Gazprom would be ready to start negotiating the issue of Transnistrian debt[37]. In other words there will be no package solution for the issue of this debt, and Gazprom could put pressure on Chisinau using the gas argument whenever necessary.

At the same time, Gazprom continues to supply gas to the Transnistrian region without requiring from the region to pay. Among the solutions to the debt problem there is the option of transfering in the property of Moldovagaz the pipelines built on the money of local and state budgets, but also the option of giving up some assets from the thermal power sector. According to Prime Minister Vladimir Filat, the debt belongs to the administration in Tiraspol, as they are the ones receiving the gas and deliver it to the consumers on the left bank of Nistru through the Tiraspoltransgaz enterprise. Meanwhile, the „frozen" debt is assumed by Moldovagaz.

Veaceslav Ionita, chairman of the Parliamentary Commission for Budget and Finance says that „***according to international standards these debts should be considered odious debts. That's because these are debts made against***

[36] Gazprom's Quarterly Report /// http://gazprom.ru/f/posts/22/042553/repiii_2010.pdf
[37] http://imedia.md/libview.php?l=ro&idc=242&id=1597&parent=0

the will of the people, and the creditor was aware that he supplies gas to an unrecognized regime"[38]. The regulation of this debt is necessary for the authorities in Chisinau to maintan their control over the gas networks in Republic of Moldova. Alexander Gusev, the president of Moldovagaz, believes that Gazprom could take over the assets of Moldovagaz on the account of the debt for gas, which will practically mean taking over the entire system of gas supply.

The debt for gas, be it that of Chisinau or that of Tiraspol, is and will remain a mechanism to put pressure on Republic of Moldova. Besides the risk for the authorities in Chisinau to lose also the share of 35.44% of Moldovagaz, the debt for the gas may favor the recognition of Transnistria as a separate entity. But, even though the debts of Transnistria would be officially recognized, Gazprom will not risk bankrupting Transnistria[39]. At the same time, the authorities in Tiraspol would be able to speculate on the fact that they will negotiate the conditions for gas payment directly with Gazprom (which is actually a state in a state).

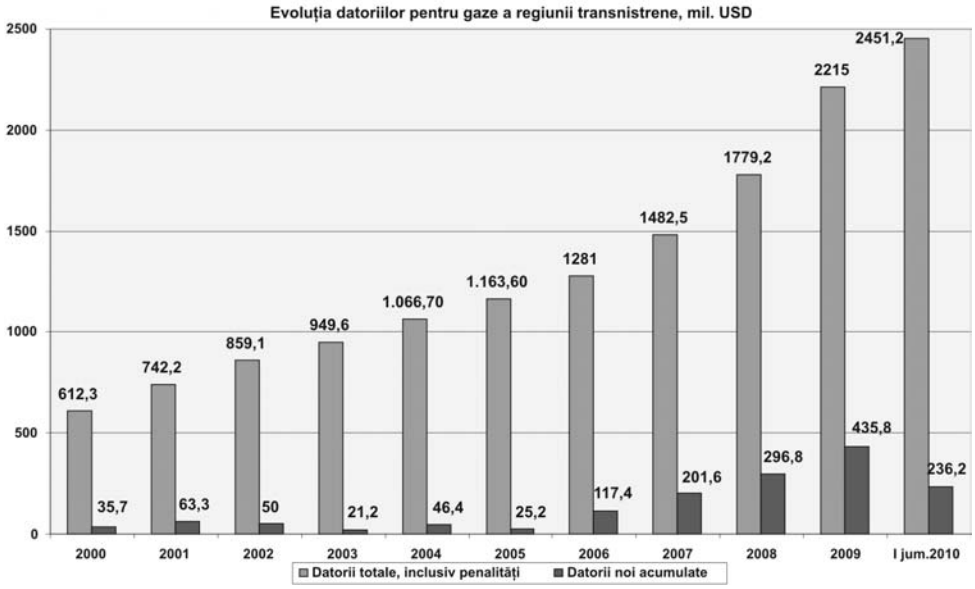

[38] Idem

[39] http://www.europalibera.org/content/article/1892276.html

Identifying alternative ways for gas supply to Republic of Moldova

The identification of alternatives to the supply of gas from the Russian Federation has been a subject of discussions for a long time. So far everything has remained at the level of intent. Among the alternatives to Russian gas are mentioned:

- The participation in the Nabucco project, by which gas from Azerbaijan and Central Asia would be delivered to Europe;
- Participation in the AGRI (Azerbaijan-Georgia-Romania-Interconnection) project, which intends to transport gas from Azerbaijan through Georgia to Romania and then EU via a system of liquefied natural gas (LNG) terminals;
- Importing natural gas from Central Asia through pipelines from the former Soviet space, including Russia;
- Building Iasi-Ungheni gas pipeline, which would interconnect the gas systems of the Republic of Moldova and Romania and would allow the transportation of gas in both directions;
- Cooperation with Ukraine within the White Stream project, which would allow transportation of natural gas from Azerbaijan through Georgia and then to Ukraine via a pipeline under the Black Sea;
- Cooperation with Ukraine in building a LNG terminal in Odessa or Nikolaev;
- Gas exploration and development of gas extraction in the south of the Republic of Moldova, etc.

Apparently, there are plenty of solutions that would reduce dependence on gas supply from the Russian Federation. However so far all of them are at the project stage. Nabucco is already discussed for about 8 years and initially it was thought that it would provide transportation of natural gas from Iran to Europe. The deterioration of relations between Western countries and Iran due to Iran's nuclear project has led to the search for alternatives to ensure the filling of the gas pipeline. The project is still far from implementation and Republic of Moldova's participation is questionable because of the route of the pipeline, but also because of very high costs.

Of all the solutions presented above the closest to implementation is the construction of Iasi-Ungheni gas pipeline which would interconnect the gas systems of the Republic of Moldova and Romania and would allow the transportation of gas in both directions. First, that would provide gas from the western direction and would reduce the blackmail opportunities in the event

of a gas crisis. Also, in the event of implementation of AGRI and Nabucco projects, this pipeline will enable Chisinau authorities to buy gas also from the suppliers which will use these gas transport routes. The cost of the Iasi-Ungheni gas pipeline is estimated at around 20 million euros and its construction will be initiated in 2011 with EU funds.

According to the Ministry of Economy, the joint working group established for this purpose has already agreed on the route of the pipeline and is now performing the feasibility study of the project. The implementation of the project will enable laying out a natural gas deposit in Mărgineni area (Neamt County) and the extraction of gas from it by both parties in case of interruption or cutting down of natural gas supply. Simultaneously, through this interconnection Republic of Moldova will benefit from the implementation of future projects as Nabucco and South Stream[40].

We can not neglect the possibility of carrying out exploration and development of gas extraction in the south of the Republic of Moldova. Although existing deposits appear to be small, experts say that exploration needs to be performed at a depth of 3000-4000 meters because it is likely that gas reserves are much more bigger. While the costs seem to be large - several million dollars for a well - the Government could hold a tender in this respect granting to the company that would make the explorations the right to exploit the discovered field.

Some experts have suggested that Romania could provide cheaper gas than that supplied by Gazprom. According to the study „The gas sector of the Republic of Moldova – the consequences of neglected opportunities" developed by the experts of IDIS Viitorul think-tank, „it doesn't seem to be a major problem for Romania to ensure all of our gas needs. If Republic of Moldova would import gas from Romania, it would occupy only 10% of the supply capacity from own sources of the neighboring state" [41]. Such a solution would be viable only if Romania would want to subsidize with cheap gas the Republic of Moldova to the detriment of its own economy and population. However, Romania also imports 25-35% of necessary gas from Gazprom at higher prices than the Republic of Moldova.

The solution to import gas directly from Central Asia is also not viable as long as Gazprom holds the monopoly on the gas supply from the region and

[40] 2010 Report on ensuring natural gas supply security, Ministry of Economy of Moldova // http://www.mec.gov.md/files/Raport_pentru_anul_2010_1.doc

[41] http://www.viitorul.org/public/3050/ro/POLITICI_PUBLICE_6%20Gaz.pdf

doesn't allow access to its pipelines to other potential suppliers. As regards the South Stream project, heavily promoted by Gazprom, then it is actually detrimental to the Republic of Moldova because it will affect the revenues obtained from the transit of Russian gas. The pipeline which would come under the Black Sea from Russia through Bulgaria to other countries will leave the Republic of Moldova without revenues from the transit of the Russian gas to the Balkan states, but also with no ace in the negotiations of a new contract with Gazprom[42].

The „Cuciurgan" deal

At the end of 2003, after a short tender, the Tiraspol administration sold Moldova Thermal Power Plant (also known as Cuciurgan power plant) to the Russian-Belgian company „Saint Guidon Investments" NV for a derisory amount of 29 million USD, with 2.5 million USD more than the price requested by the administration in Tiraspol. „Saint Guidon Investments" was a company controlled by a businessman from Odessa and by a former Russian governor.

In March 2005, the daughter company of „Inter RAO EES", „RAO Nordic Oy" (Finland) purchased 51% of the shares of Cuciurgan from „Saint Guidon Investments" NV for the price of 50 million USD. Between 2005 and 2008 several other transactions with the shares of the plant followed. On July 30, 2008, „Inter RAO EES" announced that it had completed the purchase of 49% of the shares of Cuciurgan from the Hungarian company EMFESZ (controlled by the Ukrainian oligarch Dmitri Firtash), thereby consolidating 100% of the enterprise's shares. EMFESZ obtained the control over the 49% of the shares by purchasing 100% of the capital of „Freecom Trading" Ltd. (Cyprus) with 163 million USD [43].

Currently „Inter RAO EES" states in its financial reports that it detains 100% of the shares of Cuciurgan power plant. Thus, the shares of Cuciurgan power plant were sold and re-sold 4-5 times through off-shore firms, which questions the legality of these transactions. Russian experts stated that the power plant was appraised at an extremely small price. Taking into account the production capacity, as well as the strategic location, the value of the

[42] http://www.eco.md/index.php?option=com_content&view=article&id=445:realizarea-proiectului-south-stream-va-provoca-moldovei-pierderi-de-zeci-de-milioane-de-dolari-&catid=57:energetic&Itemid=127

[43] http://www.finam.ru/analysis/newsitem31364/default.asp.

power plant, according to the lowest estimates made by the Russian experts as well as by the experts from Chisinau, exceeds 600 million USD, which is three times as much as the amount paid by „Inter RAO EES" and its structures to some off-shore firms[44].

Although, the power plant was privatized without the consent of Chisinau, it currently holds an electric energy production license and provides about 75% of electricity necesary for the Republic of Moldova. However, the relatively low cost of the electricity produced here is due to a scheme of gas supply at a cost of about 120 USD per one thousand cubic feet, compared with 250-265 USD price for the Republic of Moldova. While benefiting from cheap gas the money paid by the power plant do not reach Gazprom, stopping in unknown accounts, increasing even more the debt for gas.

The structure of the sources of energy and fuel resources, %

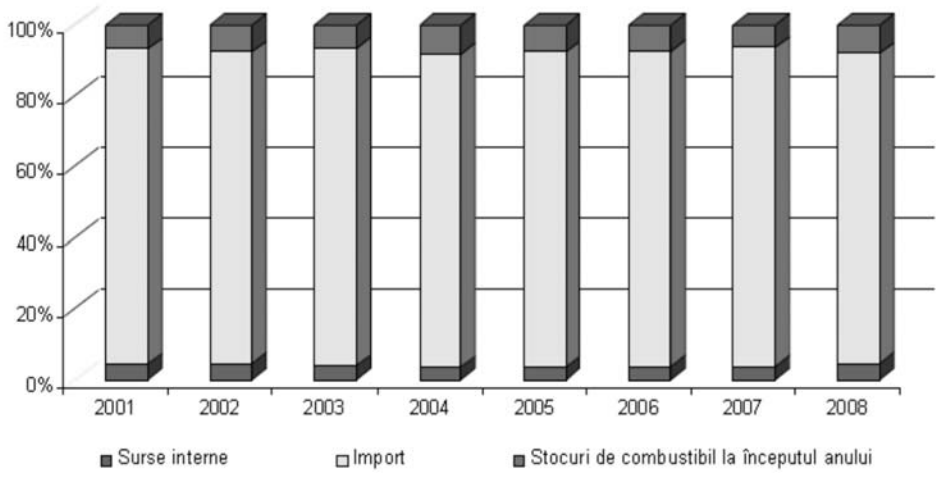

Conclusions:

- 99.5% of natural gas necessary for Republic of Moldova is imported from Russia and in the immediate perspective there is no real possibility to import natural gas from other sources.
- Republic of Moldova paid and pays the biggest price for Russian natural gas from the countries of CIS, and in 2011 this price will reach european average.

[44] http://www.finam.ru/analysis/investorquestion000011A690/default.asp.

- Gazprom has a discriminatory policy towards Chisinau, accepting the non-payment for natural gas by Transnistrian region, which has accumulated a debt of over 2.35 billion USD.
- Officially Moldovagaz company, in which the government of the Republic of Moldova holds 35.33% of stock, owns the debt.
- Gazprom wishes to obtain more than 75% of the stock of Moldovagaz JSC, on the account of Chisinau debt for gas. Using the natural gas supplied by Gazprom, Cuciurgan produces electric energy which is paid by local consumers from the right bank of Nistru. The destination of the accumulated money is unknown, but officially they do not reach Gazprom.
- Russia doesn't allow the import of natural gas directly from the producers of Central Asia. At the same time Russia insists on its exclusive right to manage the transportation network of the natural gas and also electric energy from the CIS space.
- Republic of Moldova doesn't participate and hasn't officialy announced participation in any alternative projects of gas supply which would bypass Russia.
- 70-75% of the electric energy necessary for Republic of Moldova are provided by Cuciurgan, which is owned by „Inter RAO UES" group.
- Direct and indirect energy dependence from Russia is much more significant than thought and can be transformed in any moment in political dependence.
- Since independence, despite numerous projects, Republic of Moldova hasn't built any power plants or interconnected its electric networks with those of the neighbouring countries.
- There was no development of alternative sources of energy, the potential of which is estimated to be from 20% to 50% from the energy necessary to Republic of Moldova.
- The authorities refused to give local companies the right to import electric energy from suppliers in Ukraine under the pretext that there would be no one willing to buy it, thus maintaining the artificial monopoly of Cuciurgan (de facto Russian) on electric energy supply to the Republic of Moldova.
- Republic of Moldova hasn't received a penny from the privatization of the Cuciurgan power plant; all the transactions were done through offshore companies.
- Republic of Moldova facilitates the access of „Inter RAO UES" on other markets, i.e. Romanian market.

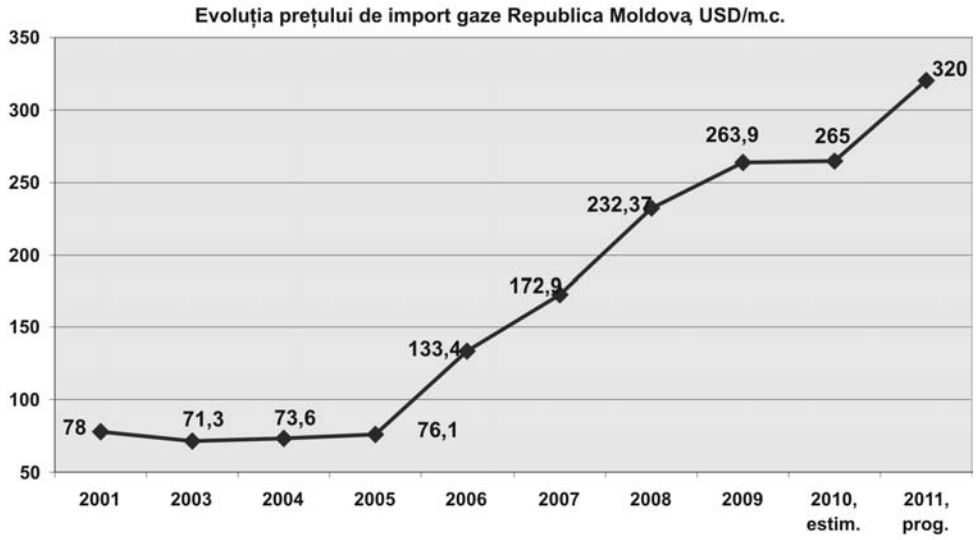

Solutions / Recommendations:

- Review government policies on energy and adjust them to the new realities by designing short, medium and long term feasible development programs for the sector;
- Interconnect through multiple points the gas and the energy systems of the Republic of Moldova and Romania;
- Stimulate geological prospections to identify potential hydrocarbon resources in the south of the Republic of Moldova;
- Stimulate renewable energy resources' exploitation potential through programs and tariffs, in order to decrease the share of natural gas in the country's energy balance;
- Participate and be actively involved in regional projects of energy security and of diversification of transport routes for gas and other energy resources.

2.2. Dependence on Russian market

The economy of any country, regardless of its size and level of development, is in connection with the world economy through the mecanism of foreign trade in goods and services. The level of exports and imports has a direct impact on domestic prices, exchange rates, interest rates, demand volume, i.e. the overall macroeconomic equilibrium. In this

context, the capacity of a country to ensure its „economic sovereignty" can be also assessed by its successes in foreign trade. Foreign trade, as part of a complex system of socio-economic and political relations, is very sensitive and is determined by a variety of direct and indirect factors of impact, which have to be taken in consideration in order to outline a true picture of the reality.

In the case of the Republic of Moldova, the developments (especially the formation of key partners) in foreign trade in recent years, mainly have not been clear options of the state, but rather the result of integration processes on a European scale or the result of some actions designed to punish the state because it acted contrary to the desire of another state, in our case – Russian federation trade policies.

The main trend in foreign trade in the last few years was the continuing decline in the share of CIS countries in favor of countries from other groups, mainly EU, CEFTA and other countries. It can be noticed how EU took over (from CIS countries) in 2007 the leadership in the „top" of Republic of Moldova's main trading partners. Obviously, this is a joyful fact, because this objective was among the performance indicators of the Strategy for Investment and Export Promotion approved by the government of the Republic of Moldova.

This performance was largely the effect of Romania and Bulgaria entering the EU in 2007, but also of the trade policies promoted by Russian authorities.

Russian Federation's embargo on imports of meat, fruits and vegetables (May 2005) and wine (March 2006) has resulted in the reduction of the volume and the export growth rate during that period, on the backdrop of continued deterioration of Republic of Moldova's trade deficit. At the same time, Russian embargo spurred the efforts of local exporters to penetrate alternative markets for their products, including those of EU countries, CEFTA countries, but also markets more „exotic" such as China, Japan etc. Seen in this light, the fact that trade with the European Union surpassed trade with CIS, was more of an „arithmetic" thing. Nethertheless the Russian Federation remains the main trading partner – the exports to this country after the end of the wine embargo in 2007 have increased significantly.

The evolution of exports to Russia, Romania and Ukraine, mln USD

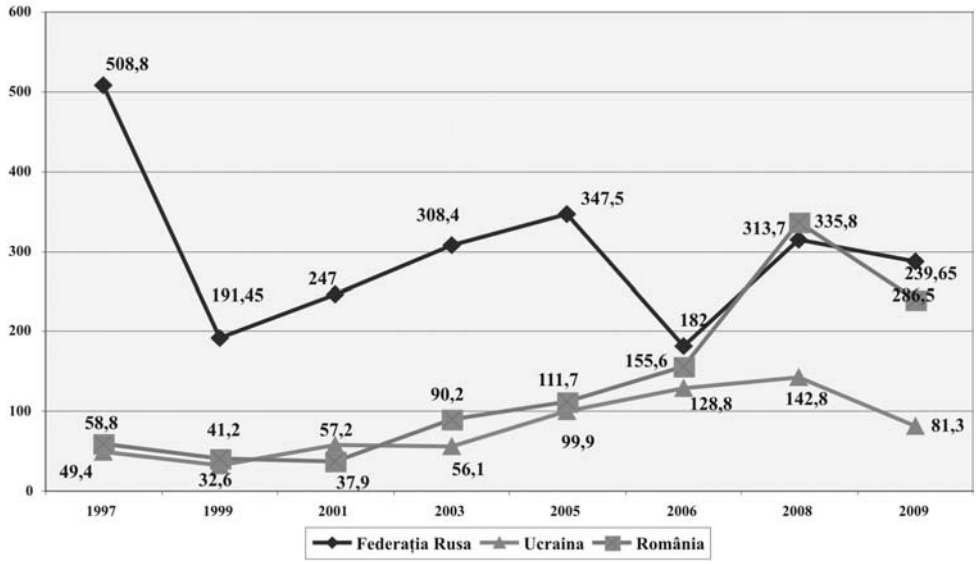

Overall over the last few years the share of exports of Republic of Moldova goods to the Russian market in total exports from Republic of Moldova has declined, but we can conclude that this is rather the effect of some crises than of a consistent policy shift and conquest of other markets. Thus statistics show that after the economic crisis of 1998 in the Russian Federation, Republic of Moldova's exports to this market decreased 2.5 times, while exports to Ukraine and Romania decreased with 25-30%.

Immediately after the Russian Federation exited the crisis, those exports to this market have increased significantly, although never reached again the share of the year 1997. In 2006, following the wine embargo the situation repeated itself and exports droped significantly. After wine exports to Russian Federation resumed, the situation has improved, although Republic of Moldova couldn't recover the first place in the top of wine-exporting countries to the Russian market. Romania has been only one year (2008) the leading export market for Republic of Moldova produced goods, after which because of the economic crisis Russian Federation has regained the leading position.

The evolution of the share of the wine-exporting countries to the Russian market, in %

	2005	2006	2007	2008	2009	I jum. 2010
Republic of Moldova	27,86	5,83	0,13	3,55	3,21	3,85
France	3,3	4,76	5,79	5,8	4,74	5,37
Bulgaria	9,07	9,55	10,25	7,78	4,03	3,08
Spain	1,98	2,9	3,58	3,17	3,01	3,46
Italy	1,26	2,31	2,31	2,42	2,54	2,86
Germany	1,15	2,28	2,15	3,07	2,76	2,6
Chile	1,0	1,17	2,03	1,62	1,54	1,5
Uckraine	1,7	1,52	1,23	1,27	1,22	1,34
Georgia	4,95	1,07	0,0	0,0	0,0	0,0
Argentina	1,21	1,1	1,42	1,01	0,64	0,48

Source: http://www.alconews.ru

The evolution of the exports of alcoholic beverages from Republic of Moldova

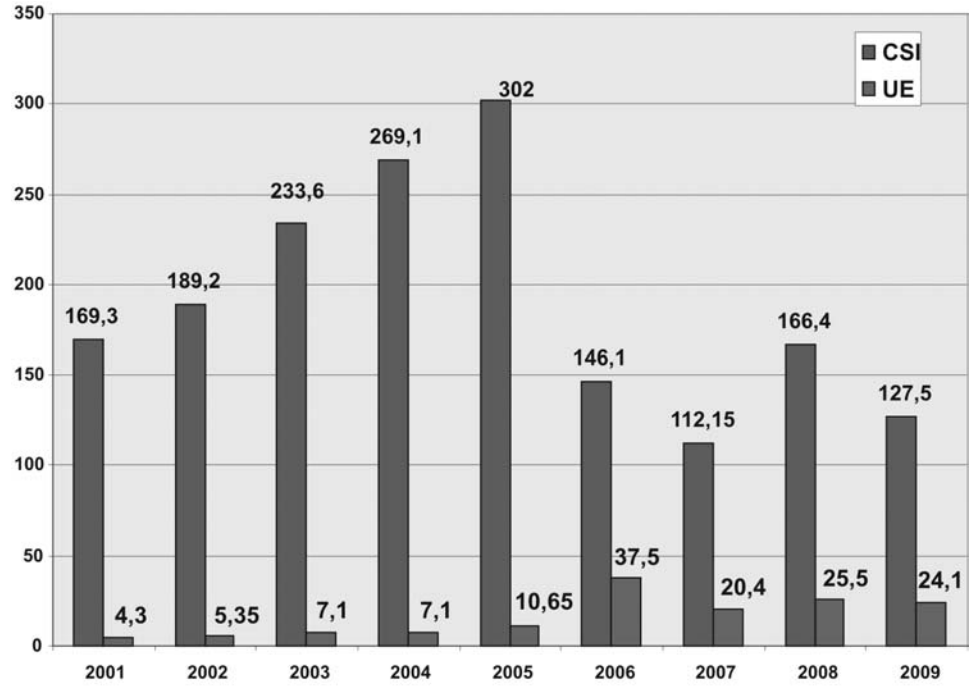

In 2010, the exports of Republic of Moldova produced goods to the Russian market have grown significantly due to a rich harvest of fruits and vegetables, but also the extending wine exports. After working out the

problems of this summer regarding the wine exports to Russian Federation, the exports were resumed in larger volumes and experts do not exclude a revival of exports of both alcoholic beverages and fruits and vegetables to the Russian market. However, the „Onishchenko weapon" [45], as Gennadiy Onishchenko - Chief Sanitary Inspector of Russian Federation - was nicknamed by the mass-media from Chisinau for his decisions, is still „aimed" at challenging the wines produced in the Republic of Moldova and periodically, at least once a month, he issues a press release that states the amount of low-quality wines from the Republic of Moldova tracked-down after sanitary controls.

As noted by the Russian experts, even if seemingly the quantities are large, they do not exceed 2-3% of total wine quantity exported by the local producers to the Russian market. Also it is difficult to make a comparisons when the Sanitary Inspection says nothing abount the amount of wine that doesn't meet the standards tracked-down in the case of exporters from other countries.[46] On the other hand, the data used by Russian mass-media shows that the share of counterfeit wines on the Russian market varies between 20 and 50 percent. In these circumstances it is clear that problems at the export of goods to the Russian market will continue to occur regardless of who is in power in Republic of Moldova and regardless of the vote of the electorate. The exports of the Republic of Moldova saw a significant increase of the share of fruits and vegetables, which has matched and even surpassed alcoholic beverages. At the same time, fruits and vegetables also go mainly to the Russian market. Attempts to penetrate more widely the Romanian market were confronted by custom duties and VAT imposed on the imports of such goods on the EU countries markets. However, in order to see a „healthy" increase of the exports, it is necessary to diversify the range of exported products. These developments show that we can not speak of an overall increase of the competitiveness of the national exports. Rather, the exports of the Republic of Moldova are going through a process of restructuring of the mode and directions of entry on the markets. However developments in the last few years show that the exports of those goods are still very dependent on the trade regimes established by the partners of Republic of Moldova. In perspective, in order to mitigate the risk of potential

[45] http://www.eco.md/index.php?option=com_content&view=article&id=215:arma-onicenko&catid=50:editorial&Itemid=120

[46] http://www.alconews.ru/cifrra/document15123.php

trade shocks, Republic of Moldova should tend to deconcentrate export flows, ensuring a sufficient safety margin in order to substitute the inaccessibility of a market with other alternative markets. Of course, such thing is possible only if we can ensure a competitite value-for-money offer, backed by intelligent policies, pro-active and efficient marketing activities and serious investments in order to ensure technical compliance and competitiveness of domestic products for export.

Conclusions:

- Although Republic of Moldova has tried in recent years to diversify its export markets for alcoholic beverages, fruits and vegetables, it achieved only limited success.
- About 80% of the alcoholic beverages continue to be exported in the CIS, and especially in Russia. Republic of Moldova has failed to make the EU states become alternative markets, their share in the export of alcoholic beverages varies around 13-15%.
- It is still a success considering that until the embargo in 2006 the share of the EU markets was 3-4%.
- Four EU countries with high potential for the local wines exports have been identified, but with no further action.
- The export of fruits and vegetables is also oriented towards CIS countries, of which over 80% towards Russian Federation.
- This makes us vulnerable to the threats of new restrictions.
- The penetration of Romanian market is hindered by the fact thar Romania, according to EU agreements, must apply VAT and custom duties. Consequently fruits and vegetables from Republic of Moldova can not compete with those in the EU.
- Russian authorities didn't care that Russian companies which had wine factories in the republic had also suffered from the embargo.
- The authorities in Chisinau have never used international instruments to settle aroused problems in trade with Russian Federation.
- Only Russian Federation uses so frequently restrictive measures on certain goods exported to Russian Federation in order to obtain political dividends.

Solutions / Recommendations:

- Diversify export markets;
- Strengthen positions on the traditional markets (CIS);
- Penetrate new markets (EU, Asia, Americas);

- Develop domestic market. The country consumes less than 10% of the wine production;
- Ensure international credibility and recognition of the Republic of Moldova quality certification procedure;
- Promote more intensively and agressively local wine on domestic and foreign markets;
- Develop infrastructure and logistics. Republic of Moldova has only few refrigeratiors to preserve fruits and vegetables fresh. For this reason, collected fresh fruits and vegetables have to be immediately exported/sold. Therefore production is usually sold at lower prices and at the same time this shortcoming makes Republic of Moldova vulnerable to restrictions imposed by Russia;
- Negociate with Russian Federation clear rules of play, according to the norms of World Trade Organization.

The evolution of the share of the countries in Republic of Moldova's exports, % from total

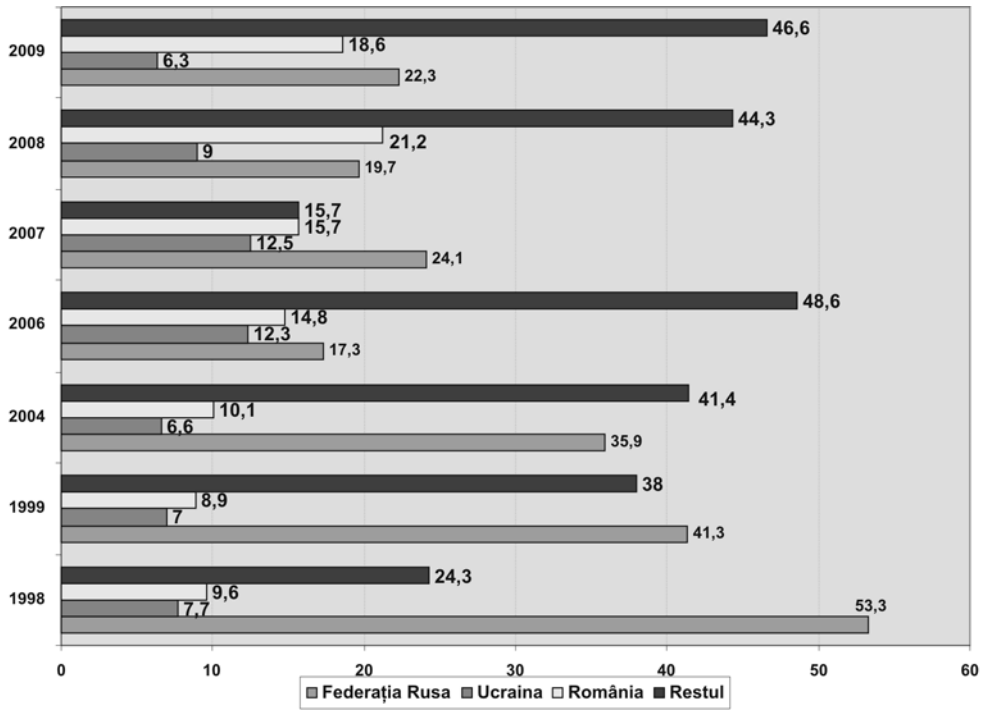

Exports of alcoholic beverages, fruits and vegetables to CIS, 2001 – 2010 (first 9 months)

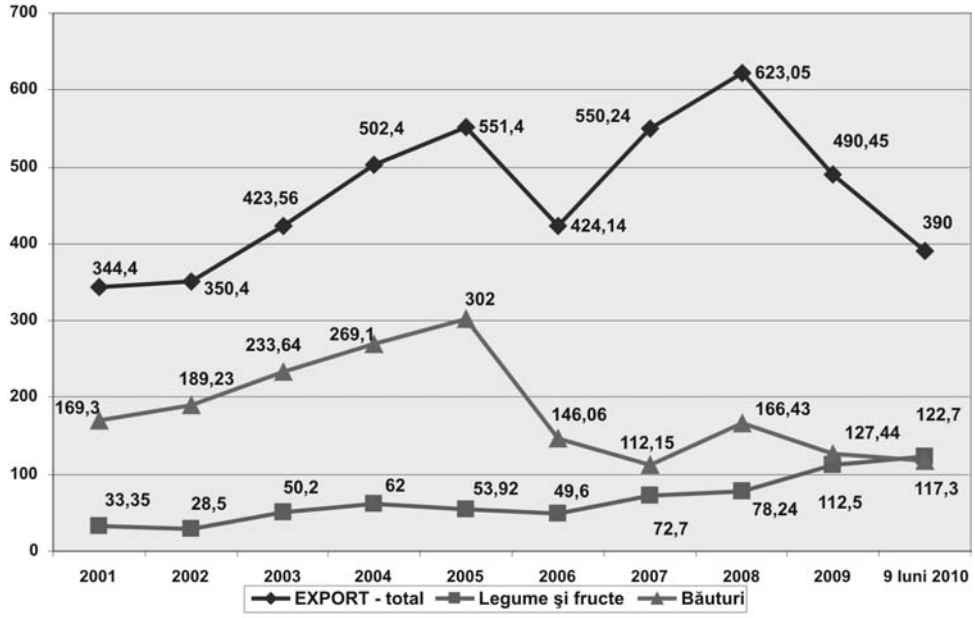

3. Bilateral relations and the Transnistrian conflict

3.1. The initial phase of the conflict

The conflict in the eastern districts of the Republic of Moldova (Transnistria) has been going for already more than twenty years. Of course, during this time, the internal situation in the region has evolved substantially. Initially, in 1990, the Transnistrian separatism was induced by the central authorities of the Soviet Union to keep the Moldavian SSR in the „upgraded" USSR (Mikhail Gorbachev, then President of the USSR, wanted republics to sign a new Union Treaty and save in this way the USSR). On June 23, 1990, the Supreme Soviet of the Moldavian SSR, including with the participation of the most of the deputies elected in the constituencies on the left bank of Nistru, adopted the Declaration of Sovereignty. The impression in Moscow was that Moldavian SSR is ready to leave USSR, following the example of the Baltic States, and to unite afterwards with Romania. On September 2, 1990, in Tiraspol, there was called a „congress of deputies of all levels" which proclaimed the formation of the „Transnistrian Moldovan Soviet Socialist Republic within the USSR". The logic was simple: Moldavian SSR

may leave USSR, but without two territories – „Transnistrian Moldovan Soviet Socialist Republic within the USRR" and „Gagauz Soviet Socialist Republic within the USSR" (proclaimed on August 19, 1990 in Comrat). Therefore, the Transnistrian conflict was from the start a geopolitical conflict – between the central authorities of the Soviet Union and the project of transformation of Moldavian SSR into a sovereign and independent state. For almost 20 years, the Russian Federation uses the conflict to prevent the strengthening Republic of Moldova's statehood and its exit from Russia's sphere of influence by joining NATO and the EU.

Locally, the Transnistrian conflict had also an ethnic component, based on two factors. The first was the Great-Russian chauvinism. In order to create the „Soviet people", the central authorities of USSR promoted the ideology of „socialist internationalism". In essence, this ideology implied forced russification of all nations living in USSR, destruction of their national consciousness, distortion of historical memory, etc. In the Moldavian Soviet Socialist Republic, this policy also implied changing the ethnic composition of the population by bringing people from the rest of the territory of USSR, especially from Russia. This category of citizens of MSSR categorically neglected the right of the natives to national emancipation and have opposed organized and aggressively the adoption of the language laws on August 31, 1989, etc. They also denied the provisions of the Constitution of the USSR which recognized the right of union republics, including MSSR, to exit USSR. In August 1989, in Tiraspol, there was created „OSTK" (Unified Council of Labor Collectives) – a fascist, xenophobic and aggressive organization which reflected the mentality of this category of inhabitants of MSSR, but who considered themselves citizens of the USSR.

This organization was very influential in the labor collectives of industrial enterprises of Transnistria. It triggered a psychological terror campaign against the supporters of Republic of Moldova's independence and, as a result, ethnic cleansing took place in Transnistria in the acute phase of the conflict. The second fact that led to inter-ethnic tension was the phenomenon of *Romanian phobia* (anti-Romanian discrimination). The central authorities of the Soviet Union have implanted Romanian phobia in the mentality of the population of MSSR to justify the creation of this entity on August 2, 1940, after the annexation of Bessarabia by USSR on June 28, 1940. As a result, a consolidated and aggressive segment of the population of the industrial centers on the left bank of Nistru was very easy to manipulate by using the

scarecrow of unification between Republic of Moldova and Romania, while in the industrial centers of Transnistria the term „Romanian" was equivalent to „fascist". The aggressiveness with which the regime on the left bank of Nistru imposed itself resulted in mass violations of fundamental human rights and ethnic cleansing, after which thousands of people from the left bank of Nistru were internally displaced.

The most violent and destructive phase of the Transnistrian conflict took place after the dissolution of the Soviet Union. This means that the responsibility for Moscow's actions passed on to the Russian Federation. This phase ended with the signing on July 21, 1992, in Moscow, of the cease-fire agreement in the eastern districts of the Republic Moldova. This agreement was signed by the president of the Russian Federation, Boris Yeltsin, and the president of the Republic of Moldova, Mircea Snegur.

From a legal point of view the actions of the Russian Federation in that period of time can be qualified on the basis of two documents. The first is Resolution no. 3314[47] approved by UN General Assembly on December 14, 1974, which gives the definition of military aggression, the other – the decision of the European Court of Human Rights in the case of „Ilascu and others vs. Republic of Moldova and Russian Federation"[48]. ECHR decision in the case of Ilascu group provoked a very negative reaction[49] from Russian Ministry of Foreign Affairs. In its statement the Russian Ministry of Foreign Affairs accused ECHR of double standards and denied any responsibility for what happened in 1991-1992 in the eastern districts of the Republic of Moldova. At the same time, the UN Resolution no. 3314 was adopted seventeen years before the collapse of USSR and the armed conflict in the eastern districts, whilst the behaviour of the Russian Federation on the territory of the Republic of Moldova, from the declaration of independence (August 27, 1991) and up to the present can be framed within the definition of military aggression.

Overall, we can conclude that the Transnistrian conflict was a consequence of the struggle between the central authorities of Soviet Union (and later – Russian Federation) and the attempts to create a new independent state within the borders of the former MSSR. In 1992, the Russian Federation has

[47] http://www.un.org/russian/documen/convents/aggression.htm

[48] http://www.unhcr.org/refworld/publisher,ECHR,,MDA,414d9df64,0.html

[49] http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/7D1BEC3C25B34D7EC3256ECB004647E4

committed an act of military aggression against the Republic of Moldova, whilst the illegal presence of the Russian troops on the territory of the Republic of Moldova represents an act of occupation of a part of Republic of Moldova. The Russian Federation, and not the population of the eastern districts is a „part" in the conflict.

Despite these obvious things, Russian Federation, taking advantage of the lack of political will and competence of the governments in Chisinau, has managed to impose a false perception of the phenomenon known as „Transnistrian conflict". It suggests that it's not Russia, but Transnistria that is a „part" in the conflict; that Russia has a status of a neutral mediator and a guarantor of the agreements that will be reached between the „parties" and the provisions of the Memorandum on the normalization of relations between Republic of Moldova and Transnistria, signed on May 8, 1997 in Moscow. On November 25, 2003, the document known as the „Kozak Memorandum" [50]had to be signed (Dmitry Kozak was Vladmir Putin's special representative, who has conducted the so called „shuttle diplomacy" between Chisinau and Tiraspol during the development of this document). The Kozak Memorandum was not signed due to the external involvement of US, EU and OSCE. However, this document is of interest for two reasons. First – Kozak Memorandum is a documented expression of Russian Federation's vision of the basic parameters of the „reunified state" following the settlement of the Transnistrian conflict. Second – Russian diplomacy hasn't abandoned the idea to return to this document as a basic document in the negotiation process and is still trying to persuade the EU that a viable solution to the Transnistrian conflict is not possible if the basic provisions of this document will be ignored. Therefore, the Kozak Memorandum can't be considered outdated. This means that the basic provisions of this document are worth analysing. First of all, the Kozak Memorandum implied the liquidation of the Republic of Moldova as a state and the creation of a new state – the Federal Republic of Moldova with the borders of MSSR on January 1, 1990. „Transnistrian Moldovan Republic" was to become a „subject" of the Federation and a „state entity" within the Federation, while the autonomous-territorial unit of Gagauzia – just a „subject" of the Federation. These two „subjects" were to have a decisive role in the establishment of the federal state bodies. The rest of the territory of the federal state (the remaining territory controlled at that

[50] http://www.regnum.ru/news/458547.html

moment by the government in Chisinau), unlike „TMR" and Gagauzia, was to be unable to form its own governing bodies, and was to be governed by federal bodies in which the representatives of the two „subjects" were to detain total control. In addition, the Kozak Memorandum was to provide to Russian and „Moldovan" languages equal status on the whole territory of the Federation.

Furthermore, the constitutional-legal status and borders of the „subjects" couldn't be changed without their consent. Instead, the „subjects" of the Federation could obtain the right to depart from the Federation, on the basis of a decision taken in a local referendum. The Kozak Memorandum mentioned that the right to depart from the Federation could be achieved only if the Federation decides to unite with another state and/or in connection with the Federation's full loss of sovereignty. Given Russia's behaviour in the former Soviet space, this conditional right of the „subjects" to depart from Federation meant that at an indication from Russia these two „subjects" could have adopted decisions to depart the Federation, destroying in this way the „reunited" state.

The Kozak Memorandum provided that Russia, Ukraine and OSCE would offer guarantees that the Memorandum will be respected. At the same time, the Republic of Moldova, before separate referendums to adopt the Constitution of the Federal Republic of Moldova, was to sign an agreement with Russia which would have allowed the presence on the territory of the future Federation of the peacekeeping troops of the Russian Federation.

A review of these basic principle of the Kozak Memorandum proves that:

a) Russian Federation, under the pretext of resolving the conflict in the eastern district of the Republic of Moldova is trying to destroy the Republic of Moldova as a sovereign state within the internationally recognized borders (the borders of Moldavian SSR on January 1, 1990);
b) Russian Federation wants to create a pseudo-state, with non-functional central governing structures and guaranteed Russian military presence;
c) This pseudo-state, in case of its creation, can be destroyed at any moment by staging a „referendum" within the territory of the „subjects" of the Federation. Technics to „protect the rights of Russian citizens", in conditions of Russian military presence, could be applied at any time desired by the Kremlin in order to destabilize the situation and initiate such a „referendum", with results known in advance.

3.2. The Russia – EU dialogue on Transnistria

The year 2010 saw an intensification of the dialogue between EU and Russian Federation, including on issues regarding the Transnistrian conflict. A special role in this dialogue is played by Germany. After the meeting of June 4-5, 2010, German Federal Chancellor A. Merkel and Russian President D. Medvedev signed a Memorandum[51] containing a proposal to consider the establishment of a Russia-EU committee on foreign policy and security at ministerial level. This Memorandum also acknowledges the possibility of „joint Russia-EU actions, which would guarantee the gradual transition from the current situation to the final stage" of the Transnistrian conflict settlement.

This dialogue involves some risks for the Republic of Moldova in terms of the conflict between the value systems of the parties of this dialog (EU - Russia), of the fundamentally different perception of the same terms used by various actors involved in the dialogue on the Transnistrian conflict. This is also relevant for what can be called the „final phase" of the settlement of the Transnistrian conflict.

To prove the existence of this conflict of values and perception of the same terms it is sufficient to compare, for example, how federalism works in Russian Federation and in Germany. Germany is a democratic rule of law state, which strictly respects the principles of federalism, while *de facto* in Russia federalism has been consistently annihilated over the last ten years. Therefore, the „federalism" in the perception of European countries is a democratic mechanism of internal organization of the state, while the Russian version of „federalism" is a cover to a hyper-centralized system and a „sovereign democracy". In addition, Russian Federation seeks to impose the „federal" model for the Republic of Moldova (see - Kozak Memorandum) without prior democratization of the Transnistrian region and the dismantling of the negative stereotypes that persist in the minds of a considerable segment of the population of „TMR" (Great-Russian chauvinism, romanophobia, etc.)

The analysis of the Kozak Memorandum proves that Russian Federation wants to destroy the statehood of Republic of Moldova, transform it into a pseudo-state, guided from abroad and with guaranteed Russian military presence. The „federation" model proposed in this document implies the

[51] http://news.kremlin.ru/ref_notes/575

„transnistrization" of the whole state – extending existing undemocratic practices in the „TMR" on the whole „Federal Republic of Moldova". If Russian Federation will be able to persuade EU partners (such attempts have taken place before) that the „federation" model is the only possible form of post-conflict organization of the Republic of Moldova, then Republic of Moldova could end up surprised by a common position of EU and Russia, without having convincing counter-arguments.

None of the governments of the Republic of Moldova, during the entire duration of the Transnistrian conflict, have tried to develop a national Strategy (Plan) for the reunification of the country and to formulate the basic parameters of a viable solution to the conflict. This state of affairs, as mentioned before, allows Russian Federation to launch initiatives and impose signing of documents incompatible with the sovereignty of the Republic of Moldova. The Republic of Moldova tried in the process of negotiations to appeal to the Law no. 173[52] „on the basic provisions of the special legal status of the localities on the left bank of river Nistru (Transnistria)", adopted on July 22, 2005. Before the adoption of this Law, the Parliament of the Republic of Moldova on June 10, 2005, adopted the Decision no. 117 which formulated the conditions for the democratization and demilitarization of Transnistria and holding democratic elections in Transnistria which would elect the internationally recognized local government.

It is worth mentioning that these legal acts, adopted by the Parliament of the Republic of Moldova, were not part of a national Strategy (Plan) of settlement of the Transnistrian conflict. They were adopted in accordance with the provisions of the document know as the „Yushchenko Plan", which was made public on June 16, 2005 in Vinnitsa. This plan started from an a priori unfeasible idea – the democratization of Transnistria using its own internal resources (forgetting about the levers used by Russia to control the internal situation in the region), followed by *reaching* mutual solutions at the negotiations table between „democratized" Transnistria and the central authorities in Chisinau. The approach to the Transnistrian conflict in the Yushchenko Plan was based on the same erroneous perception of the conflict, imposed by the Russian Federation over the years, which started from the

[52] http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=313004

idea that the phenomenon known as „Transnistrian conflict" is an internal conflict and that the population of Transnistria is a „party" in the conflict. Moreover, even if we acknowledge that the „democratization" of Transnistria could have taken place, the Yushchenko Plan entailed international recognition of Transnistria's administration legitimacy without providing any guarantees that negotiations could lead to a viable solution of the conflict. Therefore, the Yushchenko Plan rather guaranteed the independence of Transnistria from Republic of Moldova, without providing any guarantees that it could become someday a reunified country. Several experts in Chisinau even concluded that the Yushchenko Plan was conceived to divide Republic of Moldova and Transnistria, with subsequent assimilation of Transnistria by Ukraine. However, the leadership in Chisinau has tried to present the Law of July 22, 2005 as a legal basis for the settlement of the Transnistrian conflict, which confirms the weakness of the position of Republic of Moldova in relation to the interests of other actors involved in the Transnistrian conflict settlement.

Therefore, the conclusion is that the position of the Republic of Moldova, on the background of EU-Russia dialogue, is extremely vulnerable and doesn't guarantee the protection of the national interests. Republic of Moldova's vulnerability is also determined by the fact that the country is in a continuing electoral campaign for nearly two years now. Public opinion polls conducted in the autumn of 2010 show that four parties - Communist Party, Democrat Party, Liberal Democrat Party and Liberal Party - will certainly enter Parliament after the early elections of November 28, 2010. At least two parties - Communist Party and Democrat Party - have tried to show their loyalty to the Russian Federation in the electoral campaigning. In addition, none of the candidates succeded to outline in their electoral program some kind of a realistic scenario for the settlement of the Transnistrian conflict. From what was said above, it is obvious that Republic of Moldova is not able to defend its national interests and to promote a coherent policy towards the settlement of the Transnistrian conflict. The EU-Russia dialogue does not promise quick results as regards the Transnistrian conflict settlement. Even the provisions of the Memorandum signed on June 5, 2010, are nothing more than declarations of intent. In addition, the question regarding the real powers of Dmitry Medvedev as President of Russia remains open, and it is unclear who from the Putin-Medvedev tandem will candidate in the presidential elections of March 2012. These questions are absolutely justified in the

situation when the statements of Russian diplomats clearly contradict the statements of Dmitry Medvedev in various international forums and the contents of the documents signed with the participation of Dmitry Medvedev. On November 15, 2010, during the fifth roundtable of the "Russia-Moldova: dialogue for the future" program, on the topic "Moldovan statehood and democracy after overcoming the political crisis. The future of Russia-Republic of Moldova relations", Valery Kuzmin, Russian ambassador to Chisinau said the following when addressing the issue of Russia's illegal military presence: "The attempts by certain political forces in the Republic of Moldova (notwithstanding the substantially changed geopolitical and geostrategic realities in the OSCE area since 1999) to depict the Russian very limited and forced military presence in Transnistria as a kind of occupation or means of pressure on Chisinau appear to be unjustified. Such a position is not correct because it does not take into account either the context of the Trasnistrian conflict, nor the expansion of NATO, the establishment of foreign military bases in Romania and Bulgaria and, after all, Russia's moratorium on implementation of obligations under the Treaty on Adapted Conventional Armed Forces in Europe in connection with the actual failure of all NATO countries (and Republic of Moldova) to ratify this document, which has long been ratified by the Russian Federation".

Previously, on October 29, 2010, during a briefing[53], the official representative of the Russian Ministry of Foreign Affairs, A. Nesterenko, expressed an even more tough and defiant attitude against Chisinau officials' attempts to seek the removal of illegal Russian military presence. Even more, the official representative of the Ministry of Foreign Affairs of Russia has threatened directly Republic of Moldova with the prospect of resurgence of an armed conflict. The speech of the Russian Ambassador, given five days before the NATO Summit in Lisbon, makes it undoubtedly clear that Russian Federation perceives NATO's expansion as a threat which justifies Russian illegal military presence in the Republic of Moldova and that it continues to defy the territorial integrity, independence and sovereignty of the Republic of Moldova. Therefore there is a sharp contrast between the statements of the Russian Ambassador in Chisinau and Russia's commitment, undersigned by Dmitry Medvedev, set in the Joint Statement[54] of the Russia-NATO Council:

[53] http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/394E51325A609AEDC32577CB00418788

[54] http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_68871.htm

"The NRC member states will refrain from the use or threat of force against each other as well as against any other states, its sovereignty, territorial integrity or political independence in any manner inconsistent with the United Nations Charter and with the Declaration of principles guiding relations between participating states contained in the Helsinki Final Act." However, all these ambiguities regarding the internal situation in the Russian Federation, as well as the policy of double standards promoted by Russia in relation to Republic of Moldova do not justify the lack of political will and the obvious mistakes of the goverments in Chisinau in dealing with the settlement of the Transnistrian conflict.

3.3. Transnistria in 2010

The situation in 2010 in the „Transnistrian Moldovan Republic" is different substantially from that of 1990-1992 when the anti-constitutional regime was established. First, the fears of an inevitable unification of the Republic of Moldova and Romanian - the main instrument of manipulation of the population on the left bank of Nistru – did not come true. Starting February 1994 Republic of Moldova held several parliamentary and presidential elections. However, none of political parties (or independent candidates) with the slogan of unification with Romania passed the electoral threshold of 4-6%. On the contrary, from 2001 until 2009 the country was governed by the Communist Party which openly manipulates a substantial segment of electorate with romanophobic messages. These series of political events clearly demonstrate that the number of supporters of a union with Romania in the Republic of Moldova is insufficient for such a scenario to become real. Unlike in „TMR", on the left bank of Nistru there have been no ethnic cleansing, and today only in Chisinau there are living more ethnic Russian than in the entire „TMR". Therefore, all the „arguments" that where used to incite separatist feelings in the eastern districts of the Republic of Moldova at the initial phase of the conflict proved to be false.

This dilution of the „main threat" – the scarecrow of unification with Romania – and of the image of the „external enemy" (Republic of Romania, NATO, etc.) has eased to a large extent the relations between ordinary people on the both banks. However, authorities on the left bank promote the ideology of „independence" from Republic of Moldova and approachement towards Russia. No matter the difficulties of the transition from totalitarianism, the key elements of political democracy and rule of law are

present in the Republic of Moldova. While in the eastern districts of the Republic of Moldova which are temporarily under the control of the regime in Tiraspol the situation differs substantially.

The process of depopulation is much larger on the left bank of Nistru than on the right bank. If according to the 1989 census Transnistria was populated by around 750 thousand people, then in 2010 the number has dropped below 500 thousand. The lack of any prospects for the region has determined the social active population to leave Transnistria. This exodus of the population is observed particulary among young people. Younge people from Transnistria, which are leaving to study in Ukraine or Russia, as a rule, do not return. Despite the aggressive rhetoric of the regime in Transnistria against the Republic of Moldova, the majority of the population of Transnistria (65%) holds Republic of Moldova's citizenship. The Russian Federation is actively promoting the policy of granting Russian citizenship to the inhabitants of Transnistria. Despite this policy Russian citizens are not a majority in the region. The Russian Federation, defying the sovereignty of the Republic of Moldova, opened 24 polling stations in Transnistria during State Duma (December 2, 2007) and presidential (March 2, 2008) elections, as even if it was a territory of the Russian Federation. In both cases the number of Russian citizens who voted has not exceeded 50 thousand. The administration in Tiraspol says that the number of Russian citizens in Transnistria is of about 85 thousand people.

On the territory controlled by the anti-constitutional regime, including in Tiraspol, there are eight schools operating under the Ministry of the Education of the Republic of Moldova. The Tiraspol administration, using repressive means repeatedly tried to obtain their closure. But thanks to an active civic position of parents and teachers, these schools continue their work. Besides the fact that the teaching process in these schools takes place in Romanian, it is also important that they educate citizens of the Republic of Moldova, not of „TMR". At the same time, more than four thousand young people from Transnistria are studying in educational institutions in Chisinau.

On the left bank of Nistru there are eleven localities under the jurisdiction of the Republic of Moldova (Dubasari district). During the acute phase of the conflict the inhabitants of these villages defended with weapons in hand their right to remain under the jurisdiction of the Republic of Moldova. After the begining of the operation of EUBAM on March 3, 2006, along the Republic of Moldova-Ukraine border (1222 km) (including the segment uncontrolled

by the central government in Chisinau (452 km)), all „TMR" 's economic agents were registered at the State Chamber of Registration of the Republic of Moldova and currently they perform export operations based on the documents issued by the Customs Service of the Republic of Moldova.

The specifics of internal political competition in „TMR"

The desire of the regime in Transnistria to portray itself as a democratic rule of law state has led to the mimicking of democratic processes in the region.This also included the political parties. Compared to the right bank the process was delayed by about 15 years – the first political parties in Transnistria emerged only in 2006. This delay was due to several factors. First, it is well known that Igor Smirnov has a despising attitude towards political parties and particularly the idea of transition to elections in the „Supreme Soviet" (SS) under a proportional system, based on political parties' candidates' lists. Second, since August 1989 the political situation in Transnistria was dominated by an „unanimity" which characterizes totalitarian political regimes. This „unanimity" was taken care of by „public movements" with xenophobic and aggressive messages, which were constituted from the political entourage of Igor Smirnovm, who had the image of an incontestable leader unequivocally supported by these „movements".

The situation began to change after „Sheriff" company[55] decided to create a political instrument which would protect its own interests. To do that „Sheriff" created in 2000 the „Obnovlenye" movement. On June 2, 2006, „Obnovlenye" movement became a political party. It is significant that this transformation took place when Igor Smirnov's positions have been substantially eroded and the „traditional" clarity of the outcome of the presidential election of December 2006 has dissapered. From the start the movement/party „Obnovlenye" was led by Yevgeny Shevchuk – a former employee of „Sheriff" company. Accordingly, „Sheriff" company is the main sponsor of this party, which means that namely the owners of „Sheriff" company adopt political decisions on the behalf of this party.

[55] „Sheriff" company was established in 1993 „to ensure the economic survival of TMR in the absence of international recognition". „Sheriff" is one of the most powerful economic agents in Transnistria. Some experts believe that „Sheriff" controls the most profitable flows of smuggled goods in the region

The opinion prevailing in the expert community is that „Sheriff" company continues to have the monopoly on the most profitable areas of the shadow economy, firstly – the beneficies of the smuggling of different types of goods. On the one hand, such kind of activities are less dependent on Russian Federation, which means that the Russian Federation has no economic levers to control „Sheriff" company. On the other hand, the specifics of such activities presuppose implication/complicity of corrupt politicians and officials from Ukraine and the Republic of Moldova.

At the same time, Igor Smirnov, the „president" of „TMR", has substantial control over a very important structure, on which the activity of „Sheriff" company depends – the „State Customs Committee". In December 1996 Vladimir Smirnov, the eldest son of Igor Smirnov, was appointed as head of this structure. Hence the „Sheriff" company can't afford a conflict with Igor Smirnov.

At the same time, „Sheriff" company carried out several investment project in Transnistria and is also the owner of several important real estate objects. This means that the company is preocuppied by the issue of the rights of ownership of these properties. The owners of „Sheriff" are aware that only the Republic of Moldova as a state can offer such guarantees. The combination of these factors - Igor Smirnov's defiant attitude towards political parties and the existence of a single powerful local economic agent („Sheriff" company) - has led to the emergence of a dualism of power in „TMR". On the one hand, „Obnovlenye" Party wins local and „SS" elections without having any real competition, on the other hand, „Obnovlenye" Party has never claimed the function of the „president" of „TMR".

However, there were situations when the relations between Igor Smirnov and „Obnovlenye" Party were quite tense. For the first time the conflict became public in 2006, after „Obnovlenye" Party won the elections to the „SS" in December 2005. This was particularly evident in the behaviour of Yevgeny Shevchuk, who was elected speaker of the „SS" on December 28, 2005, without prior coordination with Igor Smirnov. Subsequently, Yevgeny Shevchuk began to accuse publicly Igor Smirnov of corruption, usurpation of power, etc. Against this background, Tiraspol saw two terrorist attacks in public transportation (on July 6 and August 13, 2006), which led to an increased anxiety in Transnistria. Due to the environment in Transnistria at that time the possibility that Yevgeny Shevchuk would participate as a

candidate in the „presidential" elections in December 2006 didn't sound so impossible anymore.

However, ultimately nothing new happened - „Obnovlenye" Party didn't submit Yevgeny Shevchuk's nomination; Igor Smirnov's election materials were printed by a printing company which belongs to „Sheriff", etc. Local experts consider that the loyalty of „Obnovlenye" Party to Igor Smirnov has been secured after an intervention from Kremlin, which needed to maintain a local docile puppet, as Igor Smirnov, as the „president" of Transnistria. The conflict between Yevgeny Shevchuk and Igor Smirnov reignited in April 2009 when, on April 15, „SS" adopted in the first reading the amendments to the „Constitution" of „TMR", which aimed to reduce the powers of Igor Smirnov (introducing the function of „Prime Minister", liquidating the function of „Vice-President", etc.). An open media war between Igor Smirnov and Yevgeny Shevchuk's „SS" group started. Experts in Tiraspol consider that tough direct negotiations between Igor Smirnov and the owners of Sheriff (Victor Gushan and Ilya Kazmaly) took place. Igor Smirnov won the confrontation with Yevgeny Shevchuk, temporarily at least, - on May 27, 2009, the initiative to amend the „Constitution" was withdrawn and on July 8, 2009, Yevgeny Shevchuk resigned as the speaker of „SS". A year later, on July 10, 2010, Yevgeny Shevchuk was ousted as president of „Obnovlenye" Party. Local experts consider that the removal of Yevgeny Shevchuk from the both functions took place after he failed to consult with Victor Gushan and Ilya Kazmaly when he launched the initiative to limit the powers of Igor Smirnov by amending the „Constitution" of „TMR".

In the present (November 2010) it can be concluded that the rivalry between Igor Smirnov and „Obnovlenye" Party is toned down and does not manifest itself in any way in public. Anatoly Kaminskyi, who is absolutely loyal to „Sheriff", was promoted to the positions of speaker of the „SS" and president of the „Obnovlenye" Party. On December 12, 2010, there will be held elections to the „SS". However, these elections can not bring anything new as long as the agreement (truce) between Igor Smirnov and the owners of „Sheriff" is respected. It appears that „Obnovlenye" Party will retain its control over the „SS".

Yevgeny Shevchuk did not give up the idea to stay in the political process of the region. After his resignation from the function of speaker of „SS", a constituent meeting of the movement „Vozrojdenie Pridnestrovia" („Revival of Transnistria";) headed by Yevgeny Shevchuk took place on September 22,

2009. Together with Yevgeny Shevchuk this movement is led by Andrey Sipchenko, one of Shevchuk's allies from „Obnovlenye" Party. Both registered as candidates (Shevchuk – constituency no. 22, Sipcenko – constituency no. 14). Especially surprising is the fact that both „rebels" – Shevchuk and Sipchenko – have appered on the list[56] of candidates supported by „Obnovlenye" Party (totally – 30 names) in the campaign for the elections on December 12, 2010.

Therefore, it can be assumed that the withdrawal of Yevgeny Shevchuk from both functions (speaker of the „SS" and chairman of „Obnovlenye" Party) could have been a tactical step of „Sheriff" group, not necessarily marking Shevchuk's political death. Accordingly, several questions are raised regarding the position of the owners of „Sheriff" group on the presidential elections of December 2011. However, it is obvious that „Obnovlenye" Party wants to hold, after the elections of December 12, not less than two thirds of the seats (29) in the „SS", which will represent a „constitutional" majority. It has to be added that Ilya Kazmaly, one of the two owners of „Sheriff", doesn't appear on the list of candidates supported by the „Obnovlenye" Party, even though he is registered as a candidate in constituency no. 11.

From all of the above, we can conclude that the rivalry between „Sheriff" and Igor Smirnov can not be considered irreversibly over. Rather it is a tactical armistice „Sheriff" agreed on. Other registered political parties in „TMR" have no potential and are no more than decorative items of a pseudo-democratic regime. Transnistria's independence from the Republic of Moldova and closer relations with Russia are the „sacred cows" for all political parties in Trasnistria. Local „Constitution" expressly states that : *„The activity of public organizations, governmental bodies and their representatives against the sovereignty of the Repubic is forbidden."* This means that the anti-consitutional regime in Transnistria doesn't allow the emergence of political parties that would call for the restoration of the territorial integrity of the Republic of Moldova.

A special place in the political spectrum of Transnistria is occupied by the Communist Party of Transnistria (CPT), headed by Oleg Horjan. Oleg Horjan participates in the majority of the public actions organized by the CPRM in Chisinau. At the same time he submitted his nomination for the

[56] http://obnovlenie.info/text.php?cat=40&name=spisok_chlenov_rpp_obnovlenie_15_10_10&arch=onsite

elections on December 12 in the constituency no. 40. However, unlike „Obnovlenye" Party, CPT is not able to ensure the promotion of its candidates in most constituencies.

It should be added that we can not talk about free and fair elections in „TMR". Furthermore, it is a widely shared view that Smirnov's administration has all necessary levers for frauding elections, announcing afterwards the desired results of the elections. Therefore, it can not be ruled out that the opponents of unwanted persons (Shevchuk, Sipchenko, Hojan) may be declared victorious by Smirnov's regime. But, it is more likely that, in the situation of the „truce" between „Sheriff" and Smirnov, all 43 uninominal constituencies have already been distributed among the „real" candidates, while the others will play a purely decorative role, miming political „competion".

The conclusion is that the „electoral campaign" in Transnistria takes place in a low profile manner, on the background of a passive population. In these circumstances, the elections of December 12 promise no suprises and it is believed that the „SS" will be controlled by the representatives of „Obnovlenye" Party. This means that until the presidential elections scheduled for the second Sunday of December 2011 „TMR" will maintain its „duality of power". The „executive power" will continue to be controlled by the Russian Federation through the Russian puppet - Igor Smirnov - and Russian officers, delegated to local law enforcement services, while the „legislative power" will be controlled by „Sheriff" group.

3.4. The levers through which Russia controls „TMR"

If the election procedure in the „SS" contains some elements of competition, then the procedure of establishment of the executive power in „TMR" provides Russia with all the necessary levers to control the situation in the Transnistrian region. First of all this refers to the **structures of force**. A special role in „TMR" is played by the ministry of state security („MSS"). This structure succeded to impose in „TMR" an atmosphere of fear and, in fact, has assumed the role of political police, following the model of „KGB" in the former USSR. At the same time, there are reason to believe that „MSS" has a network of agents on the right bank, including in the state structures of the Republic of Moldova. Taking advantage of the illegal presence of Russian troops in the eastern districts of the Republic of

Moldova, Russian secret services maintain an important contingent of officers in Transnistria, who are acting also against the neighboring Ukraine. The army of „TMR" was created using weapons and ammunition from the endowment of the former 14th Army. It is headed by Russian officers. As an example it can be noted here that the army of „TMR" has 17 T-64 tanks, while the National Army of the Republic of Moldova has no tanks. On September 2, 2010, the authorities in Tiraspol organized a military parade which was a manifestation of force of the anti-constitutional regime. The military potential of „TMR", created and maintained by the Russian Federation, is comparable to that of the Republic of Moldova. Russian officers (army, secret services, etc.) are declared pensioners in Russia and further are sent to „TMR", where they become ministers, deputy ministers, etc.

The case of the „ministry of state security" is significant in this sense. Vadim Antiufeev, the minister of security, fleed the Republic of Latvia, where he was the subject of a criminal investigation. Subsequently, at the recommendation of the group of deputies „Soyuz" of the Supreme Soviet of the USSR, Vadim Antiufeev came to Tiraspol, where he became involved in the military actions against Chisinau. In 1999 Vadim Antiufeev graduated the Russian Academy of Public Service under the President of the Russian Federation and, in 2003 he obtained his doctorate at the same institution. Antiufeev's first deputy - Gennady Rossihin – former KGB officer, participated in the creation of the „Territorial Troops of Salvation" (the first version of the paramilitary troops of the regime). He works in „MSS" since 1992. The other two vice-ministers of security, Valery Yunevich and Valery Ghebos were also declared retired and sent to Tiraspol. Sources in Transnistria say that the employees of „TMR" „ministries of force" receive monthly a substantial salary supplement directly from the Russian Federation.

The policy of the Russian Federation to promote persons sent from Russia into the local structures of power is not reduced to local army or secret services. Thus, from the eleven members of the „cabinet of ministers" eight were born outside the borders of the former MSSR.

The function of „president" of „TMR" and the prospects of 2011

Although „TMR" tries to present itself as a democratic rule of law state, the fact that such a person as Igor Smirnov is in power for twenty years now speaks clearly about the authoritarian essence of the regime. However, the fact that Igor Smirnov was continuously in power is determined by the fact

that he is a docile puppet of the Kremlin and that Kremlin needed him. If the Russian Federation would like to retain its control over this part of the Republic of Moldova it should identify a solution to maintain control over the „executive power" of „TMR". This problem becomes actual also because on October 23, 2011, Igor Smirnov will turn seventy.

At the same time, the desire of „TMR" to be perceived as a rule of law state creates problems for Russian Federation in terms of implementation of a „successor" operation. Russian Federation can't send just anyone in Transnistria and ensure his „election" to succed Igor Smirnov. The problem lies in the fact that the „Constitution" of „TMR" requires at least ten years of „Transnistrian citizenship" from the candidates for „President" of „TMR". In 2009, Igor Smirnov's group has prepared a draft of a new „constitution" which was to be adopted by referendum. That project excluded the condition of ten years of „Transnistrian citizenship", replacing it with the requirement of not less than ten years of permanent residency in „TMR". However, on November 18, 2009, the „SS" rejected Igor Smirnov's request to hold a constitutional referendum and, for the moment at least, the requirements for „presidential" candidates remained unchanged.

This means that the Russian Federation either will go with the option of Igor Smirnov's „re-election" as „president" of „TMR" or will appoint a candidate which will have at least ten years of „Transnistrian citizenship" in the autumn of 2011 or will return to the idea of amending the „Constitution" in the „SS". However, all these scenarios will require the loyalty of the owners of „Sheriff" in order to guarantee the implementation. Resuming what was said about the internal situation in „TMR", we can state that in „TMR" there is a business structure („Sheriff" company) which funds and controls the most powerful local political party („Obnovlenye"). It is likely that following the elections of December 12, 2010, this party will hold a constitutional majority in the „SS". Igor Smirnov's positions have eroded over the twenty years in power and it is not excluded that Russia seeks opportunities to perform a „successor" operation in December 2011.

A viable solution to the Transnistrian conflict – the possible scenarios of Russian involvement

The situation around the issue of the Transnistrian conflict has become dynamic. This also refers to the political processes on the right bank of

Nistru. After eight years of domination (2001-2009) of the Communist Party and continued degradation of political democracy and state institutions, following the early parliamentary elections on July 29, 2009 a new governing coalition was created – Alliance for European Integration – and the Communist Party was forced to go into opposition.

Those developments have clearly upset the Russian Federation, which felt that the positions of the political forces docile to Russia are weakened in the Republic of Moldova. As mentioned, the Russian Federation increased the use of soft power in the region. Several experts consider that Russian Federation is struggling to take / keep control of certain political parties in Republic of Moldova. They are mainly referring to Communist Party and Democratic Party. The lack of internal democracy in these parties makes it difficult to presume to what extent they are dependent on Kremlin. However, the process of coalition formation after the early elections on November 28, 2010 will reveal the answer to this question.

However, hypothetically, it can be assumed that the evolution of the society in a pro-European direction will continue and will result in the strengthening of the EU-Republic of Moldova relations, which would lead to firmer positions in relation to the conflict in Transnistria and the policy of the Russian Federation. In such circumstances it is obvious that the Russian Federation will try to „punish" Republic of Moldova through the so called „asymmetric responses", taking advantage of the full list of the vulnerabilities that Republic of Moldova has in its relation with Russian Federation. Even more serious is the fact that the society has been avoiding to discuss the price to be paid for the reunification of the Republic of Moldova. The problem of the Transnistrian conflict remains on the outskirts of public opinion in Chisinau. This means that this society is not ready psychologically for such approaches.

Anyway it is obvious that the list of vulnerabilities of the Republic of Moldova in relation to Russia is a long one. At the same time, the armed conflict between Russia and Georgia was preceded by a series of restrictive measures against Georgia, through which Russia sought to punish Georgia for its behaviour which was after all based on Georgia's national interests. Therefore, when the Republic of Moldova will want to achieve a viable solution to the Transnistrian conflict, which would free Republic of Moldova

from Russian control, its society and its political class have to be prepared to face Russia's „asymmetrical response".

First of all Russia can put a total and long-term embargo for the local products on the Russian market. However, the introduction of a visa regime for the citizens od the Republic of Moldova may cause much more serious consequences. Not incidentally, the Russian Ambassador in Chisinau, Valeriy Kuzmin, said in his statement[57] of November 15, 2010 that: „According to expert estimates, the share of remittances from Russia is about 70% of the total just under 900 mln USD transferred in the first eight months of 2010. According to „Rosstat", in the first half of the year the flow of citizens who go to Russia increased by 350% compared to the same period last year, which certainly reflects the general trend, including the trend towards the legalization of stay of workers on the Russian territory.

The emphasis put by the Russian Ambassador to Chisinau on the importance of remittances, together with the denial in the same speach of any prospects of discharging the troops illegally stationed in the eastern districts represents a direct threat to the Republic of Moldova to introduce a visa regime for its citizens. This means that the Republic of Moldova has to choose between a „meek" behaviour in relation to Russia or a firm policy towards the reintegration of the state. The second option involves major risks, which means that the Republic of Moldova, together with its external partners, must be prepared for any scenario of Russia's behaviour. Otherwise, the Republic of Moldova's statehood project may remain an unfulfilled one, with the risk of an irreversible discreditation in the not too distant future.

4. The likelihood of military conflicts in the region

Der Krieg ist eine bloße Fortsetzung der Politik mit anderen Mitteln.
War is a mere continuation of politics by other means.
Carl Von Clausewitz

Conflict risk assessment methodologies start from the definition of the term „military conflict". There are several interpretations of this term, some of which bear an abstract-theoretical character comprising a large part of all conflicts. An example of such an interpretation is that a military conflict is „a contested incompatibility concerning government and/or territory with the

[57] http://www.moldova.mid.ru/press-slujba/pr_10_48.htm

use of armed force between the military forces of two parties, of which at least one is the government of a state"[58].

Typically, military conflict risk assessment methodologies are based on the analysis of several indicators, most important of which are:

- Governance and political instability (level of democracy, political regime durability, restrictions on civil and political rights, level of corruption, etc.)
- Level of militarization (role of the military in domestic and foreign policy, total and distribution of military expenditure, rate of military expenditure compared to countries in the region etc.)
- Population heterogeneity (level of ethnic and religious diversity, risk of ethnic or / and religious conflict)
- Demographic pressure (population growth rate, population density, urban population growth rate, change in age structure, etc.)
- Economic pressure (GDP growth rate, GDP per capita, inflation and prices, access to raw material and energy resources, foreign direct investments, debt, trade openness, etc.)
- Human development level (health, social protection, education, etc.)
- Environmental factors (water and natural resources, arable land and forests area, etc.)
- International linkages (participation in international economic and military organizations, UN organizations, involvement in international conflicts, etc.)

The complexity of the indicators and the existence of several variables (such as policies in different areas) or unknowns (such as secret policies) makes military conflict risk assessment an extremely difficult and complex task that requires the participation of several institutions from the state security sector. The findings of this exercise entail political, military and economic decisions with a major impact in domestic and foreign policy. Inaccurate conclusions and an overestimated likelihood of military conflict could cause enormous damage, while underestimating such a probability can threat the very existence of the state.

---

[58] Conflict assessment methodology. SIPRI. Conflict assessment methodology. Carleton University.

According to this methodology, a minor armed conflict is the conflict resulting in at least 25 battle-related deaths per year and fewer than 1000 battle-related deaths during the entire course of the conflict. An intermediate intensity level armed conflict is the conflict resulting in at least 25 battle-related deaths per year and an accumulated total of at least 1,000 deaths, but fewer than 1,000 per year. The armed conflict resulting in in the death of at least 1000 persons per year is considered a war

In the limits of this study we will examine the risk of a military conflict in the region based solely on a brief analysis of the developments of security and defence policies of Ukraine, Russia and Republic of Moldova.

4.1. Ukraine's security policy

Since the declaration of sovereignty and to date the security and defense policy of Ukraine was characterized by the inconsistency of the strategic objectives, by the incompleteness of the legal framework and a continuing crisis of security sector institutions. The development of the legal framework necessary for the functioning of the national security system proved to be a process which overwhelmed the capacities and ambitions of the political forces which, during the formation of Ukraine as an independent state, have been focused on the continuing struggle for power.

According to official doctrinal views on security, the most important documents that are at the basis of Ukrainian security and defense policy are: the Concept of the National Security, the National Security Strategy and the Military Doctrine. The Concept of National Security of Ukraine – the basic document which determines the principles of the development and implementation of the state's national security policy – was approved only on January 16, 1997, after a long and difficult development process which lasted four years.

As a framework document which is fundamental for the establishment and operation of the security system, the Concept was meant to „ensure a correlated approach regarding the formation of legal framework, development of doctrines, strategies, concepts, state and departamental programs in different areas of national security"[59]. This document of strategic importance defined core values, national interests, threats to national security, the main directions of the state policy to counter threats, security system structure and basic functions of the institutions.

According to the Concept of National Security the national interests of Ukraine reflect the fundamental values and aspirations of the Ukrainian people and consist of: creating civil society; improving the efficiency of local and state authorities; developing democratic institutions; achieving national harmony; ensuring political and social stability; ensuring sovereignty, territorial integrity and inviolability of borders; creating a viable market

[59] The Concept of National Security of Ukraine, approved on January 16, 1997

economy; strengthening the gene pool of Ukrainian people; developing Ukrainian nation; strengthening national dignity; developing ethnic, cultural and linguistic identity of the citizens of Ukraine; establishing mutually beneficial relations with all states; integrating into European and global community.

In the way the fundamental values and aspirations of the Ukrainian people are defined in the Concept of National Security, they actually represent a list of major vulnerabilities and problems faced by the Ukrainian state. These vulnerabilities and problems are confirmed by the defining of the numerous threats to national security of Ukraine, the most relevant for this study being:

- in politics (threats to constitutional order and sovereignty, interference in domestical affairs by other countries, the existence of separatist tendencies, worsening of inter-ethnic and inter-religious relations, affecting the principle of separation of powers, failure to implement lawful decisions of state and local power, lack of efficient mechanism to ensure the rule of law, internal order and the fight against crime)
- in economy (inefficiency of state regulation of economic relations, failure to solve the problem of financial, technological and raw materials dependency of the economy, economic isolation, etc.)
- in the social field (low level of living, unemployment, moral and spiritual degradation of the society)
- in the military field (attacks against sovereignty and territorial integrity, affecting the existing balance of forces and armaments by concentrating troops near the border of the country, political-military instability and military conflicts in neighbouring countries, reduced fighting capacity of the state military, politicization of the structures of force, creation and operation of illegal military formations)

A simple analysis of the described threats points to the internal origin of these threats and two countries (Russia and Republic of Moldova), which according to this document may be considered as sources of threats to national security of Ukraine. The next major document, National Security Strategy, which was to determine the practical way of achieving national interests, of countering the risks and threats and of implementing the state policy on national security, was approved only in 2007, at a time distance which largely questioned the relevance of the National Security Concept of 1997. Moreover, the National Security Strategy of Ukraine was signed by President Viktor Yushchenko in unstable political conditions, marked by the

long-standing conflict between President Yushchenko, Prime-Minister Yulia Tymoshnko and the leader of the Party of Regions Viktor Yanukovych who had a majority in the Ukrainian Parliament. The continued political conflict between the branches of power and the adoption of such a document not at the beginning of the governing period, but towards the end of it, has compromised right from the start the prospects of implementation of the National Security Strategy and its relevance for the operation and further development of the national security system.

Inconsistent strategic approaches was also a feature of Ukrainian Military Doctrine, which was adopted on June 15, 2004. Ignoring the lack at that time of the National Security Strategy, the Military Doctrine defined a number of national strategic objectives and had an open pro-NATO character. Thus, the Doctrine mentions euro-atlantic integration policy as a condition for ensuring Ukraine's military security, and the ultimate objective of this policy – joining NATO – as a foundation of European security.

Despite its strategic character and the goal of membership, in fact cooperation with NATO has been largely characterized by formal implementation in narrow areas of the provisions of the „Special Partnership Charter" and only of those actions whose implementation has been assissted financially by the Western states. As a result, on its path to euro-atlantic integration, Ukraine has ceded its place in the overall standings to outsiders which originally were not even taken into account in this process.

After the elecions of 2009 Ukraine's security policy has undergone substantial changes. Shortly after his election, the new President of Ukraine, Viktor Yanukovych declared that Ukraine will reassess military threats, will modify the Military Doctrine and will ensure the implementation of the principle of self-sufficiency for defense, pointing out as sources of threat to national security the „global instability and increase of conflicts in interstate relations" [60]. Acknowledging this shift in security policy, on July 2, 2010, the Ukrainian Parliament approved the law „on the principles of foreign and domestic policy" which passed substantial amendments to the Law on Ukraine's national security. The integration of Ukraine in the euro-atlantic security space was withdrawn from the list of national interest priorities, european integration was equated with strategic partnership with Russia, and

[60] Statement by President V. Yanukovych on the 18th anniversary of the creation of the Security Service of Ukraine. Ucranews

the full participation of Ukraine in the North Atlantic Treaty was withdrawn from the list of major objectives of state policy[61].

Security and defence policy of Ukraine is mostly determined by the proximity to Russia, which initially was defined between the lines in the Concept of National Security as a source of threats to national security of Ukraine. The bilateral relations between these two countries were marked by numerous disputes and disagreements in the security field, most notable among them being:

- Ukraine's aspirations to join NATO, which Russia strongly opposed;
- ethnic tensions in Crimea, which were widely supported by Russia;
- Russian naval base in Sevastopol, the withdrawal of which from the territory of Ukraine has been a persistent problem of the bilateral relations since the independence of Ukraine;
- natural gas supply problem and the dispute between Russian Gazprom and Ukrainian government, which led to stops in supply in January 2006 and January 2008, the latter affecting several European countries;
- delimitation of maritime borders, which *remains* unfinished up until present day;
- condemnation of the Russia's military aggression of Georgia in August 2008.

Despite these threats the role of military institutions in security and defence policy of Ukraine permanently was of a reduced importance, and the forecast for their development have been rather pesimistic. The continued dilemma between pro-East and pro-West options and the internal rift of the Ukrainian society and politics does not allow development of a sustainable military policy. In these circumstances, the military potential of Ukraine registers a steady decline, characterized by decrease in the number of military personnel, military units and their capacity for action, reduced number of military units and reduced pristige of military profession, degradation of armaments and military equipment, failure of military reforms and development programs. Thus, the lack of a firm and transparent clarity of its geopolitical options is not only an obstacle to Ukraine's European integration, but also the main threat to national security both internally and externally.

---

[61] http://news.liga.net/news/N1019157.html

4.2. Russian Federation's security policy

Russian Federation has developed an advanced conceptual framework for the implementation of security and defense policy. The key document that defines the system of strategic priorities, objectives and actions of domestic and foreign policy in the field of national security and long-term development of the country is the Russian Federation National Security Strategy through 2020.[62]

The provisions of the Strategy are based on the following conclusions of the analysis of international security development trends: „globalization in all spheres of international life; intensification of interstate differences connected to unequal development and widening gap in welfare levels; increasing vulnerability of all members of international community to new threats and challenges; inadequacy of global and regional architecture, oriented (particularly in the Euro-Atlantic region) exclusively towards NATO create an ever-increasing threat to international security"[63].

Starting from the argument that in the long-term the attention of international politics will be focused on ownership of energy resources, the Strategy determines as a national interest the transformation of Russian Federation into a global power, with the intent to ensure strategic stability worldwide. In this context, the list of threats to national security does not contain references to „classic" threats such as military agression, violations of borders or interference in internal affairs, but refers exclusively to the policy of „some states" directed towards ensuring military supremacy. The Strategy emphasizes Russian Federation's categorical unwillingness to accept NATO's expansion plans toward Russian Federation's borders and warns that Russian Federation's national interests will be affected by the unilateral actions of force and by the frictions between the major countries of the world.

The provisions of the National Security Strategy are developed in full in the Russian Federation's new Military Doctrine, which was approved by the Russian President on February 5, 2010. The Doctrine provides continuity to the provisions of the military doctrines from 1993 and 2000 and gives an updated perspective on how Russia approaches military conflicts and the use of nuclear forces. The most controversial part of this document is the

[62] National Security Strategy of the Russian Federation, approved on May 19, 2009

[63] Idem

reference to „external dangers". Acknowledging that „the likelihood of a large-scale agression involving the use of conventional weapons and nuclear weapons against the Russian Federation" is declining, the Doctrine says that „in a number of areas military dangers to the Russian Federation are intensifying".[64]

In this context Russia reserves the right to use nuclear weapons not only to intimidate any use of nuclear weapons or other weapons of mass destruction against Russia or its allies, but also in cases of use of conventional weapons which are threatening directly the Russian state.[65] Also, the threatening nature of the new military doctrine is highlighted by the reference to the right to use the Russian armed forces outside its borders to defend the Russian Federation and its citizens, and for maintaining international peace and security.

The list of external military dangers provided in the Russian Military Doctrine is quite long and quite controversial and includes:

- The trend of global expansion of NATO functions carried out in violation of the norms of international law and the movement of NATO military infrastructure closer to the borders of the Russian Federation, including by expanding the military bloc;
- The attempts to destabilize the situation in various states and regions and to undermine strategic stability;
- The deployment of foreign military contingents in countries and waters adjacent to Russia and its allies;
- The creation and deployment of strategic anti-missile defence systems, undermining global stability, and violating the established balance of forces, and also the militarization of space;
- Territorial claims against the Russian Federation and its allies and interference in their internal affairs;
- The proliferation of weapons of mass destruction and violation of international treaties on arms control;
- The use of military force on the territories of states adjacent with the Russian Federation in violation of the UN Charter and other international legal norms;

---

[64] The Military Doctrine of the Russian Federation, approved on February 5, 2010

[65] „We do not intend to attack anyone, but also we won't wait to be attacked. Given the type of weapons possessed by some new countries we might not have the chance to respond". N.Patrushev, Secretary of Russian Federation Security Council (February 5, 2010)

- The presence of frozen military conflicts and the escalation of such conflicts on the territories of states adjacent to the Russian Federation and its allies;
- The spread of international terrorism;
- The emergence of sources of inter-ethnic (inter-faith) tensions, the activity of armed radical groups in areas adjacent to the state border of the Russian Federation and the borders of its allies, and also territorial disputes and the growth of separatism and religious extremism in various regions of the world[66].

In addition to military dangers, the Military Doctrine also provides a list of military threats that includes:

- „A sharpening of the military-political situation and creation of conditions for the use of military force;
- Hindrance of the working of the state and military command and control system, interference in the functioning of strategic nuclear forces, missile attack warning systems, space monitoring systems, nuclear warhead storage facilities, nuclear power and other potentially dangerous facilities;
- Creation and training of illegal armed formations and their activity on Russian territory or that of its allies;
- Demonstration of force in the course of conducting exercises in states adjacent to Russia or its allies with provocative intent;
- Activation of military forces in various states with the conduct of partial or full mobilization and transition to wartime footing"[67].

Russian Federation Military Doctrine has an obvious anti-NATO and anti-US nature. In official statements this position is motivated by: „worsening political-military situation as a consequence of US efforts to attain global leadership, to expand and strenghten the military presence of the United States and their NATO allies in regions adjacent to Russian Federation, to get access to energy and other resources of CIS countries, to support actively processess aimed at ousting Russian Federation from the area of its traditional interests"[68].

The main difference between Russian Federation Military Doctrine and the similar document of the United States is that the new Russian military doctrine qualifies the actions of US as actions involving threats and dangers

[66] The Military Doctrine of the Russian Federation, approved on February 5, 2010
[67] Idem.
[68] Anatoly Serdyukov, Defence Minister of Russian Federation

to Russian Federation, while the american document qualifies Russian Federation as a partner. On the one hand, the military strategies of the Russian Federation are concerned about hypothetical threats from the US and NATO, on the other hand, American and European strategies are counting on Russian Federation support in the war in Afghanistan, in fighting international terrorism and proliferation of weapons of mass destruction. The threat to return to a confrontation with Western states, such as during the „Cold War", was repeated several times by the Russian Federation in recent years. The Kremlin does not miss a chance to remind Europeans that "the entry into NATO by post-Soviet states represent a direct threat to Russian Federation" and to bring harsh criticism, to the limit of threatening, for US policy in the European space.

Threats by the Russian Federation are fully supported by actions, be that the „anti-terrorist" war in Caucasus, which is actually a civil war of the state with its own population, or the „peacekeeping" operation in South Ossetia, which can not be described differently than a war with another independent state with subsequent territorial occupation. When Russia's security policy is analyzed it is important to bear in mind that the Russian Federation is a state in which the central executive power has absolute authority in decision-making and Parliament (State Duma) has a decorative role. All strategic documents of national security - the Concept of National Security, National Security Strategy, Military Doctrine and Armed Forces development strategic programs – are exclusively endorsed by the President of the Russian Federation and not the State Duma, which ultimately has no power of decision on military spending also.

A good example of how security and defense policy decisions-making is taking place is the case of military agression of Georgia by the Russian Federation. Even if according to legislation the operation of Russian Federation Armed Forces outside the borders is formally the jurisdiction of the State Duma, neither State Duma nor Russian Federation Security Council were not involved in making such decisions, either before or after the completion of military aggression.

The threats of the security policy of the Russian Federation are multiple and are the main concern of its neighbours, European states and USA, each of them periodically and unsuccessfully trying to form a partnership with the Russian Federation. Profound difference in ideology, in the basic principles that determine the existence of the European states compared to those of

Russian state, in national values and strategic objectives pose a real and constant threat to international and regional security.

4.3. Republic of Moldova's security policy

The shortcomings of the security and defense policy of the Republic of Moldova are largely similar to the shortcomings of Ukraine's security policy, being characterized by inconsistency in the implementation of the strategic objectives, by the incompleteness of the legal framework and by an attitude of ignoring the real state of the security sector. As in the case of Ukraine, the development of the framework necessary for the functioning of the national security sector has been a process which overwhelmed the real capacities of the national institutions. On the one hand, shortly after the approval on May 5, 1995, of the Concept of National Security of the Republic of Moldova this document was labeled as sterile and non-applicable. On the other hand, in the absence of documents that would have logically shaped the further actions, the relevance of this document gradually *exhausted* itself with major changes that took place domestically and internationally.

The new Concept of National Security of the Republic of Moldova, approved on May 22, 2008, has been developed with the official goal to present an updated assessment of the security environment of the Republic of Moldova and to provide a new approach to national security goals and objectives, to guidelines for national security, to the values and general principles to be protected.[69] Primarily determined by the political objectives of the government then in power to improve the strained relations with the Russian Federation, the Concept places the status of permanent neutrality at the basis of defining the principles, values, objectives and guidelines of national security. Having launched this message of foreign policy, specifically directed to the Russian Federation, the government ceased to continue its efforts to carry out the formation of the legal framework of security policy, and the development of the other strategic documents (Strategy of National Security, Military Doctrine) was withdrawn from the political agenda. All the basic ideas of the Concept remained finally at the level of intentions.

The continued lack of strategic documents means that there is a lack of clarity on the real threats, potential threats and responses to these threats, but first of all, that there is a lack of clarity on the strategic directions of foreign policy,

[69] Concept of National Security of the Republic of Moldova, approved on May 22, 2008

military policy and domestic policy. This ambiguity contains discouraging signals domestically, especially for the security and defense sector. In the absence of a clearly defined security policy, of clear development strategies and programs, the institutions of force in Republic of Moldova remain „disoriented" about the prospects for the future and highly vulnerable to political conjuncture. As a result, security sector institutions, particularly the National Army and the forces of the Ministry of Interior, suffer from a deep crisis that affects the credibility and the authority of these institutions.

At the same time, the concept of permanent neutrality, in the form it is understood in the Republic of Moldova and used as the basis of the Concept of National Security, does not provide arguments and reasons for an adequate attention to the security and defense sector, and in their PR efforts political leaders may even end up to deny the very need for the armed forces. Despite the primary role of this sector both for the proper functioning of the rule-of-law state and for ensuring the necessary conditions for the economic development of the country, Republic of Moldova has made no progress in the area of security policy and the activity of the structures of this sector. The events of April 7, 2009 in Republic of Moldova provide sufficient examples of inefficiency of the security system, of the institutions in this sector, and in particular the inability and incompetence of the management and the lack of viable mechanisms for making decisions. These events provide sufficient arguments to assert that the security and defense system of the Republic of Moldova at the moment is not able to adequately respond to potential crisis situations.

This inability is especially worrying given the continuing presence on the territory of the Republic of Moldova of the military forces of Russian Federation. Structured in two elements, different at first sight, the military troups under the flag of the Russian Federation and the military formations under the flag of the Tiraspol regime are in fact elements of the same military system. No matter how sophisticated are the diplomatic phrases used by Kremlin, both politically and militarily the troups under the Russian flag and those under the red-green flag are parts of a single system which has one goal – to keep Republic of Moldova maximum dependent of Russian Federation by using in any form the levers of the military presence. All these troups have a single decision centre and a single operational plan, which implies complementary training, mutual deployment and support, supply of arms and ammunition from the same military warehouses. The only differences

between these forces are at the tactical level and in the „diplomatic" discourse.

It is quite eloquent that there were not and it is unlikely that there will be any official statements of the Russian Federation regarding the military structures of the „TMR", the quantities of weapons transferred to them or „captured". It is well known that the arming and equipping of these forces was made at the warehouses of the Russian army, and that in reality nothing has been „captured" without the express consent of the Kremlin, that no such actions were condemned, counteracted and „punished". There are sufficient arguments to assert that the missions, structure, composition, organization, endowment, the number of troops, tactics and the budget of these forces are not approved by the „Supreme Soviet", „Government" or „Ministry of Defense" in Tiraspol. Moreover, such forces do not need own security concepts, strategies, doctrines, laws and regulations, which would have been in fact abstracts of those of the Russian Federation.

Taking advantage of the traditional shyness of the official Chisinau, the Russian Federation avoids any tackling of the military issue. Even after nineteen years since the declaration of independence by the Republic of Moldova the real missions, objectives, organization, structure, endowment, the number of troops and all of the activity of Russian Federation's military forces on the territory of the Republic of Moldova are in the Kremlin's pocket. There is no doubt that the Kremlin didn't intend and won't intend to go through with any of the commitments made since 1992 regarding the withdrawal of its troops from the territory of the Republic of Moldova. It is already no longer necessary to mimic efforts and the mediatic shows that covered the withdrawal of a few platforms with military equipment and munitions or the statements regarding the legendary almighty grandmothers who stopped the withdrawal of the Russian troops are now history.

In its relation with the Republic of Moldova, the Russian Federation continues to use the same old methods and levers of blackmail and pressure, and the mutual respect and the respect for international law are not considered by official Kremlin as basic principles of the relations between the two countries. Even the infrequent statements of the authorities in Chisinău that the presence of Russian troops in the Transnistrian region doesn't allow a peaceful resolution of the conflict and only the complete withdrawal of these troops will create the necessary conditions for the settlement of the Transnistrian conflict arouse discontent and nervous

reactions in Moscow.[70] The Kremlin traditionally responds by directly threatening the Republic of Moldova with a possible escalation of the conflict asserting that "the withdrawal of the Russian troops from the Transnistrian region and the dismantle of the peacekeeping operation will bring conflicting parties in direct confrontation and is likely to lead to an outbreak of military conflict in the region".[71]

4.4. Conclusions

It would be naive, but also dangerous, to think that the age of wars has passed and that military conflicts in the region are impossible. The lack of a clear enemy or a declared enemy doesn't necesarilly mean that the state has no tough competitors who will not miss the chance to take advantage of weakness and vulnerability including through the use of military force. This conclusion is especially timely for the Republic of Moldova which is a contested political project.

The possibility of a military conflict is a function of three factors: motivations, capacity for actions and opportunities. Even if the Republic of Moldova or Ukraine have no motivations nor capacities for actions to engage in a military conflict this doesn't mean that these states are protected from such scenarios, as long as the motivations and capacity for actions exist in the case of the Russian Federation. The armed conflict in Georgia proved that the Russian Federation is capable to defy international law if the internal motivation is sufficiently strong for that. In the case of the Republic of Moldova there is no motivation for promoting a coherent policy towards the restoration of the territorial integrity of the state. Also, it is difficult to assume that the state would have sufficient internal motivation to respond to eventual provocations from the Russin Federation in situations when, for example, the Russian Federation will decide to organize some kind of provocation with the goal of recognizing subsequently Transnistria as an independent state.

What's even worse is that the state Republic of Moldova isn't progressing in terms of capacity building for action in crisis situations. The events of April 7, 2009, marked by serious disturbances of public order and the devastation

[70] Letter from the President of the Republic of Moldova, Mihai Ghimpu, to the NATO Secretary. October 26, 2010

[71] Statement of the representative of the Russian Foreign Ministry A. Nesterenko. Interfax.ru. October 29, 2010

of Parliament and Presidency buildings, proved that state is unable to protect its public institutions, the functioning of the rule-of-law state and the rights of its citizens. Subsequently, the state intitutions have proved unable to detect those responsible for the events of April 7, 2009, including the fact that they couldn't disprove the fears of intelligence involvement from Transnistria and Russia in provoking the violent actions of April 7, 2009. While Russian Federation has sufficient levers to cause situations that would justify the motivation (in Russia's view) to intervene in force. Russia has the capacity to act, including together with the anti-constitutional regime in Transnistria. The stake of the weak and vulnerable in such a case is only the lack of opportunities.

The list of vulnerabilities of the Republic of Moldova in relation to the Russian Federation can be gradually reduced, firstly by implementing policies that will consolidate the statehood of the Republic of Moldova, then by reducing the dangerous dependence on Russia in terms of energy, economy, information, etc. At the same time, given the low economic and politico-military potential of the Republic of Moldova, the most efficient way of ensuring state security is to deepen regional cooperation, taking advantage especially of the fact that Romania – a neighbour of both Republic of Moldova and Ukraine – is a member of NATO and the EU.

III. THE PERCEPTION OF RUSSIA IN UKRAINE

1. RUSSIAN ECONOMIC PRESENCE IN UKRAINE: INTERESTS EVOLUTION AND CURRENT TRENDS

Oleksandr Sushko

The role of Russia in Ukraine should include analysis of economic presence. The Russian economic role including involvement of Russian business in Ukraine has been widely studied. However, there is still no qualitative and comprehensive methodology tailored to define the actual level of Russian capital presence in the Ukrainian economy and its specific sectors.

Therefore, we still have neither reliable figures nor qualitative picture of the Russian economic presence in Ukraine. Extent of the Russian economic presence in Ukraine is estimated in figures, which vary from 5.2% of the Russian FDI share in 2010 to exaggerated assumptions, which infer that Russia "controls a half of the Ukrainian economy".

Avoiding discussions on quantitative indices, we aim to define reasons, ways and a scale of the Russian economic presence becoming an important factor while analyzing the current political, economic and social situation. We will also study dynamics and perspectives of these processes. First of all, those obvious distinctive features of the Russian economic presence should be defined which differentiate it from other key foreign economic partners of Ukraine.

First of all, the Russian capital penetration in Ukraine, similar to any foreign capital, is an integral process of globalization. It is quite natural, that a large neighbor with big capital and quite similar domestic system extensively participates in the Ukrainian economy, much more extensively than other partners, more distant in geographical, institutional and mental senses.

On the other hand, due to many essential factors, the Russian economic presence in Ukraine is unique and cannot be compared to any other foreign economic partner. There is a chain of circumstances proving an extent, industrial interests alongside some specific qualities of this presence, special methods and consequences of such penetration. This all provides many experts with grounds to infer the existence of national security threats imposed by presence as well as forecasted Russian economic expansion in Ukraine.

First of all, the Russian presence, regardless of its scale, plays an important psychological role in Ukraine thus exerting pressure on media, business and political decision making. The discourse on Russian capital and business has become specifically overcharged, where it is portrayed as almighty in any competition either with domestic or other foreign business. Mythologization of Russian economic presence is twofold –it provides psychological advantage to a hypothetic "Russian investor" in advantageous conditions but in a meantime it creates tension, not favorable for certain businesses.

Secondly, the Russian economic presence is highly politicized. The conventional mind and supporting facts point to the significant dependence of big Russian business on the Russian government. In key and sensitive Ukrainian economy sectors, primarily energy, the Russian business is an integral part of the Russian political machine, which explains quite predictable and unilateral policy of such energy giants as, "Gazprom" or "Rosneft'". The Russian business has predominantly oligarchic nature and is merged with the state. It makes the Russian economic presence a politically important factor, if the ratio of real presence is high.

The third important factor, which pertains to the nature of the Russian business, is corruption – deeply rooted in its non-transparent and shady practices. Russian business traditionally uses all means available for promoting its interests in the world, as have been already felt by governments of Germany, Turkey, Bulgaria and other countries, especially those, where the Russian money smell with gas. In Ukraine the situation can get even worse as there is a lack of systemic mechanisms to resist corrupt influences and new corrupt "injections" are willingly absorbed. Ukraine's Corruption Perception ranking 134 out of 178 by the Transparency International testifies to the concentration of corrupt practices in the country[1].

The best illustration of non-transparency of the Russian business is the abovementioned discussion on a real scale of the Russian economic presence in Ukraine, which, in fact, is very strange for any healthy economic environment. The fact of continuous and fruitless discussion on this issue, inability of analysts (and even security services) to define real volumes of

[1] Transparency International – 2010 Corruption Perceptions Index: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results

Russian property and Russian investments in Ukraine, certifies about a fundamental substance of this presence better than any, even most reliable figures.

Non-transparency of the Russian property in many economy sectors is sometimes a result of wrong statistical techniques, but more often – is caused by conscious tactics of the owners dealing with concealment of the capital's origin. Russian capital in Ukraine is disguised as the capital of third countries (predominantly Cypriot – Cyprus ranks the first according to official DFI statistics in Ukraine), British Virgin Islands and other offshore territories. But the biggest part of Russian non-transparent economic presence has the Ukrainian "cover": Russian companies are opening subsidiaries which have the same names as their parent companies, but are registered as Ukrainian ones. Sometimes even external (name) features proving the Russian origin of a business are missing to imitate its Ukrainian origin. In other cases obscurity of the Russian investments becomes obvious looking at decreasing numbers of acquired assets. Besides it, the Russian capital in most cases acquires the established assets and quite rarely invests in enriching or creating new production facilities. creating production facilities or other "visible" assets.

Stages and tendencies of Russian capital penetration in Ukrainian economy (up to 2009)

According to Andriy Kalynovskyi the Russia capital expansion can be approximately divided into 3 main periods:

1. 1995-2002 active penetration in energy sector and mass media.
2. 2002-2004 the Russian interests entered the machine building, electric power generation and information technologies.
3. 2005-2009 interests extended to key sectors of domestic economy: iron and steel industry and financial sphere[2].

Oil refining industry was one of the first sectors, which experienced systemic expansion on the part of Russian capital.

In 1998-2002 Russian investors established control over three biggest and most modern oil refining factories – in Lysychansk, Kherson and Odesa.Already in 1994 Kremenchuk Oil Refining Factory was acquired by the Russian capital.

[2] Andriy Kalynovskyi. Is Russian capital absorbing Ukraine?// Economichna pravda, 28.08.2009

Russian Capital Penetration in Ukrainian Oil Refining Industry (ORI)
(according to A. Kalynovskyi)

ORI	Industrial production, million tons	Russian investor	Year of purchasing by Russian investors
Kremenchuk	18,6	"Tatneft'"	1994
Odessa	3,6	"Lukoyl"	1999
Lysychansk	16	TNK	2000
Kherson	8,7	Oil company "Alliance"	2000

In general in 2001-2006 the Russian capital controlled more than 90 % of Ukrainian oil industrial production and 85% of oil supply. In 2006-2008 only when the owners of Kherson and Kremenchuk Oil Refining Factories were changed, the Russian capital share in oil refining industry decreased to 40 %. During the period of 2002-2004 Russian capital was more focused on machine building, electric power generation and information technologies. Transnational integrated production chains were created. At this time Russian business privatized Inguletsk Mining and Processing Enterprise, which was the biggest Ukrainian factory, based on iron-ore concentrate, and also established control over flux-dolomite and fireproof production. Mykolaiv Aluminous Factory and Zaporizhzhya Aluminium Integrated Plant were controlled by "Rusal" enterprise.

In the meantime, the Russian business penetrated in a vehicle sector. It established control over a bus producer – Lviv Bus Factory, the only truck producer – KRAZ and the biggest tire producer "Rosava" Company.

The largest-scale agreement in telecommunication sphere was an acquisition of Ukrainian GSM-operator closed joint-stock company "Ukrainian Mobile Communication" (UMC) by Russian MTC Company in 2002. Another Russian telecommunication group – "Alpha-group" purchased 40,1% of „Kyivstar" open joint stock company. As a result, most of service market of mobile communication was shared by two main players, one of them fully and another half belonging to Russian investors[3] A new period started in 2005, after Russia has lost in the struggle for political power in Kyiv. However, it hasn't got reflected on success of the economic penetration strategy. Moreover, new sectoral priorities appeared and were realized. Since 2005 business proxies of the Russian government entered mining and metal sector, where the position of domestic capital was rather strong. In

[3] Gylka U.L. the peculiarities of competition on service market of telecommunications // Scientific notes Ukrainian Research Institute of Communications, №3(11), 2009, p. 99.

particular, in 2007 Evraz Group bought mining and metal assets of Privat Group, and Russian Smart Holding Company after merging with Metinvest Group became minority shareholder of the biggest metal company of Ukraine, owning its blocking stock (25%+1 share)[4].

And finally, the banking sector became a priority for the Russian capital penetration. If in 2005-2007 Russian investors were not ready for active competition with Western European banks on the Ukrainian market, then in 2008 they substantially strengthened their position. Before the crisis a share of foreign capital in banking capital exceeded 36%. And at the same time the biggest part was formed by the Russian capital – 17,4%[5].

During first six months of 2008 the volume of the Russian capital in the Ukrainian banking sector grew by 2,6 times up to 3,8 billion UAH. In total, in 2007 the Russian capital owned 8 Ukrainian banks, and in 2009 – 12: "Petrokomerts-Ukraine" was controlled by Russian bank Petrokomerts, Alpha-Bank – by Alpha Group Consortium, VTB Bank and Vneshtorgbank Ukraine – by VTB Bank, NRB Bank – by Russian Federation Savings Bank, Energobank – by National Reserve Corporation. Bank Russian Standard belonged to Russian institution of the same name, Radabank was controlled by Kytfinans, BIG Energiya – by Kostyantyn Grygoryshyn, BM Bank – by Moscow Bank, Bank Renaissance Capital – by investment group Renaissance Capital, First Investment Bank – by VS Energy[6]. Two of the abovementioned – Alpha Bank and VTB Bank – are among ten biggest financial institutions of Ukraine.

At the end of 2008 Prominvest Bank, which became one of the first victims of economic crisis in Ukraine, fell under control of Russian State Bank Vneshekonombank.

So, in spite of outwardly unfavorable political situation during 2005-2009, none of political contradictions prevented expansion of the Russian capital on Ukrainian market during this period. In many sectors the penetration happened earlier than during more politically favorable period of 2002-2004. It shows generally low effect of the political situation on the economic penetration.

---

[4] Website of "Smart Holding" Company http://www.smart-holding.ua/fields/list.php?SECTION_ID=17

[5] Andriy Kalynovskyi. Is Russian capital absorbing Ukraine?// Economichna pravda, 28.08.2009

[6] Andriy Kalynovskyi. Is Russian capital absorbing Ukraine?// Economichna pravda, 28.08.2009

Dynamics of the Russian Political Presence After Presidential Elections 2010

Expectations of rapid economic expansion of Russia on Ukrainian market have significantly increased after the change of powers in Ukraine at the beginning of 2010. As the establishment of strategic partnership with Russian Federation was proclaimed as a priority of new power, the question about practical, rather material dimension of the given course arose.

After Russian part had satisfied its political and strategic interests and received refusal of Ukraine to become NATO member (free of charge), and the stay of Black Sea Fleet in Crimea was prolonged for 25 years (by way of barter, for virtual price reduction for gas), the question about further enlargement of economic assets appeared.

In some issues Ukrainian leaders were eager to meet the needs at once, in particular, in questions of nuclear energy and aircraft industry; in other issues like strategic energy and transport infrastructure – showed willingness to serious dialogue; and in the issues on metallurgic assets – Russian leaders decided to play on their own, using weaknesses of Kyiv partners.

Nuclear power engineering. During the last three years Ukrainian party made an attempt to diversify nuclear fuel supply for Ukrainian nuclear power plants through involving the production of an American company Westinghouse. This fact was undermining long-term monopoly of Russian TVEL Company and it made the Russian part search for new alternatives of influence aiming at termination of Ukraine's cooperation with another partner, which created competitive environment on the market. Such alternative was found when it was proposed to invest in building of nuclear fuel factory on Ukrainian territory. But it had to be done according to Russian technologies and on condition of cooperation ceasing with Westinghouse. Negotiations lasted for five months and on October, 27-th TVEL and Ukrainian State Concern "Nuclear Fuel" signed an agreement about the creation of joint venture on a par which produced nuclear fuel on the territory of Ukraine according to Russian technologies. While commenting this decision, experts point out, that it will make Ukrainian nuclear energy fully dependent on Russian raw materials and technologies, and it will foster the curtail of all the projects directed at alternative partner search for developing Ukrainian nuclear power plants, where about half of electric energy is produced[7]. One way or the other, the details of the given agreement are not disclosed yet.

---

[7] BBC, October, 27-th, 2010. http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/2010/10/101027_putin_visit_rl.shtml

Aircraft industry. Also foundation of an aircraft-building joint venture was declared in April (and related documents signed on October, 27-th). It has been announced that the brand new enterprise will co-ordinate manufacture and make market promotion of "Antonov" aircrafts, such as AN-148, AN-140, AN-70 and AN-124. Dmytro Koliesnikov, Minister of Industrial Policy of Ukraine, states that the above-mentioned JV should not expect any transfer of tangible assets. If it is true, where is the interest of the Russian party which does not conceal its willingness to take hold of the control stake of "Antonov"?

Search of an answer to this question is traditionally confronted with prohibition of public access to the contract not to be promulgated as "a commercial secret". And while manufacture of the medium-range passenger aircraft AN-148 has more or less positive prospects, intentions as for the beginning of manufacturing the transport aircraft AN-70 and resuming the line AN-124 "Ruslan" remain extremely unclear.

Gas transportation industry. Regardless of the promising start of a new phase of the energy dialogue in spring, 2010, the Russian party currently remains unsuccessful in solving the major strategic issue that lies in gaining control over the gas transportation system of Ukraine. The know-how proposed by Russia in 2010 – merger of Gazprom and Naftogaz – could actually have become an intake since Naftogaz market capitalisation does not exceed 6-7% of that of Gazprom.

Ukraine's joining the European Energy Community in October, 2010 is currently being used by the Ukrainian party as an argument not only for revision of the gas agreements concluded in January 2009 but as a pretext to decline Russia's claims for the above-mentioned merger and for an attempt to establish control over the gas transportation system in general. As Prime-Minister Mykola Azarov stated in October, "Market realia have changed, therefore both the basic value and the pricing formula are in need of revision. Ukraine joined the European Energy Charter and adopted the Law "On Gas Market". This means modifications in both the international and internal legal frameworks which are taken into consideration in concluding and implementing gas supply and transportation agreements." Nonetheless, the Ukrainian government may accept further integration steps in this industry: "A JV between Gazprom and Naftogaz may be created, yet on equal grounds only and with no companies' merger", Azarov emphasized while receiving no signs of Russia's enthusiasm in response.

In its turn, the Russian party will not evidently agree to revise even straightforwardly discriminatory gas pricing formula without acquiring benefits in regulation of the gas transportation ownership issue. An idea of consortium that is actively promoted by the Ukrainian party is finding no response in Moscow since consortium suggests no ownership whereas "the common management policy" may be always revised by Kyiv.

Failing (as yet) to arrive at full understanding in issues of the gas transportation system supplemented in autumn with a controversial oil transporting issue (Venezuela-originated oil, to be transported in "adverse" mode through Odesa-Brody oil pipeline to meet Belarus' needs), the Russian party is trying to use all available "cracks" to acquire other liquid assets of the Ukrainian economy.

Metallurgy. Such multi-vector expansion may be illustrated by an example of the metallurgical giant "Zaporizhstal" and Illich Mariupol-based Metallurgical Association.

"Zaporizhstal" was finally sold in late May, 2010, and the transaction was marked with a rough conflict between the old owners of the enterprise and a SCM owner, the richest citizen of Ukraine Rinat Akhmetov.

Midland Resources Holding Ltd registered in British island Guernsey offshore area has been known to operate as a major shareholder of "Zaporizhstal". Eduard Shyfrin, born in Dnipropetrovsk, Alex Shnider, Canadian citizen, and their partners acted as final owners of the enterprise. Their intention to sell the entire "Zaporizhstal" became public in 2010. Rinat Akhmetov did not conceal his interest in this facility. To acquire the association, he created a consortium with a Southern Korea's corporation Posco.

Akhmetov's group enterprises reportedly concluded a purchase and sale contract for "Zaporizhstal". The association owners received 50 million USD in advance. However, due to later unclear reasons, "Zaporizhstal" owners wanted to pay back the advance of 50 million USD and terminate the contract with payment of another 50 million USD of fine.

As it turned out, a Russian purchaser offered a price that allowed "Zaporizhstal" shareholders to acquire still better bargain – even with penalties to be repaid to Akhmetov. The final price of "Zaporizhstal" constituted 1.7 billion USD.

It was an amount for which a contract was concluded with businesses related to the Russian state-owned "Vneshekonombank". As it is known, the head of

the Russian Government Volodymyr Putin is in charge of the supervisory board of this bank.

This was reportedly followed by lodging a complaint by Akmetov's attorneys to the London Court that arrested the association's shares until consideration of the case in substance. The case is being currently considered at the stage of appeal.

Almost at the same time, in late May, 2010, Russian companies made another attempt to gain control over second largest Ukrainian producer Mariupol-based Metallurgical Association Illich MMK. Borys Podolsky, representative of a Cypriot company "Formigos Holdings LTD", told at the press conference that the Russian financial and industrial group (name was not disclosed) purchased 100% of "Illich-Stal" that holds about 90% of shares in the Mariupol-based Illich Metallurgical Association.

The roots of this bargain remained unclear. Some sources accused director and owner of the MMK control package Volodymyr Boiko of a deliberate sale of the share package (already in 2009) and later organisation of a row playing role of a "smoke screen". Another version attached the key role to certain unnamed top managers who concluded the contract without Boiko's awareness. The latter stated in late June: "We are dealing with a raider attack on behalf of Russian companies. We have taken a whole range of steps to solve the problem. As all government authorities got involved into the matter, I have no doubt that the issue will be regulated". Shortly after that the mass media announced that Illich MMK was negotiating on merger with Akhmetov's (75%) and Novinsky (25%), "Metinvest Holding" to protect itself against the Russian corporate attack.

This situation illustrates the essence of the matter encountered by the largest Ukrainian metallurgical giants during the "honeymoon" of the new Ukrainian authorities with Russian government. According to some media, it has been these very actions of the Russian party, evidently non-coordinated with Kyiv, that have initiated the end to the "honeymoon" and the beginning of a cooler phase in all trends of the negotiations.

Banking. In 2010 Sbierbank Rosii already having its subsidiary in Ukraine, declared its intention to buy one of the first top ten Ukrainian banks. Raiffeisen Bank Aval listed among the top three banks of Ukraine was named as one of the most likely goals. On June 7-th, 2010, the media promulgated

announcements on investigation of Raiffeisen Bank Aval's financial situation by the Ukrainian Subsidiary of Sbierbank within the framework of studying a possibility of the bank's full repurchase from "Raiffeisen" group.

Andriy Gerus, director of the consulting department of the investment company "Concord Capital", estimates that the contract value may constitute over 2 billion USD, or 16 billion UAH (UAH 0.55 for one share) based on the fact that the bank value may come up to as much as two balance capitals[7]. Russian bankers expected that due to general restructurisation processes, Swiss owners would be ready to sell their asset at an acceptable price. Although the afore-said acquisition did not take place in October, 2010, entirely state-owned Sbierbank Rosii has not abandoned its intentions.

Specifics of the Russian banking expansion are clearly understood not only by political analysts but by bankers as well. Yaroslav Kolesnyk, "Forum" Board of Directors' Head, made the following statement on the subject: "Russian banks are actively visiting Ukraine. They are willing and planning to influence this market. Their movements reflect a well-thought and thoroughly elaborated state policy of our neighbour, which cannot be the case of other (foreign) banks actions that are probing the market or fixing themselves on a given market area rather than pursuing a state strategy"[8].

Analysis of the above-described cases proves the fact of significantly growing "appetites" of the Russian party aiming at absorbing Ukrainian assets following the 2010 presidential election that brought to power a part of the Ukrainian political forces sensitive to Moscow needs. The Russian businesses continued expansion on the Ukrainian business area on several trends. Nevertheless, even under such favourable market conditions, by no means all Russian proposals find response and understanding. However, this can be explained not as much by deep understanding of Ukraine's national interests and corresponding threats by the country's governing elite, as by influencing ability of some players of the big Ukrainian business who almost for the first time seriously confronted not with partnership but with a straightforward, expansive and severe competition of the Russian business on their own territory.

---

[7] TSN, June, 7-th, 2010 http://tsn.ua/groshi/sberbank-rosiyi-planuye-vikupiti-rayffayzen-bank-aval.html

[8] Finance-ua, October, 6-th,2010 , http://news.finance.ua/ua/~/1/0/all/2010/10/06/212096

2. MODERN RUSSIA IN THE UKRAINIAN PUBLIC SPHERE

Volodymyr Horbach, Political Analyst,
Institute for Euro-Atlantic Cooperation

Overall, the Ukrainians have a positive perception of Russia, regarding it as a great, culturally close country. However, due to internal heterogeneity of the Ukrainian society details of such a non-indifferent attitude significantly vary

According to the 2001 nationwide census, those who identified themselves as ethnic Ukrainians accounted for almost 78%, ethnic Russians – nearly 17% and 5% identified themselves as other nationalities[8]. 67.5% of Ukraine's population claimed Ukrainian to be their native language, 29.6% are Russian speakers; the share of other languages confirmed as native tongues constituted 2.9%[9].

However, this official statistics reveals only the tip of the iceberg of the internal cultural and ethnical situation in Ukraine. It neglects such special ethnical and political self-identification phenomena as bilingual and biethnic population.

Regular public opinion polls bring Ukrainian sociologists to a conclusion that almost one fifth of Ukraine's population consists of Russians and nearly a forth represents Russian-Ukrainians (biethnic population), who have double ethnic self-identification thinking of themselves as both Russians and Ukrainians at the same time[10]. In most cases they come from mixed families and constitute nearly 43% in the southern-eastern part of Ukraine, where together with Russians they form the Russian-speaking majority. Besides, although monoethnic Ukrainians account for almost 62%, Ukrainian speakers form only 42%, whereas nearly 20% fall with the Russian-speaking monoethnic Ukrainians. Their attitude to Russia also differs from that of the Ukrainian-speaking monoethnic Ukrainians.

---

[8] http://www.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/

[9] http://www.ukrcensus.gov.ua/results/general/language/

[10] Khmelko V. Y. Linguo-Ethnic Structure of Ukraine: Regional Specifics and Tendencies to Changes in the Years of Independence // Scientific Records of NaUKMA. Series 'Sociological sciences". – 2004. – V. 32. – P. 3–12

Such language-regional diversity of Ukraine results in a significant perception differences of the up-to-date Russia as a political factor in both domestic and foreign Ukrainian issues that shape the foreign policy interests. This diversity also predetermines intensity of the Russian "soft power" towards various clusters of the Ukrainian society as well as its ability to critically assess and resist harmful forms of such influence. And electoral factors of parties practically determine foreign policy positions and rhetoric. All these details stand behind an extremely complex and patchy picture of Russia that was formed through perception of the Ukrainians.

Russia in the Ukrainian Public Opinion

Over the years of independence the basic Ukrainian political and electoral division has changed from radical "Ukraine's independence versus restoration of the USSR" to another axis of confrontation formulated as "Russiaphobia versus Russiaphilia". Such change due to artificial political and technical colouring of election campaigns can be proved by both temporal synchronisation of these phenomena and sociological data, which consistently identifies low priority of this issue within problems most crucial for the Ukrainian voters.

Still this issue in various manifestations does not only fade away but, on the contrary, becomes more vital and critical under incitement of deliberate political actions. Given extremely diverse and multi-vector nature of the Ukrainian political life, this internal axis of the Ukrainian society is being transformed into a dominating centre. Whatever problems may come to the political foreground – correlation data analysis clearly shows that these problems are implacably being reflected on the trend of attitude to Russia. Attitude to the EU and the Single Economic Space (SES), the Russian or Ukrainian language, constitutional changes or NATO membership, even perception of land purchase and sale – any escalated contradiction immediately reflects itself on the above-mentioned trend and expressively correlates with various attitudes of respondents to Russia.

For example, if earlier the conventional mind on Russia entailed to motherland of communism – the Ukrainian East identified itself with the leftist ideas while the West – with rightist. After the Communist Party of the Russian Federation retreated to the Russian policy margins Russia became associated with the "strong hand" of President Putin. Consequently Donbas, with its idea of a "strong leader", changed its ideology and stopped voting for the Communist Party of Ukraine.

In the morning of democracy Western Ukraine is seeking solidarity with Russian democrats perceiving them as partners and allies in a fight against the "imperial centre". The latest splash of hope to influence Russia through a support to Russian democrats (who wanted it themselves) was generated by Maidan (Independence Square) in 2004-2005. When this hope fades away and Putin's-Medvedev's regime successfully counter-attacked on the Ukrainian territory, Galicia ceased looking up to good old democrats unable, in its opinion, to oppose the Russian pressure, and supported radicals in the local elections in October, 2010.

Consequences of the described phenomenon become evident at the level of social affects:

– one part (Eastern) looks up to Russia with childish expectations: "I'm a small child and in need of feeding and being looked after";

– the other part (Western) projects to Russia the global evil – from growing world gas prices to the EU's reluctance to accept Ukraine in its members[11].

It looks as if emotions were a prevailing factor in this perception of Russia by the Ukrainians, and this factor is based on a psychological pattern[12]. This can be referred to that part of human personality, which is recognized as collective ethnic unconsciousness. The pattern either sensitises a person to certain objects or, on the contrary, helps him/her to avoid them. Different reaction of different parts of the Ukrainian society to the same challenges on behalf of the up-to-date Russia serves to prove that we are dealing with two different collective patterns, which mean different collective unconsciousness formed on basis of different historical experience or internal interpretation of this experience. Positive or negative attitude of various groups of Ukrainians to Russia may be situational, momentary but deep and intense conformation may anchor and sustain it.

Positive and negative feelings in human relationship may be interpreted as love and hate. They are traditionally considered antagonistic. Love reflects dependence of feelings manifestation on an object while hate manifests independence. Psychologically, the both feelings are different sides of the same coin meaning dependence. Neutrality or indifference is opposite to this dichotomy. In our case, examples of such neutrality may be attitude to China,

[11] Orest Drul, Roman Kechur. When Shall We See de Gaule to Come. – Independent Culturological Journal «Ї». – No. 45. – 2006. – P. 45

[12] On the Concept of "Psychological Pattern": Uznadze D.N. Experimental Fundamentals of Psychological Pattern.– Tbilisi, 1961

Island or even Poland. These countries may cause interest, even generate certain emotions but the dominating social feeling is neutrality and this feeling does not split the society.

Thus, attitude to Russia is not only a factor of dependence but the main cause of internal cleavage since it is through separating itself from Russia that the Ukrainian society as a wholesome community is surviving a painful process of realisation of its own individualisation. One part has done it quickly and relatively easily, whereas for the other part, this way is appearing lengthy and dolorous. It is the case that makes it possible to talk about two subjective approaches: a decisive one and the one which cannot push out a decision. So, internal Ukrainian struggle of attitudinal patterns to Russia is nothing else but manifestation of an internal ethnic conflict, selection of Ukraine's strategic behavioural pattern in relations with its close but differently understood neighbour.

Therefore, as a political conflict escalates in Ukraine, the Russian trend of Ukraine's foreign policy does not lose its importance and relevancy in the eyes of common citizens but, on the contrary, constantly intensifies them. In December, 2008, according to an opinion poll made by Ukrainian Centre of Economic and Political Studies named after O.Razumkov (hereinafter referred to as Razumkov Centre)[13], 51.1 % of citizens mark relations with Russia as the top priority of Ukraine's foreign policy.

Which trend of foreign policy should be the top priority (Dynamics, 2002-2008), %

	Relations with EU	With the USA	**Relations with Russia**	With other CIS countries	With other countries	Difficult to answer, no answer given
Dec. 2008	27.5	0.6	51.1	6.5	2.6	11.8
Sept. 2007	33.2	1.0	44.1	8.7	2.9	10.1
Sept. 2006	30.0	1.5	45.6	8.9	3.0	10.9
Sept.2005	27.1	2.0	43.1	11.7	2.3	13.8
Sept.2004	25.6	2.2	39.6	17.8	2.6	12.2
Sept. 2003	27.1	2.9	28.8	28.2	2.7	10.3
Aug. 2002	28.5	4.1	31.5	20.7	2.4	12.8

[13] http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=305
The research was made from December 17 to 24, 2008. The coverage was 2017 respondents aged above 18 years old in all regions of Ukraine, Kyiv and the Crimea based on a sample representing adult population of Ukraine according to main socio-demographic indicators. The survey sample was intended to be stratified, multi-level, random with a quota selections of respondents at the last stage. The survey polled 129 populated areas (including 75 urban and 54 rural settlements). Standard error of the sample (with no consideration of the design-effect) does not exceed 2.3% with probability of 0.95

Since 2008, another Ukrainian leading sociological centre, Kyiv International Institute of Sociology (KIIS), together with Russian "Levada-Centre", regularly conducted sociological surveys on monitoring of Ukraine's and Russia's inter-personal attitude.

During June 11-20, 2010, Kyiv International Institute of Sociology (KIIS) held a nation-wide public opinion poll. 2028 respondents residing in all Ukrainian regions and Crimea (including the city of Kyiv) were interviewed based on random survey method which included Ukraine's mature population as a representative sample[14]. "Levada Centre" research covered the period between May 21 and 25, 2010[15].

The attitude of Ukrainians to Russia generally remained at the same high positive level in 2010 – the absolute majority (92%) claimed their respect to Russia. This figure has grown (from 88% to 92%) by 4% since 2008, having been subject to no change over two previous years. Bad feelings towards Russia as it was claimed by only 6% of interviewed Ukrainians.

The picture observed by Russian sociologists appears to be quite different, however, showing a tendency to gradual improvement. Since September 2006, the Russians' attitude to the Ukrainian people has never been as positive as now. Only since January 2010, the Russian population increased positive feeling for Ukraine by 14% (from 52% to 66%). Thus, it can be stated that the majority of the Russians are also currently experiencing good attitude towards Ukraine, though this figure is by 26% lower than a number of the Ukrainians opposed towards the Russians. A number of Russians experiencing negative feelings towards Ukraine has also significantly decreased – in January 2010 such answers were given by 37%, and in May – by 23% of Russians.

Nevertheless, even after the change of Ukraine's leadership in 2010 and launch of straightforwardly Russian-oriented foreign policy, attitude of the Ukrainian citizens to some aspects of relations with Russia paradoxically hasn't improved.

As compared to January, a share of Ukrainians willing to see a closed border, customs- and visa-based relations with Russia has somewhat grown – they

[14] Statistical error of the sample (with probability of 0.95 and with the design-effect) does not exceed 2.3% for indicators close to 50%, 2.0% - for indicators close to 25%, 1.4% - for indicators close to 10%, 1.0% - for indicators close to 5%

[15] Survey covered 1610 respondents aged above 18 years old in 127 populated areas. Statistical error does not exceed (with no consideration of the design-effect) 3.4%

formed 8% in January, and 12% in June, 2010. As earlier, most Ukrainians wish to have independent yet friendly relations with Russia without customs and visas (70%). The share of such citizens increased by 4% (from 66%) as compared to January, whereas a number of those who wish to form a unified state with Russia dropped on the contrary from 22% in January to 16% in June, 2010.

Unlike the Ukrainian figures, in Russia a number of citizens willing to have a closed border, customs- and visa-based relations with Ukraine fell from 25% in January to 17% in May, 2010. Those longing to see Ukraine and Russia independent but friendly states without a customs and visas considerably rose from 55% of responses in January to 64% in May. A negligible share of Russians wishing Ukraine's and Russia's unification practically remained the same having changed from 14% in January to 13% in May, 2010.

What is your general attitude to Russia/Ukraine?

	TO UKRAINE (Russia), %				TO RUSSIA (Ukraine), %			
Possible responses	**Mar, 2008**	**Oct, 2009**	**Jan, 2010**	**May, 2010**	**Apr, 2008**	**Oct, 2009**	**Jan, 2010**	**Jun, 2010**
Very good/basically good	55	46	52	66	88	92	93	92
Basically bad/very bad	33	44	37	23	7	6	4	5
DIFFICULT TO SAY	12	10	11	11	5	3	3	3

Misbalanced relations between Ukrainians and Russians may be dangerous, because should the Russian authorities wish to resort to forceful intervention into internal affairs of Ukraine, as it happened in Georgia in 2008, Russians' negative perception of Ukrainians may be used as an argument to support such intervention.

Presently 48% of Russians believe that Ukrainians and Russians are one nation thinking that political believes of the Ukrainians should be adapted to Russia. Negative attitude of the Russian citizens toward Ukrainian policy has been accumulating gradually. Even Kuchma's multi-vector policy was perceived by Russians as betrayal of Russia's interests. Research showed lack of Russian's love to the Ukrainian statehood rather than to Ukrainian people.

"What kind of the Ukrainian-Russian relations would you like to see?"

	In Russia, %				In Ukraine, %			
Possible responses	**Mar 08**	**Sept 09**	**Jan 10**	**May 10**	**Apr 08**	**Oct 09**	**Jan 10**	**Jun 10**
They have to be the same as with other countries – with closed borders, customs and visas	19	25	25	17	10	11	8	12
Ukraine and Russia have to be independent but friendly countries - with open borders, without visas and customs	56	55	55	64	67	67	66	70
Ukraine and Russia have to form a united state	19	13	14	13	20	19	22	16
Difficult to say	6	7	6	6	3	3	4	2
Total	100	100	100	100	100	100	100	100

The Ukrainian population reacts more adequately and calmly to what is going on in Russia. It is indicative that it was invasion of the Russian troops to Georgia on August 8, 2010 that caused a slight decrease of Ukrainians' positive attitude toward Russia; however that happened primarily in the north-western part of Ukraine.

As to the negative Russian attitude toward Ukraine, it rooted in the aggressive information campaign on the side of the Russian media that depicted the Ukrainian policy as unfriendly or even hostile to Russia. Opinion polls prove that growing negative attitude to Ukraine diminishes a support of Russians to the unification of Russia and Ukraine into one state. In Ukraine, negative steps on behalf of the Russian authorities, as a rule, increase support (mainly in the East and the South) to the state independence. On the whole, since 1994 the opinion polls observed a growing trend of support to Ukraine's state independence.

"Levada-Centre" questioned Russians about Russia's attitude to other countries. As it turns out, 39% of the population are convinced that Russia ought to "demonstrate occasional power" in relations with other countries.

Russian's attitude to Ukraine became cooler in 2005 due to election of Viktor Yuschenko as President rather than of the candidate supported by the Russian authorities. Starting from January, 2008, the Kremlin, while getting ready to take geopolitical revenge and making use of every possible pretext, began depicting Ukraine as "a foreign enemy". However, decisive negative turning point in Russia's attitude to Ukraine arrived in August, 2008, when in the height of the information war, President Yuschenko determinately supported Georgia's sovereignty in the South Ossetia conflict. Ukraine started to be taken as an enemy – 49% of Russians perceived it badly and very badly. The situation aggravated even harder in January, 2009 at the height of a regular gas conflict. Most Russian mass media interpreted it as "combating unsanctioned gas extraction" on the side of Ukraine and fully shifted the blame onto the Ukrainian party.

The Ukrainian authorities, unlike the Russian counterparts, used the foreign enemy image basically for the internal political struggle. However, in Ukraine preserving the sharpness of political discussions and allowing broad commenting of authorities' actions by the opposition, independent experts and journalists, the country's population is given the opportunity to make a choice among numerous options of estimating things in the country and its relations with Russia. At the same time, Russia restraints political discussions only within a narrow circle of experts, which makes public opinion dependable on the Russian authorities' position.

Both the authorities and the opposition in Ukraine have to use a critical approach in making a decision on their common expectations from relations with Russia, and, having their goal to achieve, start forming information-based foreign policy aimed at creating a positive image of their state in the eyes of other countries. For the time being, however, technologies of the Ukrainian electorate mobilisation used by both the authorities and the opposition are working to the detriment of the Ukrainian foreign policy.

Russia and the Ukrainian Political Parties

The Law of Ukraine "On Political Parties in Ukraine" adopted in 2001[16], entrenched the political parties' right to maintain international contacts with political parties, public organisations in other countries, international and intergovernmental organisations; to found and enter international associations keeping within this Law. One of the significant directions of

[16] http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2365-14

political parties' activities consists in establishing cross-party contacts with foreign political parties and powerful international inter-party associations. Ukrainian parties actively participate in the state power formation but unfortunately so far only as technological machines, tools for political leaders' power competition. Thus, political parties use an electoral procedure to form power but not politics per se, which is instead done by party leaders who often neglect both party platforms and electorate's preferences, and even national interests occasionally. Foreign policy is the field that makes all these processes especially obvious.

As evidenced by an example of culturally manifold Europe, international policy of the future will represent a multidimensional space with numerous political actors. Ukraine's European integration and objectives to build relations with post-Soviet countries based on conscious approach to national interests have raised the problem of cross-party interaction in the international policy.

With development of the institution of political parties' representation in European-wide international organisations, the cross-party interaction becomes deeper, and "European parties" constituted of national political parties of European countries promote development of integration processes and democratic foreign policy consolidation of party elites.

Comparative analysis of the role of the present-day Ukraine's and Russia's political parties demonstrates their limited impact on development and implementation of these countries' foreign policy, which is caused by institutional effects of presidentialism and selected electoral systems. Russian parliamentary "pro-presidential" parties are targeted at supporting the official foreign policy trend, with no motivation to articulate alternative interests of public foreign policy. A "two-vector"-orientation of foreign policy party platforms serve as a tool of party loyalty to the authorities which pursue an extremely inconsistent (moreover, publicly non-accountable) foreign policy in Ukraine.

An important direction of international activities of Ukrainian parliamentary parties is participation of their representatives in the interparliamentary cooperation of Verkhovna Rada of Ukraine, which is aimed at involving the country in the European and Euro-Atlantic integration processes as well as in mutually beneficial cooperation with Russia and other CIS countries. Parliamentary assemblies of the Council of Europe, NATO, CIS and bilateral formats of parliamentary cooperation enable the Ukrainian parties to

approach and effectively communicate with their foreign partners, including the feedback: interparliamentary assembly – national political parties – citizens of those countries.

Russian-Ukrainian relations have for a long time prevailed in the cross-party foreign policy debate. Even now positions of the Ukrainian parties demonstrate tactical and strategic divergences. Today's Ukrainian parties can be nominally divided into "post-orange" parties (People's Movement of Ukraine, "Our Ukraine" People's Association, "Reforms and Order" party, the national and democratic part of "Batkivshchyna", "United Centre", Ukrainian People's Party, "For Ukraine" party and extraparliamentary party "Svoboda") and "post-Soviet" parties (Communist Party of Ukraine, Party of Regions, People's Party, as well as extraparliamentary Socialist Party of Ukraine and Progressive Socialist Party of Ukraine).

"Post-orange" camp representatives, while declaring their respect and favourable attitude to Russia, still emphasised the priority of retaining Ukraine's sovereignty and independence even at the expense of economic losses and confrontation with Russian authorities. The key idea of this stance lies in separation of a good-neighbourly relationship with Russian people as such and cautious approach to the post-Soviet regime of Russia. Therefore, "post-orange" representatives adhere to the value and legal-oriented approach in the Russian-Ukrainian relations, which means following the legal principle of the countries' equality and unconditional preservation of Ukraine's independence as a symbolic value.

Ukraine's post-Soviet parties, on the contrary, see themselves as an inseparable part of the Russian society and culture, which makes them prioritise benevolence of Russian authorities over sovereignty and the principle of equality. Social and economic sphere for them is dominant in Russian and Ukrainian relations.

It is worth mentioning that historically the highest activity in foreign policy is shown by the right-centrist political forces, such as "Our Ukraine" block and its block-forming parties and also the political left-wing parties, such as SPU and CPU.

People's Movement of Ukraine, "Our Ukraine" and "Batkivshchyna" are known to be members of the European People's Party. However, the eastern vector of the cross-party cooperation of "Our Ukraine" block has also made itself distinguishable. Back in November, 2002, the Statement of Cooperation between the political parties block "Our Ukraine" and "Right-

Wing Forces' Union" party (Russia) was signed in Kyiv by Victor Yushchenko, the leader of "Our Ukraine" block, and Boris Nemtsov, Head of the parliamentary faction RWFU of State Duma of the Russian Federation. The specified political forces emphasize in this document their ideological affinity and common vision of economic and democratic processes. Shortly, during the participation of the block's delegation in the conference of right-of-centre parties of Central and Eastern Europe, a Cooperation Agreement was concluded with "Right-Wing Forces' Union"[17].

This agreement has actually launched the tradition of bilateral cross-party relations of "Our Ukraine" as it was concluded with the purpose of "promoting the development of stable Russian-Ukrainian relations and creating an atmosphere of trust between political forces of Ukraine and Russia". After the restructuring of "Our Ukraine" electoral block and creating "Our Ukraine" People's Union" in 2005, foreign policy orientation vectors of block-forming political forces have not undergone any significant changes. In particular, the "OUPU platform has recorded a provision on building "constructive mutual relations with the united Europe, Russia and the USA", which is aimed at securing Ukraine an equal partner status at the regional and global levels[18].

In April, 2005, the meeting of the Secretary of NSDC of Ukraine and the Head of State Duma of RF focused cooperation issues not only at interstate and interparliamentary levels but also between the parties "Our Ukraine" People's Union" and "United Russia". This meeting resulted in an agreement on establishing a constructive dialogue between "OUPA" and "UR".

However, these plans were not likely to be implemented since on June 4, 2005 the Party of Regions and Russian National political party "United Russia" signed a cooperation agreement. The Party of Regions' leader Victor Yanukovych said that this document would have a significant effect not only on the development of relations between the two political forces but also on the bilateral relations between the countries. According to his version, the Party of Regions and "United Russia" have made the first step towards each other on the eve of the 2006 Ukrainian parliamentary elections and theoretical talks about electoral closeness of the two political forces have been put to practice.

---

[17] Before "Our Ukraine" a similar agreement with RWFU was concluded by "Reforms and Order" party

[18] http://www.razom.org.ua/documents/443/

On August 4, 2007, the Party of Regions and "United Russia" confirmed the 2005 cooperation agreements by having signed the Memorandum[19], which forged their readiness to cooperate actively aiming at motivating the both governments to deepen strategic partnership between Russia and Ukraine and expand economic cooperation.

The partners' political views on Ukraine coincide in many aspects, specifically, with regard to state support to the Russian language and revision of school textbooks on the Ukrainian history covering the topics of Holodomor of 1933 and World War II.

Leader of the Party of Regions Viktor Yanukovych delivers regular reports in Russia at annual and big congresses of "United Russia", in particular at the VI Russian National Congress in Krasnoyarsk, the X Russian National Congress in Moscow and the XI Russian National Congress in St. Petersburg. It is illustrative that only having come into power in 2010, the Party of Regions signed the Memorandum on Cooperation with the Progressive Alliance Group of socialists and democrats in the European Parliament[20], and also suggests signing the Memorandum of Partnership with the Communist Party of China[21]. This may imply that so far the leaders of the Party of Regions limited the cross-party cooperation to just "United Russia" only because they wanted to use this foreign policy resource to come into power in Ukraine. And now this party comes into the field of international cooperation as a ruling party already which certainly strengthens arguments for many of the foreign partner parties.

The main Ukrainian partner of the oppositional Communist Party of the Russian Federation is the Communist Party of Ukraine. The CPU's self-identification as a part of the international communist movement defines foreign policy vectors of its cooperation, primarily its participation in the activities of the interstate association of communist parties of the post- Soviet space. The Union of communist parties – the Communist Party of Soviet Union headed by CPRF leader Gennady Zyuganov defines its strategic aim as "renewal of the existence of the integral united state" through coordination of foreign policy strategies and first of all active resistance to NATO membership of CIS countries'.

[19] http://www.partyofregions.org.ua/pr-east-west/46b46dc99e43c/

[20] http://www.partyofregions.org.ua/pr-east-west/4cb821f161f15/

[21] http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=243644933

At the same time, a vector of CPU's cooperation with the European political left-wing forces starts to emerge. The deputies of the CPU faction in the PACE closely cooperate with the political group of the United European political left-wing forces.

Another influential Ukrainian party, "Batkivshchyna" Ukrainian National Association, has no mentioning of the word "Russia" in its platform and has no cooperation agreements with Russian parties. The new Ukrainian political parties "Front of Changes", "Strong Ukraine" and "UDAR" have not yet made up their minds about their foreign party partners and articulate their attitude to Russia quite vaguely. The platform of "Svoboda"[22] Ukrainian National Association is extremely forthright in this respect. Here we can see "deKGBzation", lustration, visa regime for Russian Federation citizens, unilateral demarcation of the Black Sea boarder with the RF and a demand for an immediate withdrawal of the Black Sea Navy from the Crimea. Naturally, no party cooperation between "Svoboda" and Russian parties is possible within such context.

Ultimately, all this brings us to a conclusion that activities of the parties making part of "Our Ukraine" block and the newly-made "OUPU", on establishing bilateral relations with post-Soviet space parties is less active as compared to the intensity of cooperation with parties and party formations of Europe. As political systems of these countries are in the process of development, CIS parties' subjectivity is experiencing the same. They cannot have such a great influence on the political life as parties in countries with stable democracy.

Activities of old political parties of Ukraine in the field of foreign policy either failed in the Russian direction ("OURU", "Batkivshchyna", "Yabluko") or were put on a 'stand-by' mode (PR, CPU, PSPU, SPU). New political parties of Ukraine are still going through initial stages of formation, their foreign policy activities (including towards Russia) being unsteady and providing no unambiguous answer (except "Svoboda") to the question asked. Under present-day conditions, democratic foreign policy consolidation of the party elites is an important factor of strengthening the international political communication at the regional level (for Ukraine this currently means Europe-wide and post-Soviet level). An increased party and political effect

[22] http://www.international.svoboda.org.ua/pro_partiyu/prohrama/

on formation of national foreign policy strategies meets the West European tendency of democratisation of the decision-making process with regard to foreign policy.

Russian "Soft Power" for Ukraine

Soft power systematically extended to Ukraine by the Russian Federation significantly differs from western analogues and the influence that Russia tries to exert on the Western European countries and the USA. Therefore those can be defined rather as "external info-psychological effects" in the Russian-Ukrainian interaction[23].

The author of the soft power concept Joseph Nye[24] is known to interpret the foregoing as follows: soft power is the ability to get the desired result more through magnetism than through coercion and bribery. Actually, it is about using the classical set of PR tools in the international relations. In the Russian political model it is a foreign policy direction towards Ukraine and other post-Soviet states, the point of it being the creation of favourable info-psychological environment to achieve certain foreign policy and foreign economic goals so it is not about PR but about real humanitarian pressure. After a series of conflicts with Belarus and Ukraine in 2005 – 2006, Gazprom decided not to change its tough marketing strategy but to improve its international image by means of active PR actions which cost the gas monopolist about USD 140 million annually. It turns out actually that the Russian soft power seems to have a bad taste typical of countries where media systems are strictly controlled by the state.

Starting from 2007, the RF Foreign Policy Concept envisaged a relatively new approach, namely "humanitarian dimension" of foreign policy, which is in fact a mixture of soft and non-economic foreign policy means and represents a direct supplement to the Kremlin's military and economic power: promotion of a nation's own culture and science is complemented with promotion of "the Russian World", "sovereign democracy" and "protection of compatriots' rights abroad". However, detailed review of the real contents of this policy shows that the RF still confuses soft power with the hard one and with direct bribery. The ways of its use do not often

[23] Lytvynenko O. V. Special Information Operations and Propaganda Campaigns: Monograph. – K.: Satsanga, 2000

[24] Nye, Jr., Joseph S.: Soft power: the means to success in world politics. PublicAffairs, New York, 2004

correspond to the idea of soft power as they do not always stress the attraction of Russian culture, humanism of its social values or openness of its policy. For example, Russia's attempt to use its compatriots for representing Russian national interests in other countries makes the impression of aggressiveness and hostility to the countries of residence. It is worth mentioning that to achieve positive results soft power makes use of the "win-win" strategy as some adequate winnings can be offered to the soft power addressees. In Russia's case it is quite hard to find such winnings.

As if understanding it, Russian Ambassador in Kyiv Mikhail Zurabov said the following in his opening speech at the International Forum to Support Russian Language in CIS countries: "We are currently going through the stage of modernisation but technological progress that is going to be evident in the nearest future will be impossible without an effective language. Whatever said, we cannot refuse such an achievement as the Russian language. Without the Russian language, chances for our compatriots and all post-Soviet space for entering the "golden billion" are extremely low"[25]. Hence the Russian language is more effective than the others and forms a condition of our region's prosperity. Besides, the very name of the Forum organised in Kyiv by the so-called "Russian-Speaking Ukraine"[26] sounds rather provocative keeping in mind the fact that the Russian language in Ukraine will actually be exposed to no threat in the foreseeable future. However, Russia is more and more actively using the "Russian World" network of Russian compatriots' and Russian speakers' organisations in its foreign policy interests (which is also evidenced by RF official documents). RF Embassies and other representative offices use financial aid as a tool for controlling Russian compatriots' organisations abroad giving them instructions and planning their activities. In the post-Soviet countries, significant attention to compatriots is aimed at their cultural isolation from the rest of the society and preventing them from full integration into the state. The concept of "the Russian World" is promoted by the Russian state through the "Russian World" Fund and Russian Orthodox Church (Moscow patriarchate). The Russian World Fund[27] founded by Putin's Decree in 2007 unites representatives of the President Administration, the Ministry of

[25] http://www.radiosvoboda.org/content/article/2218716.html

[26] http://r-u.org.ua/ua/

[27] http://www.russkiymir.ru

Foreign Affairs of the Russian Federation and Russian Ministry of Education. In fact, Russian state institutions and the church jointly promote philosophy and create a network structure to support Russian expansion.

Russian structures promoting this force are: Russian cultural centres (already four in Ukraine, namely at Donetsk-based Scientific Library, at T. Shevchenko Kyiv-based State, at A.M.Gorky Luhansk-based Universal Scientific Library and at Kharkiv Humanitarian University "National Ukrainian Academy"), Moscow Houses (in the Ukrainian city of Sevastopol), Russian state-controlled TV channels in cable networks of practically all Ukrainian towns, and some propaganda websites.

The authors of the concept refer to the "Russian World" 3000 million persons all over the world. These people, wherever they live, have to live in the Russian-speaking environment and perceive Russia as their spiritual centre. 25 million of them reside in countries neighbouring Russia, which make it possible to use them as protagonists of Russia's interests, as mediators and instruments. The algorithm "protection of compatriots' rights" – "claim for a special role of a neighbouring country" – "anchoring foreign presence" describes a general scheme of Russia's intervention into internal affairs of its neighbours.

Current dominance of Russia's foreign policy is providing support to Russians living in other courtiers. However, in reality this support represents only a means for realisation of geopolitical ambitions and pressure upon the neighbours, which is proven by research of Russia's foreign policy in the Baltic countries, Georgia, Moldova and Ukraine made by the Latvian Centre of East-European Political Studies jointly with partners[28].

Main goals of the new Russian "power" are using compatriots as a geopolitical unit to promote Russia's interests and supporting the Russian language and cultural environment in other countries. The "power" is being applied to target countries with "problematic issues", Russian-speaking population of these countries and the world on the whole, as well as the entire international community. Main topics of such campaigns: need of Russia's participation in creating a new multi-polar world, Russians' ambitions for leadership within the unique Slav-Orthodox civilisation, active mediation of Russia in ethnic and regional conflicts.

[28] The "Humanitarian Dimension" of Russian Foreign policy toward Georgia, Moldova, Ukraine, and The Baltic States. - Riga. - 2009

Realisation of Russian interests in Ukraine has its specificities. Practice shows that the Ukrainian authorities who are currently practically turning humanitarian policy around are an agent of alien influence that protects the Ukrainian humanitarian field from itself and fills the vacuum with Russian-originated products.

Russia's humanitarian influence in Ukraine and its "language" or other initiatives implemented through "compatriots' communities" split the Ukrainian society and disfavour the nation-wide consensus, incite ethnic tension, interfere with public integration of Russians and other national minorities in Ukraine and, therefore represent a threat to public peace.

Ukraine has remained a part of the Russian musical and artistic space, while Kyiv is one of the largest Russian-language popmusic industry centres. Russian propagandistic films made on a large scale by state order captivated screens of Ukrainian cinemas and television series captured Ukrainian television viewers' attentions. Proceeding from commercial considerations, Ukrainian television makers manufacture products that could be sold twice, both on the Ukrainian and the Russian television markets. Therefore these products will have in advance to meet tastes of the Russian audience and be devoid of any Ukrainian content incomprehensible to Russians.

Moscow Patriarchate is seeking to create in Ukraine a single Ukrainian-Russian spiritual and institutional clerical space. Newly-elected Moscow Patriarch Kirill has already paid political and ministerial visits to Ukraine three times this year. Consequences of these visits have shown that they are not only intensifying position of the Russian Orthodox Church and promoting Russian spiritual traditions in Ukraine but also destroying a dialogue started to create the unified local Orthodox Church. The price of triumph and state support to the Russian Orthodoxy in Ukraine has become strengthening the disunity of Ukrainian Orthodox churches and preventing the country from creating a unified local Ukrainian church. This means in practice violation of rights and clergy of Ukrainian believers and negligence of the Ukrainian orthodoxy as a special historical phenomenon in the Christian tradition and a factor of the Ethno-social identification of Ukrainians.

As of January 1-st, 2008, Ukraine officially registered 32018 religious parishes belonging to 55 religious organisations. Among them, the vast majority (53.15%) was represented by orthodox Christian organisations where the largest share in a number of communities was with the Ukrainian

Orthodox Church (UOC) having 11509 communities with a share of 67.6% in the orthodox parishes structure. A significant role in the orthodox religious trend was played by the Ukrainian Orthodox Church of Kyiv patriarchate (UOC KP) that numbered 4090 communities, which accounted for 24.0%. The Ukrainian Autocephalous Orthodox Church (UAOC) was the third largest one numbering 1212 communities, which constituted 7.1%[29]. At the same time, according to surveys, most Ukrainian believers refer themselves to orthodox Christians, including from a third to a half claiming themselves to be loyal to the UOC KP and making it the first-ranking church by a number of believers among Ukrainian churches.

Russia defends a right of Russian-language education in Ukraine, whereas in Russia with officially registered 2.9 million Ukrainians only 205 persons study Ukrainian at schools and only 100 persons take optional classes. In Russia there are no other forms of meeting educational needs of Ukrainians. At the same time, in Ukraine among 8.3 million Russians about 2 million persons use Russian at educational institutions, another 165 thousand take optional classes for the Russian language. This can be seen from the comparative table of meeting educational needs of Russians in Ukraine and Ukrainians in Russia in 2008-2009 prepared by the Secretariat of the President of Ukraine[30]. Ukraine has 983 pre-school educational institutions with Russian as a language of learning, attended by 164 027 children.

Besides, in Ukraine there are 1 199 comprehensive educational Russian-medium institutions and 1 755 comprehensive educational institutions where pupils acquire education in Ukrainian and Russian. In these institutions, 1 292 518 pupils study Russian as a compulsory subject, another 165 544 pupils learn it at optional classes or in hobby groups. 51 685 persons use Russian as a language of study at VET schools and 454 842 persons at higher educational institutions of different levels of accreditation.

At the same time, the state budget of Ukraine funded publishing of 1 555 500 copies of Russian-language manuals valued at more than UAH 18.616 million and publishing of 125 thousand copies of Ukrainian-Russian terminology dictionaries (valued at UAH 1.5 million). Ukraine's state budgets of all levels spent about UAH 3.196 billion to support Russian-medium educational institutions.

[29] http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Chseg/2008_5/Kostashuk.pdf

[30] http://kharkivoda.avakov.com/news.php?news=10508&calendar_month=12-09

However, the Russian state is unhappy not so much with quantitative parameters of the Russian-language education as with its conceptual filling. Specifically, a ceremony of handing over to Sevastopol school teachers of the first issue of a training aid for Ukrainian fifth-form pupils "Country Studies. Russia" took place in Sevastopol on October 27-th, 2010 at the presence of a representative of the General Consulate of the Russian Federation. The manual was issued in Kyiv with the support of the RF Embassy to Ukraine, the Russian Centre of International Scientific and Cultural Cooperation under the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation and the Yuriy Dolgorukiy Moscow-based Compatriots-Supporting Fund.

This is a part of the programme implemented by the Russian party, which is aimed at removal of the influence upon Russian-speaking schoolchildren in Ukraine of manuals of history issued in the period of Viktor Yuschenko's presidency. Moreover, the Ministers of Education of Russia and Ukraine agreed to create a working group consisting of historians to prepare a single teaching aid for history teachers. The matter is not only in acceptance of the Russian language as native to Ukraine but in perception of the Russian vision of history as Ukraine's own.

What Does Have Ukraine to Do With the Russian Humanitarian Expansion?

The issues of adequate reacting to the challenges of the soft and hard power of the Russian Federation and even influencing Russia itself are crucial for Ukraine. With due regard for resource disparity in the Russian-Ukrainian humanitarian exchange, Ukraine has to try and transform the Russian expansion into a civilised dialogue of the cultures, while gradually and consistently depriving this process of a political implication.

In this case, it is extremely necessary for Ukraine to use its own Soft Power in response, which means more active promotion of its language, art and culture, with involvement to this process of Russian community inter alia. Ukraine's assistance to Russian democracy should be realised through demonstration of a model of internal development and foreign policy somewhat different from that of Russia.

The most adequate opposition to such "soft" humanitarian rudeness coming from the Kremlin may be transforming the dialogue into multiple formats, using international mediation and appealing to international court instances for rejecting attacks against Ukraine.

3. RUSSIA IN STATE POLICIES OF UKRAINE

Professor Hrygoriy Perepelytsya

The Ukraine's official position on Russia developed under circumstances, which include a whole complex of external and internal factors. Among them, the following factors play a key role: shared history – sometimes contradictory and tragic; close economic ties; the structure of Ukrainian population as well as its mental, ethnic and cultural similarity with the Russian social environment that is often called as "the eternal friendship and brotherhood of two nations". Finally, the current ruling political class in Ukraine, which basically used to be part of the Soviet-Russian governing establishment, now plays a decisive role in the attitudes towards Russia and is guided by Kremlin as its directing centre. There is no doubt that all these factors have an impact on Ukraine's state policy towards Russia. However, having gained the status of independent state, Ukraine tries to position itself in the relations with Russia, first of all, as an entity in the international affairs and accepts Russian Federation in the same status, as well as seeks to establish not only good neighborly and fraternal relations, but also equitable intergovernmental relationship with this country.

Undoubtedly, the basic line of development of these relations has been changing and so did the approaches to definition of Russia's role and place in Ukrainian state policy. Those changes took place during certain stages of development of relations between Ukraine and Russia. However, some principles of Ukraine's positioning towards Russia remained unchanged. Such principles were secured in Ukraine's state-legal and regulatory framework, the formation and implementation of which have undergone a period of development (lasting from 1990 to 1998) and a period of transformation (lasting from 1999 to 2009). The modern period, which started when Viktor Yanukovych was elected as President of Ukraine and the Party of Regions came to power, also deserves special attention.

Relations between Ukraine and Russian Federation were established before their independence was attained when they still were part of USSR in the status of union republics. Each of these countries approached the bilateral relations through shared values, interests and goals. Their goal was to gain state sovereignty and independence. Thus, in those days Ukraine regarded Russian Federation as a sovereign and independent state as well as an entity

of international affairs. These provisions were clearly recorded in the first intergovernmental document – an Agreement between Ukrainian Soviet Socialist Republic and Russian Soviet Federative Socialist Republic, concluded on November 19-th, 1990. In this Agreement (Art.1) «the parties acknowledge one another as sovereign states and undertake the obligation to refrain from any actions that can harm other party's sovereignty"[31]. Other important provisions were also subordinated to this common goal – progression towards independence and state sovereignty of both members of former USSR. For example, such provisions include the following: mutual recognition of such attributes of national statehood and sovereignty as, for instance, respect for territorial integrity of Ukrainian Soviet Socialist Republic and Russian Soviet Federative Socialist Republic within the existing borders of USSR, recognition of citizenship and so on.

Shared values were also crucial for establishing these treaty relations. In particular, these values applied to recognition of both parties as democratic countries based upon respect for human rights, democratic freedoms.

Article 5 of the Agreement secures *equitable and mutually beneficial cooperation* between the two parties «in political, economic, cultural spheres, health protection, ecology, science, technical sphere and also trade in humanitarian sector and other sectors». In such a way, Ukraine treated Russia in its external relations as an independent sovereign state and intended to develop equitable and mutually beneficial cooperation with this country, based upon generally recognized rules of international law.

However, after gaining their independence both parties encountered some problems, and thus the relations between Ukraine and Russia grew into conflict. Among these problems were the following: division of property of former USSR; the problem of division and deployment of Black Sea Fleet; economic conflicts arising as a result of violation of industrial and trade connections; claims to territorial sovereignty of Ukraine (in particular, territory of Crimea and Sevastopol') on the part of Russia; issues concerning the presence of nuclear weapon on Ukrainian territory. All these problems and methods of solution clearly contravened the principles of interrelations established by the Agreement.

The Agreement between Ukraine and Russian Federation on further development of intergovernmental relations, signed by the President of

[31] Agreement between Ukrainian Soviet Socialist Republic and Russian Soviet Federative Socialist Republic. //Bulletin of Verkhovna Rada (BVR), 1990, N 49, p. – 637

Ukraine Leonid Kravchuk and the President of Russian Federation Borys Yeltsyn in the city of Dagomys on June 23-d, 1992, was aimed at recommitting Russia to the fulfillment of treaty obligations. In this Agreement both parties undertook certain obligations including «rigorous adherence to provisions set forth in the Agreement between Ukrainian Soviet Socialist Republic and Russian Soviet Federative Socialist Republic dated November 19-th, 1990 as well as adherence to all further arrangements between Ukraine and Russia, and also «development of a new comprehensive political agreement, which would reflect the new quality of relations between the parties, without undue delay»[32]. Indeed, this was a new quality of relations between two sovereign states, but not between two republics of former USSR. Such new quality was determined by the establishment of a new level of relationship between Ukraine and Russia, which intended to develop equitable partnership.

This principle of equality was applied to almost all main aspects of bilateral relations. For example, as for the sphere of trade and economic relations it was determined by the Agreement that the parties will perform mutual payments for goods and services on the assumption of global market prices. As for the debt service matters the parties shall grant each other with a long-term credit loans on a preferential basis. Provisions of the Agreement also specified the procedure for settlement of existing problems in relations between Ukraine and Russia, for example: the problem of reorganization of payment and settlement relations between the entities of the two countries in the context of switch to the national currencies; the problem of maintenance of internal debt of former USSR as well as maintenance of property of former USSR located abroad.

The Agreement also aided to normalization of relations between the two countries in the sphere of security. In particular, the Agreement helped to settle the matters concerning division of Black Sea Fleet and the exploitation of existing basing and maintenance system in Ukraine for its needs. In the sphere of international security the parties confirmed their obligations to make a consolidated effort for the fulfillment of Treaty on conventional armed forces in Europe, START-1 Treaty and the Lisbon protocol, concluded

[32] Agreement between Ukraine and Russian Federation on further development of intergovernmental relations. http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1079.2794.0 http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1079.2794.0

on May 23-d, 1992, which touched upon the procedure for nuclear disarmament of Ukraine.

The parties also confirmed their intention to build democracy in their countries. This important provision allowed positioning of Russia as a democratic state. Although, not all provisions of the Agreement were implemented, but still they allowed settling the existing conflicts in relations between Ukraine and Russia by peaceful political and diplomatic means and also contributed to a decrease in escalation of tension. This, in its turn, provided the political ground for promotion of higher level of bilateral relations as well as entrenchment of such relations in a comprehensive intergovernmental political treaty, which was specified in the Agreement. In particular, for the first time ever such new level of relations was declared in Communiqué on negotiations held between Ukrainian and Russian parliamentary delegations, dated June 24-th, 1994. This Communiqué states the following: In accordance with the rules of international law, the Parties confirmed their readiness to aid formation of special relationship based upon the principles of equitable strategic partnership in all main spheres of vital activities of both states, which would rest on solid bilateral arrangements as well as agreements, reached within the bounds of Commonwealth of Independent States»[33]. However, the principle of «***equitable strategic partnership***», specified in the Communiqué, was actually never put into practice. In fact, the situation in the context of relations between Ukraine and Russia became even more aggravated during 1994-1995. The spread of separatism in Crimea and the issue of division of Black Sea Fleet was the reason for escalation of tension.

However, the instrument for managing the problems in bilateral relations, which was laid down in previous treaties, allowed to settle them by means of negotiations held at the highest political level. The result of these negotiations was a Russian-Ukrainian Communiqué on the meeting of Borys M.Yel'tsyn and Leonid D.Kuchma that took place in the city of Sochi on June 9-th, 1995. In this document both presidents expressed ***their mutual commitment to make every effort in order to develop and broaden friendly relations by focusing joint efforts primarily on finding solution to the problems, which have yet to be solved.*** Moreover, the approach of both

[33] Communiqué on negotiations held between parliamentary delegations of Ukraine and Russian Federation. http://www.yur-info.org.ua/index.php?lang_id=1&menu_id=1823&article_id=170952

parties should be based on their readiness to respect the interests of each other in equal proportion and also to care for the welfare of both nations in first place. Both parties expressed their confidence that such an approach shall allow to find solutions to all existing problems, no matter how complicated they may turn out to be. The two Presidents agreed that Russia and Ukraine will aim for developing closer and deeper cooperation based upon the principles of strategic partnership, mutual respect and trust[34]. As we can see from this communiqué, the expression «equitable strategic partnership» was replaced by «***strategic partnership***». The word «equitable» was omitted from the title of this document of high-level relationship. Obviously, such a change in defining the level of relations was caused by entirely external circumstances. Equality in relations between Ukraine and Russia was at that time, and still is, out of reach. Contradiction in strategic interests of two countries, incommensurable economic potential and mutual exclusive vision of their future are very evident. Considering the reality, some experts and researchers decided to name such level of relations as «asymmetrical strategic partnership»[35], others interpret it as «asymmetrical strategic dependence»[36].

However, despite such an inequality, Ukraine succeeded in entrenching the principle of equality in a legally binding form, which was formalized in an underlying Agreement on friendship, cooperation and partnership between Ukraine and Russian Federation, validated by Verkhovna Rada of Ukraine on January 14, 1998. Article 1 of this Agreement states that «High Contracting Parties, representing friendly, equitable and sovereign states, shall build their relations upon the principles of mutual trust and respect, strategic partnership and cooperation»[37].

Undoubtedly, provisions of this Agreement reflected the fundamental and vitally important interests of both countries, because by means of this document Ukraine and Russia, acting as sovereign and independent states for

---

[34] Russian-Ukrainian Communiqué on the meeting of B.M.Yel'tsyn and L.D.Kuchma http://zakon.nau.ua/doc/?code=643_081

[35] Zhovkva I.I. Strategic Partnership of Ukraine. Theory and practice. – Under the general editorship of the member of National Academy of Science in Ukraine, V.P.Gorbulin – K.:SE «NVC Yevroatlantinform». 2006. – p.-112

[36] Perepelytsya G.M. How to have a distinct life, but in harmony. Theoretic aspects of international relations. //Policy and Time . – 202. - №4, - p.-57

[37] Agreement on friendship, cooperation and partnership between Ukraine and Russian Federation. http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=643_006

the first time in their history, decided to legally formalize their relations, which were built on the principles of «mutual respect, sovereign equality, territorial integrity, inviolability of borders, dispute resolution by peaceful means, non-use of force or non-use of threat of force including economic and other means of pressure, people's rights to choose their own destiny, internal affairs non-interference, adherence to human rights and basic freedoms, cooperation between the countries, fulfillment of international obligations without notice as well as other generally accepted rules of international law» (Article 3 of the Agreement)[38].

One of the important provisions of the Agreement is an obligation of both countries to follow such kind of interrelations that would contribute to stability increase and improve security level across Europe and around the whole world. Article 4 of the Agreement contains specific provisions concerning the issue of development and strengthening of collective security system in Europe as well as increasing efficiency of regional security mechanisms. In order to be a factor of stability and security in Europe, the parties undertook obligation to settle all disputable matters, which may arise in their relations, by peaceful means only and also, committed themselves to cooperation on the matters concerning prevention and regulation of conflicts that affect their interests. Article 5 of the Agreement determines specific tools for such cooperation on security matters and other spheres of activities. However, even after shallow analysis of the Great agreement and a 12-year period of its implementation we can clearly see that Ukraine and Russia have different conceptual vision of this Agreement's role in the process of development of both states and their bilateral intergovernmental relations. As for Ukraine, it is vitally important to formalize its state sovereignty, territorial integrity and inviolability of boundaries and also to develop good neighborly and equitable relationship with Russia. Therefore, the most important provisions in the context of Ukrainian interests are embodied in articles 1-4 of the Agreement, in which the Russian party recognizes sovereignty and territorial integrity of Ukraine, and also guarantees non-use of force and non-use of threat of force against it.

On the assumption of these interests it can be said that *cooperation* based upon the principles of good neighborhood and equality are the priority issues in Ukraine's relationship with Russian Federation in comparison to all other

[38] Ibid

issues like "friendship", "cooperation" and "partnership". The Great agreement lays precisely such a basis for bilateral cooperation between two sovereign states. 23 out of 41 articles in the Great agreement are devoted to various spheres of cooperation, which apply primarily to trade and economy, science, rocket-and-space, military technical, ecological sectors, spheres of tourism, culture and humanities etc.

Meanwhile, Russia regards this Agreement as a chance to return Ukraine into Russia's lap. Therefore, from Russia's point of view, the most important foundations are those that allow destroying the statehood of Ukraine, its sovereignty and preventing the rebirth of Ukrainian nation. And so the word "friendship" became a key symbol of Ukrainian-Russian relationship in the mind of Russian party. A precise juridical and legal definition does not exist for expression "friendship". For this reason introduction of expression "friendship" in such agreements allows the Russian party to put different meanings behind this word and also to interpret it in the context of Russian mentality. In fact, as far as the Russian party is concerned, the Great agreement was ought to aid implementation of Russia's prospective view on the issue of development of Ukrainian-Russian relationship, which consisted in returning the former republics of USSR (the new independent states) under the control of Russia. At the same time however, Russians themselves didn't quite imagine what the Russian state should be like.

While Ukraine regards the Great agreement as a permanent basis for establishing Ukrainian-Russian relations, the Russians consider it as an opening phase of reintegration. In terms of Russia's national interests, this Agreement was ought to lay the basis for the return of Ukraine under the control of Russia. However, first of all, Russia had to define the returning point or, in other words, to acknowledge the existing reality of Ukraine's independence. Overall, a **reintegration model** of Ukrainian-Russian relationship laid the basis for the Great agreement. A political concept of relations between Russia and other members of CIS, whose aim, as mentioned earlier, was to return former republics of USSR into Russia's lap step-by-step by means of creating a more integrated alliance, called for legal implementation of these interrelations by means of conclusion of three types of agreements. Herewith, a differential approach was used depending on different opportunities for such reintegration. All three types of agreements were focused on three different types of cooperation with different levels of

intensity[39]. The lowest level of intensity of cooperation included agreement and treaties entered into with Georgia and Azerbaijan in 1998. They did not make any provisions for establishing close political and economic ties in foreseeable future. In other words, there was only a bare chance for reintegration with these countries.

The highest level of intensity of cooperation included a number of legal documents on constitution of Union state, signed between Russia and Belarus. By the example of this project Russia was implementing the future reintegration model. Ukraine could not be involved in such a project due to its objective capabilities; however Russia could not leave Ukraine outside its reintegration project. This is why Ukraine occupies the intermediate level in reintegration plans of Moscow. The Great agreement became precisely the document of such level.

The main task for the Russian party was to formalize the clause on "the necessity of step-by-step formation and development of common economic space" in the Agreement, which would eventually lead to establishment of common (Russian) political, legal, defense, cultural, humanitarian and other spaces of the Russian statehood. Such a prospect was the most convincing argument for the members of Parliament of Russian Federation when they decided to validate the Great agreement on December 25, 1998. Inadequate and broad interpretation of provisions of the Agreement by the Russian party, when it comes to the sphere of security (Article 6) and humanitarian relations left much room for (Art.10-13) implementation of such plans.

As for interpretation of the word «partnership», provisions of the Agreement define it at its highest level – «strategic partnership» as one of the principles of relations between Ukraine and Russia. However, if past 12-year experience of bilateral relations is anything to go by, this principle exists only as a benevolent intention of the parties. And it is not the unwillingness of one of the parties to follow this principle that should be blamed, but the absence of objective conditions for reaching such level of bilateral relations. As a matter of fact Ukraine and Russia are in a state of asymmetrical strategic dependence from one another.

In attempt to remove such dependence on the legislative level, the Ukrainian party proposed to sign a special Declaration on strategic partnership between Ukraine and Russia during a joint meeting of MFA collegiums of the

[39] Ibid

respective countries as early as in May 2003. However, such document is yet to be adopted up to the present day.

So the question that has to be answered is: to what extent did Ukraine succeed in implementation of legal and contractual framework, on the basis of which it could have reached the level of strategic partnership with Russian Federation and also which trends determine its place in the foreign policy of Ukraine?

Overall, by the nature of action of these trends in Ukrainian-Russian relations it would be reasonable to split the previous decade into three historic periods: the first period – 2000-2004, the second period – 2005-2010, and the third period which begins with the election of Viktor Yanukovych as the President of Ukraine.

During *the first period* the dominating trends in economic and political spheres of development of both states were very similar, and this lay the significant basis for implementation of reintegration model of Russia's foreign policy. What was the nature of these trends? The process of transformation of economic and political system, which started after both countries had gained independence, reduced itself to seizure, distribution or redistribution and also retention of ***power*** and ***property***. The market tools, which were implemented during the start of economic reforms in Ukraine and Russia, raised the problem of demonopolization of power and property. This gave rise to intense competition for power and property, which in its turn created a new dilemma: what was the primary objective of this political struggle – power or property? In other words, it was all about the object of acquisition, finding the necessary balance between seizure of state power and seizure of state property. In post socialist realities acquisition of state property could be carried out only with the use of institutes of state power, which could be accessed only by post communist governing establishment. So then, the market reform in Ukraine and Russia reduced itself mainly to changes in form of property ownership that made provision for transfer of state property into the hands of the governing establishment. There is no doubt that *property* was the main priority during this historic period. State power was necessary primarily for acquisition or seizure of state property. It is common practice to name such process of acquisition of state property by state officials as "nomenclature privatization", while the economic relations with such type of acquisition are known as the "nomenclature capitalism". Nomenclature capitalism allows the ruling elite to secure

excessive profits without paying much attention to increase of production and improving work efficiency. In the context of European integration the problem consists in the fact that Ukraine cannot integrate into global economic system to full extent due to existence of "nomenclature capitalism". The Capitalistic West was nothing else but a place for laundering money for the ruling nomenclature where shadow excessive profits could be converted into strong dollar currency. In such a manner, the countries with nomenclature capitalism gradually transformed into autarchy named "the Commonwealth of Independent States".

Ruling nomenclature's antagonism to the West and European values was evident not only on the level of understanding of economic interest, but on the political level. Usurpation of political power by clan-oligarchic groups is an extremely threatening process for Ukraine. In this process the so called "political holdings" replaced the political parties in the quality of communication channels between the government and society and protect the interests of "shadow" business groups in the authorities. In such a way the "shadow" economics in Ukraine gave birth to the "shadow" policy.

Clan-oligarchic groups in Ukraine are distinctly structured, primarily, according to the rule of regional distribution and sector of industry ("energy sector", "oil and gas", "steelmaking industry" and others). Functioning of these industries in Ukraine primarily depends on cooperation with Russia. Consequently, political and economic interests of these groups are connected with Russia, but not with the West.

However, fulfillment of interests of these clan-oligarchic groups, and subsequently, the vision of Russia's place in the foreign policy of Ukraine depended much on the place that was occupied by these groups in the state's system of political power. The political class in Ukraine can be characterized by two essential features: *Sovietism* and *regionalism*. The first feature means that the Ukrainian political elite for the most part remain Soviet by origin, habitually and in composition. Although as much as 80% of Ukrainian elite are ethnic Ukrainians, they are still lacking national consciousness, because people with such consciousness were persecuted in every possible way during the Soviet times. At the heart of political consciousness of Soviet elite was the principle of proletarian internationalism, which was identified with the Soviet expansion on the international scene and also with the formation of such supranational Russian-speaking community as the "Soviet people" in internal policy. Thus, such elite, on the contrary to Russia's elite,

is incapable of acknowledging, expressing and advocating the national interests of a new independent state. They continued to feel like part of the greater and powerful state than Ukraine, the capital of which still remains Moscow.

Regional nature of modern Ukrainian elite is its second essential feature. Regional representatives form 84% of the Ukrainian elite. Elite that is formed on the regional basis and represents itself as the origin of regional interests above all can easily be re-incorporated in the sphere of interests of neighboring countries, because for such elite the nationwide interests are secondary compared to the regional ones. In this regard, due to the fact of regional and cross-border cooperation Russia has lots of opportunities to re-incorporate regional elites of eastern and south-eastern regions of Ukraine into its interests, or to lobby its values via the representatives of these regions in central state authorities of Ukraine.

The principle of balancing between Russia and the West was the foundation of the foreign policy of this administrative elite headed by Leonid Kuchma. From technological point of view such a concept represented itself as the use of cooperation with the West as counterbalance, or means of "haggling" with Russia, but at the same time the West was treated as a source of financial and technical assistance. Russia remained the prime strategic partner in the economic, political and cultural sphere. A model of contrariwise integration simultaneously in two different directions was implemented: Eurasian (integration with Russia) and European & Euro-Atlantic. Obviously, the movement in two opposite directions simultaneously could not be efficient. Such a bipolar foreign policy was presented as a multiple-vector. Such policy showed the weakness of technological approach in implementation of state interests, and was characterized by the absence of strategic ideological and civilization guidelines as well as uncertainty, inconsistency, insecurity and unexpectedness. Ideological guidelines of such administrative elite were concentrated on Moscow and Russian energy resources in the same way as before and were reflected in the statements of the President Leonid Kuchma regarding the fact that Ukraine cannot exist without Russia as an independent state.

Russia was extremely familiar and very own for such administrative elite not only in mental and ideological sense, but also in the context of seizure of state property. As in Russia, in Ukraine the appropriation process had a nomenclature nature, when the lack of financial resources of subjects of

privatization was compensated by the administrative resource. Such a nature of privatization allowed the administrative elite to receive excessive profits without paying much attention to increase of production and improving work efficiency. Oligarchic clans, which were formed on the basis of regional elite groups mainly from eastern and south-eastern regions of Ukraine, continued the process of appropriation of state property.

The parliamentary elections 2002 finally confirmed the victory of three largest (Donetsk, Dnepropetrovsk and Kiev) clan-oligarchic groups on the highest level of state authorities in Ukraine. Since then the administrative model of political elite had transformed into oligarchic model. Such type of administrative elite consisted of clan-oligarchic groups, whose representatives took key positions in state authorities.

Under such type of ruling elite type the functions of the state lost their public purpose and were aimed at satisfying the needs of the clan-oligarchic groups, which began to play a key role in the process of adopting strategically important state decisions. It is obvious that such decisions as reverse of Odessa-Brody pipeline, joining Common Economic Space, establishment of gas transmission consortium, demilitarization of Crimea by means of reduction of military commitment and military infrastructure of the Armed Forces of Ukraine, decision on construction of overpass bridge over Kerch channel that should connect Crimea with the territory of Russian Federation, were made in conflict with interests of national security of Ukraine basing on the demands of separate clan-oligarchic groups.

These facts illustrate the pro-Russian orientation of Ukrainian foreign policy and the interests of these clan-oligarchic groups upon condition that they are in power. Such a pro-Russian focus of interests of oligarchic elite and clan-oligarchic groups in Ukraine was determined by their inability to integrate the economy that was under their control into the world economic system with transparent business dealing. Only the Russian shadow semi-criminal economy was a familiar environment for them where no claims regarding black capital flow could arise.

The process of appropriation of state enterprises required implementation of democratic freedoms. But the nomenclature privatization, which was typical for CIS countries, including Ukraine, incorporated not only state property, but also state power as a subject of appropriation. In such a manner a demand on monopoly for state power was created that contradicted the main principles of democracy, since these principles make it impossible for such

monopoly to exist. Such logic of economical process development determined the movement of the former soviet countries with nomenclature privatization to authoritarianism.

In Ukraine such trend was growing in strength since oligarchic elite came to power. These elite adjusted the democratic standards to its needs having succeeded in establishing a system that can be named ***"oligarchic democracy".*** As Igor Plashkin, the Councilor of Representative Office of Konrad Adenauer Foundation in Ukraine, points out that with such system "elite's unaccountability to the society and informative deformation of society means that such elite is closed to the society and is transformed into a clan. When such elite establishes its family, financial and other relations with big business, a state model, just like the one that we live in, is being created and it is called clan-oligarchic. And the management process in such country is reduced to finding balance between these clan-oligarchic structures, but not between the three branches of power"[40]. In fact, execution of this function became one of the fundamental powers of the President of Ukraine with the coming of oligarchic elite to power in Ukraine.

Certainly, such deformation of democratic standards made a direct impact on foreign policy relationships of Ukraine. Step-by-step, the foreign policy of Ukraine started to re-orientate from national interests, which should be promoted on the international arena, to the satisfaction of needs of clan-oligarchic groups and ruling oligarchic elite in Ukraine. Since 2000 the main foreign policy efforts were directed to justification of the referendum 2000 legitimacy, "cassette scandal" settling, state governor's image enhancement, political mistrust overcome that was developed in European countries regarding Ukraine as a subject of Euro-integration processes, withdrawal of European institutions claims concerning human rights abuse, mass-media oppression and pursuit of independent journalists in Ukraine.

The logical conclusion of "oligarchic democracy" development could be the establishment of authoritarian regime in the country. Because after the completion of state property and state power distribution between three main class-oligarchic groups in Ukraine a fight for power and property monopoly could be expanded that unavoidably could be led to the establishment of authoritarian form of state government. A victory of Viktor Yanukovych, a candidate supported by the government during the presidential elections

[40] Elite role in the transition society / "Round table" digest. - K., NISD, 2003 – P.9

2004, should have confirmed such scenario of Ukraine's development. In this case foreign policy priorities would have changed. Course for European and Euro-Atlantic integration would have changed to Eurasian integration that could mean re-integration of Ukraine into the interest sphere of Russian Federation. However, the orange revolution as a result of presidential elections falsification failed such scenario accomplishment and defined the national-democratic European prospect of the state development.

By the end of the 90-s a similar economic and political system was established in Russia as well. But unlike immigrants from soviet nomenclature who stayed in power in Ukraine, the former soviet nomenclature in Russia realized itself rather fast as Russian national elite with its relevant imperialistic views, because in the public consciousness Russia remained the assign of USSR and Russian empire. Therefore, it thinks with national-wide, imperialistic categories, but not regional interests.

Correspondently internal differences in the development of two countries determined foreign policy contradictions, the apogee of which during *the second period* was a well-known letter of the President D. Medvedev and the reply of the President of Ukraine Viktor Yuschenko. In general within this period from 2005 till 2009, the main tasks of Russia in foreign policy were to discredit current government and, first of all its President Viktor Yuschenko as personification of orange power, and to disgrace Orange revolution's ideals in the eyes of own citizens of Ukraine and international community. Russian and Ukrainian society were obtruded the opinion on the falseness of democratic choice and European integration aspirations, and Yuschenko by himself was performed as American marionette.

In this respect Russian party nearly removed from its use such state mechanism of bilateral relations as political dialog between the heads of the states. Instead this civilized mechanism of relations was replaced with the language of political ultimatums, quintessence of which became the message of RF President D. Medvedev to the President of Ukraine Viktor Yushenko, which briefly stated the list of requirements and threats regarding the external and internal policy directions of the government of Ukraine that did not meet the Russian interests. Moreover foreign policy and internal policy course of Ukraine was evaluated as anti-Russian.

Within this period Ukraine continued to implement the model of relations with Russia based on the priority of European and Euro-Atlantic integration. Russia regarded such relations model as the *transition from paternalistic*

relations and strategic dependency to **equal, mutually profitable, pragmatic partnership**. Implementation of this pragmatic partnership model with Russia should have provided Ukraine with "faster and more effective confirmation of guaranties of sovereignty, territorial integrity, and also with the conditions of sustainable economic growth and implementation of European and Euro-Atlantic integration.»[41] However, relevant conditions and resources which were obviously lacking were required to implement this foreign policy model that most of all corresponds to the national interests of the state.

As a result of international situation worsening, Ukraine lost foreign support from USA and Europe due to its democratic, European and Euro-Atlantic aspiration and remained face to face with the rising pressure from Russia. Despite the foreign conditions worsening the largest limitation was the fact that such model of pragmatic partnership of Ukraine contradicted the strategic interests of the Partner itself–Russia. Under such conditions ***a model of peaceful co-existence***, but not a pragmatic partnership model would be the ideal option.

All these conditions determined the foreign policy of Ukraine regarding Russia. Ukrainian foreign policy government building up this pragmatic partnership model with Russia tried to base on the principles of military strategy. Under the conditions of active offensive policy of Russian Federation it seemed to be rather logical and natural, as Ukraine tried to advocate own national interests, but not impose them on Russian party. Herewith it was of great importance to persuade Russian party that Ukraine should have equal relations with Russia. In the reply to the message of the RF President Dmitry Medvedev the President of Ukraine Viktor Yuschenko mentioned, «Your letter also contains the regular repeats of well-known accusations the aim of which – try to deprive Ukraine of its own opinion to its own history, its own national interests, foreign policy priorities. I'm convinced the history issues including native language, culture, and family ethics are fundamental points for state formation and Ukrainian nation identification»[42].

---

[41] Ukraine within 2005 – 2009: strategic evaluations of public policy and social and economic development: The monograph/ Edited by Y.G. Ruban. – K.: NISD, 2009. – P.563

[42] Yushenko replied Medvedev: Frankly speaking, I'm very disappointed. [Electronic resource]. – Access mode: [Electronic resource]. – Access mode: http://www.unian.net/ukr/news/news-330947.html

However, basing on the offensive strategy principles Ukrainian party tried to defend its national interests, taking symmetrical measures as a respond to the correspondent actions of Russia. Of course, under the conditions of asymmetrical relations between Ukraine and Russia such symmetrical actions could not have appropriate effect.

After Viktor Yanukovych came to presidential power, the foreign policy of Ukraine and Russia's place in it were reconsidered radically. These changes were legislated in the Law «On internal and foreign policy of Ukraine», validated by the Verkhovna Rada of Ukraine as of 1st of July 2010. There is no word concerning Russia and its place in the foreign policy of Ukraine. However the line of the President Viktor Yanukovych regarding policy with Russia is clearly described in his election program, where he emphasized the fact that «Russia is and remains a strategic partner, friendly and brotherly state»[43]. In general, Viktor Yanukovych intention to build up relations with Russia is nothing else but return to the foreign policy of Leonid Kuchma model. Viktor Yanukovych as well as Leonid Kuchma is trying to balance between Russia and the West interests. However, unconditional orientation to the Russian vector, refusal from NATO membership and formula "political actions in exchange for economical preferences" implementation deprived him the possibility to implement such policy.

The economic basis of political power of Viktor Yanukovych is the big business from Donetsk, whose interests are concentrated first of all in the sphere of mining and processing, and also in energy heavy industry, metallurgy and metal-roll. Having taken the supreme political position in the state, Yanukovych could not ignore the economic interests of those political forces who led him to power. Thus, today the foreign policy of Ukraine is maximally adapted to the economic interests of this big business of the Ukrainian East.

Under such situation the foreign policy wasn't determined by national interests of the country, but by the supply of cheap energy resources for the energy intensive segments of heavy industry and simple export markets. These both factors determine the priority of ***Russian vector*** in the foreign policy of Yanukovych. First of all Donetsk oligarchs require cheap energy resources and significant export market for metal products without any restrictions and rates. These interests are subject to Yanukovych intention to

43 Yanukovych's election program. The full version. http://www.pravda.com.ua/news/2004/07/12/3001102/

transfer the management of Ukrainian gas pipeline system (GPS) via consortium to Russian "Gazprom", to prolong stay of Russian Black Sea Fleet till 2042 in exchange for discounts on the Russian gas prices and refusal from NATO membership prospect.

Implementing the interests of oligarchic groups Yanukovych has to complete the state property distribution in the country in favor of Donetsk industrial-oligarchic group. With the completion of the fight for property and power monopoly a need of authoritarian forms of government establishment will unavoidably arise.

Social – electoral support base of Yanukovych power consists of the citizens from eastern and central regions of Ukraine. The characteristics of the society inhabiting this part of Ukraine are the following: use of Russian language in communication and rejection of Ukrainian cultural tradition; Russian province mentality; indifference, sometimes hostility to nationhood of Ukraine and tendency to unity with Russia; rootedness of Russian orthodox tradition associated with established traditions of working class and proletarian internationalism.

State foreign policy, based on the malorussian society, will be marked by Russia-centricity, Euro-Asian authoritarian trends, direction to re-integration processes aimed at the Russian Federation interests focus and geopolitical projects implementation regarding "Great Russia" revival and self-isolating trends away from the West. Today Yanukovoch implements precisely such kind of foreign policy. However, only eastern and south-eastern regions of Ukraine that amount to 46-48% of the total population of Ukraine support such policy as well as personal power of Yanukovych. The last Presidential elections clearly highlight the situation. The experts pay attention, "Yanukovych became a President with a priori status of non-Ukrainian head of the state"[44].

To extend his own power and support of his internal and foreign policy, Yanukovych set a course for re-formation of Central and Western Ukraine into malorussian society within his humanitarian policy. Such policy absolutely corresponds to the strategic interests of Russia. In his turn, Yanukovych tries to be supported by Russia as a significant resource for his political power retention inside the country and foreign policy relations with leading Western countries.

---

[44] Oleg Prozenko. Way of the Cross of Our Ukraine or how to nationalize Yanukovych. // Ukrainian truth, .2010, - February, 22-nd

In the process of such Russian-centric foreign policy implementation, V. Yanukovych tries to be supported by the Party of Regions which satisfies first of all Donetsk oligarchic business. Its party platform states that "historical and cultural closeness of Ukraine and Russia determines the role of Russia as the unique partner of our country. Economic and cultural partnership development with Russian Federation is determined both by our strategic interests and everlasting traditions of our nations"[45]. Among potential associates who support such foreign policy regarding Russia we should mention Sergiy Tigipko's party "Strong Ukraine", Communist and Socialist Parties. In the policy statements of Sergiy Tigipko accusations in worsening of relations with Russia are unilaterally imposed on the Ukrainian party[46]. The program of Socialist party of Ukraine states that "historical and cultural closeness of Ukraine to Russia determines the role of our country as the political strategic partner of Russian Federation."[47] Political forces, opposing the President Yanukovych and his foreign policy, named the regime of Yanukovych as „the fifth column" of Russia and in such a manner determined the negative impact of Putin's Russia on Ukraine"[48].

* * *

The reverse side of such unconditional pro-Russian orientation of the President Yanukovych and the ruling coalition as well keeping of distance from Alliance is dependence, loss of self-sufficiency, loss of Ukraine's own geopolitical positioning that will mean weakening of both President's own positions and the platform of Ukraine in relations with Russia as well as the North-Atlantic Alliance. Moreover, having subordinated Ukraine to Russia's line, Yanukovych as well as the ruling parliamentary coalition will cause a threat of being merged by Russia, or the threat of annexation of one state by the other. Implementation of this scenario for Ukraine will mean the total loss of its European prospect, independence and state sovereignty, return to authoritarian past. The consequence of this to Europe will be *Fundamental*

[45] Party's Program. The Party of Regions – the party of people, stable development, historical prospect. http://www.partyofregions.org.ua/meet/program/view_print/

[46] Election program to the position of the President of Ukraine of Sergey Leonidovich Tigipko. http://tigipko.com/Programm?lang=rus

[47] The Party's program. http://www.spu.in.ua/about/programa

[48] Regarding press-conference of Yulia Timoshenko as of September, 9th, 2010 and Napoleon-Yanukovych. http://svetiteni.com.ua/ru/article/politics/1095/

*change of geopolitical landscape of European continen*t for the benefit of Russian Federation and fully prospect loss of European Union to promote its interests and civilization values to the East. Such scenario will be inevitable in the circumstances of authoritarian trends domination in the system of political power, further strengthening of economic and political dependence from Russia, renovation of new, more profound economic crisis in the country and deepening of its population marginalization process.

4. RUSSIAN FACTOR IN THE INTERNAL POLICIES OF UKRAINE

Natalya Belitser, Pylyp Orlyk Institute for democracy, Kyiv

Although after Soviet Union collapse in 1991 interstate relations between Ukraine and Russia have never reached the level of real "strategic partnership" – despite often repeated assurances of the leaders of both countries, – during Victor Yushchenko's presidency bilateral relations were characterized by highest authorities of Russia as "a deep crisis". This perception can be well illustrated by such an unusual (for diplomatic protocol) form of communication between the presidents of neighbouring countries as the document published on August 9, 2009 on the official website of Kremlin. It was called "Open Letter of the Russian Federation President Dmitriy Medvedev to the President of Ukraine Victor Yushchenko"[49].

Severely formulated accusations in deliberate ruination of bilateral relationship relate, among others, to the spheres that go far beyond the scope of interstate problems and touch upon the questions of Ukrainian domestic policy. In particular, the message says: *"Russian-Ukrainian relationships are subjected to the trial also because of your administration's policy of reassessment of common history, glorification of Nazi collaborators, exaltation of radical nationalist's role, imposing on international community nationalistic interpretations of the famine in USSR in 1932-1933 as 'genocide of Ukrainian nation'. Ousting the Russian language from the social life, science, education, culture, mass media, and legal proceedings is continuing*". This document is ended by an unambiguously expressed hope that as a result of the next presidential elections, a new political force would come to power

[49] "Open message of the Russian Federation President Dmitriy Medvedev to the President of Ukraine Victor Yushchenko". August, 11-th, 2009, http://www.kreml.org/opinions/220477084

in Ukraine, and it would be more loyal to Russia: "Russia hopes that new political leadership of Ukraine will be ready to build such relationships between our countries that will correspond to real aspirations of our peoples…"

Indeed, such hopes turned out quite realistic: on February 7, 2010, in the second round of elections, Victor Yanukovych was elected as President of Ukraine. The policies of the new government in those spheres, which were defined earlier as "extremely sensitive" for Russia, allow us to assess the scope and radicalism of changes in both foreign and domestic policy of our country, and to recognise to what extent these changes have met the expectations of leadership of the neighbouring state.

Without aiming at extensive analysis of the whole range of questions that provoked the biggest annoyance of Russian leaders, let's address some of the most indicative and vital items in humanitarian sphere, namely, problems of history interpretation and language and education issues.

Reassessment of history

One of the most socially sensitive issues in humanitarian sphere which arose in Ukraine as a result of Russia-oriented government coming to power is rapid and rather brutal reassessment of Ukraine's history, accompanied by its adaptation to the views dominating in the neighbouring country.

The key points in this context are the questions of Famine (Holodomor), a role and significance of the Organisation of Ukrainian Nationalists and the Ukrainian Insurgent Army (during and after WWII) as well as other Ukrainian liberation movements for independence (during different periods of history)[50], attitude to many controversial events of the World War II (which, symptomatically, again was named the Great Patriotic War), and in general, subsequent rethinking of the whole diverse complex of historical events dealing with the relationship between Ukraine and Ukrainians on the one hand, and Russia, in all its imperial and post-imperial hypostases, on the other.

The first victim of the state policy reversal became the question of Famine. All the materials and even reference to this tragedy have abruptly disappeared from the official website of the President; the same happened to

[50] See, for example, History Should be Written by Objective and Competent Scholars by Askold S. Lozynskyj. Kyiv Post, 22 September 2010

the websites of regional state administrations. Moreover, recently elected President publicly denied that Famine was the genocide of Ukrainian people. Russian thesis about that 'everyone suffered', so there is no need to single out Ukraine, was voiced by the Ukrainian President during the session of Parliamentary Assembly of the Council of Europe on April 27, 2010.

It is necessary to point out that during the previous years numerous endeavours, both inside the country and in the international arena, were aimed at ensuring recognition of the fact of artificially created Famine which bears all features of genocide. At the beginning of 2010, the parliaments of 14 countries of the world recognised the Famine as genocide. United Nations General Assembly in its statement in 2003 called it a 'national tragedy of the Ukrainian people'. In 2007-08, the OSCE Parliamentary Assembly and UNESCO General Conference, which includes 193 countries, adopted the resolutions for commemorating the victims of Famine in Ukraine; European Parliament recognised the Famine as a "terrible crime against the people of Ukraine", and Baltic Assembly as genocide[51].

Special attention to this tragedy was paid during Victor Yushchenko's presidency. A lot of work was done: Famine was legislatively recognised as genocide against Ukrainians; a criminal responsibility was introduced for its denial; a Memory Day dedicated to the Famine victims was established; memorial complex was constructed in Kyiv, and commemorative signs – in many cities and towns. When on May 27, 2009 Security Service of Ukraine commenced a suit about Famine as genocide, the investigations were conducted in all regions that were selected by the totalitarian regime for the full suppression of Ukrainian peasant's rebellion against, in particular, forced collectivisation. A suit against Famine organisers, initiated by the Security Service, was judged in the court (rather symbolically) on the basis of thorough investigations, interrogations of witnesses and descendants of the victims, also studying the archives that were security-guarded before. The Kyiv Appellation Court by its decision of January 13, 2010 ruled that the leaders of Bolshevik totalitarian regime were guilty of perpetrating the Ukrainian genocide in 1932-33.[52]

---

[51] Famine. What will happen after the Yushchenko epoch is finished? Iryna Lukomska, an UICPS expert (Ukrainian Independent Centre of Political Studies).Research Update, 16-th year edition, ¹ 2/600, January 31, 2010.

[52] http://www.unian.net/ukr/news/news-358361.html, see also:reportage from the courtroom: Is it worth to judge the dead leaders of the country that doesn't exist anymore? http://www2.maidan.org.ua/n/free/1263549909

It is important to mark that similar investigation, also initiated by former authorities, was started in order to recognise Crimean Tatars' deportation in 1944 as genocide of Crimean Tatar people. That was exactly what the Crimean Tatars were trying to achieve for over many years[53]. Thus, the state policy directed at the revival of historical memory, disclosing the crimes committed by Communist regime on the territory of contemporary Ukraine, was aimed not only at ethnic Ukrainians; later on, it could have created a valid legal basis for condemnation of the communism crimes through a trial like a symbolic Nuremberg-2.

It is also necessary to mention that the problems of Famine as genocide of Ukrainian people were tackled not only by official state services – first of all the Security Service - but also by many activists of civil society. The studies conducted by a prominent Ukrainian human rights promoter, the head of the Kharkiv human rights group Yevhen Zakharov, who in 2008 published a book called "Legal qualification of Famine 1932-1933 in Ukraine and in Kuban as a crime against humanity and genocide", deserve special attention[54].

Unfortunately, such policy and civic activities were not supported - or at least understood – in the Russian Federation where the population also suffered a lot under repressions of the previous totalitarian regime. All the attempts of Ukraine to find international backing were met by the immediate resistance of Russian representatives in such organizations as UNO, Council of Europe, etc. For instance, permanent Russia UNO representative V.Churkin stated that recognition of famine as genocide of Ukrainian people equals glorification of Ukrainian Nazi collaborators, and the deputy of the State Duma head Volodymyr Zhyrinovskyi considered that Famine in Ukraine "appeared on its own".

During the spring session of the Parliamentary Assembly of Council of Europe (PACE) in 2008, when the Bureau of the Assembly supported the proposition of Ukrainian delegation to consider the subject of Famine in Ukraine, Russian delegation opposed it and suggested commemoration of all famine victims of 1930-s. Because of this, in December 2009, PACE Commission on political issues refused to adopt an amendment to the report

[53] Crimean Tatars deportations as another genocide in USSR. Natalia Belitser. A report at scientific seminar "Famine in Ukraine 1932-1933 in the context of genocide crimes XX-XXI centuries" National University " Kyiv Mohyla Academy" January, 28-th, 2010. http://www.kirimtatar.com/, http://maidan.org.ua/static/mai/1274264986.html

[54] http://khpg.org/index.php?id=1221206914

on Famine in 1930-s in USSR that characterised it as genocide of Ukrainian people[55]. However, on January 28, 2010 PACE Judicial Commission endorsed the same amendment to both the report and draft resolution. This time, it was submitted by a British representative who proposed to recognise Famine as genocide of Ukrainian people[56]. That turn has shocked the PACE Russian members and provoked their extremely negative reaction; as a result, during April session, Russian position took the upper hand, and the amendment was not included into the text of final resolution[57].

It should also be noted that the incumbent President, even before he was elected, had been campaigning against attempts of "orange government" to achieve international recognition of Famine as genocide. He was always emphasising that it was a tragedy, but only up to the level when it didn't interfere with Russian interests. Plenty of his statements were practically similar to those articulated by Russian politicians. For example, during the Summit of political executives of the CIS states in Minsk in 2006, Yanukovych said to journalists that "those years, i.e. 1932-33, are the black pages in the history of Ukrainian people, as well as people of Russia, Belorussia and some other countries".

Moreover, he, allying with Russia, criticised initiation of criminal case against Famine organisers, saying the following: "On behalf of the Party of Regions I protest once again against regular attempts of the incumbent government to draw Ukrainian society into civic confrontation, and Ukraine – into the confrontation with the Russian Federation…*It is well known that this topic is very sensitive for Russia which is a legal successor of USSR*[58]. Therefore, although current open rejection of the previous attempts to prove that Famine-Genocide was one of the crimes of Stalin's regime has shocked and perturbed many Ukrainian citizens, also many people from abroad, the analysis of previous statements of the incumbent President and members of his team has in fact allowed to foresee this course of events. The aim of such

[55] PACE Commission refused to recognixe Famine as genocide of Ukrainian people. December,16-th,2009 http://ua.korrespondent.net/ukraine/1028025

[56] PACE Judicial Commission suggested the recognition of Famine as genocide of Ukrainian people. 29.01.10, ua.korrespondent.net

[57] http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/ Doc10/ EDOC12181.htm

[58] See. "Famine.What will happen after the Yushchenko epoch is finished? Iryna Lukomska (footnote № 1)

a policy was, first of all, to demonstrate a full loyalty to Russia, especially in humanitarian sphere – which thus stopped to be prerogative of the internal policy of a sovereign state. Another reason for revising the whole history of Ukraine might have been irresistible desire to cancel and deny everything that was achieved and wanted by the previous, deeply hated, "orange" government.

First signs of changing the policy, that had previously created conditions for objective studying of real (not mythological) history of Ukraine in XX century, became the statement of the then recently appointed head of the Security Service of Ukraine (SBU) Valeriy Khoroshkovskyi. In March 2010, immediately after his appointment, he told to journalists that "SBU should downgrade its work with the archives… too many materials were declassified…the truth that had to be disclosed to Ukrainian people was already presented" and that "the main task of SBU is, above all, *to protect its own secrets* and to protect the law that created these secrets". The same day Volodymyr Vyatrovych, the head of the SBU Archive Department, was dismissed together with the others[59]; special subdivisions, that were responsible for collecting information about Ukrainian famine and genocidal deportation of Crimean Tatars, were dissolved.

In such a way, those, voiced in March, intentions to put the end to possibilities of further studying of historical events (due to opening of former KGB archives, inherited by SBU, during Yushchenko's presidency[60]), seemed quite serious. What happened half a year later to historian Ruslan Zabilyi, director of the National Memorial Museum of Victims of the Occupation Regimes "Lonskyi prison" in Lviv, is a telling illustration of how this goal has to be reached. Briefly, the story is as follows:

On September 8, 2010 Zabilyi was detained in Kyiv by six SBU officers. He was hold for 14 hours, his personal computer and digital media were seized. The next day a criminal case was initiated on a rather intriguing pretext articulated as "for the fact of preparation for the illegal disclosure of information constituting State secrets". The detention itself, according to Zabilyj, was held on the basis of an oral order by the SBU chief Valeriy

[59] «Mr Khoroshkovskyi, which laws and secrets are you going to protect? Evgen Zakharov, 15.03.10, http://www.khpg.org/index.php?id=1268655036

[60] According to the edict of President Yushchenko, all events from 1917 till 1991, which deal with the history of liberation movement and opposition, had to be opened to the public; classified information was declassified

Khoroshkovski[61]; meanwhile, speaker for the SBU press-service Maryna Ostapenko stated that Ruslan Zabilyj indeed illegally collected secret data, i.e., the documents not yet declassified, with the aim of handing them to "third persons". However, no such persons were further identified or interrogated.

In spite of obvious absurdity of these accusations (the historian worked only with those documents dealing with Ukrainian liberation movements of 40-50-th, which by no means can be treated as "State secret"[62]), on 13-14 of September the Lviv Memorial Museum was searched. Two notebooks, one hard disk, paper copies of historical documents, as well as dissidents' video-testimonies recorded by researchers during 2009-2010, were seized; at the same time SBU representatives didn't present any warrants for a search. Those facts suggest that actual aim of such actions might have been not only intimidation of those whose activity didn't coincide with a new "general line" in interpreting historical events, and/or desire to demonstrate in such a way loyalty to "Russian patrons", but also elimination of the already acquired materials that should have served a factual base for reassessment of difficult, sometimes tragic episodes of Ukrainian history of 20-th century.

Neither public protest actions that occurred on September 15 in Kyiv, nor similar actions in other cities of Ukraine[63], nor collective appeals to SBU signed by prominent scientists of the US, European countries, Canada, Israel and Ukraine[64], nor other critical responses[65] have helped to clarify the situation or cancel the criminal case. However, the President of Ukraine in his letter to the Ukrainian Congress Committee of USA, dated September 20, 2010, assured this influential body of Ukrainian Diaspora that he personally

[61] СБУ звинувачує директора музею «Тюрма на Лонцького» у намірі розголосити державну таємницю, 09.09.2010, http://www.radiosvoboda.org/content/article/2153512.html

[62] Information that is considered to be State secret is listed in a special document "Report on State secret materials". There are no historical documents on that list; besides the law prohibits hiding historical documents, especially those, which include information about the facts of human rights and liberties violation and illegal acts of public authorities and officials

[63] More details in Do they want to forbid us to learn our own history?" Ivan Kapsamun, Igor Samokysh «Day», http://www.day.kiev.ua/309575

[64] Harassment of Historian Raises Censorship Fears by Natalia A. Feduschak, Kyiv Post, 16 September 2010

[65] Yanukovych Pledges to Diaspora to Declassify KGB Archives on Holodomor. Zik, 21 September 2010

had stopped SBU pressure on the staff members of "Lonskyi prison" Museum, and that the museum itself was transferred from SBU jurisdiction to that of the National Memory Institute[66]. In the same letter, the decision to declassify the materials referring to Famine was highlighted[67].

Nonetheless, attempts of public activists to clarify which specific documents of Zabilyi could serve as a motive for detention of the historian and initiation of the criminal case (in particular, an inquiry to SBU was made by Alliance "Maydan" lawyer Olexandr Severin), were met by the following answer of the SBU deputy head Volodymyr Rokytskyi: "This case is marked as "completely secret"[68].

For today (the end of November 2010), none of investigative activities or interrogations have been undertaken in the framework of this case; the SBU archives opened during the previous government remain open, and Ruslan Zabilyj continues to perform as director of the Museum. However, due to this "completely secret" mark, neither he nor anybody else is able to receive any information or restore the confiscated documentation. Such developments may indicate that classification of this case could serve a legal pretext for not answering those "uncomfortable" questions, referring to the pending situation.

It could not also be ruled out that this SBU-initiated "test case" was designed for probing the societal reaction to such actions – both within Ukraine and beyond. Numerous manifestations of the active resistance on the part of many civil society actors and influential public figures, perhaps, have caused certain restraint in a pursued policy of further intimidation and persecutions of other people – first and foremost, those involved in research studies of Ukrainian Liberation movements and other topics, "sensitive" for the neighbouring state. For example, the libel appeal to SBU, asking to take measures against the organisers of the patriotic Ukrainian musical festival "Haydamaky" (dated 24 September and signed by the MP Vadym Kolesnichenko and two other persons), wasn't followed by any actions (at least, at the official level). Whereas the authors, addressing the Intelligence Service of Ukraine, noted, *inter alia*, that "in the first day of the festival an open lecture by Vladimir Vyatrovych, former head of the SBU archive

[66] Yanukovych Pledges to Diaspora to Declassify KGB Archives on Holodomor. Zik, 21 September 2010

[67] Just after it, the section about Famine re-appeared on the President's website

[68] 21.10.2010, http://news.liga.net/news/N1029927.html

department, on documents concerning UPA (Ukrainian Insurgent Army) is announced… *which is direct violation of the Ukrainian legislation*…"[69]

Language and education issues

Perhaps, from the very beginning of Ukraine's independence there hasn't been an issue of internal policy which is so much politicised, mythologised, and served a permanent source of disputes with the Russian Federation, as that of safeguarding rights and interests of the Russian-speaking population, 'suffering' from the so-called 'policy of forced Ukrainisation'. In this context, it should be mentioned that in contrast to Baltic countries, where much harsher measures were taken to revive national languages and ensure their dominant positions, the still valid Law of Ukraine "On Languages in the Ukrainian SSR", adopted in 1989 (amended in 2003) was not merely more liberal; to some extent, it provided a special position for the Russian language as compared to other languages of national minorities.

Such imbalance in lingual situation in Ukraine was sometimes noted by international and European experts. For instance, paragraph 15 of the Conclusion by Advisory Committee on the issues of the Framework Convention for the protection of National Minorities of March 1, 2002 (addressing the government report of Ukraine) indicates that: "Advisory Committee believes that this provision (Article 5 of the Law on Languages) contains far-reaching guarantees of implementation of article 10, paragraph 2 of Framework Convention, concerning Russian-speaking individuals. However, this article provides for more limited guarantees for people who speak other languages of national minorities…"

Nevertheless, the threat of Russian language losing its dominant position evoked a sharp response not so much on the part of "Russophones" of Ukraine themselves, as on the part of neighbouring north-eastern state. Not dwelling into all the developments over the entire 20-year period of independence, let us try instead to analyse what ensued from the latest change of power.

It is generally known that in all of its pre-election programmes, platforms and promises the Party of Regions – whose predominantly Russian-speaking voters reside in Eastern and Southern regions of Ukraine – emphasised the

[69] http://ukrmedia.ru/kolesnichenko-obratilsya-k-sbu-chtoby-ta-proverila-festival-gajdamaka-ua-na-nacionalizm-i-ksenofobiyu/

necessity of granting Russian the status of a second state language. This was by far not the first time when such issue was raised – certain political forces tried to manipulate it long before the appearance of the today's ruling party. For example, similar kind of promises could have been heard from the candidate for Presidency Leonid Kuchma, but never before there have been serious attempts to put them into effect. There were also objective grounds for this, because according to Article10 of the Constitution of Ukraine, the Ukrainian language is the only state language. In order to change this norm, the decision of constitutional majority of Verkhovna Rada deputies is required, and up to now, the supporters of the radical change in language situation in Ukraine haven't been able to ensure such a majority within any of the previous compositions of Parliament.

However, after 2010 Presidential elections and obvious intentions to drastically reverse the "nationalistic" and pro-European course of President Yushchenko to much more pro-Russian one, language problems in Ukraine have once again appeared in the focus of heated debates.

This was caused not only by actual – and to some extent, sincere – convictions inherent in the overwhelming majority of the winners, "Party of Regions" members, but also by the fact that literally in the last days of his office President Yushchenko issued the decree on the Concept of state language policy. This Concept said, in particular, that citizens of Ukraine regardless of their ethnic origin, beliefs and positions must know Ukrainian language as the language of their citizenship. Apart from this, mastery of the Ukrainian language or understanding of it to the extent sufficient for communication is a necessary precondition for acquiring Ukrainian citizenship. It is also a prerequisite for admission to government and local self-government bodies. Among the priorities indicated in the document are creation of the appropriate legislative base for ensuring state's support to book-publishing, mass-media, and songs in Ukrainian and in minority languages. It also provides for the development of the Ukrainian Internet segment and computer software in Ukrainian, as well as completion of work on single orthography, thus ensuring scientifically-grounded codification and perfection of the Ukrainian language.[70]

Despite the fact that in this Concept there was nothing 'discriminatory' or contrary to modern norms of international and European law, it played a part

[70] At the end Yushchenko asserted supremacy of the Ukrainian language. 22.02.2010 http://ura-inform.com/politics/2010/02/22/ukr_jaz

of additional irritant both to political rivals within the country, and to political class and leaders of Russia.

However, no decisive steps to change language situation in the country were taken in the first months of the new government's reign; major efforts were then channelled towards consolidation of the power hierarchy (in fact, towards monopolisation of power following Russian patterns). In humanitarian sphere the 'reformist' activity (mostly of anti-European character) of new government's team was focused, as it has already been mentioned, on the revision of historical facts and events and their interpretation, as it became instantly recognisable in the field of education – in particular, in preparation and spreading of text books and manuals for secondary schools. Also, the Cabinet of Ministers cancelled the Ukrainian language entrance exam for postgraduate studies, as well as excluded Ukrainian from the list of the so-called "Candidate's minimum" – exams that one has to pass before presenting one's thesis to gain a scientific degree of Candidate of Sciences. Instead of continuation of making efforts to adapt educational process to the demands and practices of the Bologna process, secondary schools were transferred back to the 11-year scheme of studies (revising previously introduced 12-year one). The revision of history has already impacted the content of textbooks[71]; moreover, problems have arisen concerning the purchase of school textbooks in Ukrainian. In August 2010 Dmytro Tabachnyk, the new Minister of Education and Science, dissolved by his decree the sector of assistance to education in native languages – a step, which in addition to everything else, will have negative impact on the process of gaining proficiency in native languages in pre-school and secondary schools learning process[72].

At the legislative level, abrupt invigoration of the efforts to reverse the pro-Ukrainian language policy took place in summer of 2010. This turn was conditioned, firstly, by the publication of findings of the Expert Committee of the Council of Europe on the implementation of the European Charter for Regional or Minority Languages.[73] That report was grounded on the first

[71] Orange Revolution Erased from Ukrainian School Textbooks by Taras Kuzio. Jamestown Foundation Blog, 7 September 2010

[72] Tabachnyk dissolved the sector of assistance to education in native language. 5.08.2010, http://teraze.com.ua/page.php?id=6&article=1103

[73] See: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM%282009%2943&Language= lanEnglish&Ver= original&Site=COE&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet= EDB021&BackColorLogged=F5D383

governmental report submitted to the Council of Europe, as well as on the three "shadow" reports prepared and presented in 2007-2008 by the organisations focusing exclusively upon the Russian language. The authors of the latter are V. Kolesnichenko (MP, Party of Regions, head of the "Human rights social movement "Russian-speaking Ukraine"), V. Alekseyev (a member of the Party of Regions, deputy of the Kharkiv Regional Council), and L. Kudriavtseva (a member of the Ukrainian Association of the Russian Language and Literature Teachers). Besides consideration of these materials, European experts undertook a trip across Ukrainian regions, where they paid most of their attention to meetings with representatives of the abovementioned organisations, also with those from the All-Ukrainian NGO "Common goal" (headed by Kolesnichenko's assistant Ruslan Bortnyk). Secondly, taking into account the upcoming local elections scheduled for October 31, 2010, the ruling coalition needed to demonstrate to its voters its strong and unwavering position with regard to previously announced intentions relating to the upgrading of the Russian language status and 'guaranteeing the rights' of the Russian-speakers. This step was determined by the dramatic decline of President Victor Yanukovych's ratings, also those of the Party of Region's overall[74] resulting, first of all, from the incapability to solve acute social and economic problems faced by the population, to stop the inflation, rapid increase of prices, decrease in the living standards of the majority of Ukraine's citizens, as well as other negative phenomena.[75] Under such circumstances, trying to win votes in the Southern and Eastern regions of Ukraine, government once again attempted to play the language issue as their trump card. In reality, basically all sociological surveys and public opinion polls have shown that the existing language situation is far from the top of lists of those issues ordinary citizens are anxious about, nor do the latter consider it a serious problem which is perceived as a highly contentious factor or a threat to public security.

A significant role could have also been played by the unambiguously expressed dissatisfaction of the Russian "patrons" with the new government's

[74] Ukrainians stopped trusting in August..." 09.09.2010, http://unian.net/rus/news/news-395118.html; „Do Ukrainians approve Yanukovych's work?" (poll), 23.09.2010, http://www.day.kiev.ua/310344

[75] See, for example, „This September became "the most inflationary" since 1998 ". „Day", №182-183, October, 8-th, 2010, http://www.day.kiev.ua/312149

insufficiently vigorous efforts to fulfil in full scope their pre-election promises concerning, in particular, the language question that had long been in focus of the Russian politicians. The situation was additionally complicated by a storm of accusations of treachery, addressed to the government team of 'regionals' [members of the party of Regions] on the part of radical pro-Russian movements and organisations, especially from the Autonomous Republic of Crimea. Those sharp accusations had been triggered by some statements of the leading Crimean officials and politicians on the eve of the Ukrainian Constitution Day. For instance, on August 17 Crimean Vice-Prime Minister Pavel Burlakov stated live on "Trans-M-Radio" that after Victor Yanukovych became a President, there are no more problems with the Russian language[76].

The next day a prominent Crimean politician, Verkhovna Rada deputy and the Party of Regions member Borys Deych said that "There is no separatism on the Crimean peninsula – Crimean politics and mass-media have long become purely Ukrainian, the idea of reunification with Russia is propagated only by small marginal groups"[77]. Similar ideas were also voiced by a well-known Crimean economist, editor of the "Bolshaya (Big) Yalta" Internet Portal Andriy Klimenko[78].

In response to this there thundered indignant speeches, both from within the Crimea and from Russia. Harsh evaluations, targeting the acting government, stressed that *"The Party of Regions, following the orders of the West, keeps up attempts at disintegration of the post-soviet space";*[79] *"the new government creates yet more obstacles to the Russian language"; "In the latest months… there are more and more obstacles in the way of the Russian language functioning, even in the spheres protected by the Crimean Constitution"*[80]; *"the Crimea has to realise clearly that the Party of Regions has finally turned into the Party of Ukrainian Nationalists, and Yanukovych pursues an even larger in scale policy of the Russians' ethnocide than*

[76] Dzarta Government: Yanukovych is a President, and there are no more problems with the Russian language. 17.08.10 16:59 http://www.nr2.ru/crimea/296800.html

[77] 18.08.10 http://www.nr2.ru/crimea/296952.html

[78] Opinion: does the youth of the Crimea consider Ukraine their Motherland? "Northern neighbors" won't be able to impose their opinion onto the Crimeans. 20.08.10, www.nr2.ru/crimea/297238.html

[79] 18.08.10, http://www.nr2.ru/authors/296971.html

[80] 19.08.10, http://www.nr2.ru/kiev/297051.html

Yushchenko"[81]*; "The Party of Regions betrayed their Russian voters and turned into "main Wahhabi"*[82].

Sharpness and often hysterical tone of such reactions, while testifying bitter disappointment and failed expectations for rapid and convincing 'Re-Russification' of Crimea, may deserve more attention and wider references. The words of Sviatoslav Kompaniyets, the leader of the Crimean "human rights" organization "Faith" are quite representative in this respect: *"It is during the Party of Regions rule the regional status of the Russian language in Sevastopol is banned, the legal proceedings and record-keeping are done exclusively in Ukrainian, the Ukrainisation of the last Russian informational FM-resource "Trans-M-Radio" has been conducted. On television the Russian speech is once again blocked by "mova" (Ukrainian word for "language"). New discriminatory laws concerning the Russian language are being adopted. Yanukovych publicly humiliates and ridicules the Russian [-speaking] Prime minister and Minister of Internal Affairs, forcing them twist their tongues in Ukrainian while all the country is watching"; "It is beyond doubt that on the day "X", right after elections, all the Russians and their organizations in the Crimea will be subjected to repression – as a redundant, untrustworthy and dangerous link in the operations of the apparatus of Ukrainian anti-Russian state. Not without reason did Yanukovych's team that was brought from Donetsk managed to implement a series of actions, in particular, ousting the Crimeans from power and 'reshaping' the national movement of the Crimean Tatars. This is the logics for the survival of the Ukrainian nationalistic Party of Regions. Casting your votes for them, each Russian should realise that they are voting for a final alienation from the rest of Russia, for national inequality, elimination of the Russian language and culture, also for absolutely alien to us "European choice" and NATO troops on the peninsula"*[83].

There are similar moods – not only in Crimea, but also in some other 'Russian-speaking' regions of Ukraine, that, most probably, stimulated, as the local elections approached, an increasing legislative activity of the ruling coalition deputies in the sphere of language. Up till 2010 all the attempts to introduce fundamental changes to the Law on languages which was passed

[81] 19.08.10 http://www.nr2.ru/crimea/297056.html
[82] 20.08.10 17:05 http://www.nr2.ru/crimea/297313.html
[83] 19.08.10 http://www.nr2.ru/crimea/297056.html

yet in the times of Soviet Ukraine or to adopt a new, modern law met with an insurmountable ideological barrier. Authors of the drafts, who belonged to this or that political camp, engaged in two extremes, which ruled out the possibility of finding or even searching for any compromise (either 'overwhelming support for the Ukrainian language!', having forgotten about the existence of other languages and speakers, or 'overwhelming support and development of the Russian language!', which in reality equals to the 'right' to not know the state language and not be able to use it). For this reason, none of the seven registered 'language' bills was ever brought under consideration of Verkhovna Rada sessions; their passage, as a rule, stopped at the stage of consideration by parliamentary committees.

Such a state of 'stagnation' of lawmaking process, which to some extent suited everyone and did not cause social disturbances or massive protests, gave way to acute stage of the language conflict after September 7, 2010, when Verkhovna Rada registered the bill "On languages in Ukraine" (1015-3), submitted by the head of the Party of Regions faction Oleksandr Yefremov, the leader of Ukraine Communist Party Petro Symonenko, and a member of the faction "Lytvyn's Bloc" Serhiy Hrynevetskyi. Important is that this was the first time when the ruling coalition acted as a 'united front' in order to demonstrate solid intentions to fulfil the pre-election promises of the Party of Regions, concerning the status of the Russian language (previously Lytvyn's bloc hadn't supported such initiatives)[84].

This law is much more radical than the previous one which was close to it (the so-called "basic law on languages" prepared several years ago by O. Yefremov, L. Hrach and Ye. Kushnariov). Its radical nature is proved by the fact that despite formal acknowledgement of the status of the Ukrainian language as the sole state language (this allows for not having to introduce changes to the Constitution of Ukraine), in fact, it introduces official bilingualism. There are no efforts to conceal such an approach, moreover, it is presented as a great achievement, since "…the Russian language is either native or used by *the majority of Ukrainian citizens in every-day life*[85],

[84] For more detail: Coalition decided to strengthen the positions of Russian for the upcoming elections (Press review). 9 September 2010, http://rus.newsru.ua/press/09sep2010/press_mova.html

[85] This paragraph can illustrate quite a "free" attitude of the bill's authors to actual facts, particularly those, which can be found in All-Ukrainian Census of 2001.It is known that the received data showed that 67,5% of the countries population named Ukrainian as their native language, while only 29,6% named Russian

commonly accepted, along with the Ukrainian language, as a *language of interpersonal* communication across all the territory of Ukraine, one of the official and working languages of the UNO General Assembly, UNESCO and other international organisations. Proficiency in the Russian language provides the citizens of Ukraine with a broad access to the achievements of world science and literature" (Article 7, 1). Also: "Ukrainian-Russian bilingualism, which formed along the course of history, is an important achievement of the people of Ukraine, it is a powerful consolidation force for a multinational Ukrainian society" (Article 7, 2).

As it was easily foreseeable, this bill instantly raised a wave of indignation on the part of not only ethnic Ukrainians who speak Ukrainian as their mother tongue, but also of all those who fairly believe that without strengthening position of the state language, which were undermined by a long-lasting existence as a part of multi-national Empires (with the prevailing domination of Russian), it is impossible to achieve a full-fledged national revival and build a modern, civilised, democratic European state. Expert analysis of the bill, with well-grounded negative conclusions, carried out by the professionals from the National University 'Kyiv-Mohyla Academy' and supported by a Scientific Council of this highly respected educational institution, was sent to President of Ukraine V.F. Yanukovych, to the Head of Verkhovna Rada V. M. Lytvyn and delivered to the mass media[86]. There was also an abundance of negative assessments and opinions from the civic activists and independent experts[87].

Virtually everyone who wanted to protect the Ukrainian language, seeing serious threats not only to its future development, but also to the very independence of Ukraine, noted also a high conflict potential of this bill, and predicted a high probability of 'language conflicts' even in such spheres and institutions where up to now, there had been none. This relates, first of all, to educational institutions and educational sphere on the whole.

Active public protests on October 4, 2010 – this was the day when the Conciliation Commission decided on the future of the bill – forced Verkhovna

---

[86] http://ukma.kiev.ua/news/addm/uhvala_VRNaUKMA.pdf.

[87] See, for instance "language as a home of being. Bilingualism in a split society". Yuliya Tyshchenko, Research Update, № 28/626, September, 24-th, 2010; "The law on language (or silence)?" Victor Pushkar, 01.10.10, http://maidan.org.ua/static/mai/1285927472.html; "Examination" in patriotism". Oksana Mykoliuk, Day, №180, Wednesday, 6 October 2010>, http://www.day.kiev.ua/311613

Rada to postpone its consideration (at least for several weeks). The next day, Speaker of Verkhovna Rada Volodymyr Lytvyn, commenting upon the statements concerning the language bill and voiced by the opposition, asked "not to aggravate the situation, because these documents are not under consideration of Verkhovna Rada", and added that "today this is not a topical issue, and let us not stir up the society".

Thus, owing to the quite efficient actions of the civil society actors including scientists, teachers, independent experts et al., the authors didn't manage to "push through" this bill before the local elections on October 31.

These developments were very negatively assessed by those Russian politicians who constantly keep an eye on Russian-Ukrainian relations, or, to be more precise, thoroughly monitor the pace and the quality of the fulfilment by the Ukrainian government of its large-scale promises and proofs of maximal loyalty to ideological directives of Russia. In particular, a deputy of the Russian State Duma, director of the Institute of CIS countries Kostiantyn Zatulin assumes that non-consideration of the bill "On languages in Ukraine" is an "alarming sign". In his speech at the international conference "Special status of Sevastopol and its reality" he claimed that: "The fact that, due to the efforts of some political forces – both oppositional *and those who constitute a part of the ruling coalition* – this bill was 'put on the shelf' and not considered by Verkhovna Rada of Ukraine, is a very serious alarming signal, and of course, we in the Russian Federation are very concerned about this… We are patient, and we're expecting that these issues, which have once been taken up by the forces of ruling coalition, first of all by the Party of Regions, issues which have been in their programmes, - amongst them an *issue about the federalization of Ukraine* – will all find their place in the present policy of the President and his government. We are also concerned that by far not all the issues, related to the *official legalisation of actual bilingualism*, have been settled."[88]

Therefore, it is easy to recognise that even in a humanitarian sphere, far from all the wishes of Russian politicians were diligently fulfilled. This observation is even more relevant to such a 'key' issue, which for Russians is a matter of principle, as is the immediate federalisation of Ukraine. In response to such kind of statements, emphasising the urgency of needed actions, President Victor Yanukovych noted unambiguously: "Ukraine is a

[88] Zatulin is concerned that actual bilingualism is not legalized in Ukraine.14.10.2010, http://crimea.unian.net/ukr/detail/21676

unitary state, and it's all." Perhaps, the over-eagerness of Russians to harshly impose their vision of a 'correct' internal policy of Ukraine, and, in general, the future of Ukraine, invoked the resistance even of those who previously hadn't been spotted as having pronounced pro-Ukrainian moods. For example, the editor-in-chief of the weekly edition "2000", while delivering a speech in Yalta at a round table discussion "Ukraine and Russia – New Cooperation" within the framework of the festival "Great Russian Word", suddenly stated: "I agree with the name of Kuchma's book "Ukraine is not Russia". We are not strangers, yet we're different. And talking about the people of Western Ukraine in a humiliating way is unacceptable". At the same event the director of the Kyiv Centre for Political Research and Conflictology Mykhailo Pohrebynskyi during the discussion about stability and strong government noted: "Russia has had stable government for already ten years. But how the reforms are going on there? To my mind, not so good…"[89] There is enough other evidence, especially after the local elections of 31 October, that after the explicit betrayal of Ukrainian national interests for cheaper Russian gas, known as the 'Kharkiv agreements'[90] (April 21, 2010), similar speedy and radical concessions concerning other problematic questions, that had been highly wanted and impatiently expected by Russia, didn't come true. In all probability, the incumbent Ukrainian authorities preferred to look for their own interest rather than continuing to appease the neighbours, whatever powerful and assertive they might be.

Conclusions

Based on this brief outline, one may conclude that the biggest threat to Ukraine at present is not so much a desire of high-ranking officials to observe the prescriptions coming from the neighbouring country, but an irresistible temptation to make use of Russian models of 'governed' or 'sovereign' democracy or 'one-party democracy' for their own benefit. This threat presupposes a slowdown or even impossibility of future efficient restructuring

[89] "Policy measured by a glass". Gleb Sergeyev, "1st Crimean", N 328, 11June /17 June 2010, http://1k.com.ua/328/details/6/2

[90] Here the Kharkiv meeting between the presidents of Ukraine and Russian is implied. There it was settled on an agreement about a 30% gas cost discount, which is calculated by the formula, indicated in the gas supply contract between Russian Gazprom and National Joint Stock Naftohaz Company of Ukraine. At the same time a treaty was signed about the extension of Russian Black Sea Fleet stay in Sevastopol till 2024

of all the spheres of economy, external and internal policy, state management etc. Such tendencies are incompatible with a real and genuine – not merely declared – course for European integration.

The efforts to monopolize all the power in their hands became especially conspicuous in the period of election campaign and after the elections for local government bodies on October 31, 2010. According to expert survey, conducted by the Ilko Kucheriv Foundation "Democratic Initiatives" on 3-6 November, such evaluations prevailed: *"Ukraine is steadily making its way towards Russian authoritarian election system of "choosing without choice", which proved to be inefficient from the viewpoint of modernisation tasks even in the RF itself;* and – in respect to the strengthening of authoritarian tendencies and construction of the "party" power hierarchy: *"The development of modern democratic nation in Ukraine will be delayed by 5-10 years. One can also assume that for an even longer period of time there won't be any hints concerning the advancement of local self-governance to modern European standards".*

Concerning short-term prospects, experts predict such changes in Ukrainian political environment as "considerable weakening of the opposition and effort of the government to create a one-party model based on the Party of Regions (following the pattern of 'United Russia'). It is expected that after coming to power, local authorities and politicians will involve in redistribution of resources instead of handling the problems of population, which will lead to growing social apathy[91].

Anxiety for the fate of Ukrainian democracy was also voiced by the MPs of the European Parliament. In the Resolution dated 25 November 2010, it is said (of course, without any reference to 'Russian models') that "following the presidential elections held in January 2010, *there are increasingly worrying signs of a lessening of respect for democracy and pluralism… as well as increased and politically motivated activity by the Ukrainian Security Service (SBU) and the misuse of administrative and judicial resources for political purposes"*[92].

---

[91] Press-conference "Local Elections 2010: assessment, problems, and consequences". *Ukrinform*, November 9. 2010

[92] European Parliament resolution of 25 November 2010 on Ukraine. http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2010-0444&format=XML&language=EN; see also Para 4, 5, 7, 9, 12 of this Resolution

Objectively, in the conditions of modern globalised world where isolated existence is impossible, such negative, antidemocratic and anti-European tendencies may foster further processes of drawing closer together not with developed civilised countries of the Euro-Atlantic space, but with the authoritarian regimes, and first of all, with Russia. Regrettably, this is the trend of Ukrainian internal policy which can be traced and characterised as the most consistent (notwithstanding minute concessions made sometimes under the intense pressure) during the whole period of the new government's rule following the 2010 presidential elections.